

Комунальний заклад вищої освіти
ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
Волинської обласної ради

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

Луцьк-2026

УДК 378.2.016:0/9]-043.83(075.8)

Ф79

Затверджено науково-методичною радою КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 3 від 28 жовтня 2025 року)

Рецензенти:

Денисенко Н. Г. – доктор педагогічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений учитель України, декан факультету початкової освіти та фізичної культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Бартків О. С. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Киця Н. В. – директор комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садочок) № 9 комбінованого типу Луцької міської ради»

Авторський колектив: Бубін А.О., Боярчук С.І., Замелюк М.І., Циплюк А.М., Ярощук Н.П.

Формування професійної готовності здобувачів освіти спеціальності дошкільна освіта: навчально-методичний посібник. / За заг. ред. А. О. Бубін, Є. А. Дурманенко. Луцьк, 2026. 393с.

У навчально-методичному посібнику зібрані інформаційно-дидактичні матеріали, що забезпечують викладання нормативних освітніх компонентів під час підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 Дошкільна освіта ОПП Дошкільна освіта з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи організації освітнього процесу.

Видання розраховане на викладачів і здобувачів освіти ЗВО, слухачів закладів післядипломної освіти, педагогічних працівників, які працюють у освітніх закладах різних форм власності.

УДК 378.2.016:0/9]-043.83(075.8)

Ф79

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Дошкільна педагогіка (Бубін А.).....	5
Психологія дитяча (Ярощук Н.).....	76
Вступ до спеціальності (Бубін А.).....	194
Теорія та методика організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку (Боярчук С.)	255
Організація ігрової діяльності в ЗДО (Замелюк М.).....	306
Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку (Циплюк А.)	330

ПЕРЕДМОВА

Навчально-методичне видання «Формування професійної готовності здобувачів освіти спеціальності Дошкільна освіта» продовжує запропоновану кафедрою теорії та методики дошкільної освіти серію навчально-методичних посібників, які мають на меті представити в повному обсязі зміст підготовки фахівців спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» та навчально-методичне забезпечення цього процесу.

Навчально-методичне видання розроблено відповідно до законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про дошкільну освіту» (2024), Стандарту вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 012 Дошкільна (наказ Міністерства освіти і науки України №1456 від 21.11.2019), змін до деяких стандартів вищої освіти, затверджених наказами Міністерства освіти і науки України (наказ №1583 від 29.12.2023; наказ №842 від 13.06.2024), Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (наказ Міністерства економіки України №755-21 від 19.10. 2021), Державного стандарту дошкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021).

У посібнику представленні матеріали для викладання освітніх компонентів, передбачених навчальним планом спеціальності 012 Дошкільна освіта й орієнтовані на формування у здобувачів освіти загальних та фахових компетентностей, визначених в ОПП Дошкільна освіта.

Здійснено опис нормативного варіанту змісту підготовки сучасного фахівця дошкільної освіти, сформульованого у термінах результатів навчання та вимогах до оцінки його якості. Подано короткий виклад лекційного матеріалу освітніх компонентів, завдань для практичної та самостійної роботи здобувачів освіти, контрольні запитання, критерії оцінювання знань студентів та література.

Усі матеріали посібника носять інноваційний, авторський характер. Закладені у них ідеї, концепції та положення знайшли апробацію у практичній діяльності викладачів кафедри теорії та методики дошкільної освіти в процесі підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта».

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Анотація освітнього компонента. Дисципліна «Дошкільна педагогіка» є обов'язковим компонентом підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійної програми Дошкільна освіта та спрямована на формування і розвиток загальних та спеціальних (фахових) компетентностей у відповідності до державного стандарту підготовки бакалавра зі спеціальності 012 Дошкільна освіта.

На сучасному етапі актуальними є розкриття перед здобувачами освіти перспективи і шляхів оволодіння професійною діяльністю, теоретичне та практичне опанування студентами основ професії вихователя закладу дошкільної освіти.

Метою освітнього компоненту «Дошкільна педагогіка» є формування особистості конкурентоспроможного фахівця, здатного розв'язувати складні нестандартні професійні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру в галузі дошкільної освіти, забезпечити освітній процес в сучасних умовах закладу дошкільної освіти, адаптуватися до трансформаційних змін в освітній галузі.

Завдання освітнього компоненту:

- розуміти та аналізувати основні категорії та провідні положення дошкільної педагогіки, усвідомити сутність та практичне значення вивченого матеріалу;
- ознайомити з надбаннями педагогічних традицій українського народу, педагогічними теоріями, світовим досвідом виховання дітей до школи;
- організовувати та підтримувати ігрову (провідну) діяльність дітей раннього і дошкільного віку;
- сформувати вміння планувати, організовувати і реалізовувати пізнавальні, розвиваючі і виховні аспекти педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти, забезпечувати диференційований підхід до вихованців, враховувати їхні індивідуальні особливості, сприяти розвитку їх задатків і здібностей;
- розвивати педагогічну культуру, ерудицію, творчість;
- виховання соціальної активності, намагання керуватися в практичній діяльності принципами загальнолюдської моралі, позитивне ставлення до майбутньої педагогічної діяльності, потребу у самонавчанні, професійному самовдосконаленні;

- встановлювати конструктивну міжособистісну взаємодію з учасниками педагогічного процесу (батьками, педагогами, громадськими організаціями),.

Вивчення ОК забезпечує формування:

Інтегральна компетентність

КІ-1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-12. Здатність до творчого пошуку та реалізації нових ідей до самопрезентації та презентації результатів своєї професійної діяльності, критично мислити.

Спеціальні (фахові) компетентності:

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-6. Здатність до виховання у дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньопродуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-21. Здатність планувати та прогнозувати результати освітнього процесу; здатність до цілепокладання, самоорганізації та підготовки до здійснення освітнього процесу; здатність до документування професійної діяльності.

Результати навчання

Програмні результати навчання за ОПП:

ПРН 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку

ПРН 2. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПРН 4. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН 15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПРН 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

Результати навчання за освітнім компонентом

Знання та розуміння:

- основних державних документів, правових та нормативних акти з питань дошкільної освіти;
- методологічних засад організації дошкільної освіти;
- методів проведення наукового дослідження з актуальних проблем виховання дітей дошкільного віку;
- тенденцій, закономірностей розвитку сучасної дошкільної педагогіки;
- надбань зарубіжної та української дошкільної педагогіки;
- змісту освітніх програм для дітей раннього та дошкільного віку;
- змісту, організаційних форм і методів навчання дітей раннього та дошкільного віку;
- методів педагогічного керівництва різними видами дитячої діяльності;
- сучасних форми роботи з сім'єю.

Застосування знань та розумінь:

- аналізувати й оцінювати наукові дослідження та практичні розробки українських та зарубіжних науковців;
- висловлювати та обґрунтовувати свою позицію з питань організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти;
- володіти діагностичними методиками для визначення рівнів розвитку дітей;

- забезпечувати належні умови для формування творчої особистості дитини дошкільного віку;
- визначати мету і завдання, добирати відповідні зміст, форми; методи роботи в межах різних напрямків складових освітнього процесу в закладі дошкільної освіти відповідно до діючих освітніх програм;
- застосовувати знання з дошкільної педагогіки в процесі організації предметно-практичної діяльності вихованців,
- планувати, організовувати і результативно здійснювати освітню роботу з дітьми раннього та дошкільного віку;
- забезпечувати набуття дітьми життєвого досвіду, знань, умінь і навичок, необхідних для їх подальшого навчання в школі;
- вивчати, аналізувати й упроваджувати передовий педагогічний досвід у практику роботи закладів дошкільної освіти;
- підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність.

Зміст освітнього компонента

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.

ПЕДАГОГІКА РАННЬОГО ДИТИНСТВА

Тема 1. Предмет і методи дошкільної педагогіки

Дошкільна педагогіка як галузь знань. Основні поняття дошкільної педагогіки. Зміст дошкільної педагогіки як науки, її місце в системі педагогічних дисциплін. Функції дошкільної педагогіки. Джерела дошкільної педагогіки. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками. Педагогічні дослідження в галузі дошкільної педагогіки. Методи наукового дослідження. Комплексне використання методів на різних етапах наукового дослідження. Використання передового педагогічного досвіду.

Тема 2. Виховання і розвиток

Поняття розвитку. Фактори становлення особистості. Виховання і розвиток. Вплив на формування особистості середовища. Особистісно-орієнтований підхід у розвитку особистості дитини. Соціалізація дитини дошкільного віку. Роль дорослого у розвитку дитини. Педагогічна вікова періодизація дитинства. Індивідуальні та вікові особливості дітей і врахування їх у вихованні. Обдаровані діти і особливості їх виховання. Виховання дітей з особливими освітніми потребами. Організацію інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти.

Тема 3. Сучасна система дошкільної освіти в Україні

Організаційно-правові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти в Україні. Система дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні: зміст, концептуальні засади. Ключові для

дошкільної освіти компетентності дитини. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»: професійна підготовка, загальні та професійні компетентності. Дошкільна освіта за кордоном. Міжнародне співробітництво в галузі дошкільної освіти.

Тема 4. Освітні програми для дітей раннього та дошкільного віку

Історичний огляд програм виховання дітей дошкільного віку. Принципи побудови сучасних комплексних та парціальних програм. Комплексні освітні програми «Дитина», «Впевнений старт», «Я у Світі», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Світ дитинства», «Соняшник», «Оберіг». Парціальні освітні програми. Альтернативна програма формування культури інженерного мислення у дошкільників «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіті». Програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Інноваційна програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування». Використання в дошкільних навчальних закладах України альтернативних освітніх програм: Монтессорі-педагогіки, ідей вальдорфського дитячого садка.

Тема 5. Розвиток і виховання дітей першого та другого року життя

Організація життя дітей раннього віку в закладі дошкільної освіти. Соціальна адаптація дітей до умов ЗДО. Організація життя дітей першого року життя. Завдання виховання дітей першого року життя. Значення спілкування з дорослими для розвитку дитини. Розвиток дитини другого року життя та завдання виховання. Організація умов життєдіяльності дітей. Створення предметно-ігрового середовища. Форми спілкування з дорослим, методика їх організації. Зміст і методика проведення занять з дітьми. Педагогічний супровід самостійної діяльності дітей.

Тема 6. Виховання дітей третього року життя

Організація життєдіяльності трирічних дітей. Розвиток дітей третього року життя: фізичний, соціально-моральний, мовленнєвий, пізнавальний, художньо-естетичний. Педагогічний супровід ігор дітей третього року життя. Особливості та дидактичні вимоги до навчання дітей раннього віку. Організація і методика проведення занять. Спільна робота педагогів з батьками.

Змістовий модуль 2. ЗМІСТ І МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 7. Фізичне виховання дітей дошкільного віку

Фізичне виховання та фізичний розвиток. Розвиток теорії та практики фізичного виховання дітей дошкільного віку. Зміст фізичного виховання. Основні засоби фізичного виховання. Зміст культурно-гігієнічних навичок у різних вікових групах. Формування у дітей дошкільного віку потреб у валеологічних знаннях. Вимоги до приміщення закладу дошкільної освіти, його

обладнання, освітлення, температури повітря, обладнання території закладу дошкільної освіти. Наукові засади режиму дня дитини, його значення. Організація життєдіяльності дітей: педагогічні вимоги, особливості в різних вікових групах, врахування індивідуальних особливостей дитини.

Тема 8. Розумове виховання дітей дошкільного віку

Поняття про розумовий розвиток та розумове виховання. Показники розумового розвитку. Особливість розумового розвитку дітей дошкільного віку. Завдання розумового виховання. Зміст розумового виховання. Засоби розумового виховання. Сенсорне виховання як основа розумового виховання. Психолого-педагогічні основи сенсорного виховання. Завдання сенсорного виховання. Значення формування сенсорної культури дітей. Періоди засвоєння еталонів у дошкільному віці. Етапи сенсорного виховання. Дидактична гра як засіб сенсорного розвитку дітей. Роль конструктивної діяльності у сенсорному вихованні. Сенсорне виховання у зображувальній діяльності дітей. Удосконалення сенсорних умінь і навичок дітей у процесі трудової діяльності.

Тема 9. Моральне виховання дітей дошкільного віку

Моральне виховання та моральний розвиток. Особливості формування моральних уявлень, виховання моральних почуттів і навичок моральної поведінки у дітей дошкільного віку. Завдання морального виховання: формування моральної спрямованості особистості, розвиток моральних уявлень, виховання. Моральне виховання у процесі спілкування з дорослими. Моральне виховання в різних видах діяльності дітей дошкільного віку. Методи морального виховання.

Виховання у дітей культури поведінки. Виховання гуманістичної спрямованості особистості в дошкільному віці. Формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку. Формування у дітей дошкільного віку уявлень про рід і родовід. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку. Правове виховання дітей старшого дошкільного віку.

Тема 10. Трудове виховання дітей дошкільного віку

Актуальні проблеми трудового виховання. Завдання трудового виховання дітей дошкільного віку. Види праці дітей. Характеристика форм організації праці дітей в закладі дошкільної освіти. Ознайомлення з працею дорослих. Мета і завдання початкового економічного виховання дітей дошкільного віку.

Тема 11. Естетичне виховання дітей дошкільного віку

Естетичний розвиток і естетичне виховання. Зміст естетичного виховання дітей дошкільного віку. Засоби естетичного виховання. Організація естетичного виховання в закладі дошкільної освіти.

Змістовий модуль 3. ДОШКІЛЬНА ДИДАКТИКА

Тема 12. Навчання дітей дошкільного віку

Основні категорії дошкільної дидактики. Особливості навчання дітей дошкільного віку. Індивідуально-диференційований підхід до навчання дітей. Принципи навчання дітей в закладах дошкільної освіти. Типи навчання. Характеристика методів і прийомів навчання дітей дошкільного віку. Функції методів навчання. Класифікація методів за джерелом набуття знань: наочні, словесні, практичні. Форми організації навчання дітей дошкільного віку за провідним видом діяльності. Зв'язок різних форм організації навчання у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти.

Тема 13. Педагогічні інновації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Впровадження результатів наукового дослідження у практику дошкільної освіти. Методологічні інноваційні педагогічні технології. Педагогічні інновації, їх технологічний та особистісний аспекти. Визначальні чинники інноваційної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.

Змістовий модуль 4. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ГРІ

Тема 14. Теорія гри. Іграшка

Походження гри в історії суспільства. Сучасна класифікація дитячих ігор: творчі ігри, ігри за правилами, народні ігри. Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини. Структура дитячої гри. Функції гри. Народні ігри. Виховна і освітня цінність іграшки. Українська народна іграшка. Волинська народна іграшка в етнокультурному вихованні дітей дошкільного віку. Сучасна класифікація дитячих іграшок. Вимоги до іграшок. Характеристика предметно-ігрового середовища, особливості його організації в різних вікових групах закладу дошкільної освіти. Специфіка організації предметно-ігрового середовища в інклюзивній групі.

Тема 15. Творчі ігри дітей дошкільного віку

Виховне значення творчих ігор. Особливості творчої гри. Режисерські ігри дітей дошкільного віку. Педагогічні умови розвитку режисерських ігор. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку. Характеристика ігор з будівельним матеріалом, їх зв'язок із сюжетно-рольовими іграми. Театралізовані ігри дітей дошкільного віку. Організація та педагогічний супровід творчих ігор в різних вікових групах.

Тема 16. Дидактичні ігри дітей дошкільного віку

Особливості дидактичної гри дітей дошкільного віку. Функції дидактичної гри. Структура дидактичної гри. Види дидактичних ігор за навчальним змістом, за характером матеріалу, що використовується, за

характером ігрових дій. Народні дидактичні ігри, їх характеристика. Методика організації та педагогічний супровід дидактичних ігор в різних вікових групах. Комп'ютерні ігри, їх значення для розвитку особистості. Можливості організації комп'ютерно-ігрового комплексу в закладі дошкільної освіти.

Змістовий модуль 5. ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, СІМ'Ї І ШКОЛИ.

ПЛАНУВАННЯ ТА ОБЛІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Тема 17. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей

Українська етнопедагогіка про сімейне виховання. Роль сім'ї у формуванні особистості дитини дошкільного віку. Особливості сімейного виховання дітей дошкільного віку. Важливість питання формування батьків як педагогів у сучасних умовах розвитку суспільства. Педагогічна культура батьків. Зміст і форми організації спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї. Форми роботи з батьками в умовах інклюзивної освіти.

Тема 18. Підготовка дитини до навчання в школі

Поняття «готовність до шкільного навчання». Основні компонентами загальної (психологічної) готовності до школи. Соціально-психологічна адаптація дітей до школи. Труднощі адаптації дитини до шкільного навчання. Зміст і форми зв'язку закладу дошкільної освіти і школи. Спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї у підготовці дитини до школи. Наступність між дошкільною освітою та Новою українською школою.

Тема 19. Планування і облік освітнього процесу в закладі дошкільної
освіти

Вимоги до планування. Види та форми планування. Планування освітньої роботи вихователя у першу та другу половину дня в різних вікових групах закладу дошкільної освіти.

Тема 20. Організація роботи в закладі дошкільної освіти і керівництво
ним

Вимоги до сучасного керівника закладу дошкільної освіти. Функції керівника закладу дошкільної освіти. Документація директора закладу дошкільної освіти. Методичний кабінет закладу дошкільної освіти. Напрями роботи директора з батьками. Санітарно-гігієнічні вимоги утримання закладу дошкільної освіти.

ЛЕКЦІЇ

Тема: **Предмет і методи дошкільної педагогіки**

Мета: ПРН 2. – розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій, визначити завдання дошкільної педагогіки, характеризувати джерела дошкільної педагогіки,

розкрити значення дошкільного дитинства в становленні особистості дитини; з'ясувати особливості професії вихователя.

Ключові слова: освіта, розвиток, виховання, навчання, педагогічний процес, дошкільна педагогіка, завдання дошкільної педагогіки, компетентність дитини, джерела дошкільної педагогіки, етнопедагогіка, дитинство, розвиток дитини, вихователь, компетентності вихователя.

План

1. Дошкільна педагогіка як галузь знань.
2. Джерела дошкільної педагогіки.
3. Українська етнопедагогіка як основа наукової педагогіки
4. Значення дошкільного дитинства.
5. Особливості професії вихователя.

Рекомендована література: 4, 7, 8, 14, 18, 21, 22, 37, 55

Освіта – процес і результат оволодіння системою знань, умінь і навичок і формування на їх основі світогляду та якостей особистості.

Розвиток – процес становлення особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх соціальних та природних факторів. Розрізняють психічний, фізичний та загальний розвиток.

Виховання – процес цілеспрямованого впливу з метою створення сприятливих умов для розвитку особистості.

Навчання – спеціально організований процес взаємодії педагога і дитини, спрямований на засвоєння змісту освіти та досвіду навчально-пізнавальної діяльності.

Педагогічний процес – динамічна система, яка об'єднує процеси виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості вихованця.

Дошкільна педагогіка – це наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до школи.

Джерела дошкільної педагогіки:

- народна педагогіка, тобто емпіричні педагогічні знання, педагогічний досвід народу;
- ідеї видатних педагогів минулого. До них належать пам'ятки вітчизняної педагогічної культури, класична спадщина педагогів-гуманістів;
- експериментальні дослідження проблем розвитку і виховання. Їх результати є базою сучасної дошкільної педагогіки як експериментальної науки. Головним критерієм наукових досліджень є їх актуальність для практики виховання і навчання дітей;
- передовий педагогічний досвід. Це діяльність педагогів-новаторів та колективів ЗДО;
- дані суміжних наук, особливо людинознавчих.

Етнопедагогіка – наука про досвід народу у вихованні підростаючих поколінь, відображений у морально-етичних ідеалах, поглядах на мету і засоби формування людини, у сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання дітей.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення основних понять дошкільної педагогіки; зіставте їх зміст з поняттями загальної педагогіки; виведіть їх схожі і відмінні ознаки; встановіть їх принципові розходження; вмотивуйте причини.
2. Розгляньте систему педагогічних дисциплін і визначіть їх зв'язок з іншими науками.
3. Охарактеризуйте українську етнопедагогіку як основу вітчизняної наукової дошкільної педагогіки.
4. Чому період дошкільного дитинства має вирішальне значення у розвитку особистості?
5. Охарактеризуйте основні вимоги до вихователя національного дитячого садка і обґрунтуйте їх об'єктивність.

Тема: Виховання і розвиток

Мета: ПРН 2. – розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій, характеризувати фактори розвитку; визначити роль дорослого в розвитку дошкільника; аналізувати особливості розвитку одарованих дітей; розкрити специфіку розвитку та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: розвиток, спадковість, середовище, виховання; вікова періодизація; претанальна стадія; новонароджений; немовля; молодший дошкільний вік; середній дошкільний вік; старший дошкільний вік; обдарована дитина; дитина з особливими освітніми потреби.

План

1. Поняття розвитку.
2. Фактори розвитку.
3. Вікова періодизація дитинства.
4. Роль дорослого у розвитку дитини.
5. Обдаровані діти.
6. Діти з особливими освітніми потреби.

Рекомендована література: 1, 2, 4, 7, 8, 14, 16, 71

Розвиток дитини – процес становлення та формування її особистості під впливом зовнішніх та внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких провідну роль відіграють цілеспрямоване виховання.

Основні напрями розвитку людини:

- анатоμο-фізіологічний (збільшення і розвиток кісткової та м'язової систем);
- психічний (формування свідомості, самосвідомості, провідних рис особистості, когнітивних, почуттєвих і вольових процесів);
- соціальний (набуття соціального досвіду, в тому числі духовного, опанування соціальними функціями).

Рис. 1. Розвиток людини під впливом сукупності чинників

Спадковість – відновлення в нащадків біологічної схожості з батьками.

Соціалізація – засвоєння людиною цінностей, норм, установок, зразків поведінки, властивих в даний час конкретному суспільству, соціальній спільноті, групі, та відтворення нею соціальних зв'язків і соціального досвіду.

Виховання – процес цілеспрямованого формування особистості в умовах спеціально організованої виховної системи.

Особистість – це людина як суб'єкт відносин і свідомої діяльності, здатний до самопізнання і саморозвитку; стійка система соціально-значущих якостей, відношень, мотивів, що характеризує людину як члена суспільства.

Обдаровані діти – діти з високим творчим потенціалом, високим рівнем розвитку здібностей.

Питання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте взаємозв'язок провідних чинників розвитку особистості.
2. Чому виховання вважають вирішальним фактором формування особистості? За яких умов воно є таким?
3. Поясніть вплив біологічних та соціальних факторів на розвиток і формування особистості дитини. Чи можна стверджувати, що спадковість не залежить від соціальних умов життя?
4. Чим відрізняються обдаровані діти від своїх однолітків? Назвіть

показники раннього виявлення обдарованості. Які умови необхідні для її розвитку?

Тема: Сучасна система дошкільної освіти в Україні

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати мету, завдання, зміст дошкільної освіти, охарактеризувати типи закладів дошкільної освіти в Україні, розкрити особливості підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти, висвітлити діяльність міжнародних організацій в галузі дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, система дошкільної освіти, заклад дошкільної освіти, наповнюваність груп, фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр, вихователь, міжнародних організацій в галузі дошкільної освіти.

План

1. Правові, організаційні засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти в Україні.
2. Типи закладів дошкільної освіти в Україні на сучасному етапі.
3. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти.
4. Міжнародне співробітництво в галузі дошкільної освіти.

Рекомендована література: 1, 4, 7, 8, 9, 14, 18, 37, 56

Система дошкільної освіти:

- суб'єкти освітньої діяльності;
- учасники освітнього процесу;
- органи управління у сфері дошкільної освіти;
- кадрове, науково-методичне, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне та нормативно-правове забезпечення освітньої та управлінської діяльності у сфері дошкільної освіти.

Заклад дошкільної освіти може організувати і провадити свою освітню діяльність за одним або декількома типами організації освітньої діяльності:

- *ясла* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від трьох місяців до трьох років;
- *дитячий садок* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від двох до шести або семи років, а дітьми з особливими освітніми потребами – до семи або восьми років;
- *спеціальний дитячий садок* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, зумовленими фізичними, психічними, інтелектуальними та/або сенсорними порушеннями, розладами поведінки, віком від двох до семи або восьми років;
- *мобільний дитячий садок* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти за місцем

проживання дітей, зокрема із застосуванням або на базі спеціально облаштованого для надання таких послуг транспортного засобу;

- *сімейний (родинний) садок* – тип організації освітньої діяльності за місцем проживання сім'ї (родини) в індивідуальному житловому будинку з наданням освітніх послуг дітям від народження, які перебувають у родинних стосунках, та/або дітям, які не є членами сім'ї (родини);

- *міні-садок* – тип організації освітньої діяльності з одночасним перебуванням не більше п'яти дітей;

- *центр педагогічного партнерства* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує розвиток дітей від народження за обов'язкової участі їхніх батьків або одного з них;

- *центр розвитку дитини* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми (у тому числі дітьми, які здобувають дошкільну освіту в інших суб'єктів освітньої діяльності або у сім'ї), зокрема за окремими парціальними програмами, та/або отримання ними окремих психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Питання для самоконтролю:

1. Які складові включає система дошкільної освіти?
2. Дайте характеристику сучасних закладів дошкільної освіти.
3. За якими освітньо-кваліфікаційними рівнями здійснюється підготовка вихователів в Україні?
4. Які Ви знаєте міжнародні організації в галузі дошкільної освіти?

Тема: Освітні програми розвитку дітей раннього та дошкільного віку

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати змістове наповнення програм для дітей раннього та дошкільного віку, розкрити особливості побудови комплексних («Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Світ дитинства», «Соняшник», «Оберіг», «Освіта і піклування») та парціальних програми («STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт», «Скарбниця моралі», «Про себе треба знати, про себе треба дбати», «Казкова фізкультура», «Радість творчості», «Вітаю, театре!», «Зерна любові», програма духовно-морального виховання на християнських цінностях, «Вчимося жити разом», «Лідер живе у кожному», «Дитина у світі дорожнього руху», «Комп'ютерна грамота для малят»⁰).

Ключові слова: освітня програма, принципи побудови програми, зміст програми, структура, комплексні освітні програми, парціальні освітні програми, розділи.

План

1. Історичний огляд освітніх програм для дітей дошкільного віку

2. Сучасна класифікація програм

3. Структура програм розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку

Рекомендована література: 2, 8, 14, 23, 49, 50, 61, 66

Рис. 1. Класифікація освітніх програм

Рис. 2. Принципи розроблення програм

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте особливості підходів до освіти дітей в різних освітніх програмах.
2. Назвіть комплексні освітні програми.
3. Які ви знаєте парціальні програми?
4. За якою програмою ви б хотіли працювати? Обґрунтуйте свій вибір.

5. Які спільні пріоритети щодо виховання дітей містяться в різних програмах?

Тема: Розвиток і виховання дітей першого та другого року життя

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, мету, завдання, зміст розвитку та виховання дітей першого та другого року життя.

Ключові слова: раннє дитинство, неспання, сон, принципи побудови режиму, вікові періоди першого року життя, розвиток рухів, дії з предметами, розвиток мовлення, ігрова діяльність, заняття.

План

1. Організація життя дітей першого року життя.
2. Розвиток і виховання дітей першого року життя.
3. Організація життя дворічних дітей.
4. Особливості виховання дітей другого року життя.
5. Організація ігор та інших видів діяльності дітей.

Рекомендована література: 8, 14, 15, 61, 63,70

Рис1. Організація життя дітей першого року життя

Рис.2. Вікові періоди розвитку дітей першого року життя

Питання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте доцільність виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти.
2. Назвіть вікові періоди першого року життя дитини.
3. У чому особливості організації умов життєдіяльності дітей та режиму у другій групі раннього віку?
4. Розкрийте особливості розвитку рухів, дій з предметами, мовлення у дітей другого року життя.
5. Розкрийте методи педагогічного керівництва самостійною діяльністю дітей 2-го року життя.
6. Визначіть ефективні прийоми активізації діяльності дітей 2-го року життя на заняттях.

Тема: Виховання дітей третього року життя

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, мету, завдання, зміст розвитку та виховання дітей третього року життя, розкрити особливості фізичного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку дитини, вимоги до навчання дітей третього року життя.

Ключові слова: режим дня, сон, неспання, культурно-гігієнічні навички, основні рух, умови правильного розвитку рухів, рухливі ігри, гімнастичні вправи, розуміння мови, активне мовлення, ігрове середовище, ігри-заняття, дидактичні ігри, дидактичні вимоги до ігор-занять, види занять за організацією дітей на занятті .

План

1. Організація життя трирічних дітей.
2. Розвиток дітей третього року життя:
 - фізичний;
 - соціально-моральний;

- мовленнєвий;
- пізнавальний;
- художньо-естетичний.

3. Дидактичні вимоги до навчання дітей раннього віку.

4. Організація занять з дітьми третього року життя.

Рекомендована література: 8, 14, 15, 61, 63, 70

Фізичний розвиток дитини третього року життя здійснюється в процесі м'язово-рухової та предметно-практичної діяльності.

Реалізуючи завдання *соціально-морального розвитку* дітей, педагог виховує у дитини доброзичливе ставлення до оточення, забезпечує потребу дитини в увазі, захисті, допомозі, співчутті, схваленні, впевненості у власних можливостях, учить орієнтуватися в тому, що таке «добре» і «погано», розвиває вміння слухати й чути дорослого, ініціює встановлення контактів з однолітками, спонукає до спілкування та співпраці з дорослими.

Сенсорний розвиток є основою пізнавального розвитку, має особливе значення для цілісного сприймання дитиною навколишнього світу та успішного засвоєння знань у ЗДО. На третьому році життя дитина вчиться розуміти значення властивостей предметів і починає орієнтуватись на них. Форма, величина і колір стають для дитини постійними ознаками предметів, за якими вони впізнаються і які важливі для виконання дій з предметами.

Плануючи ігри-заняття вихователь повинен дотримуватись таких *дидактичних вимог*:

- планомірність їх проведення (від простого до складного) і активність всіх дітей (мовленнєві реакції, вправи, дії);
- чіткість у визначенні виду, теми і мети;
- позитивно емоційна настроєність дітей;
- використання наочно-дійового методу навчання;
- повторюваність занять з ускладненнями;
- відповідна тривалість.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте специфіку організації режиму дня дітей третього року життя.
2. Вкажіть особливості фізичного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку дитини.
3. Назвіть дидактичні вимоги до навчання дітей раннього віку.
4. Назвіть види занять за організацією дітей, які проводяться в ранньому віці.

Тема: **Фізичне виховання дітей дошкільного віку**

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати мету, завдання, зміст фізичного виховання дітей дошкільного віку, розкрити взаємозв'язок між фізичним

розвитком і фізичним виховання дітей, окреслити засобами фізичного виховання.

Ключові поняття: фізичне виховання дітей дошкільного віку, фізичний розвиток, завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку, здоров'язбережувальна компетентність, рухова компетентність, культурно-гігієнічні навички, здоровий спосіб життя, засоби фізичного виховання, загартування, загартовувальні процедури.

План

1. Поняття «фізичний розвиток» і «фізичне виховання».
2. Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Рекомендована література: 1, 2, 6, 8, 9, 10, 14, 50

Фізичне виховання дітей дошкільного віку – систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей.

Фізичний розвиток – процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і вихованням.

Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку поділяють на три групи:

- оздоровчі завдання;
- формування рухових навичок і умінь, виховання фізичних якостей;
- виховання у дітей культурно-гігієнічних навичок і вмінь здорового способу життя.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку здійснюється засобами:

- спрямованими на охорону здоров'я дітей;
- створення гігієнічних умов життя і діяльності;
- організація раціонального харчування, сну, перебування на свіжому повітрі;
- покликаними забезпечити активний вплив на організм дитини з метою його фізичного розвитку:
- загартовуючі процедури;
- спеціальні фізичні вправи;
- гігієнічна гімнастика;
- режим дня.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суть взаємозв'язку фізичного розвитку і фізичного виховання?

2. Охарактеризуйте завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Розкрийте суть взаємозв'язку різних завдань фізичного виховання.
4. Які чинники обумовлюють актуальність фізичного виховання?
5. Вкажіть на зв'язок основних засобів фізичного виховання та особливостей їх застосування в різних вікових групах.
6. Які засоби фізичного виховання народної педагогіки є сучасними?
7. Які загартувальні процедури здійснюються в закладах дошкільної освіти?

Тема: Розумове виховання дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати мету, завдання, зміст розумового виховання дітей дошкільного віку, розкрити взаємозв'язок між розумовим розвитком і розумовим вихованням дітей, розкрити зміст розумового виховання дітей дошкільного віку; дати характеристику засобів розумового виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: розумовий розвиток, розумове виховання, показники розумового розвитку, рівень розумової активності, мета розумового виховання, зміст розумового виховання, завдання розумового виховання, розумова діяльність, розумові здібності, обдарованість, пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність.

План

1. Поняття «розумовий розвиток» і «розумове виховання».
2. Завдання розумового виховання дітей дошкільного віку.
3. Зміст і засоби розумового виховання дітей.

***Рекомендована література:* 1, 2, 8, 9, 10, 14**

Розумовий розвиток - ступінь розвитку в дитини пізнавальних процесів (відчуттів і сприймання, мислення та мовлення, пам'яті й уваги), сформованість умінь міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, вибудовувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями.

Показники розумового розвитку дитини:

- запитання, які вона ставить дорослим;
- судження, в яких виявляється її розуміння різних явищ, подій та їх причин;
- продукти діяльності (малюнки, різноманітні вироби);
- зміст, форми ігор;
- характер спілкування з дорослими та однолітками;
- способи виконання завдань, розв'язань розумових задач.

Розумове виховання - систематичний, цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання.

Завдання розумового виховання дітей дошкільного віку:

- 1) набуття елементарних знань про довкілля (призначення, якості та властивості предметів, природу), життя і працю людей, суспільні явища;
- 2) формування умінь і навичок розумової діяльності розвиток розумових здібностей;
- 3) формування пізнавальних інтересів і допитливості.

Пізнавальна діяльність - діяльність, спрямована на оволодіння мислительними операціями, пізнавальними процесами і здібностями.

Зміст розумового виховання – формування у дітей певного обсягу знань про предмети і явища (суспільне життя, природу, людину тощо), способів мислительної діяльності (вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати).

Засоби розумового виховання дошкільників: ознайомлення з предметами і явищами довкілля; спілкування з дорослими і однолітками; гра; продуктивні види діяльності; навчання.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає взаємозалежність розумового виховання і розумового розвитку?
2. Назвіть завдання розумового виховання дітей дошкільного віку.
3. Чим зумовлений взаємозв'язок завдань розумового виховання дітей дошкільного віку.
4. За допомогою яких засобів здійснюється розумове виховання? Які з них ви вважаєте найбільш ефективними?
5. Дайте порівняльну характеристику засобів розумового виховання.

Тема: Моральне виховання дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати мету, завдання, зміст, методи морального виховання дітей дошкільного віку, характеризувати особливості морального виховання дошкільників в різних видах діяльності; ПРН 15 – визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

Ключові слова: моральний розвиток, моральні почуття, моральна свідомість, моральне виховання, мета морального виховання, рівні морального розвитку, моральні норми, моральна поведінка, соціально-громадянська

компетентність, методи морального виховання, методи формування моральної поведінки, методи формування моральної свідомості, методи стимулювання моральних почуттів і мотивів поведінки.

План

1. Поняття «моральний розвиток» і «моральне виховання».
2. Моральне виховання в різних видах діяльності дітей дошкільного віку.
3. Моральне виховання в процесі спілкування з дорослими.
4. Методи морального виховання.

Рекомендована література: 1, 2, 8, 9, 14. 17, 35, 49, 51

Моральний розвиток – рівень засвоєння уявлень про моральні норми, сформованості моральних почуттів і моральної поведінки.

Моральні почуття – стійкі переживання у свідомості людини, які зумовлюють її вольові реакції, ставлення до себе, інших людей, явищ суспільного буття (почуття власної гідності, почуття сорому, почуття обов'язку).

Моральна свідомість – моральні уявлення, поняття, переконання, ідеали.

Моральне виховання – цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки.

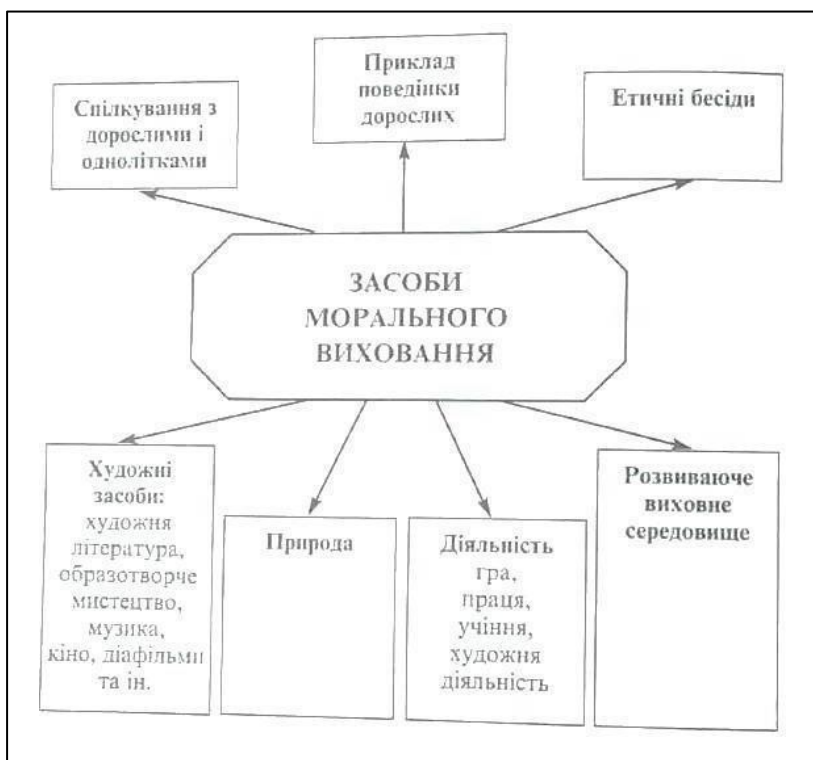

Рис.1. Засоби морального виховання

Мета морального виховання – формування моральної свідомості і поведінки.

Методи морального виховання – способи педагогічної взаємодії, за допомогою яких здійснюється формування особистості відповідно до мети і завдань морального виховання і вікових особливостей дітей.

Методи формування моральної поведінки: практичне залучення дитини до виконання конкретних правил поведінки (привчання); показ і пояснення; приклад поведінки дорослих; оволодіння моральними нормами у спільній діяльності; вправлення у моральній поведінці; створення ситуацій морального вибору.

Методи формування моральної свідомості: засвоєння моральних уявлень і моральних понять: роз'яснення конкретних моральних норм і правил; навіювання моральних норм і правил.

Методи стимулювання моральних почуттів і мотивів поведінки: приклад інших; педагогічна оцінка поведінки, вчинків дитини; колективна оцінка поведінки, вчинків дитини; схвалення моральних учинків дитини; заохочення дитини до моральних учинків; осуд недостойних учинків дитини.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте суть понять «мораль», «моральне виховання».
2. Субординуйте терміни «моральне виховання», «моральний розвиток», «почуття», «уявлення», «поняття», «переживання».
3. Які чинники зумовлюють моральну вихованість? За якими показниками можна визначити рівень моральної вихованості дитини?
4. Назвіть проблеми морального виховання, актуальні для сучасної теорії і практики дошкільної освіти.
5. Назвіть завдання морального виховання, які розв'язуються в різних видах діяльності.
6. Яку роль грає кожна з діяльностей у моральному виховання?
7. Перелічіть методи морального виховання дітей дошкільного віку.

Тема: Трудове виховання дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати мету, завдання, зміст трудового виховання дітей дошкільного віку, з'ясувати особливості трудової діяльності дітей дошкільного віку, вчити правильно організовувати різні види праці дітей та форми її організації відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Ключові слова: трудове виховання, завдання трудового виховання дітей дошкільного віку, інтерес до праці, навички трудової діяльності, засоби трудового виховання дітей дошкільного віку, особливості праці дітей, види дитячої праці, самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, художня праця, форми організації трудової діяльності, доручення, чергування, чергування по їдальні, чергування в куточку живої природи,

чергування з підготовки до занять, спільна трудова діяльність, праця поруч, загальна праця, спільна праця.

План

1. Завдання трудового виховання дітей дошкільного віку.
2. Особливості трудової діяльності дітей дошкільного віку.
3. Зміст і види праці дітей в різних вікових групах.
4. Основні форми організації праці дітей в дошкільному закладі.

Рекомендована література: 1, 2, 8, 9, 14, 36

Трудове виховання – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Завдання трудового виховання дітей дошкільного віку:

1. Виховання інтересу до праці дорослих, бережливого ставлення до їх результатів, поваги до людини-трудівника, прагнення наслідувати її у власній діяльності.

2. Формування навичок трудової діяльності.

3. Виховання особистості дитини у процесі її трудової діяльності (виховання відповідальності, самостійності, цілеспрямованості, ініціативи й витримки); формування основ працелюбства (звички до трудових зусиль, готовності брати участь у трудовій діяльності, вміння доводити розпочату справу до завершення).

Особливості праці дітей дошкільного віку:

- умовність, відсутність суспільно значущого результату;
- поступове вироблення здатності мотивувати трудову діяльність;
- розвиток компонентів трудової діяльності дітей дошкільного віку;
- виховна значущість праці;
- тісний зв'язок праці дитини з грою.

Основні види дитячої праці:

- самообслуговування;
- господарсько-побутова праця;
- праця в природі;
- ручна (художня) праця.

Форми організації трудової діяльності дітей дошкільного віку:

- трудові доручення;
- чергування;
- спільна трудова діяльність дітей (колективна праця).

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення понять «трудове виховання».
2. Розкрийте зміст трудового виховання дітей дошкільного віку.

3. Розкрийте взаємозв'язок завдань трудового виховання дітей, його зв'язок з іншими складовими виховання.

4. Охарактеризуйте особливості трудової діяльності дітей дошкільного віку.

5. Яку роль відіграє спільна праця дитини і дорослого? Що ви пропонуватимете робити разом з дітьми молодшого, середнього, старшого дошкільного віку (вид та конкретний зміст трудової діяльності, розподіл обов'язків, спосіб залучення дитини до спільної з дорослим праці)?

6. Чим різняться форми організації праці дітей? Опишіть їх особливості й відмінності в різних вікових групах.

7. Як ускладнюються форми організації трудової діяльності дітей дошкільного віку?

8. Як забезпечити посильність дитячої праці? Від чого залежить тривалість, об'єм, темп роботи дітей?

Тема: Естетичне виховання дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 1. – – розуміти і визначати мету, завдання, зміст естетичного виховання дітей дошкільного віку, охарактеризувати методи естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: естетичний розвиток, естетична культура особистості, естетичне виховання, естетична свідомість, естетичне сприймання, естетичні погляди, естетичні почуття, естетичні смаки, естетична діяльність, мислительно-творча компетентність, завдання естетичного виховання, естетичне ставлення до дійсності, художньо-творчі здібності, методи естетичного виховання.

План

1. Естетичний виховання дітей дошкільного віку.
2. Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Методи естетичного виховання та їх реалізація в різних організаційних формах.

Рекомендована література: 1, 2, 8, 9, 14, 59

Естетичне виховання – цілеспрямований систематичний вплив на людину з метою формування творчої активності особистості, здатної сприймати прекрасне, відчувати потребу в естетичній діяльності, перетворенні дійсності за законами краси.

Естетичний розвиток особистості - процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості.

Естетичний розвиток має на меті формування *естетичної культури особистості*:

- естетична свідомість;
- естетичні потреби;

- естетична діяльність.

Естетична свідомість – сукупність поглядів, знань, суджень, оцінок, ідей, ідеалів, завдяки яким людина отримує можливість достовірно визначити естетичну цінність оточуючих її предметів.

Естетичні потреби – внутрішня необхідність в досягненні певних естетичних цінностей і розвитку певних умінь.

Естетична діяльність – безперервний процес формування і реалізації певних творчих умінь, навичок, здібностей, гармонізації себе і світу.

Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку:

1. Формування естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень.

2. Виховуючи у дітей уміння сприймати красу і емоційно відгукуватися на неї. 3. Освоєння дітьми естетичної діяльності.

3. Розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей дітей.

Від

Методи естетичного виховання дітей дошкільного віку:

- спрямовані на формування естетичної сприйнятливості навколишньої дійсності і творів мистецтва, емоційного відгуку на них;

- спрямовані на формування елементів естетичної свідомості дітей;

- спрямовані на залучення дітей до естетичної та художньої діяльності, на розвиток їх умінь і навичок художньо відтворювати навколишнє, освоювати елементарні засоби художньої виразності в залежності від виду мистецтва;

- спрямовані на розвиток естетичних і художніх здібностей, творчих умінь і навичок, способів самостійних дій дітей.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте взаємозв'язок естетичного виховання та естетичного розвитку.

2. Охарактеризуйте компоненти естетичної культури особистості. У чому полягає значення естетичного виховання у формуванні особистості дитини?

3. Перелічіть завдання естетичного виховання дошкільників.

4. Охарактеризуйте методи естетичного виховання дітей дошкільного віку.

5. Висловіть власну позицію щодо вирішення проблемного питання: який із шляхів є провідним: до творчості через навчання чи до творчості через естетичне ставлення до навколишнього світу?

Тема: Навчання дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати принципи, мету, зміст, організаційні форми, методи, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу.

Ключові слова: дошкільна дидактика, навчання, компоненти навчання, особливості навчання дошкільників, принцип навчання, метод навчання, прийом навчання, наочні методи, словесні методи, практичні методи, пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, частково-пошуковий метод, проблемний метод, дослідницький метод, форми організації навчання.

План

1. Основні категорії дошкільної дидактики.
2. Розвиток вітчизняної та зарубіжної теорії дошкільного навчання.
3. Принципи навчання дітей дошкільного віку.
4. Типи навчання, їх характеристика.
5. Особливості методів навчання дітей дошкільного віку.
6. Форми організації навчання дітей.

Рекомендована література: 8, 14, 36, 55, 56

Дошкільна дидактика – теорія навчання дітей дошкільного віку, яка визначає мету, розробляє зміст, методи й форми організації навчання дітей.

Навчання – спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності.

Рис 1. Компоненти навчання дітей дошкільного віку

Наочні методи – методи за допомогою яких діти набувають знань шляхом сприйняття окремих процесів, явищ, предметів або їх зображень. До цієї групи методів належать спостереження і демонстрація.

Словесні методи – методи навчання, що засновані на слові як джерелі здобуття знань і дають можливість переходу дітей у процесі пізнання за межі безпосереднього сприймання.

Практичні методи – методи навчання, які допомагають вихователю організувати різноманітну практичну діяльність дітей і сприяти засвоєнню знань, умінь і навичок.

Рис 2. Методи навчання за типом пізнавальної діяльності

Рис 3. Види форм організації навчання за провідною діяльністю

За дидактичними цілями виокремлюють такі види занять:

- заняття із засвоєння дітьми нових знань (спостереження за новим об'єктом, читання художніх творів, розповіді вихователя);
- заняття із закріплення і систематизації досвіду (організованого і стихійного) дітей (заняття зі спостереження знайомих об'єктів, бесіди, дидактичні ігри);
- контрольні заняття (на визначення наявності у дітей знань, уявлень, умінь, навичок);
- комплексні заняття (включають повідомлення дітям нових знань, повторення, закріплення, систематизацію і використання набутих знань, умінь і навичок).

Питання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте поняття «дошкільна дидактика», «навчання».
2. Обґрунтуйте взаємозв'язок принципів навчання.
3. Охарактеризуйте методи навчання дітей дошкільного віку. Чим пояснити багатоманітність класифікацій методів навчання?

4. Доведіть, що методи навчання діють ефективно лише за умови комплексного застосування.

5. Обґрунтуйте своє розуміння взаємозв'язку методів і прийомів навчання.

6. Охарактеризуйте вимоги до заняття. Чим вони зумовлені? Як запобігти їх порушенню?

Тема: Педагогічні інновації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати зміст, організаційні форми, методи інновацій, охарактеризувати методологічні та цільові інноваційні педагогічні технології; сприяти усвідомленню необхідності впровадження інноваційних педагогічних технологій в практику роботи з дітьми.

Ключові слова: інновація, методологічні інновації, цільові інновації, національний дитячий садок, гуманістичне виховання, розвиваюче навчання, вальдорфський дитячий садок, теорія розв'язання винахідницьких завдань, «театр фізичного виховання».

План

1. Суть інновацій в дошкільній освіті.

2. Характеристика методологічних інноваційних педагогічних технологій:

- національний дитячий садок С.Ф. Русової;
- гуманістичне виховання В.О. Сухомлинського;
- вальдорфський дитячий садок (Р. Штейнер, Е. Грюнеліус);
- педагогіка розвитку здібностей дітей О. Декролі.

4. Характеристика цільових інноваційних педагогічних технологій:

- теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ);
- авторська система фізичного виховання дітей дошкільного віку

М.М. Єфименка.

Рекомендована література: 8, 14, 27, 31, 58, 74

Поняття «інновація» трактується як нововведення. Сучасні українські вчені розглядають інновацію в освіті як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язували по іншому; як результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть характерні ознаки гуманістичної педагогіки.

2. Обґрунтуйте, чи різняться новації та інновації в сучасному педагогічному процесі.

3. Розкрийте найважливіші, на ваш погляд, чинники інноваційної діяльності вихователя дошкільного закладу.

4. Охарактеризуйте, як впливають псевдоінновації на педагогічну технологію.

Тема: Теорія гри. Іграшка

Мета: ПРН 4. – розуміти і визначати особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку; ПРН 18. – володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах раннього і дошкільного віку; ігрова компетентність, з'ясувати особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини; проаналізувати різноманітні класифікації дитячих ігор; проаналізувати сучасну класифікацію дитячих іграшок; обґрунтувати вимоги до підбору іграшок в різних вікових групах.

Ключові поняття: дитяча гра, творчі ігри, гри за правилами, дидактичні ігри, народні ігри, іграшка, освітня цінність іграшки, народна іграшка.

План

1. Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини.
2. Класифікація дитячих ігор.
3. Види іграшок, вимоги до них.
4. Методика ознайомлення з народною іграшкою.

Рекомендована література: 1, 8, 14, 15, 24, 29, 42, 46, 53, 56, 57

Дитяча гра – це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від її пізнання.

Рис.1. Сучасна класифікація гри

Сучасна класифікація дитячих іграшок

за станом готовності	за видом сировини	за розміром	за функціональ- ними власти- востями	за художньо- образним вирішенням
- готові; - збірно-розбірні; - заготовки і	- дерев'яні; - пластмасові; - металеві;	- дрібні (від 3 до 10 см); - середні (від 10	- прості, без рухливих деталей; - з рухливими	- реалістичні; - умовні; - конструктивні

напівфабрикати для іграшок-саморобок; - набори різних матеріалів для створення іграшок-саморобок	- з тканин; - гумові; - з паперу і картону; - з кераміки, порцеляни і фаянсу; - з деревних матеріалів, пап'є-маше, - з нових синтетичних матеріалів	до 50 см); - велико-габаритні (відповідно до росту дитини в різні вікові періоди)	деталлями, механічні; - гідравлічні; - пневматичні; - магнітні; - електрифіковані; - електронні (на комп'ютерній основі); - набори іграшок (або деталей), пов'язаних між собою за призначенням або функціональною ознакою; - ігрові комплекти	

Вимоги до іграшок:

- педагогічна доцільність;
- художня досконалість;
- висока гігієнічна культура.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає своєрідність гри як діяльності дитини?
2. Зробіть порівняльний аналіз різних класифікацій ігор.

Запропонуйте і обґрунтуйте свою.

3. Охарактеризуйте особливості іграшки як предмета мистецтва і педагогічного явища.
4. Обґрунтуйте вимоги до підбору іграшок для дітей молодшого, середнього і старшого дошкільного віку.
5. Яка іграшка була улюбленою у вашому дитинстві? Що саме вас приваблювало в ній?
6. З якими народними іграшками ознайомлюють дітей дошкільного віку?

Тема: Творчі ігри дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 4. – розуміти і визначати особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку; дати характеристику режисерським, сюжетно-рольовим, театралізованим, конструкційно-будівельним іграм; з'ясувати роль вихователя у розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку; ПРН 18. – володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах дошкільного віку.

Ключові слова: творча гра, особливості творчої гри, режисерська гра, сюжетно-рольова гра, театралізована гра, гра-драматизація, конструктивно-будівельна гра. Ігрова компетентність.

План

1. Формування творчої гри у дошкільному віці.
2. Режисерські ігри дітей дошкільного віку.
3. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку.
4. Театралізовані ігри в різних вікових групах.
5. Конструктивно-будівельні ігри дітей дошкільного віку.

Рекомендована література: 1, 8, 14, 15, 24, 38, 42, 46, 56, 57

Творчі ігри – ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу.

Режисерські ігри – ігри дитини з іграшками та їх заміниками за створеним нею сюжетом.

У цих іграх дитина переходить від ігрових дій з іграшкою до гри за

Сюжетно-рольова гра – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування ролей.

Театралізовані ігри – розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виражальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів.

Конструктивно-будівельні ігри – різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самостійно зводячи споруди і обігруючи їх.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте своєрідність творчих ігор дітей дошкільного віку.
2. Чим можна пояснити різноманітність творчих ігор?

Охарактеризуйте особливості видів творчих ігор.

3. Назвіть передумови розвитку сюжетно-рольової гри у ранньому дитинстві. У чому полягає своєрідність керівництва предметними та сюжетно-рольовими іграми малюків?

4. Накресліть основні лінії розвитку сюжетно-рольових ігор у дітей в дошкільному віці.

5. У чому полягають виховні можливості конструктивно-будівельних ігор? Обґрунтуйте свою думку.

Тема: Дидактичні ігри дітей дошкільного віку

Мета: ПРН 4. – розуміти і визначати особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку; розкрити особливості дидактичних ігор дітей дошкільного віку; дати характеристику основним структурним елементам дидактичних ігор; проаналізувати сучасну класифікацію дидактичних ігор.

Ключові слова: ігрова компетентність, дидактична гра, структура дидактичної гри, дидактичне завдання, ігрове завдання, правила гри, ігрові дії, результат, види дидактичних ігор за навчальним змістом, види дидактичних ігор за характером матеріалу, що використовується, види дидактичних ігор за характером ігрових дій.

План

1. Особливості дидактичних ігор дітей дошкільного віку.
2. Структура дидактичної гри.
3. Види дидактичних ігор.
4. Методика організації та педагогічного супроводу дидактичною грою в різних вікових групах.

Рекомендована література: 1, 8, 14, 15, 24, 29, 38, 42, 46, 56, 57, 67

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Структура дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання;- правила гри; ігрові дії; результат гри .

Види дидактичних ігор за навчальним змістом:

- ігри для сенсорного виховання;
- ігри, спрямовані на ознайомлення дітей з об'єктами і явищами довкілля;
- ігри, спрямовані на формування елементарних математичних уявлень;
- ігри, спрямовані на мовленнєвий розвиток.

Види дидактичних ігор за характером матеріалу, що використовується:

- ігри з предметами: дидактичними іграшками (мозаїка, кубики, мотрійки, піраміди), природним матеріалом (листя, плоди, насіння);
- настільно-друковані ігри (види лото, доміно, розрізні картинки, кубики);
- словесні ігри.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає своєрідність ігор з правилами для дітей дошкільного віку?
2. Охарактеризуйте структурні компоненти дидактичної гри.
3. У чому полягають особливості керівництва іграми з правилами дітей дошкільного віку у різних вікових групах?
4. Якими особистісними якостями повинен володіти педагог, щоб його участь в ігровій діяльності дітей сприяла розвитку їхньої творчості, ініціативи, самодостатності?

Тема: Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати мету, завдання, організаційні форми роботи з батьками вихованців; розкрити роль сім'ї у формуванні особистості

дитини дошкільного віку, важливість формування батьків як педагогів у сучасних умовах; проаналізувати форми взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю.

Ключові слова: виховний потенціал сім'ї, виховання батьків, колективні, індивідуальні, наочно-інформаційні форми роботи.

План

1. Роль сім'ї у формуванні особистості дитини дошкільного віку.
2. Важливість питання формування батьків як педагогів у сучасних умовах розвитку суспільства.
3. Форми взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю.

Рекомендована література: 2, 8, 14,

Сім'я – мала соціально-психологічна група, члени якої пов'язані шлюбними або родинними стосунками, спільністю побуту і взаємною моральною відповідальністю.

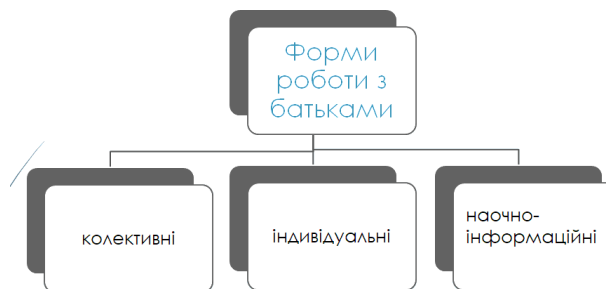

Рис.1. Форми роботи з батьками вихованців

До *колективних форм роботи* належать батьківські збори (групові та загальні), на яких обговорюються проблеми життєдіяльності групи і дитячого садка; зустрічі з батьками; вечори запитань і відповідей; засідання «круглого столу» з дискусійних проблем; заняття-тренінги, покликані навчити батьків правильно організувати спілкування і спільну діяльність з дитиною; спільні з дітьми, батьками і вихователями свята і розваги; виставки спільних робіт батьків і дітей; дні відкритих дверей; школи для батьків; сімейні (домашні) педради, які проводять у батьків вдома; батьківські конференції.

Індивідуальні форми роботи охоплюють вступне анкетування, попереднє відвідування дитсадка батьками, співбесіди, бесіди, консультації, відвідування педагогами вихованців вдома; залучення батьків до життя дитячого садка, телефонний зв'язок.

Рис.2. Індивідуальні форми роботи з батьками

Найпоширенішими наочно-інформаційними формами роботи є батьківські куточки, тематичні стенди, ширми, дошка оголошень, інформаційні листи, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, родинні газети, виставки дитячих робіт, педагогічна бібліотека, реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання, запрошення, вітання.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення відіграє сім'я у формуванні особистості дитини дошкільного віку.
2. Розкрийте значення виховання та освіти батьків.
3. Охарактеризуйте форми спільної роботи дитячого садка і сім'ї.
4. Проаналізуйте форми роботи з батьками, які ви використовували або спостерігали під час практики.

Тема: Підготовка дитини до навчання в школі

Мета: ПРН 1.- розуміти і визначати, мету, завдання, зміст, організаційні форми, підготовки дітей до шкільного навчання; розкрити зміст поняття «готовність до шкільного навчання»; з'ясувати специфіку адаптації дітей до шкільного навчання; охарактеризувати форми роботи закладу дошкільної освіти з школою та сім'єю щодо підготовки дітей до шкільного навчання

Ключові слова: наступність, готовність до шкільного навчання, психологічна готовність, мотиваційна готовність, емоційно-вольова готовність, розумова готовність, психологічна готовність до спілкування, спеціальна готовність, соціально-психологічна адаптація.

План

1. Наступність в роботі ЗДО та НУШ.
2. Поняття «готовність до шкільного навчання».
3. Адаптація дітей до шкільного навчання.
4. Спільна робота закладу дошкільної освіти і школи.

Рекомендована література: 5, 8, 14

Готовність до шкільного навчання – сукупність морфофізіологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематичного організованого навчання, обумовлена дозрівання організму дитини, зокрема її нервової системи, ступенем сформованості особистості, рівнем розвитку психічних процесів.

Загальна готовність виражається у досягненні дитиною до моменту вступу в школу такого рівня розумового, морального, вольового, естетичного і фізичного розвитку, як необхідну основу для «активного входження» дитини в нові умови шкільного навчання і свідомого засвоєння матеріалу.

Мотиваційна готовність до навчання у школі виявляється у прагненні дитини до навчання, бути школярем; у достатньо високому рівні пізнавальної діяльності і мислительних операцій; у володінні елементами навчальної діяльності; у певному рівні соціального розвитку.

Емоційно-вольова готовність до навчання в школі. Засвідчує здатність дитини регулювати свою поведінку в різноманітних ситуаціях спілкування і спільної навчальної діяльності, виявляється у самостійності, зосередженості, готовності й умінні здійснювати необхідні вольові зусилля.

Розумова готовність дитини до навчання в школі виявляється у загальному рівні її розумового розвитку, володінні вміннями і навичками, які допоможуть вивчати передбачені програмою предмети.

Психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності – важливе новоутворення обумовлене зміною провідних типів діяльності, переходом від сюжетно-рольової гри до навчальної діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. В чому, на вашу думку, полягає наступність дошкільної і початкової освіти?
2. Що таке «готовність до шкільного навчання»? Назвіть основні компоненти психологічної готовності дитини до школи.
3. У чому виявляється розумова готовність дитини до школи?
4. Охарактеризуйте мотиваційну та емоційно-вольову готовність дитини до шкільного навчання.
5. Яка роль спілкування дорослих з дитиною у підготовці її до школи?
6. Охарактеризуйте чинники, що зумовлюють адаптацію дитини до шкільного навчання.

Тема: Планування на облік освітнього процесу в закладі дошкільної освіти

Мета: ПРН – планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей та потреб дітей раннього і дошкільного віку; розкрити суть планування освітнього процесу заклад

дошкільної освіти; з'ясувати особливості планування освітнього процесу в ЗДО.

Ключові слова: планування освітнього процесу, перспективне планування, календарно-тематичне планування ігрової діяльності, планування роботи з батьками, облік педагогічної роботи.

План

1. Педагогічні основи планування.
2. Календарно-тематичне планування освітнього процесу.
3. Облік педагогічної роботи.

***Рекомендована література:* 2, 8, 14, 33, 34**

Перспективне планування окреслює раціональну черговість вирішення поставлених завдань, визначає їх співвідношення між собою на тривалий період (навчальний рік, півріччя, квартал, місяць). Основним видом такого планування є річний план роботи закладу дошкільної освіти,

До перспективних планів вихователя відносяться сітки занять, організації ігрової та трудової діяльності дітей, вивчення фізичних вправ, проведення свят і розваг.

Календарно-тематичне планування може складатися:

-за режимними моментами першої половини дня (ранок, заняття, прогулянка) і другої (гуртки, свята і розваги, самостійна художня діяльність, праця, прогулянка);

-за видами дитячої діяльності (ігрова, навчальна, трудова, комунікативна, пізнавальна, рухова;

-за іншими, самостійно розробленими педагогами підходами, які забезпечують виконання завдань з різних розділів програми (наприклад, тематичний підхід).

Питання для самоконтролю:

1. З якою метою планується освітній процес?
2. Зазначте, які ви знаєте види планування.
3. Вкажіть форми календарно-тематичного планування?

Тема: Організація роботи закладу дошкільної освіти та керівництвом

Мета: розкрити вимоги до сучасного керівника закладу дошкільної освіти; визначити особистісні та ділові якості завідувача; ознайомити з документацією керівника закладу дошкільної освіти; виявити специфіку роботи методичного кабінету закладу дошкільної освіти; охарактеризувати основні напрямки роботи керівника закладу дошкільної освіти з батьками.

Ключові слова : керівник дошкільного закладу, особистісні якості, ділові якості, документація керівника, методичний кабінет, куточок молодого педагога, атестаційний куточок, напрямки роботи з батьками.

План

1. Вимоги до сучасного керівника закладу дошкільної освіти.
2. Документація керівника закладу дошкільної освіти.
3. Методичний кабінет ЗДО – цент підвищення кваліфікації педагогів.
4. Робота директора з батьками.

Рекомендована література: 4, 8, 14, 25, 48, 64, 75

Особисті якості директора: інтелект, ініціатива, етичність, чесність, довіра до підлеглих, комунікабельність, здатність вести за собою, доброзичливість, впевненість у собі, незалежність.

Ділові якості директора: компетентність, економічна грамотність, підприємливість, уміння організовувати, вимогливість, критичність, новаторство, холоднокрівність у кризових ситуаціях, уміння знайти компромісне рішення.

План роботи закладу дошкільної освіти складається на навчальний рік і затверджується педагогічною радою закладу. В ньому зазначається: аналіз роботи закладу за минулий навчальний рік; основні завдання на наступний; підвищення рівня фахової майстерності працівників (самоосвіта, курси підвищення кваліфікації, атестація тощо); методична робота (педагогічні ради, семінари, семінари-практикуми, консультації, обмін досвідом, інші форми роботи); нагляд за освітнім процесом (комплексні, тематичні перевірки; оперативний, попереджувальний, епізодичний, порівняльний контроль); організаційно-педагогічна робота (зв'язок зі школою, співпраця із сім'єю); робота методичного кабінету; адміністративно-господарська діяльність.

Питання для самоконтролю:

1. Якими, на вашу думку, особистісними та діловими якостями повинен володіти керівник закладу дошкільної освіти?
2. Хто несе відповідальність за ведення, зберігання ділової документації закладу дошкільної освіти?
3. Перелічіть матеріали, які повинні знаходитися в методичному кабінеті закладу дошкільної освіти.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Педагогічні дослідження в галузі дошкільної педагогіки

Питання для обговорення

1. Етапи педагогічного дослідження.
2. Характеристика методів наукового дослідження.
3. Використання передового педагогічного досвіду.

Завдання семінарського заняття

- Доведіть значення вибору мети та виокремлення завдань педагогічного дослідження. Проілюструйте конкретним прикладом.
- Чим цінний метод педагогічного спостереження? Порівняйте життєве та наукове спостереження.
- Покажіть взаємозв'язок етапів наукового дослідження.
- Охарактеризуйте взаємозв'язок педагогічної науки і практики та роль передового педагогічного досвіду.

Тема 2. Теоретико-методичні засади фізичного виховання дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Поняття «фізичне виховання» і «фізичний розвиток».
2. Мета і завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Формування здоров'язберезувальної компетентності дітей дошкільного віку.
4. Характеристика основних засобів фізичного виховання дітей.

Завдання семінарського заняття

- Розробіть план і складіть тези лекції для батьків на тему «Фізичне виховання як культурна цінність».
- Проаналізуйте зв'язок і послідовність завдань фізичного виховання в комплексних освітніх програмах. Зробіть порівняльну таблицю «Завдання фізичного виховання».
- Вкажіть на зв'язок основних засобів фізичного виховання та особливостей їх застосування в різних вікових групах.

Тема 3. Теоретичні засади розумового виховання дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Значення розумового виховання у формуванні особистості.
2. Психолого-педагогічні дослідження проблеми розумового виховання дітей дошкільного віку.
3. Мета і завдання розумового виховання дошкільників.
4. Засоби розумового виховання.

Завдання семінарського заняття

- Охарактеризуйте взаємозв'язок завдань розумового виховання. Відобразіть його у відповідній схемі.
- На основі порівняльної характеристики засобів розумового виховання запропонуйте шляхи оптимізації процесу розумового виховання в дошкільному закладі.

- Запишіть і проаналізуйте дитячі питання, які ілюструють особливості розумового розвитку дитини. Про що вони свідчать?
- Окремі батьки вважають, що головний зміст розвитку розуму буде здійснено у школі. Запропонуйте засоби роботи з ними.

Тема 4. Психолого-педагогічні основи сенсорного виховання дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Формування предметно-практичної та сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку.
2. Розумовий розвиток дітей у процесі сенсорного виховання.
3. Завдання сенсорного виховання дітей дошкільного віку.
4. Зміст і методи сенсорного виховання.

Завдання семінарського заняття

- Підготуйте реферати про зарубіжні й вітчизняні системи сенсорного виховання дітей дошкільного віку (Ф.Фребеля, М.Монтессорі).
- Охарактеризуйте особливості дидактичного матеріалу у системах сенсорного виховання Ф. Фребеля і М. Монтессорі. Які характеристики сенсорного матеріалу цих педагогів використані у сучасних розробках засобів сенсорного виховання?

Запропонуйте ігри для дітей дошкільного віку з дарами Ф.Фребеля(вікова група за вибором здобувача освіти).

- Обґрунтуйте значення взаємозв'язку сенсорного виховання на заняттях та у повсякденному житті дітей.
- Розробіть план-конспект заняття із сенсорного виховання дітей будь-якої вікової групи (зазначте вік дітей, мету, матеріал, план заняття).
- Підберіть ігри для дітей різних вікових групах дошкільного закладу (1 гра для кожної групи).

Тема 5. Розвиток естетичних сприймань почуттів у дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Зміст і завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку.
2. Значення естетики поведінки дітей і дорослих.
3. Шляхи формування у дітей оцінного ставлення до прекрасного в довкіллі та мистецтві.
4. Організація естетичного виховання у закладі дошкільної освіти.

Завдання семінарського заняття

- Поясніть зміст вислову В.О.Сухомлинського «Все прекрасне, що існує в навколишньому світі і створене людиною для інших людей, повинно доторкнутися до серця дитини і облагородити його».

- Обґрунтуйте висновок про те, що почуття краси народжується в естетиці побуту. Якими шляхами можна в дошкільному віці прилучити дитину до творення прекрасного в навколишньому житті?

- Доведіть роль сприятливого середовища в естетичному вихованні дітей.

- Проаналізуйте завдання і зміст естетичного виховання в освітніх програмах для дітей раннього та дошкільного віку («Дитина», «Впевнений старт», «Українське дошкілля»). Складіть порівняльну таблицю.

- Підготуйте поради батькам щодо залучення дітей до прекрасного в умовах сім'ї, а також під час відвідування музею, виставки, перегляду вистави.

Тема 6. Педагогічні інновації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Питання для обговорення

1. Новація та інновація в сучасному педагогічному процесі.

2. Визначальні чинники інноваційної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.

3. Передовий педагогічний досвід вихователів.

Завдання семінарського заняття

- Обґрунтуйте, чи різняться новації та інновації в сучасному педагогічному процесі.

- Розкрийте найважливіші, на ваш погляд, чинники інноваційної діяльності вихователя ЗДО.

- Ознайомитися з передовим педагогічним досвідом вихователів базового закладу дошкільної освіти, оформіть його у вигляді презентації.

Тема 7. Готовність дітей до шкільного навчання

Питання для обговорення

1. Дослідження проблеми готовності до школи у вітчизняній педагогіці та психології.

2. Характеристика змісту та основних компонентів готовності до шкільного навчання.

3. Шляхи формування компонентів психологічної готовності у дошкільному закладі.

4. Соціально-психологічна адаптація дитини до школи.

5. Способи визначення підготовленості дитини до навчання у школі.

Завдання семінарського заняття

- Розкрийте зміст роботи вихователя щодо забезпечення психологічної готовності дітей до школи.

- Розробіть тематику консультацій для батьків дітей старшого дошкільного віку, які психологічно ще не готові до школи. Підберіть відповідну науково-популярну літературу з цієї проблеми.

- Підготуйте огляд і презентацію збірок діагностичних матеріалів, що зорієнтовані на визначення готовності дітей до школи.
- Підготуйтеся до проведення ділової гри «Круглий стіл» за темою: «На порозі школи».

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Освітні програми для дітей раннього та дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Класифікація програм для закладів дошкільної освіти.
2. Комплексні програми: «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Українське довкілля», «Світ дитинства» «Соняшник», «Оберіг».
3. Характеристика парціальний програм:
 - програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі «Грайлик»;
 - програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі»;
 - програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати»;
 - програма з формування основ безпечної поведінки дітей дошкільного віку під час дорожнього руху «Дитина у світі дорожнього руху»;
 - програма для дітей старшого дошкільного віку «Комп'ютерна грамота для малят».

Завдання практичного заняття

- Проаналізуйте значення спільних і відмінних ознак освітніх програм різного рівня в забезпеченні особистісно зорієнтованого навчання і виховання дітей.
- Дайте характеристику освітніх програм «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Українське довкілля», «Світ дитинства» «Соняшник», «Оберіг».
- Здійсніть порівняльний аналіз комплексних та парціальних програм для розвитку дітей дошкільного віку.
- Створіть презентацію, яка відображає зміст однієї з комплексних програм (виконується кожним студентом).

Тема 2. Розвиток і виховання дітей другого року життя

Питання для обговорення

1. Розвиток дитини другого року життя та завдання виховання.
2. Організація умов життєдіяльності в другій групі раннього віку.
3. Засоби створення предметно-ігрового середовища.

4. Педагогічне керівництво самостійною діяльністю дітей 2-го року життя.

Завдання практичного заняття

- Якими особливостями фізіологічного та психічного розвитку дітей другого року життя зумовлені завдання їх виховання?
- Ознайомтеся та проаналізуйте орієнтовний режим для дітей другого року життя (програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», 1 Ч) .
- Розкрийте можливості використання режимних процесів для формування навичок самообслуговування, розширення орієнтування у навколишньому, розвитку мовлення.
- Опишіть специфіку організації предметно-ігрового середовища в групах раннього віку та його роль в організації діяльності дітей.
- Підберіть фольклорний матеріал для мовленнєвого та емоційного розвитку дітей 2-го року життя.
- Проаналізуйте особливості формування у дітей потреби у спілкуванні з дорослими та однолітками. У чому і як виявляється означена потреба? Яка роль вихователя у її задоволенні?

Тема 3. Особливості навчання дітей раннього віку

Питання для обговорення

1. Дидактичні вимоги до навчання дітей раннього віку.
2. Види занять з дітьми другого та третього року життя.
3. Організація і методика проведення занять.

Завдання практичного заняття

- Розкрийте своєрідність навчання дітей раннього віку.
- Охарактеризуйте дидактичні вимоги до навчання дітей раннього віку. Якими особливостями розвитку дітей вони обумовлені?
- Розкрийте роль наочно-дійових методів навчання дітей раннього віку. Проілюструйте, як у різних видах занять можна активізувати мову й дії дітей.
- • Який літературно-художній матеріал можна рекомендувати для різних видів занять групах раннього віку?
- Визначіть шляхи підготовки дітей до занять та способи створення умов для використання одержаних на заняттях знань у повсякденному житті та діяльності дітей.
- Складіть план-конспект гри-заняття для дітей третього року життя за наступною структурою: вікова група, вид заняття, тема, програмовий зміст, матеріал, хід заняття.
- **Робота в мікрогрупах.** Підберіть дидактичні ігри для дітей третього року життя (освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»).

- Складіть схему аналізу діяльності вихователя під час ранкового прийому в групі раннього віку.

Тема 4. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Гігієнічна культура як частина загальної культури людини.
2. Зміст культурно-гігієнічних навичок дітей різних вікових груп.
3. Методика і умови формування культурно-гігієнічних навичок.
4. Формування у дошкільників потреби у валеологічних знаннях.

Завдання практичного заняття

- Визначіть зміст культурно-гігієнічних навичок, які формуються у дітей різних вікових груп, базуючись на рекомендаціях однієї з освітніх програм розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку. Одержані дані оформіть у таблицю.

- Під час педагогічної практики поспостерігайте за організацією вихователем життя дітей в групі і визначіть умови, в яких діти швидше набувають необхідних культурно-гігієнічних навичок.

- Розкрийте послідовність виховання культурно-гігієнічних навичок у різних вікових групах. Як пояснити дітям, що таке культура зовнішнього вигляду людини і у чому її значення?

- Що Ви порадите вихователю старшої групи, в яку прийнята нова дитина, яка не вміє самостійно одягатися і роздягатися?

Тема 5. Виховання у дітей культури поведінки

Питання для обговорення:

1. Зміст понять «культура поведінки», «етикет».
2. Методи та прийоми формування у дітей культурно-гігієнічних навичок і звичок.
3. Культури спілкування, методи формування культури спілкування дітей з дорослими та однолітками.
4. Культури діяльності.

Завдання практичного заняття:

- Підготуйте реферативні виступи на теми (за бажанням):
 - «Батькам і дітям про столовий етикет»;
 - «Батькам і дітям про елегантність і культуру одягу»;
 - «Батькам і дітям про гостьовий етикет»;
 - «Батькам і дітям про дотримання етикету у громадських місцях».
- Складіть перелік запитань і ситуацій, які допоможуть провести дослідження рівня культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку за

такими темами: «Говоримо по телефону», «Йдемо у гості», «Їдемо в автобусі», «Робимо покупки в магазині».

- Розробіть мету та план заняття на тему: «Ввічливі слова».
- Розробіть етикет толерантної мовленнєвої поведінки вихователя, включивши у нього відомі вам форми звернення педагога до дітей.

Тема 6. Виховання у дітей дошкільного віку любові до Батьківщини

Питання для обговорення

1. Завдання виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного краю.
2. Шляхи, засоби і методи формування у дітей любові до Батьківщини.
3. Формування у дошкільників уявлень про рід і родовід.

Завдання практичного заняття

- Проаналізуйте завдання патріотичного виховання у освітніх програмах для дітей дошкільного віку.
- Опишіть сімейні традиції своєї родини. Як впливають сімейні традиції на виховання у дитини прихильності до рідної домівки?
- Складіть бесіду за твором В.Сухомлинського «А що там за лісом?» (старша група).
- Складіть мету та план заняття на тему: «Державні символи України» (старша група).
- Складіть картотеку публікацій з досвіду роботи вихователів щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку у ЗДО (10 джерел).

Тема 7. Види праці дітей та форми її організації

Питання для обговорення

1. Види праці дітей, їх зміст.
2. Становлення різних видів праці.
3. Характеристика форм організації праці дітей в дошкільному закладі:
 - а) особливості, зміст і види трудових доручень;
 - б) виховне значення та види чергувань у дошкільному закладі;
 - в) колективна праця дітей.
4. Методи і прийоми керівництва різними формами праці дітей.
5. Вимоги до організації різних форм праці дітей.

Завдання практичного заняття

- Запропонуйте зміст доручень для дітей різних вікових груп (у приміщенні, на ділянці ЗДО в різні пори року).
- Розробіть план організації господарсько-побутової праці в ігровому куточку (старша група).
- Доберіть з народної мудрості вислови щодо значення праці у житті людини (5-6).

Тема 8. Ознайомлення дітей з працею дорослих

Питання для обговорення

1. Ознайомлення з працею дорослих як засіб вирішення інтелектуально-моральних завдань виховання.
2. Шляхи ознайомлення дітей з працею дорослих.
3. Методи ознайомлення дошкільників із працею дорослих.
4. Використання художніх засобів в ознайомленні дітей з працею дорослих.

Завдання практичного заняття

• Проаналізуйте зміст освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина» щодо ознайомлення дітей з працею дорослих у молодшій, середній, старшій групах. Покажіть залежність ускладнення виховних завдань від зростання обсягу знань і уявлень дітей.

• Підберіть дидактичні ігри для дітей дошкільного віку, що сприяють засвоєнню знань про професії (2 гри для кожної вікової групи).

• Вирішіть педагогічну ситуацію:

Вихователька старшої групи запропонувала дітям дізнатися, де і ким працюють їхні мами. Під час бесіди одні вихованці охоче розповідали по своїх мам, інші говорили про них мало і коротко. Віка заявила: «Моя мама нічого не робить, цілий день шиє». «Моя лише варить і прибирає», – сказала Оксанка. Миколка на запитання вихователя де працює його мама, не відповів, а почервонів і похнюпився: «Не скажу, ким вона працює!» Вихователька знала, що його мама працює у пральні дитячого садка. Залишившись наодинці з хлопчиком, вона запитала: —Миколко, чому ти не сказав про мамину роботу? На що хлопчик відповів: «Її робота погана – лише пере, а більше нічого. Всі вдома перуть, це не робота».

Назвіть причину подібного ставлення дітей до трудової діяльності дорослих. Які виховні завдання слід вирішити у подальшій роботі вихователю цієї групи?

Тема 9. Економічне виховання дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Мета і завдання початкового економічного виховання дітей дошкільного віку.
2. Спрямованість предметно-ігрового середовища на економічне виховання дітей різних вікових груп.
3. Можливості освітнього процесу для формування у дітей елементарних економічних знань.
4. Економічне виховання дітей у сім'ї.

Завдання практичного заняття

- Доберіть по три-чотири ситуації, що стосуються змісту економічного виховання дітей, і окресліть перспективні напрями розвитку їх змісту в вікових групах.

- Розробіть власну методику діагностування рівня обізнаності дітей з економічною проблематикою.

- Розробіть конспект бесіди для дітей старшої групи на тему: «Історія виникнення грошей».

- Підготуйте тези лекції для батьків на тему: «Залучення дитини до планування сімейного бюджету».

- Складіть перелік художньої літератури економічного змісту (оповідання, казки-загадки, оповідання-загадки, вірші) для читання і розповідання дітям.

- Висловіть своє ставлення до проблеми: «Чи потрібні дітям дошкільного віку кишенькові гроші?» Відповідь обґрунтуйте.

- Доберіть 2-3 дидактичні гри з економічного виховання дошкільників.

Тема 10. Зміст і методи навчання дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Становлення і розвиток навчальної діяльності в дошкільному віці.
2. Своєрідність освоєння дітьми навчальних умінь і навичок.
3. Характеристика методів і прийомів навчання дітей дошкільного віку.
4. Індивідуально-диференційований підхід до навчання дітей.

Завдання практичного заняття

- Розкрийте особливості формування умінь навчальної діяльності у дітей дошкільного віку.

- Охарактеризуйте методи навчання дітей дошкільного віку. Чим пояснити багатоманітність класифікацій методів навчання?

- Обґрунтуйте своє розуміння взаємозв'язку методів і прийомів навчання.
- Наведіть приклад використання пізнавальної бесіди.
- Проаналізуйте конспекти занять в різних вікових групах, визначіть, які методи та прийоми навчання використано.

Тема 11. Форми організації навчання дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Заняття як традиційна форма навчання в дошкільному закладі.
2. Варіативність організації занять.
3. Зв'язок різних форм організації навчання у педагогічному процесі ЗДО.

Завдання до практичного заняття

- Складіть тези до розділу посібника Н.Гавриш «Заняття в педпроцесі: сучасний погляд» (С.111-119, покликання

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10273/1/N_Gavrish_integrovani_zaniatia_meto_dika_provedenia.pdf).

- Дайте характеристику дидактичної гри як форми організації навчання у різних вікових групах.

- Обґрунтуйте особливості використання занять та інших форм організації навчання дітей (екскурсій, дидактичних ігор та ін.) у молодшій, середній та старшій групах дитячого садка.

- **Робота в мікрогрупах.** Розробіть план-конспект заняття. Підготуйтеся до моделювання заняття в аудиторії.

- Проаналізуйте відеофрагменти заняття за такими показниками:

- вид заняття;
- доцільність програмового змісту з огляду на освітній, розвиваючий та виховний ефект;
- структура заняття та раціональність змісту кожної частини;
- дотримання гігієнічних та естетичних вимог до організації заняття;
- використання різних видів наочності;
- методи і прийоми організації навчальної діяльності дітей;
- характер пояснень вихователя;
- оцінка вихователя, залучення до оцінки дітей;
- підведення підсумку заняття та установка на використання нових знань.

Тема 12. Організація предметно-ігрового середовища

Питання для обговорення

1. Освітня та виховна цінність іграшки.
2. Сучасна класифікація іграшок. Вимоги до них.
3. Народні іграшки та їх педагогічне значення.
4. Характеристика предметно-ігрового середовища.
5. Особливості організації предметно-ігрового середовища в різних вікових групах дошкільного закладу.

Завдання практично заняття

- Проаналізуйте асортимент сучасних іграшок в магазинах з точки зору їх відповідності педагогічним вимогам.

- Під час навчальної практики охарактеризуйте предметно-ігрове середовище певної вікової групи дошкільного закладу. Аргументуйте доцільність його організації: взаємодію дитини і навколишнього світу, спрямування цього процесу дорослими, вплив грамотно організованого предметно-ігрового середовища на розвиток особистості дошкільника тощо.

- Складіть перелік іграшок для дітей різних вікових груп, дайте методичні рекомендації щодо їх використання.

- Наведіть приклад ігор, які сприяють закріпленню знань дітей про народну іграшку.

- Розробіть конспект заняття мистецтвознавчого характеру для узагальнення знань дітей по ознайомленню з певним видом української народної декоративної іграшки.

Тема 13. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Організація предметного середовища для сюжетно-рольових ігор в різних вікових групах.

2. Розгортання рольових і реальних взаємин дітей під час гри.

3. Педагогічний супровід сюжетно-рольовими іграми дітей.

Завдання практично заняття

- Проаналізуйте завдання розвитку сюжетно-рольових ігор в освітній програмі для дітей від 2 до 6 (7) років «Дитина».

- Огляньте і опишіть ігровий матеріал для сюжетно-рольових ігор в різних вікових групах дошкільного закладу. Зазначте особливості його розташування та відповідність віку дітей.

- Складіть перелік обладнання до сюжетно-рольових ігор дітей старшого дошкільного віку: «Залізнична станція», «Пожежна станція», «Ательє».

- **Робота в мікрогрупах.** Проаналізуйте відеозаписи сюжетно-рольових ігор.

Визначити мету гри? Який рівень взаємин дітей у грі. Чи вміють взаємодіяти з однолітками. Чи знають норми поведінки та виконують їх під час гри? Які предмети-замінники використовують діти у грі? Чи мають вони словесне визначення? Якими знаннями, вміннями та навичками повинні володіти діти, щоб успішно виконувати ролі?

Яке предметно-ігрове середовище створено для гри? Які ролі виконують діти? Визначити оптимальність навантаження на кожного учасника гри? Які ігрові дії виконують діти? Чим зумовлений вибір ігрових дій? Який характер мають ігрові дії?

- Визначити ролі та ігрові дії в сюжетно-рольових іграх дітей старшого дошкільного віку «Пошта», «Салон краси», «Будівельники».

- Сплануйте підготовчу роботу до сюжетно-рольових ігор «Бібліотека» (старша група), «Лікарня» (середня група), «Водії» (молодша група).

- Під час педагогічної практики проаналізуйте планування сюжетно-рольових ігор у календарно-тематичному плануванні зайнятості дітей: молодшого дошкільного віку (вересень); середнього дошкільного віку (листопад); старшого дошкільного віку (жовтень).

Тема 14. Театралізовані ігри дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Значення театральної-ігрової діяльності для становлення особистості дитини дошкільного віку.
2. Характеристика видів театралізованих ігор.
3. Своєрідність ігор-драматизацій.
4. Ігри на теми літературних творів.
5. Умови розвитку театралізованих ігор.
6. Організація та педагогічний супровід театралізованих ігор в різних вікових групах.

Завдання практичного заняття:

- Визначіть спільне та відмінне в театралізованих, сюжетно-рольових іграх та іграх з правилами.
- Охарактеризуйте прийоми формування у дітей умінь використовувати різноманітні виразні засоби в іграх-драматизаціях. Підготуйтеся до моделювання даних прийомів в аудиторії.
- Запропонуйте тематику ігор-драматизацій для дітей різних вікових груп.

Тема 15. Конструктивно-будівельні ігри дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Розвиваюче і виховне значення конструктивно-будівельних ігор.
2. Характеристика ігор з будівельним матеріалом, їх зв'язок із сюжетно-рольовими іграми.
3. Педагогічний супровід конструктивно-будівельних ігор в різних вікових групах.

Завдання практичного заняття

- На основі аналізу освітньої програми для дітей від 2 до 6 (7) років «Дитина» визначіть і відобразіть у таблиці завдання, вирішення яких забезпечить розвиток самостійної конструктивно-ігрової діяльності дітей різних вікових груп.
- Вкажіть тематику конструктивно-будівельних ігор дітей різних вікових груп.
- Під час практики поспостерігайте за конструктивно-ігровою діяльністю дітей дошкільного віку. Зробіть зарисовки дитячих будівель. На їх основі проаналізуйте рівень розвитку конструктивних умінь дітей і визначіть педагогічні умови розвитку конструктивно-творчих здібностей дітей дошкільного віку.

- За допомогою настільного будівельного матеріалу продемонструйте методичні прийоми обстеження готової будівлі та часткового зразка.
- Продумайте програму спостереження за самостійним конструюванням дітей дошкільного віку і питання для бесіди з ними.

Тема 16. Особливості дидактичних ігор дітей дошкільного віку

Питання для обговорення

1. Особливості та значення дидактичних ігор.
2. Види дидактичних ігор.
3. Структурні компоненти дидактичної гри, їх характеристика.
4. Особливості організації дидактичних ігор, педагогічний супровід.
5. Планування дидактичних ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Завдання практичного заняття

- Проаналізуйте особливості використання дидактичних ігор в різних вікових групах.
- Як запобігти перетворенню дидактичної гри на дидактичну вправу? Дайте поради щодо розвитку ігрового начала дидактичної гри.
- Наведіть приклади використання дидактичних ігор як методу навчання, форми організації дитячої діяльності, форми навчання.
- Виготовіть необхідні атрибути до ігор та підготуйтеся до їх проведення в аудиторії. Запропонуйте нові модифікації відомої дидактичної гри.
- Підберіть дидактичні ігри для дітей дошкільного віку за освітньою лінією «Дитина в соціумі» (2 гри для кожної вікової групи).
- Під час педагогічної практики поспостерігайте за дидактичними іграми дітей, які організовує вихователь. Проаналізуйте різні форми організації та прийоми керівництва даними іграми:
 - вибір місця і час проведення ігор;
 - стимуляція інтересу до завдань і правил гри;
 - чітке їх пояснення (нагадування);
 - використання різних прийомів для засвоєння (дотримання) правил дітьми;
 - характер об'єднання дітей у гри;
 - зв'язок з іншими видами діяльності;
 - контроль за виконанням правил гри;
 - виховання у ході гри почуття товарищескості, справедливості;
 - індивідуальний підхід до дітей.
- Проаналізуйте календарні плани освітньої роботи вихователів різних вікових груп за наступною схемою:

Вікова група	Види	Відповідність	Навчально-	Дозування	

	дидактичних ігор	вимогам програми	виховні завдання	протягом дня, тижня,	

Тема 17. **Форми і методи співробітництва закладу дошкільної освіти та сім'ї**

Питання для обговорення

1. Сучасні підходи до проблеми співробітництва дошкільного закладу і сім'ї.
2. Зміст і форми організації спільної виховної роботи дитячого садка та сім'ї.
3. Методи вивчення сім'ї.
4. Формування батьків як педагогів.
5. Шляхи оптимізації співробітництва з батьками.

Завдання практичного заняття

- Розробіть зміст консультації для батьків за однією з проблем сімейного виховання (тезисно – до 2 сторінок).
- Сплануйте родинне свято на тему: «Мама, тато, дитина – дружна родина» (в одній вікових груп).
- Складіть план батьківських зборів на тему: «Роль гри у розвитку дітей молодшого дошкільного віку».
- Дайте пораду молодому вихователю стосовно його дій у ситуації, коли дитина поскаржилася на його, що батьки її не люблять.

Тема 18. **Планування й облік освітньої роботи в групах дітей дошкільного віку**

Питання для обговорення

4. Педагогічні основи планування.
5. Форми планування освітнього процесу.
6. Облік педагогічної роботи.

Завдання практичного заняття

- Скласти сітку занять на місяць для дітей однієї з вікових груп.
- Спланувати освітню роботу вихователя на тиждень за режимними моментами/ видами діяльності (вікова група за вибором студента).

Критерії оцінювання

Розподіл балів на практичних/семінарських заняттях

Бал	Критерії оцінювання знань студента на практичному занятті		
	Характер пізнавальної діяльності	Структура відповіді	Характер відповіді

Мінімальна кількість 0.25 – 0.5 б/ 0.5 – 1 б	Репродуктивне відтворення начального матеріалу у вигляді доповнення до відповіді студентів	Зачитує виклад матеріалу за лекцією	Відповідь ситуативно усвідомлена
Нижче середньої 0.5 б/ 1 – 2 б	Репродукція основних понять, категорій, принципів і закономірностей. Роз'яснення переважної кількості позицій	Зачитує визначення за лекцією (або з словника). Зачитує виклад матеріалу за лекцією та підручниками.	Відповідь усвідомлена, з наведенням власних прикладів
Вище середнього 1 б/ 2.5–4 б	Наведення власних прикладів щодо застосування розкритих проблем	Чітка структурована відповідь за попередньо підготовленим планом та детальним описом його позицій, використання додаткових джерел	Повне та ґрунтовне висвітлення проблеми, узагальнення викладеного у вигляді чіткого переліку позицій
Макси-мальна кількість – 2 б/ 5 б	Представлення власної схеми, віртуального проекту тощо	Власний мотивований, обґрунтований та відмінний від традиційного варіант відповіді	Повне та ґрунтовне висвітлення проблеми із застосуванням нетрадиційних форм викладу

Назва теми	Усього год. самостійної роботи / Завдання	Література	Контроль-ні заходи
Тема 1. Предмет і методи дошкільної педагогіки	2 / 5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на семінарському занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Підготувати презентацію на одну із тем: «Етапи розвитку дошкільної педагогіки», «Відомі педагоги минулого», «Внесок сучасних дослідників у розвиток дошкільної педагогіки»	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, П
Тема 2. Виховання і розвиток	2/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань, СР: 1. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем: «Значення дошкільного дитинства в становленні особистості», «Роль спадковості (середовища, виховання) у розвитку дитини»,	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, П, ІЗ

		«Народна педагогіка про рушійні сили формування особистості», «Передовий досвід дошкільної освіти: вивчення, узагальнення та поширення». 2. Виписати із освітньої програми «Дитина» та проаналізувати типологію особливостей дітей, які потребують особливої уваги вихователя.		
Тема 4. Освітні програми розвитку дітей раннього та дошкільного віку	4.	2/5год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Переглянути один із запропонованих вебінарів-презентацій парціальних програм для дітей дошкільного віку (2-3 на вибір здобувача освіти), скласти структурну блок-схему за матеріалом вебінару. Парціальна програма з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Моя країна – Україна». https://www.youtube.com/watch?v=HaxYhggV6Qg Парціальна програма морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі» https://www.youtube.com/watch?v=q3sO5kCyW_k Парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» https://www.youtube.com/watch?v=M8x4E-n2iiY Програма духовно-морального виховання дітей дошкільного віку «Зерно любові» https://www.youtube.com/watch?v=ovFL0cMFJLw Парціальні програми з фізичного розвитку «Казкова фізкультура», «Горизонтальний пластичний балет» та «Аква-театр» Миколи Єфименка https://www.youtube.com/watch?v=wkeod7MaDKw Парціальна програма з формування лідерського потенціалу дітей дошкільного віку «Лідер живе у кожному» https://www.youtube.com/watch?v=WqegJx0wuoA&list=PL7w9d-B_UG-u5iHEcdKh2eERgHDzwP9RY Парціальна програма «Творчі майбутнього» https://www.youtube.com/watch?v=8_RPqbGwTIE	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, П
Тема 5. Розвиток і	5.	2/5год. Опрацювати літературу, підготуватися до	Рекомендована і самостійний	Поточний контроль:

виховання дітей першого та другого року життя	висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Підготувати рекомендації щодо організації рухової активності дітей 2 р.ж. на прогулянці у різні пори року	пошук джерел	усне опитування
Тема 6. Виховання дітей третього року життя	2/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Підготувати презентацію для дітей «Алгоритм процесу одягання дитини 3 року життя»	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, ІЗ
T1-T2	2/6 год. Підготовка до здачі змістового модуля 1./ Підготовка до КР1	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Модульний контроль: МК / КР, ІЗ
Тема 7. Фізичне виховання дітей дошкільного віку	3/8 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Створити презентацію про розвиток теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вказати основні аспекти народної педагогіки, погляди філософів, відомих педагогів минулого, сучасних дослідників	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, ІЗ
Тема 8. Розумове виховання дітей дошкільного віку	3/8 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Переглянути вебінар «Вплив Монтесорі педагогіки на формування у дошкільнят якостей успішної особистості». Схематично зобразити основні принципи педагогіки М.Монтесорі https://vseosvita.ua/webinar/vpliv-montessori-pedagogiki-na-formuvanna-u-doskilnat-akostej-uspisnoi-osobistosti-84.html Опрацювати глосарій Монтесорі-термінів. Підготуватися до їх обговорення на семінарському занятті https://montessoriu.com.ua/glossary/?fbclid=IwAR29	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, ІЗ

	SQR5jiCxJjQr-dt5Fe-WMxJcDeqAxD4KI0s415VdW-bmNxb4usu6e0		
Тема 9. Моральне виховання дітей дошкільного віку	4/8 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: 1. Скласти картотеку ігор, спрямованих на формування у дошкільників навичок позитивного спілкування з однолітками Методичний посібник до парціальної програми з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей віком від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом» (покликання https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/programi/2.pdf) 2. Скласти картотеку публікацій з досвіду роботи вихователів щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку у ЗДО (до 10 джерел).	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, ІЗ
Тема 10. Трудове виховання дітей дошкільного віку	4/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Складіть рекомендації для батьків щодо організації процесу трудового виховання дітей в умовах сім'ї.	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування
Тема 11. Естетичне виховання дітей дошкільного віку	2/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Складіть бібліотечний огляд публікацій у журналах педагогічного спрямування щодо формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку.	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування
T7-T11	3/6 год. Підготовка до здачі змістового модуля 2/ Підготовка до КР2	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Модульний контроль: МК / КР, ІЗ
Тема 12. Навчання дітей	4/8 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне

дошкільного віку	практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Переглянути на YouTube каналі відео заняття, які пропонують дітям дошкільного віку вихователі ЗДО м. Луцька. Вказати, які з них Ви можете відмітити за оригінальність подачі навчального матеріалу, творчий підхід, стиль спілкування (вказати ЗДО, вихователя, тему, групу, структуру заняття)		опитування,
Тема 13. Педагогічні інновації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	2/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Переглянути 2 вебінари (за вибором здобувача освіти) та тезисно викласти основні думки. Елементи STEM-освіти у закладі дошкільної освіти https://vseosvita.ua/webinar/elementi-stem-osviti-u-zakladi-doskilnoi-osviti-318.html Методики інтелектуального розвитку дошкільника. Блоки Дьонеша, Палички Кюізенера, «Шість дарів Фребеля», кола Ейлера https://vseosvita.ua/webinar/metodiki-intelektualnogo-rozvitku-doskilnika-bloki-donesha-palicki-kuizenera-sist-dariv-frebela-kola-ejlera-218.html https://vseosvita.ua/webinar/rol-kazki-u-rozvitku-ta-vihovanni-ditini-doskilnogo-viku-trvz-instrumenti-189.html Розвиток творчих здібностей дошкільників засобами ТРВЗ (робочі кейси) https://vseosvita.ua/webinar/rozvitok-tvorcih-zdibnostej-doskilnikiv-zasobami-trvz-roboci-kejsi-180.html	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування
T12-T13	2/5 год. Підготовка до здачі змістового модуля3 / Підготовка до КР3	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Модульний контроль: МК / КР, ІЗ

Тема 14. Теорія гри. Іграшка	14/20 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Пройти онлайн-курс на онлайн-платформі Edera «Створюємо простір дитинства разом» https://study.ed-era.com/uk/courses/course/4088	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитуван ня
Тема 15. Творчі ігри дітей дошкільного віку	12/15 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Наповнити ігровий кейс народними іграми для дітей різних вікових груп. Змодельовати їх проведення на практичному занятті.	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитуван ня, ІЗ
Тема 16. Дидактичні ігри дітей дошкільного віку	4/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Переглянути вебіари, на основі отриманий рекомендацій виготовити наочність до дидактичних ігор, вправ для дітей раннього/дошкільного віку. Як урізноманітнити освітній процес за допомогою додаткової наочності. Готові розробки для роботи педагога https://vseosvita.ua/webinar/ak-uriznomanitniti-osvitnij-proces-za-dopomogou-dodatkovoi-naocnosti-gotovi-rozrobki-dla-roboti-pedagoga-239.html Методичні розробки для навчання та розвитку дітей дошкільного віку https://vseosvita.ua/webinar/metodicni-rozrobki-dla-navcanna-ta-rozvitku-ditej-doskilnogo-viku-174.html Технології створення та виготовлення методичних розробок. Ідеї, реалізація, собівартість https://vseosvita.ua/webinar/tehnologii-stvorennja-ta-vigotovlennja-metodicnih-rozrobok-idei-realizacia-sobivartist-221.html	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитуван ня, ІЗ
T14-T16	4/6 год. Підготовка до здачі змістового модуля 4/ Підготовка до КР4	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Модуль- ний контроль:

			МК / КР, ІЗ
Тема 17. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей	4/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Опрацювати публікацію Вороної С. Педагогічна культура батьків: виклики та шляхи формування. Основні думки оформити у формі тез. https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1369866.pdf	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитуван- ня,
Тема 18. Підготовка дитини до навчання в школі	4/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Розробіть поради для батьків, чиї діти недостатньо готові до школи.	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитуван ня
Тема 19. Планування на облік освітнього процесу в закладі дошкільної освіти	4/5 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань. СР: Створити презентацію-планування освітньої діяльності в першу половину дня за режимними моментами в одній з вікових груп	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитуван ня, П
T17-T20	4/6 год. Підготовка до задачі змістового модуля 5/ Підготовка до КР5	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Модуль ий контроль: МК / КР, ІЗ

Тематика дослідницьких робіт

3. Створити мультимедійну презентацію на тему «Проблема обдарованості дітей дошкільного віку».

4. Презентувати кейс дидактичного матеріалу для дітей раннього віку: потішки, забавлянки, пальчикові, дидактичні та рухливі ігри, відео, наочний матеріал.

5. Розробити педагогічні рекомендації щодо загартування дітей в умовах сімейного виховання.

6. Підібрати цікаві тексти фізкультхвилинок з музичним супроводом, продумайте час їх використання.

7. Розробити план-конспект бесіди (фрагмент заняття), що передбачає вивчення або закріплення правил безпечної поведінки дитини.

8. Намалуйте серію ілюстрацій або плакат, що закликає дітей уникнення небезпечних ситуацій.

9. Розробіть презентацію для проведення заняття з виховання культури здоров'я («Тіло людини», «Обережність у поводженні з небезпечними предметами» та ін.).

10. Спроектуйте сенсорний центр для дітей однієї з вікових груп, де відображено зміст і розміщення матеріалів, варіанти сумісної діяльності дітей і вихователя у цьому центрі.

11. Підготуйте бесіду для дітей старшого дошкільного віку, мета якої полягає у патріотичному вихованні дитини засобами народної іграшки та гри.

12. Розробіть сценарій розваги/свята для дітей дошкільного віку (вікова група за вибором).

13. Підготуйтеся до імпровізації режисерських ігор засобами різних типів театрів (тіньового, пальчикового, лялькового тощо).

14. Складіть розгорнутий план підготовки до гри-драматизації за українською казкою в одній з вікових груп ЗДО.

15. Виготовити кейс наочності до дидактичних ігор, вправ для дітей дошкільного віку (вікова група за вибором).

Перелік питань для модульного/семестрового контролю

Питання для модульного/ семестрового контролю визначені за трьома рівнями. *Перший рівень* – репродуктивний, що вимагає від здобувача освіти знань основних понять категоріального апарату та вміння їх застосовувати для виконання елементарних завдань. *Другий рівень* – репродуктивно-творчий, що потребує самостійного пошуку, аналізу літератури з метою її застосування при виконанні певного завдання. *Третій рівень* – творчо-пошуковий, що передбачає самостійне розв'язання індивідуальних завдань (переважно творчого характеру). Варіант модульної контрольної роботи містить три запитання, по одному запитанню з кожного рівня.

Репродуктивний рівень

1. Дошкільна педагогіка як галузь педагогічних знань.
2. Обдарованість та проблеми виховання обдарованих дітей.
3. Діти з особливими освітніми потребами.
4. Базовий компонент дошкільної освіти: базові принципи, ключові компетентності, інваріативна та варіативна складові.
5. Організація життєдіяльності дітей третього року життя. Розвиток та виховання дітей в першій молодшій групі закладу дошкільної освіти.
6. Організація занять з дітьми третього року життя.

7. Фізичне виховання дітей дошкільного віку: зміст, завдання.
 8. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
 9. Організація і методика проведення прогулянок у закладі дошкільної освіти.
 10. Розумове виховання дітей дошкільного віку: зміст, завдання, засоби.
 11. Сенсорне виховання дітей дошкільного віку: зміст, завдання, методи.
 12. Завдання трудового виховання дітей дошкільного віку. Особливості трудової діяльності дітей.
 13. Види та зміст дитячої праці в закладі дошкільної освіти.
 14. Форми організації трудової діяльності дітей дошкільного віку.
 15. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку із працею дорослих.
 16. Моральне виховання дітей дошкільного віку: зміст, завдання
 17. Виховання у дітей дошкільного віку культури поведінки.
 18. Виховання у дітей дошкільного віку любові до Батьківщини.
 19. Естетичне виховання дітей дошкільного віку: зміст, завдання, засоби.
 20. Виховна та освітня цінність іграшки. Види іграшок, вимоги до них.
 21. Сучасні підходи до організації розвивального предметно-ігрового середовища у закладі дошкільної освіти.
 22. Українська народна іграшка: педагогічна цінність, види, методика.
 23. Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини.
- Класифікація дитячих ігор.
24. Режисерські ігри дітей дошкільного віку.
 25. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку: виховне значення, структура, педагогічне керівництво.
 26. Театралізовані ігри дітей дошкільного віку: види, своєрідність керівництва.
 27. Конструктивно-будівельні ігри дітей дошкільного віку.
 28. Дидактичні ігри дітей дошкільного віку: педагогічна цінність, структура, особливості керівництва.
 29. Види дидактичних ігор дітей дошкільного віку.
 30. Особливості навчання дітей дошкільного віку.
 31. Основні форми організації навчання дітей дошкільного віку.
 32. Методи навчання дітей дошкільного віку: класифікація, характеристика.
 33. Педагогічні інновації в освітньому процесі закладу дошкільної

освіти.

34. Особливості сімейного виховання дітей дошкільного віку.

35. Форми роботи закладу дошкільної освіти з батьками.

36. Готовність дітей до шкільного навчання: поняття, структурні компоненти.

37. Сутність та види планування освітньої роботи в закладі дошкільної освіти.

38. Директор закладу дошкільної освіти: права, обов'язки, основні напрями діяльності.

Репродуктивно-творчий рівень

1. Намалювати схему, що відображує зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками.

2. Зобразити схематично етапи педагогічного дослідження.

3. Характеристика методів наукового дослідження в галузі дошкільної педагогіки.

4. У дошкільній педагогіці існують поняття особистості як суб'єкта і об'єкта дошкільної освіти. Що, на Вашу думку, означає розвиток дитини-дошкільника як суб'єкта дошкільної освіти?

5. Встановити взаємозв'язок між біологічними і соціальними факторами. Згадайте приклади взаємодії цих факторів з особистого досвіду або з літературних джерел.

6. Охарактеризувати предметно-ігрове середовище певної вікової групи дошкільного закладу. Аргументувати доцільність його організації: взаємодію дитини і довкілля, спрямування освітнього процесу дорослими, вплив грамотно організованого предметно-ігрового середовища на розвиток особистості дитини дошкільного віку.

7. Запропонувати перелік освітніх сайтів, які можна використовувати під час дистанційного навчання дітей дошкільного віку.

8. Характеристика змісту освітньої програми для дітей від 2 до 6-(7) років «Дитина».

9. Характеристика парціальних освітніх програми для дітей дошкільного віку.

10. Обґрунтувати важливість залучення дітей раннього та дошкільного віку до освітнього процесу, оперуючи поняттями «ранній розвиток», «своєчасний розвиток», «зона актуального та потенційного розвитку дитини». Свою відповідь побудувати з урахуванням вікових анатомо-фізіологічних та психічних особливостей дітей.

11. Українська учена-психолог В. Котирло зазначала: «... дорослий спрямовує розумову активність дитини, розвиває її самосвідомість, формує

особистість. Система такого спілкування не тільки не виключає активності самої дитини, а обов'язково передбачає її». Обґрунтувати зазначене на основі типів, видів і форм пізнавальної активності і діяльності дошкільників.

12. Софія Русова у «Теорії і практиці дошкільного виховання» зазначала: «Тут [у грі] активна творчість дитини наближається до мистецтва, і як артист творить, не шукаючи ніякої мети для свого твору, і цілком захоплюється процесом своєї творчої діяльності, так і дитина, коли вона вільно грається; не треба нам, дорослим, втручатися у цю творчість, бо в нас інша психологія, й ми тільки розвіємо чари, якими в дитини овіяна її гра». Обґрунтувати, як Ви розумієте думку вченої. Свою відповідь побудуйте на основі закономірностей ігрової діяльності дітей, етапів та результатів розвитку самодіяльних вільних ігор.

13. Українські психологи К. Карасьова і Т. Піроженко зазначають: «Коли ми говоримо про цікавість дитини до іграшки, треба не забувати про вплив дорослого. Зміна умов набуття ігрового досвіду дошкільниками надає провідну роль дорослому у процесі розвитку ігрового середовища малюка». Чи погоджуєтесь ви з їх думкою? Яким може бути вплив дорослого? Які, на вашу думку, є умови ефективної організації предметно-ігрового середовища ЗДО?

14. Софія Русова зазначала: «Ми не мусимо пригноблювати нахилу войовничого, але мусимо давати йому напрямок, відповідний потребам нашого сучасного стану розвитку... усе життя є боротьба – для боротьби наші діти мусять бути підготовлені, і виховання має зробити дітей дужими, смілими, а головне виховання має намітити дітям ті мети, заради яких вони мусять боротися». Що, на вашу думку, мала на увазі видатна вчена? Чи узгоджується думка С. Русової з потребою формування в дітей навичок безпечної поведінки та врахування небезпек на дитячому майданчику? Обґрунтувати відповідь.

15. Учений-дидакт В. Чайка стверджує: «Дидактичні принципи утворюють певну систему, реалізують гуманістичну спрямованість навчання, орієнтацію на виховні та розвивальні цілі, систему моделювання та прогнозування педагогічного процесу. Часто принципи навчання внутрішньо суперечливі. Водночас реалізація кожного принципу тісно пов'язана з реалізацією інших». Довести що дидактичні принципи тісно пов'язані між собою у процесі реалізації. Чи можливо їх всіх реалізувати на одному занятті?

16. Вчена В. Котирло зазначала: «Будується виховання дошкільнят на основі навчаючої ролі дорослого – вихователя в дитячому садку, батьків – в умовах сім'ї. І головне тут – привчити дитину слухати і діяти за вимогами дорослого, прищеплювати їй здатність вчитись у нього. Поступово цей процес набуває характеру навчальної діяльності в її елементарних проявах...». Обґрунтуйте процес формування елементів навчальної діяльності в дітей

дошкільного віку в межах кожного компонента навчальної діяльності. Довести, що навчальна діяльність дошкільників не може бути їх провідним типом діяльності.

17. Учена-психолог В. Котирло, обговорюючи тенденцію до раннього навчання іноземних мов, грамоти, невинновданому форсуванню підготовки до навчання в школі підсумувала: «Отже, не всяке навчання корисне для дитини. Корисним є лише те, яке просуває дитину наперед по шляху її загального психічного розвитку і не створює непосильного навантаження». На вашу думку, чому вчена так вважає? Що може призвести до навчального перевантаження і розумової втоми в ЗДО? Свою відповідь обґрунтувати на основі спеціально організованої та самостійної вільної діяльності дітей, гранично допустимого навчального навантаження на дітей, планування освітньої роботи в ЗДО.

Творчо-пошуковий рівень

1. Скласти план-конспект організації життєдіяльності дітей раннього віку в першу половину дня.
2. Скласти мету та план гри-заняття (ранній вік).
3. Скласти схему аналізу діяльності вихователя під час ранкового прийому в групі раннього віку.
4. Підібрати дидактичні ігри для дітей третього року життя (освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»).
5. Визначити обсяг культурно-гігієнічних навичок, сформованих у дітей старшого дошкільного віку на кінець навчального року.
6. Скласти план-конспект організації життєдіяльності дітей молодшого дошкільного віку в першу половину дня.
7. Скласти план-конспект організації життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку в другу половину дня.
8. Скласти перелік трудових доручень для дітей молодшого дошкільного віку.
9. Скласти перелік трудових доручень для дітей старшого дошкільного віку.
10. Складіть перелік художньої літератури економічного змісту (оповідання, казки-загадки, оповідання-загадки, вірші) для читання і розповідання дітям (вікова група за вибором).
11. Проаналізуйте матеріали педагогічних журналів, газет, виданих упродовж останніх двох-трьох років, щодо висвітлених питань захисту прав і правового виховання дітей.
12. Скласти план заняття на тему: «Державні символи України» (старша група).

13. Скласти бесіду за твором В.Сухомлинського «»А що там за лісом?» (старша група).
14. Скласти план бесіди на тему: «Гроші. Історія їх виникнення» (старша група).
15. Скласти план-конспект господарсько-побутової праці «Миття іграшок» (середня група).
16. Скласти перелік іграшок для певної вікової групи за вибором, дайте методичні рекомендації щодо їх використання.
17. Сплануйте підготовчу роботу до сюжетно-рольової гри «Лікарня» (середня група).
18. Сплануйте підготовчу роботу до сюжетно-рольової гри «Бібліотека» (старша група).
19. Навести приклади використання дидактичної гри як методу навчання, форми організації дитячої діяльності, форми навчання.
20. Підібрати дидактичні ігри для дітей старшого дошкільного віку, що сприяють засвоєнню знань про професії.
21. Підібрати народні ігри для дітей дошкільного віку (вікова група за вибором).
22. Підібрати дидактичні ігри для дітей середнього дошкільного віку (освітній напрям «Дитина у соціумі»).
23. Розробіть педагогічні рекомендації для батьків з організації режиму дня в умовах сімейного виховання.
24. Скласти план родинного свята на тему: «Мама, тато, дитина – дружна родина» (середня група).
25. Підготувати тези лекції для батьків на тему: «Залучення дитини до планування сімейного бюджету».
26. Запропонувати план консультацію для батьків з правового виховання дітей дошкільного віку.

Критерії оцінювання модульного/семестрового контролю

Вид завдання	Бали	Критерії оцінки
<i>Теоретичне питання</i>	3	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом в повному обсязі. Відповідь на питання сформульовано в термінах освітнього компонента, викладено науковою мовою.
Перший рівень	2	Здобувач вищої освіти загалом володіє навчальним матеріалом, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
	1-0	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом або не володіє навчальним матеріалом.
Другий рівень	3	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом в повному обсязі; аргументовано його викладає; глибоко та всебічно розкриває зміст

		теоретичного питання; демонструє авторську позицію здобувача освіти.
	2	Самостійно викладає основний зміст навчального матеріалу, але без глибокого всебічного аналізу.
	1-0	Здобувач вищої освіти не в змозі викласти зміст питання, не володіє ключовими поняттями, не володіє навчальним матеріалом.
Практичне завдання Третій рівень	4	Здобувач вищої освіти дав повну, інноваційно орієнтовану, креативну, вичерпну відповідь, яка складається з: правильного вибору алгоритму вирішення завдання; структурованого викладу матеріалу теоретичної частини завдання; ґрунтовних висновків; авторське бачення проблеми та її практичне вирішення.
	3	Здобувач вищої освіти розуміє суть завдання, наявна особистісна позиція студента. Відповіді властиві інноваційність і креативність у вирішенні практичного завдання. Містить деякі помилки у виборі алгоритму вирішення завдання.
	2	Здобувач освіти розуміє сутність проблеми, знає алгоритм її розв'язання. Містить суттєві помилки у виборі та реалізації алгоритму вирішення завдання; відсутня авторська позиція; містить грубі помилки й не має пояснень і висновків.
	1	Здобувач вищої освіти не розуміє або не повністю розуміє завдання; не в змозі його виконати; виконав завдання частково або й повністю неправильно (виконав менш ніж 20% завдання).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко; наук. ред. Г.В. Беленькая. М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с.
3. Дошкільна педагогіка: інструктивно-методичні матеріали до практичних занять для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта / уклад. М. А. Федорова, Т. С. Гужанова, І. О. Денисюк Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 31 с. URL: <https://surl.li/fwvkfm>
4. Закон «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти (лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249). URL: [https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-ta-](https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-ta)

[dotrimannya-vimog-z-pitan-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittyediyalnosti-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti](#)

6. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти (лист МОН України № 1/11-1491 від 14.02.2019).

URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-ta-dotrimannya-vimog-z-pitan-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittyediyalnosti-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti>

7. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Київ, 2020, 24с. URL: <https://bit.ly/2E3xuLJ>

8. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля: У 2 ч. : навч. посіб. Київ : Вища школа, Ч.1. 302 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk713677.pdf>

9. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти. 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

10. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (лист МОН України № 1/3845-22 від 02.04.2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>

11. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу в закладах дошкільної освіти з питань уникнення враження мінами, вибухонебезпечними предметами та ознайомлення з правилами поведінки в надзвичайних ситуаціях (лист МОН України № 1/4428-22 від 25.04.2022). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/627/125/e34/627125e3412d4434578376.pdf>

12. Педагогіка дошкільна. Навчальний посібник / Т.І. Валентьєва. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. 72с. URL: <https://surl.li/rzwakg>

13. Писарчук О. Т., Руденський Р. Є. Основи дошкільної педагогіки: навч. посібн. для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. 162 с. URL: <https://surl.lt/klinvh>

14. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. Київ : Академвидав, 2013. 464 с. URL: https://krempeddoshk.at.ua/_ld/1/182_zg2.pdf

15. Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти затверджений наказом МОН від 19.12.2017 URL: <http://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya>

16. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти (Постанова кабінету міністрів України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

17. Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах (лист МОН від 25.07.2016 № 1/9-396). URL: <https://imzo.gov.ua/2016/08/22/list-mon-vid-25-07-2016-1-9-396-pro-organizatsiyu-natsionalno-patriotichnogo-vihovannya-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah>

18. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». (наказ міністерства економіки України № 755-21 від 19.10.2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

Допоміжна

19. Bogush A., Ruslana N., Malinovska N., Durmanenko Y., Bubin A. The impact of a dual education system on the professional training of future preschool teachers in higher education institutions. *Revista EDaPECI* (SE).v 24. n.1.jan./abr.2024. p.172-184. URL:

<https://periodicos.ufs.br/edapeci/article/view/19940>

20. Zdanevych, L., Bielienska, H., Ponomarenko, T., Bubin, A., Tsypluk, A. (2021). Training technologies as a means of increasing motivation for creative activity of future nursery teachers. *Laplace Em Revista (International)*. Vol. 7, n. Extra E, Aug., 2021, p.254-261. URL: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1184p.254-261>

21. Артемова Л. Любити дитину – покликання чи мистецтво? *Дошкільне виховання*. 2021. №8. С. 14–19.

22. Артемова Л. Стилi виховання: гуманістичний VS авторитарний. *Дошкільне виховання*. 2022. №12. С. 3–8.

23. Березіна О.М., Гніровська О.З., Линник Т.А. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 56 с.

24. Беленька Г., Семенов О. Творчо спрямована особистість народжується в грі. *Дошкільне виховання*. 2020. №4. С. 3–6.

25. Бобир В. Оцінюємо ефективність внутрішньої системи забезпечення якості освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. №11. С. 9–13.

26. Борисова З. Виховуємо працелюбність змалечку. *Дошкільне виховання*. 2021. №11. С. 14–17.

27. Бубін А. Інноваційні методи формування громадянської компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2023. № 1. С.68-77. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/449/423>

28. Бубін А. О., Циплюк А. М., Боярчук С. І. Процесуально-діяльнісний компонент готовності майбутніх вихователів. *Академічні студії. Серія: Педагогіка*. 2021. № 4. Т.1. С. 190-197. URL:<http://www.academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/183/173>
29. Бубін А. Українська народна іграшка як засіб виховання дітей старшого дошкільного віку. Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи: збірник II Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю (22 травня 2025 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Боярчук, А. Бубін, Є. Дурманенко, М. Замелюк, А. Циплюк. Луцьк, 2025. С. 50-54.
30. Бубін А. Ціннісний вимір професійної підготовки педагогічних працівників закладу дошкільної освіти. *IV International Scientific and Practical Conference «Science and innovation of modern world»*. London. 21-23 december 2022. S.314-319.
31. Бубін А.О. Використання освітніх інноваційних технологій в процесі фахової підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. *Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи: збірник I Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю* (22 травня 2024 року, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. А. Бубін, Є. Дурманенко, М.Замелюк. Луцьк, 2024. С.51-54.
32. Бубін А.О., Боярчук С.І., Циплюк А.М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання: організаційно-педагогічні аспекти. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2020. Вип. 78. С. 35-39.
33. Буренко Е. На майданчику ми граємо – про безпеку пам'ятаємо. *Дошкільне виховання*. 2024. №1. С. 26.
34. Василенко І., Деренівська О. Літні ранки у дружньому колі. *Дошкільне виховання*. 2021. №7. С. 32–36.
35. Вчуся жити. Духовно-моральне виховання дошкільнят. Старший дошкільний вік. / О.М. Каплуновська. Харків : Ранок, 2014. 144 с.
36. Гавриш Н. Освітній процес в умовах війни: роздуми фахівця. *Дошкільне виховання*. 2022. №9. С. 3–5.
37. Гура О. Організація роботи з дітьми в захисних спорудах чи бомбосховищах. *Дошкільне виховання*. 2022. №7–8. С. 24–25.
38. Дідик О. Разом казку будь-яку створимо на фартушку. *Дошкільне виховання*. 2024. №8. С. 15.

39. Дурманенко Є., Бубін А. Кваліпрофесійна діяльність у формуванні в майбутніх вихователів компетентності педагогічного партнерства. *Академічні студії. Серія: Педагогіка*. 2022. № 3. С.34-41. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/374/353>
40. Дурманенко Є., Бубін А., Боярчук С. Особливості формування готовності майбутніх вихователів до самоосвітньої діяльності. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип.2. 2023. С.58-67. URL: <http://tester.journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogy/article/view/483/455>
41. Дурманенко Є., Бубін А., Особливості формування професійної компетентності в здобувачів освіти спеціальності А 2 Дошкільна освіта *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2025. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/597/556>
42. Дурманенко Є., Бубін А., Циплюк А.М. Особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до організації ігрової діяльності дітей. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 1. С. 51-57. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/597/556>
43. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.
44. Кабанцева А. Пам'ятка для батьків у час воєнної небезпеки. *Дошкільне виховання*. 2022. №5. С. 10.
45. Кльось О.Й Комплексні заняття: освітня лінія «Соціально-моральний розвиток» (молодший дошкільний вік). Тернопіль, Харків : Ранок, 2015. 48 с.
46. Крутій К. День без іграшок, або Як оптимізувати ігрове середовище. *Дошкільне виховання*. 2024. №4. С. 3–7.
47. Лисогор С. Адаптація до дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2022. №6. С. 8–12.
48. Литвиненко І. Шукаємо опори в кризових ситуаціях. *Дошкільне виховання*. 2023. №4. С. 3–6.
49. Лохвицька Л.В. Парціальна програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
50. Лохвицька Л.В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120с.
51. Луценко І. Велика любов виростає з маленьких справ. Сучасний підхід до національно-патріотичного виховання дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2023. №5. С. 3–7.

52. Луценко І. Партнерство з батьками – вимога часу. *Дошкільне виховання*. 2022. №12. С. 9–13.
53. Луценко І. Створюємо ціннісно-орієнтоване освітнє середовище в закладі дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2023. №11. С. 3–8.
54. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади) : навч.-метод. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І Франка, 2018. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi61/0046060.pdf>
55. Меленець Л., Гончаренко А., Дятленко Н. Налагодження освітнього процесу в умовах війни. *Дошкільне виховання*. 2022. №3–4. С. 12–13.
56. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів./ Кол. авт.: Дж. М. Зош, Е. Дж. Хопкінз, Х. Дженсен. Б. м. : LEGO Group, 2019. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi62/0046344.pdf>
57. Пихтіна Н. П. Теорія і методика ігрової діяльності дітей: нав. посіб. К.: КНТ, 2021. 268 с. 13.
58. Половіна О. Інновації в дошкільній освіті: актуальні проблеми та орієнтири. *Дошкільне виховання*. 2024. №11. С.4–8.
59. Присяжнюк Л. Краса природи: від споглядання до творення. *Дошкільне виховання*. 2023. №6–7. С. 3–9.
60. Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів (лист МОН України № 1/8820-23 від 20.06.2023). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-bezpechnogo-osvitnogo-prostoru-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-ta-obladnannya-ukrityv>
61. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». / під наук. кер. А.М.Богуш. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 160 с.
62. Рейпольська О. Економічне виховання: навіщо, коли і як? *Дошкільне виховання*. 2021. №9. С. 13–15.
63. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: методичний посібник. / за ред. Т.І.Поніманської. Київ : Слово, 2013. 568 с.
64. Романюк І. Повноваження керівник закладу дошкільної освіти *Дошкільне виховання*. 2024. №9. С.28–33.
65. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів (наказ Міністерства юстиції України № 563/28693 від. 14.04.2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>
66. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / Щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах (лист МОН від 02.09.2016 № 1/9-456). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-ta-dotrimannya-vimog-z-pitan-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittiyediyalnosti-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti>

67. Солодовик О., Макарова В., Тарасенко В., Кравченко Л. Граємось, навчаємось, «перезаряджаємось»! *Дошкільне виховання*. 2024. №4. С. 20–23.
68. Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік. / Т.І. Поніманська, І.М. Дичківська, О.А. Козлюк, Л.І. Кузьмук. Київ : Генеза, 2013. 88 с.
69. Сушениця Л. Гімнастика для мозку. *Дошкільне виховання*. 2021. №9. С. 16.
70. Тредново Ж. Адаптація до дитсадка: поради для батьків та педагогів. *Дошкільне виховання*. 2024. №1. С.10–14.
71. Тристан А. Разом до безбар'єрного суспільства. *Дошкільне виховання*. 2022. №1. С. 28–31.
72. Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру / Кол. авт.: Х. Дженсен, А Пайл, Д. М. Зош. Б. м. : LEGO Group, 2019. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi62/0046345.pdf>
73. Циплюк А. М., Бубін А.О. Мотиваційний компонент готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у закладі дошкільної освіти. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2021. Вип.1. С. 87-96.
74. Шалда Н. Моделювання освітньої діяльності за напрямками STREAM. *Палітра педагога*. 2022. №2. С. 11-13.
75. Шевчик Н. Не просто укриття, а простір для життя. *Дошкільне виховання*. 2022. №7–8. С. 26–27.

Інформаційні ресурси

76. Бібліотека Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. URL: <https://lpc.in.ua/struktura/strukturni-pidrozdiy/biblioteka/e-resursy/>
77. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА

Анотація освітнього компонента. Вивчення освітнього компоненту «**Психологія дитяча**» є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти, оскільки саме психологічні знання забезпечують глибоке розуміння закономірностей психічного розвитку дитини від народження до шкільного віку.

У межах освітньо-професійної програми даний компонент спрямований на формування у здобувачів здатності аналізувати вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку; опанування теоретичних і практичних знань про когнітивний, емоційно-вольовий та особистісний розвиток дитини; оволодіння психологічними підходами до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням потреб і можливостей кожної дитини; розвиток умінь здійснювати психолого-педагогічний супровід, створювати сприятливе освітнє середовище та запобігати труднощам у навчанні й спілкуванні дітей.

Мета та завдання освітнього компонента

Психологія дитяча – розділ вікової психології, що спрямований на поглиблене вивчення здобувачами вищої освіти особливостей психічного розвитку і становлення особистості дитини. Мета її вивчення – формувати розуміння дитинства як самоцінного та значущого періоду розвитку і становлення особистості дитини, розкрити закономірності психічного розвитку дитини від народження до шести років; поглибити знання студентів щодо особливостей спілкування, діяльності, пізнавальних та емоційно-вольових процесів.

Характеристика освітнього компонента

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій,

використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-11. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-4. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-10. Вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

ОК спрямований на розвиток таких компетентностей *Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»*

А2. Організаційна. А2.3. Здатність організовувати ігрову (провідну) та інші види дитячої діяльності та підтримувати види діяльності інші види діяльності, ініційовані дитиною.

А4. Предметно-методична. А4.1. Здатність формувати у здобувачів освіти ключові компетентності відповідно до державного стандарту.

Б1. Здоров'язбережувальна. Б1.2. Здатність організовувати психологічно безпечне освітнє середовище.

В1. Психоемоційна компетентність. В1.1. Здатність до самоконтролю, саморегуляції та толерантної взаємодії.

Результати навчання:

Програмні результати навчання за ОПП.

ПР 2. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР 3. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР 4. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР 17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР 20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР 21. Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

Результати навчання за освітнім компонентом

Знати:

- найважливіші категорії та поняття дитячої психології;
- принципи та методи психологічного дослідження;
- вікову періодизацію психічного розвитку дітей;
- психологічні закономірності, етапи, умови і критерії психічного розвитку дітей раннього і дошкільного віку.
- загальну психологічну характеристику розвитку дитини на різних вікових етапах: соціальну ситуацію розвитку, основну суперечність розвитку, провідний вид діяльності та основні новоутворення;
- особливості різних видів діяльності дітей раннього та дошкільного віку; типи спілкування дітей з дорослими та однолітками;
- основні чинники, які впливають на психічний розвиток особистості дитини раннього та дошкільного віку;
- особливості розвитку пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку;
- компоненти психологічної готовності дітей до навчання в школі та умови їх формування.

Вміти:

- застосовувати теоретичні знання психологічних закономірностей на практиці;

- здійснювати психологічний аналіз педагогічних ситуацій, визначати діагностичні критерії та підбирати діагностичні методики, які дають змогу вивчати вікові та індивідуальні психологічні особливості, визначати рівень їх розвитку, обирати адекватні способи педагогічного впливу та розв'язувати завдання особистісно-орієнтованої взаємодії педагога з дитиною дошкільного віку;

- розпізнавати й підтримувати педагогічно значущі прояви активності дитини, спрямовувати їх у належному руслі; спиратись на бажання та інтереси вихованців при формуванні в них початкових уявлень та чимдалі складніших знань про оточуюче, при озброєнні їх навичками спілкування й діяльності.

Теми лекційних занять

ТЕМА: ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І МЕТОДИ ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: розкрити сутність дитячої психології як галузі психологічної науки; ознайомити студентів із предметом, основними завданнями та значенням дитячої психології для професійної діяльності вихователя; охарактеризувати основні методи вивчення психічного розвитку дитини; **сприяти формуванню у студентів здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу при опрацюванні теоретичних положень і практичних ситуацій.**

Опорні поняття: дитяча психологія, психічний розвиток, завдання дитячої психології, методи психологічного дослідження, спостереження, бесіда, експеримент (природний, лабораторний), тестування, аналіз продуктів діяльності, психодіагностика, лонгітюдний метод, порівняльний метод, етичні принципи дослідження дітей, преформований тип розвитку, непреформований тип розвитку, дозрівання, формування, становлення.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.

2. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.

3. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.

4. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

1. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручн. Київ : Кондор, 2024. 469 с.

2. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.

Рис. 1. Методологічна рамка дитячої психології

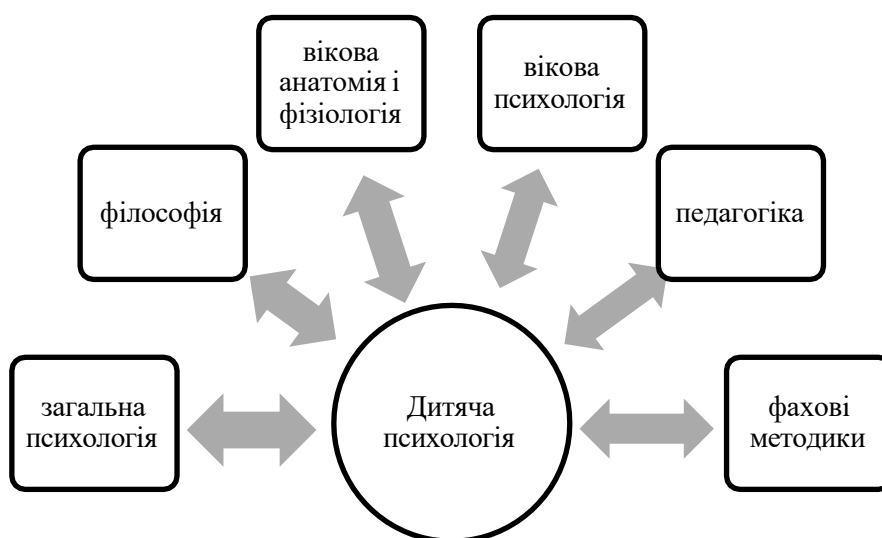
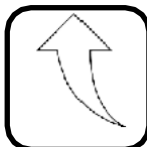

Рис.2. Зв'язок дитячої психології

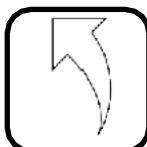
У загальній *структурі* дитячої психології виділяють психологію новонародженого, психологію дитини раннього віку, дитини-дошкільника, молодшого школяра, психологію підлітка, психологію ранньої юності.

Психічний розвиток виступає як послідовний, закономірний процес кількісних та якісних змін психіки, що відбуваються у ході діяльності й спілкування дитини з іншими людьми та знаменують собою перехід від нижчих до вищих рівнів життєдіяльності, її структурне й функціональне вдосконалення.

Розвиток, перш за все, характеризується якісними змінами, появою новоутворень, нових механізмів, процесів, структур.

Преформований тип розвитку — це такий тип, коли є чітко визначені, закріплені і зафіксовані стадії та кінцевий результат розвитку. Прикладом такого типу є ембріональний розвиток.

Непреформований тип розвитку не визначений наперед. На нашій планеті він більш поширений: це й розвиток Галактики, Землі, біологічна еволюція, розвиток суспільства, а також процес *психічного розвитку дитини*.

Онтогенез – це індивідуальний розвиток організму від стадії запліднення до кінця індивідуального життя.

Онтогенез відбувається у різних напрямках, а саме:

- 1) як становлення організму – морфологічний онтогенез;
- 2) розвиток людини як свідомої суспільної істоти – онтогенез психіки;
- 3) розвиток особистості – соціальний онтогенез.

Перший напрямок онтогенезу вивчає біологія. Другий та третій – досліджуються у різних галузях психології (віковій, дитячій, педагогічній, соціальній).

Під дозріванням розуміють, насамперед, зміни індивіда чи окремих його функцій і процесів внаслідок дії внутрішніх вроджених факторів. Так, можна говорити про дозрівання органічних функцій людини чи всього її організму. *Дозрівання* – прояв онтогенезу, визначений генотипом, що полягає у послідовному становленні всіх систем організму.

Поняття «*формування*» психічних якостей підростаючої особистості акцентує соціальну зумовленість психічного розвитку дитини в умовах суспільства.

Поняття «*становлення*» підкреслює процес набуття нових ознак та форм психіки у процесі розвитку дитини.

Табл. 1. Методологічні принципи вивчення психіки дитини

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ВИВЧЕННЯ ПСИХІКИ ДИТИНИ	
принцип гуманізму і педагогічного оптимізму з вимогою «Не зашкодь»	принцип детермінізму
принцип розвитку психіки та свідомості в діяльності	принцип комплексності, системності й систематичності

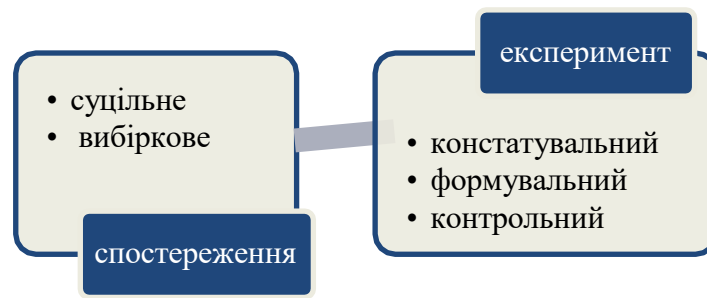

Рис. 3. Основні методи психологічного дослідження

СПОСТЕРІГАТИ (бачити)	СПОГЛЯДАТИ (дивитися)

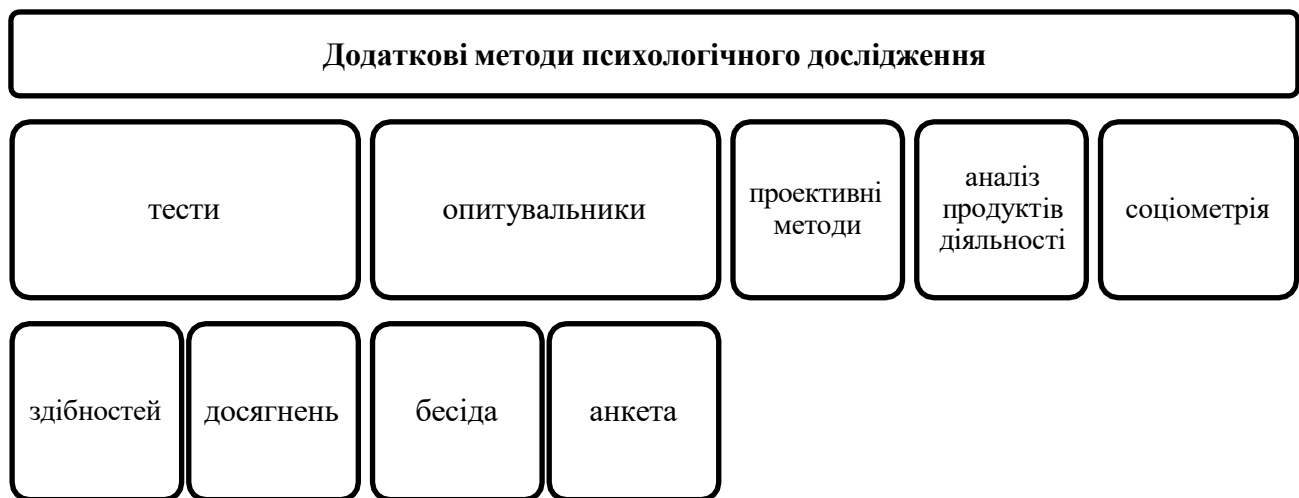

Рис. 4. Додаткові методи психологічного дослідження

Етапи психологічного дослідження

⇒ Підготовчий. Вивчення стану. Визначення завдань питання та робочої гіпотези дослідження, розробка методики.

⇒ Огляд фактичних даних, що забезпечують достовірність висновків.

⇒ Кількісна обробка даних досліджень.

⇒ Інтерпретація даних та формулювання висновків.

Питання для самоконтролю

1. Що є предметом дитячої психології?
2. У чому полягає специфіка психічного розвитку дитини як об'єкта вивчення?
3. Які основні ознаки відрізняють дитячу психологію від вікової та педагогічної?
4. Як співвідносяться поняття «психічний розвиток» і «формування психіки дитини»?
5. Які чинники визначають розвиток психіки дитини?
6. Які загальні завдання ставить перед собою дитяча психологія?
7. Які прикладні завдання дитячої психології є найбільш актуальними для сучасної освіти?

8. Як завдання дитячої психології пов'язані з практикою роботи вихователя/психолога в ЗДО та школі?

9. У чому полягає значення вивчення дитячої психології для майбутнього фахівця освіти?

10. Які завдання дитячої психології мають пріоритет у період воєнного стану та кризових ситуацій?

11. Які основні методи дослідження використовуються в дитячій психології?

12. У чому полягають особливості спостереження як методу вивчення психіки дитини?

13. Які вимоги висуваються до проведення експерименту в дитячій психології?

14. Чому тестування не можна використовувати як єдине джерело діагностичних даних?

15. У яких ситуаціях доцільно застосовувати метод аналізу продуктів діяльності?

16. Які переваги та обмеження має бесіда як метод дослідження?

17. Як поєднуються кількісні й якісні методи у психологічній діагностиці дітей?

18. Що таке лонгітюдне дослідження та в чому його цінність?

19. Чому важливо застосовувати комплекс методів у дослідженні психіки дитини?

20. Які етичні вимоги необхідно враховувати під час роботи з дітьми?

ТЕМА: ДИТИНСТВО ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ. ПРОБЛЕМА ВІКОВОЇ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мета: розкрити значення дитинства як особливого періоду онтогенетичного розвитку людини; ознайомити студентів з основними підходами до розуміння дитинства у психології; пояснити сутність і критерії вікової періодизації психічного розвитку; сприяти формуванню у студентів здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також розвитку уміння застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях, пов'язаних з психологічним аналізом вікових особливостей дітей.

Опорні поняття: дитинство, онтогенез, психічний розвиток, вікова періодизація, критерії вікової періодизації, період (етап) розвитку, психологічні новоутворення віку, соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, сензитивний період, стабільні та критичні періоди розвитку.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.

2. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.

3. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.

4. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

3. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручн. Київ : Кондор, 2024. 469 с.

4. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.

Дитинство – соціально-психологічне явище, сутність якого полягає у підготовці дитини до дорослого життя. Систематично дитинство почали вивчати у середині XIX ст.

Історія дитинства

(за Ф. Ар'єсом – автор праці «Історія дитинства. Дитина і сімейне виховання в давні часи»)

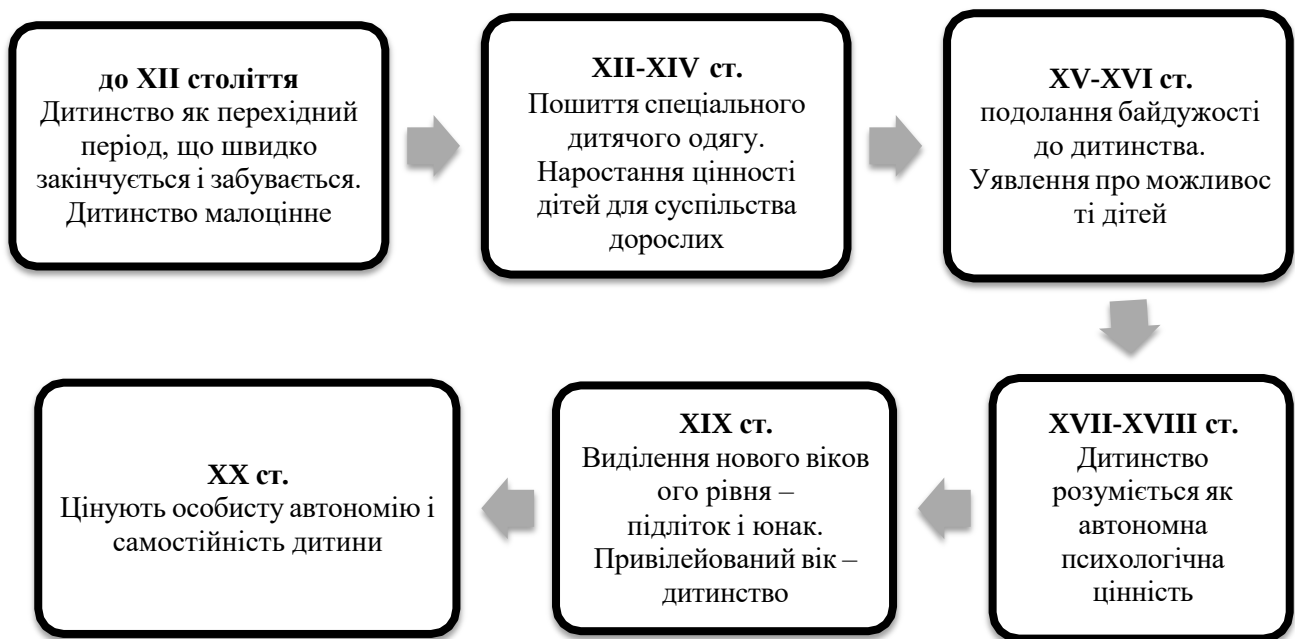

Рис. 5. Історія дитинства

Теорії психічного розвитку дитини

ТЕОРІЇ ДОЗРІВАННЯ: С. ХОЛЛ, А. ГЕЗЕЛ, Л.-М. ТЕРМЕН, В. ШТЕРН

✓ Стенлі Холл. Розвиток дитячої психіки ним розглядався як фатальний перехід від однієї фази розвитку людського роду до іншої

✓ А. Гезел вважав, що на розвиток дитини впливає два фактори. Перш за все, дитина – продукт власного оточення. Але більш за все розвиток дитини спрямовується внутрішніми чинниками, діями генів. Головна риса розвитку як дозрівання в тому, що воно завжди розгортається у фіксованій послідовності

✓ Льюїс-Медісон Термен працював над проблемами розвитку інтелекту дитини, теорії тестових вимірювань, психології статі і сімейних стосунків. Провів одне з найдовших (50 років) лонгітюдних досліджень обдарованості, працював над створенням тестів розумових здібностей, ввів поняття «коефіцієнт інтелектуальності» та відстоював його незмінність у часі.

✓ Вільям Штерн здійснив спробу подолати недоліки біогенетичної і соціогенетичної теорій психічного розвитку. Ним була створена теорія конвергенції, у якій психічний розвиток є результатом взаємодії біогенетичного і соціогенетичного факторів. Концепція В. Штерна за своєю сутністю була біологізаторською, оскільки психічний розвиток у ній розглядався як внутрішнє дозрівання спадкових властивостей. Зовнішньому середовищу відведена пасивна роль: створення умов для психічного розвитку.

ТЕОРІЇ НАУЧІННЯ (БІХЕВІОРИСТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ): ДЖ. УОТСОН, Б. СКІННЕР

✓ Біхевіористична концепція ґрунтується на теоретичних ідеях Дж. Локка

✓ Дж. Уотсон. Він зазначав, що потрібно досліджувати лише ту поведінку, яку можна спостерігати. Також він постійно підкреслював пріоритет зовнішнього середовища у формуванні поведінки, що виражалася у формулі «стимул – реакція». Дж. Уотсон пропагував багато ідей у сфері виховання дітей, зокрема привчати малюків до режиму. Наголошував на ролі вправ, що знайшло своє відображення у формуванні навичок.

✓ Іншу біхевіористичну модель, яка отримала назву оперантна, запропонував Б. Скіннер. Так, дослідник розмежував поведінку на два види: респондентна (безумовний і умовний подразники і реакція-відповідь організму) і оперантна (стимул, реакція, підкріплення) зумовленість.

СОЦІАЛЬНЕ НАУЧІННЯ ДИТИНИ У ТЕОРІЇ А. БАНДУРИ

У теоріях соціального навчіння дитина розглядається як активна істота, що набуває досвіду, соціалізуючись через засвоєння конкретних моделей поведінки у соціумі. Періоду дитинства у концепціях соціального навчіння надається великого значення – найбільш сприятливий час для обсерваційного навчіння. У його теорії обсерваційного навчіння було доведено, що всі досягнення навчіння є результатом прямого досвіду, набутого під час спостережень за поведінкою інших людей і її наслідками. А. Бандура довів, що в соціальних ситуаціях люди набувають досвіду значно швидше, просто спостерігаючи за поведінкою інших.

ПСИХОДИНАМІЧНА ТЕОРІЯ З. ФРОЙДА

Зигмунд Фройд – австрієць за походженням, психіатр, психолог, засновник психоаналізу. Джерелом психічного розвитку виступають потяги та інстинкти.

ЕПІГЕНЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ Е. ЕРІКСОНА

Еріксон доводив соціокультурну обумовленість психіки людини і наголошував на біосоціальній природі та пристосувальному характері поведінки людини. Його концепція має назву епігенетичної. *Епігенез* (від гр. слів *epi* – після *genesis* – походження) – вчення про зародковий розвиток

організмів як процес послідовних новоутворень, у якому недооцінюється роль спадковості, а формування організму механічно зводиться до одnobічної дії зовнішнього середовища. Е.-Г. Еріксон у своїй теорії значну увагу приділяє дитинству: у своєму житті дитина долає п'ять з восьми стадій розвитку.

ДИТИНСТВО У КОГНІТИВНИХ ТЕОРІЯХ Ж. ПІАЖЕ, Л. КОЛЬБЕРГА

Більшість дослідників зазначає, що найбільша інтенсивність інтелектуального розвитку особистості припадає на хронологічні межі від 2 до 12 років. Ж. Піаже стверджував, що у період дитинства найбільш цінним надбанням є розвиток інтелекту дитини.

Відповідно до теорії швейцарського психолога, розвиток інтелекту послідовно проходить чотири стадії: сенсомоторну, доопераційну, конкретних і формальних операцій.

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ

Культурні знакові системи мають величезний вплив на когнітивний розвиток дитини.

Соціальна ситуація розвитку – це особливі поєднання внутрішніх процесів розвитку і зовнішніх умов. Вона включає вимоги дорослих, їх очікування щодо дитини; забезпечення матеріальних умов; особливості взаємин між та з оточуючими – зокрема, в сім'ї, у школі.

Провідна діяльність – діяльність, яка на певному віковому етапі обумовлює основні, найважливіші зміни у психіці дитини.

Новоутворення – центральні психічні зміни дитини, які виникають у провідній діяльності та завдяки ній і характеризують перебудову особистості на новій основі.

Криза – це короткочасний, але важливий період у розвитку дитини, коли відбуваються різкі зміни у її поведінці, взаєминах із дорослими та у внутрішньому світі. Криза означає **перехід від одного вікового етапу до іншого**, супроводжується **виникненням нових психічних утворень і перебудовою особистості** дитини.

Вік – це якісно своєрідна сходинка психічного розвитку людини, що залежить від конкретних історичних умов.

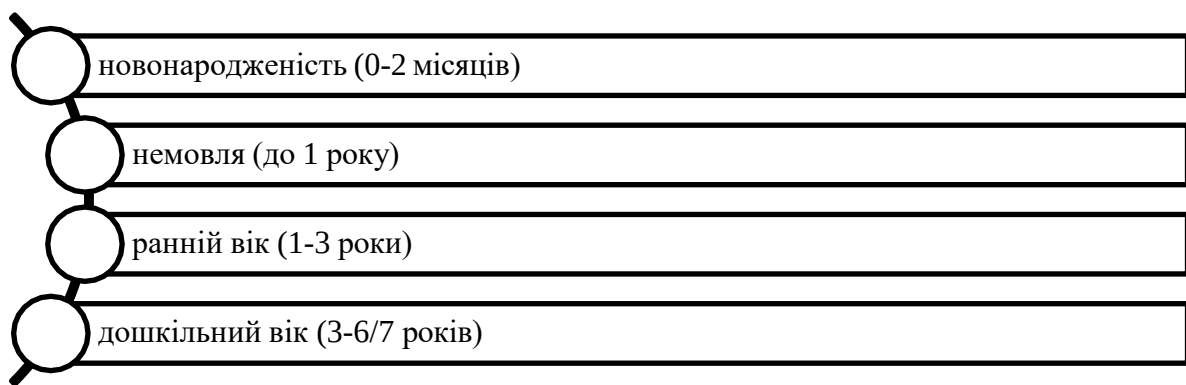

Рис. 6. Особливості психічного розвитку дитини за основними етапами

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає значення дитинства як унікального періоду онтогенезу?
2. Які особливості психічного розвитку виокремлюють дитинство серед інших етапів життя людини?
3. Як різні психологічні школи трактують поняття «дитинство»?
4. Чому вивчення дитинства має ключове значення для підготовки майбутніх педагогів і психологів?
5. Як соціальні умови впливають на зміст і тривалість дитинства?
6. Що таке онтогенез і як він пов'язаний із психічним розвитком дитини?
7. У чому полягає взаємодія біологічних і соціальних чинників у психічному розвитку?
8. Які основні закономірності характеризують психічний розвиток?
9. Чому психічний розвиток не є лінійним та однорівневим процесом?
10. Чому в психології існують різні підходи до вікової періодизації?
11. Які критерії використовуються для визначення вікових періодів у психічному розвитку?
12. У чому полягає відмінність між стабільними та критичними періодами розвитку?
13. Що таке сензитивний період і чому він важливий для розвитку дитини?
14. Що таке психологічні новоутворення віку та яку роль вони відіграють у періодизації?
15. Як пов'язані соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність у визначенні вікових меж?
16. Які вікові періоди виділяв Ж. Піаже? Які критерії лежали в основі його періодизації?
17. У чому полягає специфіка психосексуальної періодизації З. Фрейда?
18. Чим періодизація Піаже відрізняється від періодизації Фрейда?
19. Які положення теорії Л. Виготського сформували основу культурно-історичної періодизації?
20. Як сучасні дослідження коригують класичні підходи до вікової періодизації?
22. Як ви розумієте поняття «дитинство — соціальний конструкт»?
23. Чи можуть вікові межі розвитку змінюватися в умовах сучасного суспільства (цифровізація, війна, урбанізація)?
24. Як використання періодизації допомагає педагогу чи психологу у практичній роботі з дітьми?

25. Які можливі труднощі виникають при застосуванні різних періодизацій на практиці?

ТЕМА: ІНДИВІДУАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ. ТЕМП ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мета: розкрити сутність індивідуально-психологічних відмінностей між дітьми; ознайомити студентів із поняттями **темп, ритм і варіативність психічного розвитку**; пояснити вплив спадковості, середовища та виховання на індивідуальні відмінності дитини; формувати у студентів розуміння необхідності індивідуального підходу до кожної дитини, формувати вміння розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей з опорою на базові психологічні та педагогічні поняття, поглиблювати розуміння природи, вікових особливостей та індивідуальних відмінностей дітей.

Опорні поняття: темп психічного розвитку, темп дозрівання, варіативність розвитку, здібності, емоційна чутливість, пізнавальна активність, спадковість і середовище, роль виховання, індивідуальний підхід, зона найближчого розвитку.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
2. Ніженська М. А. Темп психологічного розвитку дитини: фактори прискорення та гальмування. July 11, 2025 • Reykjavík, Iceland • Collection of scientific papers «SCIENTIA». <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2956/2986>
3. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.
5. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
6. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручн. Київ : Кондор, 2024. 469 с.
7. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.

Індивідуально-психологічні відмінності — це особливості психічних процесів, станів і властивостей, які відрізняють людей між собою.

Темп розвитку визначається швидкістю опанування нових психічних функцій та адаптацією до соціального оточення. Він не є однорідним та стабільним, а варіюється залежно від низки внутрішніх та зовнішніх факторів.

Вивчення темпу розвитку дозволяє не тільки діагностувати проблеми на ранніх етапах, але й оптимізувати педагогічну та психологічну підтримку дитини.

Табл. 2. Фактори розвитку

Фактори прискорення

Біологічні фактори	Біологічна обумовленість психічного розвитку включає як спадкові фактори (темперамент, швидкість утворення нейронних зв'язків, природжені особливості сенсорних систем), так і соматичне здоров'я дитини
Соціальні умови	Формування особистості значною мірою залежить від соціального контексту, в якому зростає дитина
Педагогічний вплив	Якісний педагогічний вплив передбачає врахування індивідуальних особливостей дитини, активне використання ігрових, проблемно-пошукових, інтерактивних методик

Гальмівні фактори

Медико-біологічні перешкоди	Фізичне здоров'я дитини є однією з ключових передумов гармонійного психічного розвитку. Хронічні соматичні захворювання, перенесені в ранньому віці інфекції, порушення функцій мозку або органів чуття (слуху, зору) можуть створювати серйозні бар'єри для активної взаємодії дитини зі світом
Соціально-психологічні фактори	Емоційне неблагополуччя в родині, нестача турботи, байдужість або надмірна жорсткість з боку батьків створюють у дитини відчуття нестабільності та тривоги
Освітні дисфункції	Недостатній рівень організації навчального процесу або невідповідність навчального навантаження віковим можливостям дитини можуть викликати перевтому, зниження мотивації до навчання, втрату пізнавального інтересу

Темп розвитку – гнучкий, варіативний процес.

Оптимальний розвиток забезпечується тоді, коли зовнішні впливи резонують із внутрішніми потребами та можливостями дитини.

Зона актуального розвитку – показник, що характеризує здатність людини самостійно виконувати певні завдання, проявляти необхідні якості згідно із віковою нормою.

Зона найближчого розвитку – показник того, що дитина не може виконати самостійно, а лише з допомогою інших (дорослих, вчителя).

Оцінка темпу психологічного поступу дитини являє собою складний та багатогранний процес, що передбачає поєднання кількох способів здобування даних. Головною метою є не просто визначення рівня розвитку психічних функцій, а й розуміння змін, які відбуваються, можливого майбутнього розвитку та факторів, які впливають на прискорення або сповільнення.

Особливо важливо розуміти, що немає єдиної «норми» темпу розвитку. Порівняння дітей між собою має обмежену практичну цінність, в той час як індивідуальний підхід до дитини дозволяє розкрити її потенціал найбільш повно.

Найбільш типові відмінності між дітьми виявляються в розумовому розвитку. Усі діти в розумовому відношенні помітно відрізняються один від одного.

Серед них є:

діти з нормальним розумовим розвитком;

діти з випереджаючим розвитком, обдаровані в розумовому відношенні (вундеркінди);

діти із затримкою розумового розвитку;

діти з розумовою відсталістю.

У функції вихователя не входить ставити діагноз тій чи іншій дитині. Це справа інших спеціалістів. Але вихователь повинен орієнтуватися в діапазоні розумового розвитку тих дітей, за які він несе відповідальність.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміють під індивідуальними відмінностями психічного розвитку дітей?
2. Які основні сфери (емоційна, когнітивна, соціальна, моторна) найчастіше проявляють індивідуальні відмінності?
3. Чому неможливо створити «універсальну норму» розвитку, що підходить для всіх дітей?
4. Як індивідуальні відмінності проявляються у поведінці дошкільників та молодших школярів?
5. Які з індивідуальних характеристик є найбільш значущими для педагогічної діяльності?
6. Що таке темп психічного розвитку?
7. Як темп дозрівання нервової системи впливає на можливості та поведінку дитини?
8. Чим відрізняється поняття «темп розвитку» від «ритму розвитку»?
9. У чому полягає варіативність психічного розвитку та чому вона є нормою?
10. Які типові варіанти темпу розвитку зустрічаються в дитячому віці (прискорений, середній, уповільнений)?
11. Чому різні сфери розвитку (мовлення, емоції, мислення, моторика) можуть формуватися з різним темпом у однієї й тієї ж дитини?
12. Яку роль відіграє спадковість у формуванні психічних особливостей дитини?
13. Яким чином середовище (родина, ЗДО, школа, соціальний контекст) впливає на індивідуальні відмінності?
14. Які аспекти виховання найбільше впливають на темп і якість розвитку?
15. Як взаємодіють спадковість і середовище в процесі розвитку (приклади)?
16. Як стресові умови (зміна соціальної ситуації, війна, втрати) можуть впливати на темп розвитку?
17. Що таке емоційна чутливість і як вона проявляється у дітей різного віку?
18. Як пізнавальна активність відображає індивідуальний стиль розвитку?
19. Як індивідуальні здібності впливають на інтереси та навчальні можливості дитини?
20. Які типові труднощі виникають у дітей із підвищеною або зниженою емоційною чутливістю?
21. У чому полягає педагогічне значення врахування індивідуального темпу розвитку?
22. Які помилки може зробити педагог, ігноруючи індивідуальний темп розвитку дитини?

23. Чому однакові педагогічні впливи можуть давати різні результати у дітей?
24. Як застосувати концепцію «зони найближчого розвитку» у плануванні індивідуальної роботи?
25. Які прийоми допомагають адаптувати навчання до різних темпів розвитку (приклади)?
26. У чому проявляється зв'язок між темпом розвитку й самооцінкою дитини?
27. Чи можна штучно «прискорити» психічний розвиток? Які ризики це має?
28. Як педагог може визначити, що уповільнений темп розвитку — це індивідуальна норма, а не ознака проблеми?
29. Як темп розвитку пов'язаний із формуванням навчальної мотивації?
30. Чому індивідуальний підхід є обов'язковою умовою якісної освіти в сучасній школі та ЗДО?

ТЕМА: КРИЗА НОВОНАРОДЖЕНОСТІ. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ

Мета: розкрити сутність і зміст **кризи новонародженості** як початкового етапу психічного розвитку; ознайомити студентів із **психологічними особливостями розвитку дитини першого року життя**; визначити провідні **умови та новоутворення** цього віку; показати роль **дорослого** у становленні психічного життя немовляти; сприяти розвитку здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, формувати вміння ефективної міжособистісної взаємодії у контексті взаємин дорослого з немовлям, забезпечувати здатність застосовувати отримані знання у практичних педагогічних ситуаціях.

Опорні поняття: криза новонародженості, період новонародженості, немовлячий вік, соціальна ситуація розвитку, психічний розвиток, провідна діяльність — безпосереднє емоційне спілкування, основні психічні новоутворення першого року життя, сенсорний розвиток, розвиток рухів, розвиток мовлення (гуління, лепет), потреба у спілкуванні, позитивні емоції як основа прив'язаності, роль дорослого у психічному розвитку немовляти.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
3. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
4. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
5. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.
6. Етапи розвитку дитини. <https://www.amelsmart.com/etapi-rozvitku-ditini/>

7. Основні рефлекс новонародженого. <https://www.cfr-krok.ua/osnovni-refleksi-novonarodzhеного.html>

Табл. 3. Чинники психічного розвитку дитини до народження

СЕНСОРНІ ЗДІБНОСТІ ПЛОДУ: У 7 тижнів у плода з'являються перші рефлекс. Наприкінці 3-го місяця життя більша частина тіла зародку відчуває <i>дотик</i>. Внутрішнє вухо формується у 8 тижнів, пізніше розвивається внутрішнє вухо, а вся <i>система слуху</i> формується до 5 місяців. <i>Зір</i> – плід сприймає лише слабе жовтогаряче світло, та й то при безпосередньому висвітленні живота матері. <i>Нюх</i> не діє до моменту народження. <i>Смак</i> уже добре розвинений (<i>grimаса невдоволення</i>, що є наслідком негативних смакових відчуттів).
ЕМОЦІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК МАТЕРІ І ДИТИНИ: Виявлено <i>якість емоційного зв'язку</i> між матір'ю і дитиною. Любов, із якою жінка виношує дитину, думки, багатство спілкування, яким мати ділиться із ним, впливають на розвиток психіки плоду.

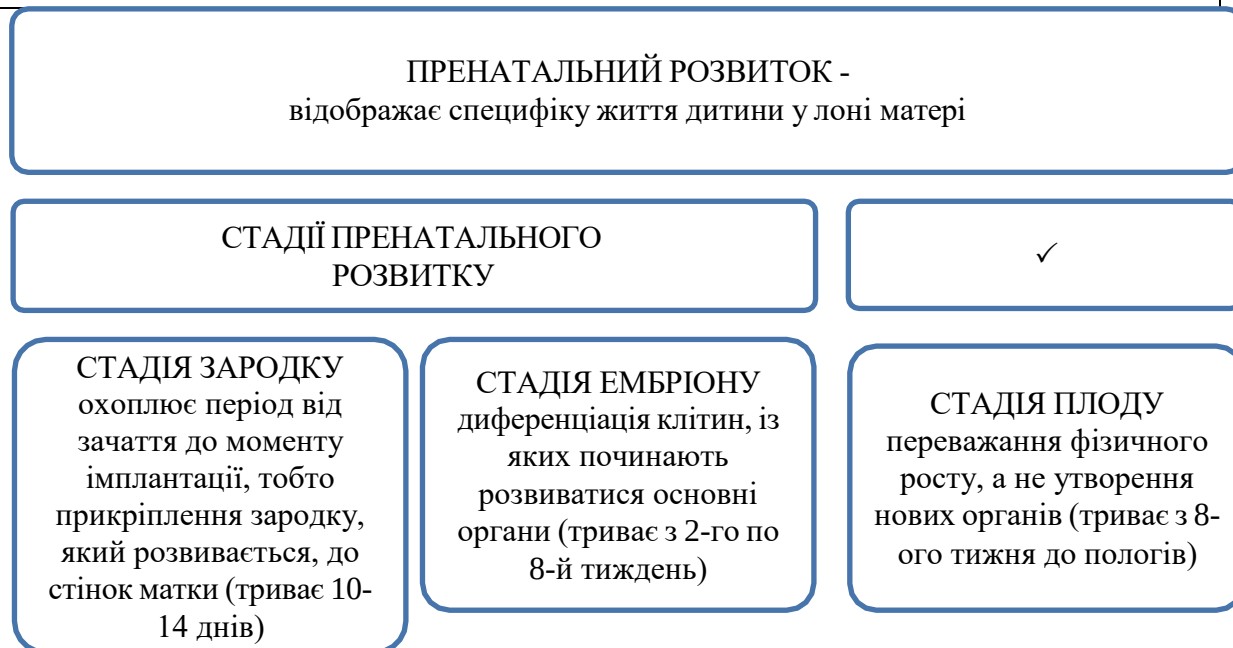

Рис. 8. Пренатальний період розвитку дитини

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В ПЕРІОД НОВОНАРОДЖЕНОСТІ (від народження до 1,5-2 місяців)

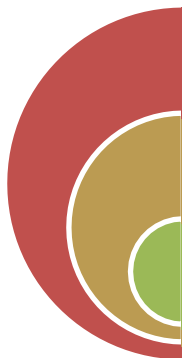
Криза новонародженості:

- спричинюється різкою зміною середовища існування дитини з пренатального на постнатальне;
- виявляється у втраті ваги новонародженим;

- розв'язується через процеси його адаптації до нових умов автономного життя;

- прилаштування дитини до самостійного існування відбувається завдяки систематичній турботі дорослих.

Фізіологічною основою для розгортання психічної діяльності новонародженого є його вроджені безумовні рефлекси:

харчові	• ссальний
захисні	• кашель, чхання • моргання
орієнтувальні	• прислуховування до голосного звуку • повернення очей у бік світла

Рис. 9. Рефлекси новонароджених

Рефлекси новонароджених – це життєво необхідні навички.

Впродовж фази новонародженості у дитини виявляються і так звані атактичні рефлекси, які зникають впродовж першого півріччя життя.

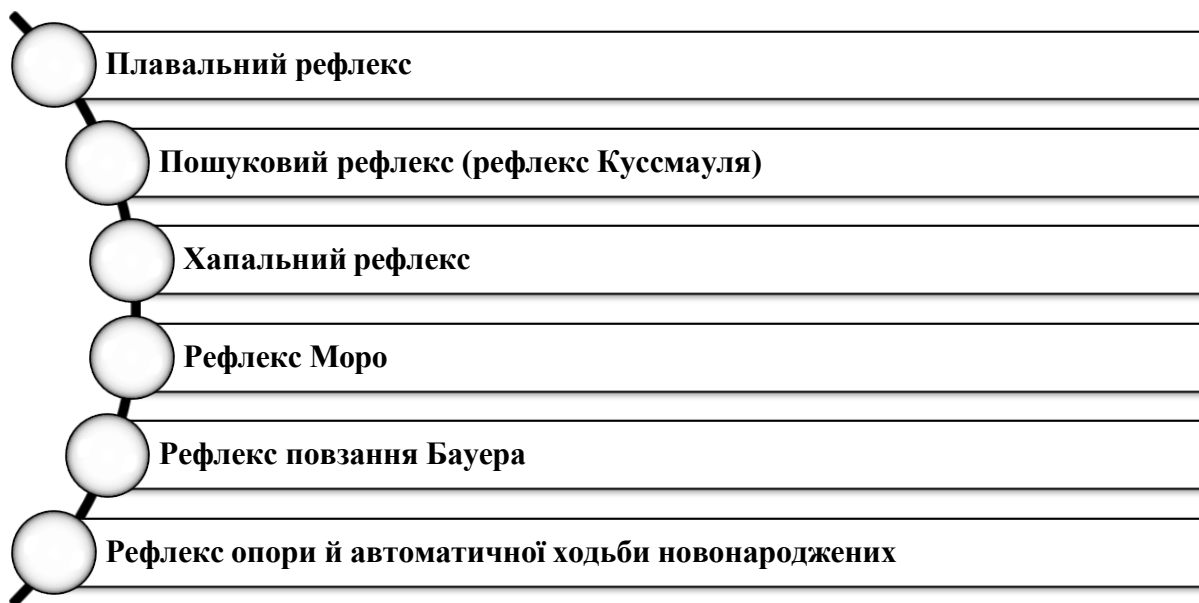

Рис. 10. Атактичні рефлекси новонароджених

Три стани сну (глибокий, поверховий, напівсон) – забезпечують відпочинок нервової системи й психіки, захист їх від перевантаження. Під час спокійної та активної бадьорості дитина є сприйнятливою для стимуляції дорослих.

Плач, крик – виражає свої потреби.

Перші форми пізнавальної активності дитини пов'язані з процесом годування, впродовж якого активізується цілий ряд відчуттів дитини –

дотикових, смакових, нюхових, температурних, наслідком чого є стимуляція психічного розвитку.

Вагомим досягненням психіки новонародженого є виникнення зорового та слухового зосередження.

- вже на 3-му тижні життя з'являються голосові зосередження – почувши голосний, різкий звук, дитина завмирає, прислухається.

- згодом (4-5 тижень) з'являється здатність до зорового зосередження – фіксації погляду малюка на яскравому предметі.

- На базі безумовного орієнтувального рефлексу біологічної обережності вже на 3 тижні – виникає елементарна пізнавальна активність, в нових враженнях.

- Дитина потребує від батьків лише фізичного догляду. Однак, для психічного розвитку дитини важливо, щоб дорослі спочатку проявляли ініціативу у налагодженні спілкування з нею.

Соціальна ситуація розвитку новонародженого характеризується суперечністю між максимальною потребою у дорослому та відсутності способів взаємодії з ним. Це і стає стимулом для розвитку психіки дитини. Розвиток дитини в період новонародженості залежить від того, наскільки дорослий уміє відповісти на її поведінку, заохотити до взаємодії.

Посмішка новонародженого виступає першою соціальною емоцією, яка включається у спілкування з дорослим і є своєрідною відповіддю на лагідне звертання до неї. Тут проявляються перші ознаки спрямованості поведінки дитини, на основі якої згодом розвивається цілепокладання, як необхідна риса діяльності.

РОЗВИТОК ДИТИНИ В ПЕРІОД НОВОНАРОДЖЕНОСТІ:

- **соціальна ситуація розвитку:** сприятливою соціальною ситуацією розвитку дитини періоду немовляти є її нерозривна єдність із дорослим, емоційний комфорт.

- **провідна діяльність:** безпосереднє емоційне спілкування з дорослим

- **психічне новоутворення:** «комплекс пожвавлення» – позитивна емоційно-рухова реакція немовляти на появу дорослого, яка є свідченням нормального психічного розвитку, є початком психічного життя, свідченням того, що склалась сприятлива соціальна ситуація розвитку, єдністю матері та дитини. Новонароджений максимально потребує дорослого, але способами впливу на нього ще не володіє.

- **криза новонародженості:** відносно короткий період у житті дитини (1-2 місяці), який характеризується психологічними змінами, що виражені у позбавленні дитини основних засобів спілкування з дорослими, безпорадності, переході від пренатального до постнатального розвитку тощо.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У НЕМОВЛЯЧОМУ ВІСІ

Соціальна ситуація розвитку дитини першого року життя виявляється у психологічному симбіозі (злитості) зі значимим дорослим.

- спочатку немовля впізнає свою матір, згодом зосереджує увагу на інших людях, далі навчається розрізняти близьких і чужих людей.
- завдяки взаємодії з дорослим дитина знайомиться з предметами, що входять в її життя (брязкальце, пляшка з молоком тощо).
- дорослий стає ініціатором і організатором перших ігор малюка.
- протягом першого року життя він визначає будь-яку ситуацію, що виникає в житті немовляти.

Провідною діяльністю цього віку є безпосереднє емоційне спілкування дитини з дорослим. Для повноцінного психічного розвитку немовляти важливим є позитивний характер спілкування, тобто переважання емоцій радості, задоволення.

Недостатність емоційно позитивного спілкування немовляти з дорослими викликає у нього прояви дитячої шпитальності. *Дитяча шпитальність* – відставання фізичного та психічного розвитку дитини, спричинене дефіцитом її позитивного спілкування зі значимими дорослими

1 рік життя – період абсолютного егоцентризму дитини, її максимальної зосередженості на собі.

Провідною для психічного розвитку немовляти є потреба у враженнях.

Табл. 4. Психічний розвиток дитини першого року життя

Розвиток відчуттів та сприймань	На звукові подразники, формуванні орієнтувальних реакцій (поворот голови на звук). Вже з 3-го місяця життя у дитини виявляється здатність розрізняти інтонації людського мовлення, хоча розуміння змісту слів дорослого ще відсутнє. Немовлята реагують на різні смакові відчуття, диференціюючи солодке, гірке, кисле чи солоне. Розрізняють приємні та неприємні для них запахи.

Розвиток мовлення	Немовля в ході взаємодії з дорослим починає емоційно реагувати на його мовлення, а згодом і розуміти його слова. Після 6 місяців малюк вже реагує на відоме слово звичною дією. Спочатку діти засвоюють слова, що позначають спільне з дорослим виконання побутових дій – годування, купання, тощо, виявляючи, наприклад, розуміння звернень мами «підніми ручки», «відкрий ротик», «будемо гратися». На 10 місяці виникає пошук названого предмета, знаходження його на новому місці, що й свідчить про початок віднесення слова саме до цього предмета. Наприкінці першого року їх життя – розвивається активне мовлення, який розгортається впродовж двох етапів – домовного (0-9 міс) і мовного (9-12 міс)
Розвиток пам'яті	До кінця періоду в дитини починає працювати пам'ять, що виявляється в реакціях впізнавання знайомої людини, іграшки. Активно працює моторна пам'ять немовляти, що помітна вже на 1 місяць життя дитини. З другого півріччя активізується емоційна пам'ять. Приблизно у 8 місяців у немовляти починає розвиватися робоча (оперативна) пам'ять – пам'яті, що охоплює процеси запам'ятовування, збереження і відтворення інформації
Емоції та почуття	Перші емоції дитини виникають як реакція на процес задоволення її органічних потреб. Здебільшого ці емоції є негативними і виявляються у вигляді крику, а згодом – плачу, спричинюються голодом, холодом чи болем. Діапазон емоцій новонародженого невеликий. До них належать переживання задоволення і незадоволення, страху і гніву. На третьому місяці життя з'являється сміх, яким немовля реагує на гру дорослого. На посмішку малюк відповідає теж посмішкою, плач інших дітей в емоцій інших викликає й у нього плач. Йому передається поганий настрій, нервозність дорослого. Це явище, що має назву «емоційного зараження», відіграє важливу роль у розвитку спроможності дитини до емпатії.
Зародження та формування Я-концепції дитини	Новонароджені не можуть виділяти себе з оточуючого світу. Але з часом немовля починає виокремлювати себе і ретельно освоювати своє фізичне тіло. Впізнавання у немовлят не відокремлюється від сприймання. Малюк з великою цікавістю вивчає свої ручки та ніжки, здійснюючи ними певні рухи та обстежуючи їх ротом. В другому півріччі тілесність дитини вивчається нею через рухи переміщення.

Криза 1 року життя. В зв'язку з початком самостійного ходіння дитини психологи часто називають це явище кризою вертикалізації.

Криза виявляється особливо гостро при значних обмеженнях пізнавальних дій дитини зі сторони дорослих або у випадку непослідовного чи неузгодженого пред'явлення ними вимог. Конструктивне подолання цієї кризи потребує перебудови ставлень дорослого до дитини – надання їй доречної самостійності у пізнанні предметів навколишньої дійсності.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність кризи новонародженості?
2. Які основні зміни відбуваються у психічному та фізіологічному розвитку в період новонародженості?
3. Чому період новонародженості розглядається як окрема фаза психічного розвитку?
4. Як співвідносяться поняття «криза новонародженості» та «стабільний розвиток»?
5. Які фактори визначають успішність подолання кризи новонародженості?
6. Соціальна ситуація розвитку немовляти
7. У чому полягає специфіка соціальної ситуації розвитку дитини першого року життя?
8. Яку роль відіграє дорослий у становленні психічних функцій немовляти?
9. Чому емоційний контакт є базовим механізмом раннього розвитку?
10. Що таке потреба у спілкуванні в немовлячому віці і коли вона формується?
11. Які наслідки має тривала емоційна депривація для розвитку дитини?
12. Чому безпосереднє емоційне спілкування вважається провідною діяльністю немовляти?
13. Які основні психічні новоутворення першого року життя?
14. У чому полягає значення появи комплексу поживавлення?
15. Як формуються первинні форми прив'язаності?
16. Які зміни відбуваються у сприйманні світу протягом першого року життя?
17. Які особливості сенсорного розвитку новонародженого?
18. Як розвиваються зорові та слухові реакції протягом першого року?
19. Яке значення мають тактильні та кінестетичні відчуття для раннього розвитку?
20. Які етапи розвитку рухової сфери проходить дитина протягом першого року життя?
21. Як розвиток рухів пов'язаний із розвитком пізнавальної активності?
22. Які фактори впливають на темп формування моторних навичок у немовлят?
23. Що таке гуління та в якому віці воно виникає?
24. Чим гуління відрізняється від лепету?
25. Які умови сприяють переходу від лепету до перших слів?
26. Яку роль відіграє дорослий у стимулюванні раннього мовленнєвого розвитку?
27. Чому позитивні емоції вважають основою формування прив'язаності?
28. Які ознаки свідчать про наявність надійної емоційної прив'язаності?
29. Як поведінка дорослого впливає на емоційний стан та розвиток базової довіри немовляти?
30. Які вікові норми розвитку є найбільш інформативними для оцінки психічного розвитку немовляти?
31. Як педагог або психолог може підтримати гармонійний розвиток дитини першого року життя?
32. Які ризики виникають при ігноруванні індивідуальних темпів розвитку немовлят?
33. Чому рання взаємодія дорослого й дитини визначає якість подальшого психічного розвитку?

ТЕМА: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ

Мета: ознайомити студентів із психічним розвитком дітей раннього віку; розкрити основні **особливості сенсорного, моторного, когнітивного та емоційного розвитку**; показати вплив **соціального середовища та взаємодії з дорослими** на розвиток дитини; сформулювати розуміння провідної діяльності дитини раннього віку та її ролі у психічному розвитку; сприяти розвитку вміння описувати, аналізувати та оцінювати процеси розвитку, навчання та

виховання дітей раннього віку з опорою на базові психологічні та педагогічні поняття.

Опорні поняття: ранній вік (1–3 роки), психічний розвиток, когнітивний розвиток, сенсорний розвиток, моторний розвиток, емоційний розвиток, соціальна взаємодія з дорослими, провідна діяльність – маніпулятивна діяльність, особистісні новоутворення, криза трьох років.

Література:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
2. Долинська Л. В., Лисянська Т.М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
6. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
7. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
8. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
5. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, 2021.
https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
9. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: Одеса, 2018. 239 с.
<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2024/1/Sensory%20Development.pdf>
10. Ранній розвиток дитини. Посібник для батьків.
<https://www.unicef.org/ukraine/media/13461/file/Early%20child%20development.pdf>

Табл. 5 Психічний розвиток дитини раннього віку

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ

Сенсомоторна діяльність та фізичний розвиток
- інтенсивне фізичне зростання; - зміна антропометричних показників; - підвищується працездатність нервової системи; - вдосконалюються навички прямо-ходіння; - урізноманітнюються навички самообслуговування; - зростає активність та практична вправність; - зберігається швидка втомлюваність організму і психіки від одноманітної діяльності; - не здатні тривалий час зберігати працездатність; - збагачується сенсорний досвід
Соціально-емоційний розвиток
- активно розвиваються почуття: співчуття, симпатія; - почуття різноманітні, проте нестійкі, ситуативні; - не може словом означити почуття, виражає їх невербально; - зароджується самосвідомість; - закладаються основи моральної поведінки; - освоюються соціально прийнятні і схвалювальні способи поведінки.
Спілкування
- розширюється коло спілкування; - спілкування здійснюється навколо предметної діяльності; - дорослий – як партнер у грі, зразок для наслідування; - мотиви спілкування ділові; - з'являється активний словник; - виникають найкращі взаємини з однолітками: інтерес до інших, наслідування, прагнення перебувати поряд.
Предметна діяльність та розумовий розвиток
- перехід від неспецифічних дій до специфічних дій з предметами; - роль мовлення у засвоєнні практичних дій; - взаємодія з предметами, з якими взаємодіє сама і дорослий; - зменшується з віком повтореність дій; - зростає орієнтування в предметі: від «що таке?» до «що можна робити?»; - спрямованість предметних дій (від спільних з дорослим до самостійних); - перехід від «ручних» операцій до «знарядєвих» та зародження інтелектуальних операцій; - становлення первинних форм наочно-дійового мислення; - роль предметних дій на виникнення інтелектуальних операцій; - опановує різні види продуктивної діяльності: малювання, ліплення, конструювання, музичну діяльність; - вдосконалюється процес сприймання, пам'яті, мислення, формуються нові потреби та інтереси; - нездатність тривалий час зосереджувати увагу.
<i>На основі фізичного розвитку значно розширюється самостійність дитини, що призводить до усвідомлення нею себе як діяча («Я сам»)</i>
Досягнення раннього дитинства

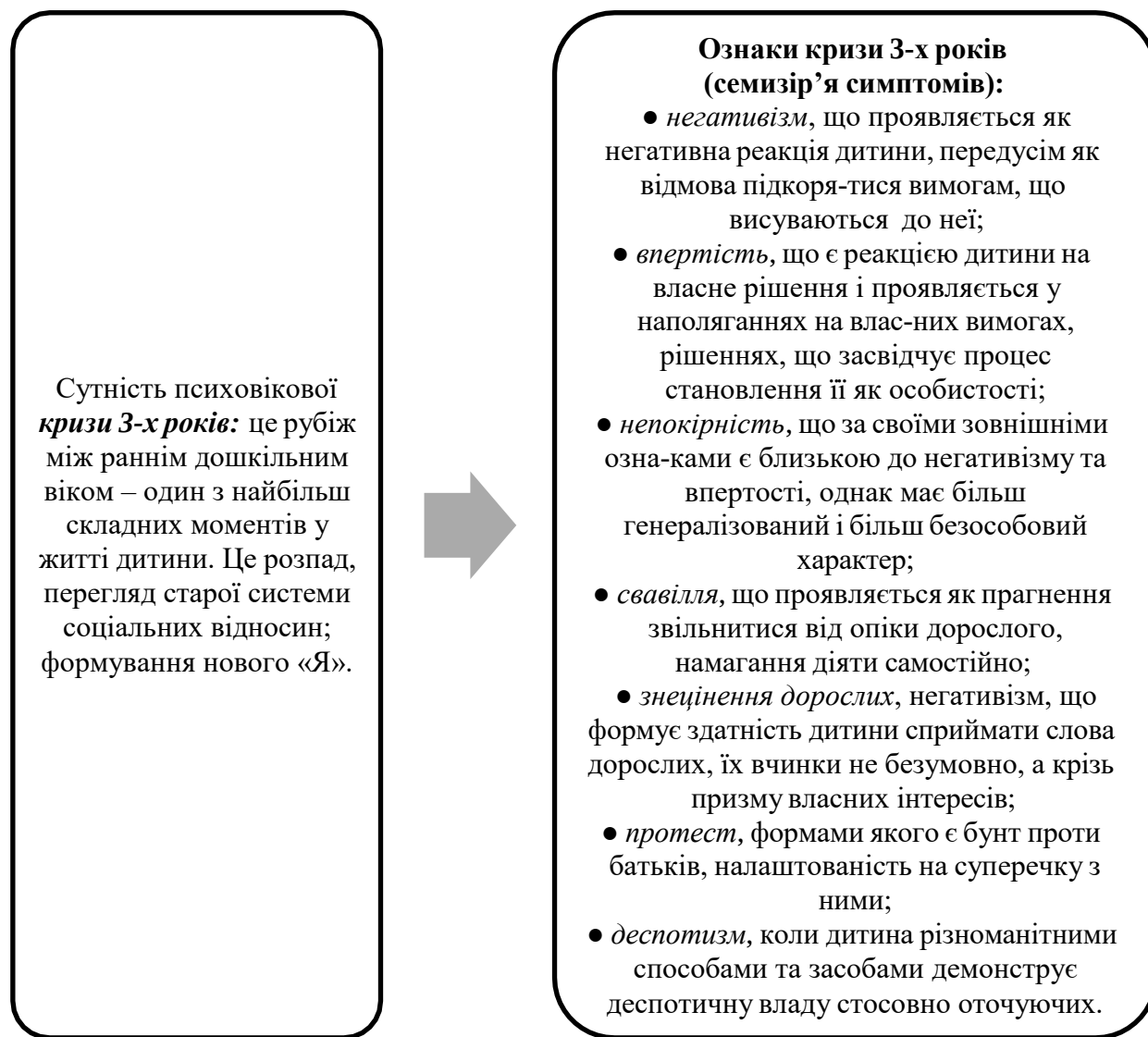
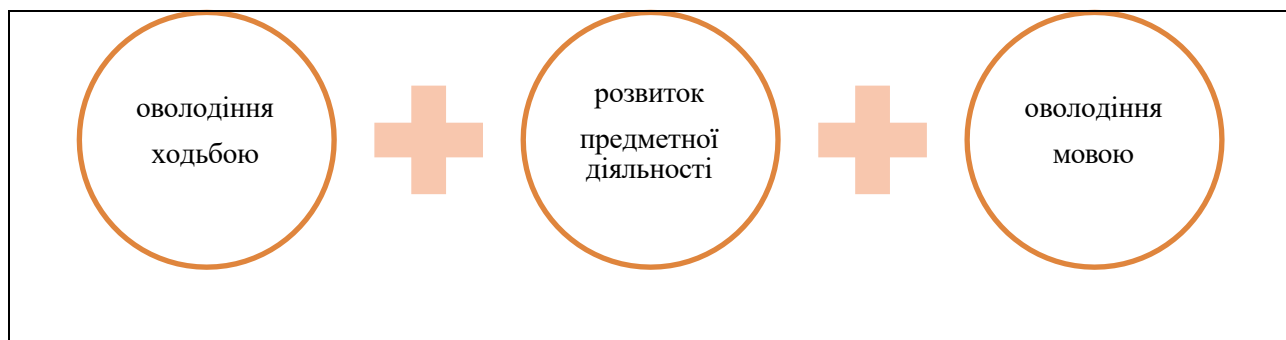

Рис. 11. Криза трьох років

Питання для самоконтролю

1. Які вікові межі відносять до раннього дитинства?
2. У чому полягає специфіка психічного розвитку дітей раннього віку порівняно з немовлям?
3. Які основні зміни відбуваються у психічному житті дитини протягом 1–3 років?
4. Чому ранній вік є критично важливим для формування основ особистості?
5. Які фактори впливають на темп розвитку дитини в цей період?
6. Які особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку?
7. Як розвиваються зорові, слухові та тактильні відчуття у дітей 1–3 років?

8. Які зміни відбуваються в розвитку рухових навичок у ранньому віці?
9. У чому полягає взаємозв'язок моторного та когнітивного розвитку?
10. Як маніпулятивна діяльність виступає провідною діяльністю в ранньому віці?
11. Що таке когнітивний розвиток у дітей 1–3 років?
12. Які типові форми пізнавальної активності спостерігаються в ранньому віці?
13. Як формуються первинні уявлення про предмети та явища?
14. Яка роль дослідів та ігрових маніпуляцій у розвитку мислення?
15. Чому важливо враховувати індивідуальні темпи пізнавального розвитку?
16. Як змінюється емоційна сфера дітей у ранньому віці?
17. Які типи емоцій переважають у дітей 1–3 років?
18. У чому проявляється формування самосвідомості та емоційного контролю?
19. Як соціальна взаємодія з дорослими впливає на розвиток емоційної сфери?
20. Яку роль відіграють позитивні емоції у формуванні прив'язаності та соціальної адаптації?
21. Які особистісні новоутворення характерні для дітей раннього віку?
22. Що таке провідна діяльність раннього віку і як вона проявляється у маніпуляціях з предметами?
23. Як провідна діяльність впливає на формування мислення, мови та самоконтролю?
24. Які зміни відбуваються у сфері ігрової діяльності на цьому етапі розвитку?
25. Криза трьох років
26. У чому полягає «криза трьох років» і чому вона вважається важливим психологічним етапом?
27. Які зміни у поведінці та емоційній сфері дитини відображають кризу трьох років?
28. Як соціальна взаємодія з дорослими може полегшити подолання кризи?
29. Які методи педагогічного підходу допомагають підтримати дитину під час кризи трьох років?
30. Як педагог або психолог може врахувати індивідуальні особливості дітей раннього віку у навчально-виховному процесі?
31. Які помилки можуть виникати при ігноруванні індивідуальних темпів розвитку дитини?
32. Чому взаємодія дорослого з дитиною є ключовим фактором гармонійного розвитку?

ТЕМА: ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.

ГРА ЯК ПРОВІДНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: ознайомити студентів із загальною психологічною характеристикою розвитку дітей дошкільного віку; пояснити значення гри як провідного виду діяльності у розвитку мислення, уяви, мовлення та соціальних навичок; розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності, показати роль вихователя у стимулюванні ігрової діяльності дітей; сформувати розуміння взаємозв'язку провідної діяльності і психічного розвитку дошкільника.

Опорні поняття: дошкільний вік, психічний розвиток дошкільника, когнітивний розвиток, мовленнєвий розвиток, емоційний розвиток, соціальні навички та взаємодія з ровесниками, провідна діяльність дошкільника, гра як діяльність, сюжетно-рольова гра, продуктивна діяльність (малювання, ліплення, конструювання), побутова діяльність, роль дорослого у стимулюванні гри, взаємозв'язок провідної діяльності і психічного розвитку.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
5. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
6. Соловйова Л. Гра як засіб усебічного розвитку дитини. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 1. С. 18–26.
7. Соловйова Л. Гра як засіб усебічного розвитку дитини. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 2. С. 14–22.
8. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf
9. Котелянець Ю. С. Гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (213), 31-36. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1733/1703>

Табл. 6. Психічний розвиток на етапі дошкільного дитинства

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Ігрова діяльність	
- сюжетно-рольова гра як провідна діяльність; - через сюжети і ролі засвоєння системи людських стосунків; - через сюжет і роль сприйняття суспільних функцій дорослих; - засвоєння соціального досвіду взаємин; - засвоєння стосунків дорослого світу; - складність у дотриманні уявного внутрішнього плану дій; - роль задуму і власної ініціативи дитини у сюжетно-рольовій грі.	
Продуктивна діяльність	
- зростає значення образотворчої діяльності; - через ОД формується внутрішній план дій, по-передне планування, задум (носить нестійкий характер); - формується елементарне самообслуговування та праця; - засвоюються прості правила культури побуту; - розвиваються різні види художньої діяльності: музична, художньо-мовленнєва; - роль конструювання у розвитку креативності, сюжетне конструювання; - зароджується учіння як самостійний вид діяльності; - формуються математичні уявлення, уявлення про простір і час, інтелектуальні навички	

загального плану.
Особистісний розвиток
- висока пізнавальна активність та допитливість (вік чомучок); - роль спілкування з дорослим з приводу пізнання світу; - потреба дитини в довірі до дорослих, здатність відчувати їх емоційний стан; - незадоволеність потреби в спілкуванні формує відчуженість, тривожність, плаксивість, капризування; - дорослий як джерело інформації і фактор емоційної стабільності; - формування статевої ідентифікації як важливого компонента в системі «Я»; - роль волювої сфери і мовлення у регуляції діяльності дитини; - ситуативний характер діяльності, нездатність співвідносити результат і умови діяльності.
Соціально-емоційний розвиток
- почуття яскраво виражені та ситуативні; - висока заражуваність емоціями інших; - підвищена чутливість до настрою і ставлення до себе оточуючих; - формуються моральні й інтелектуальні емоції (гордість за виконане доручення, схвалення дорослими); - розуміють значення позитивного і негативного (що таке «добре», що таке «погано»); - зароджується почуття сорому; - характерна властивість емоцій, їх імпульсивність (легко виникають, швидко минають).

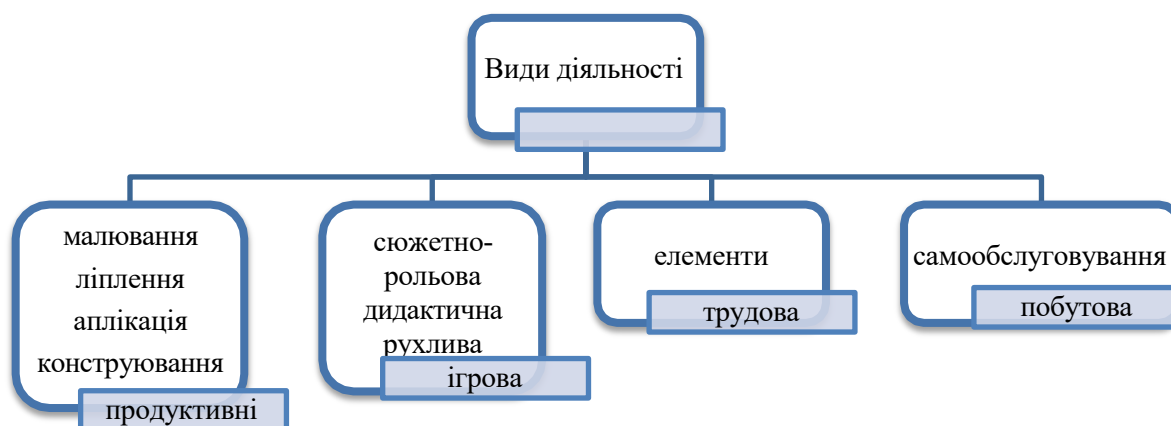

Рис. 12. Види діяльності дітей дошкільного віку

ГРА – важлива умова розвитку психіки і особистості дитини Гра – це діяльність у якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально засвоює всю систему людських взаємин. Важливе значення гри полягає в тому, що діти в невимушеній формі, відтворюючи світ дорослих, засвоюють моральні норми, отримують уявлення про професійні та сімейні ролі. Гра забезпечує розвиток у дошкільників рухових, розумових, та мовленнєвих навичок.

Сюжетно-рольова гра – провідна діяльність: відтворення дітьми дій дорослих і стосунків між ними.

Сюжетно-рольова гра – засіб соціалізації:

✓ служить на етапі дошкільного віку провідним засобом соціалізації дитини, у ході якої в неї формуються важливі психічні функції та особистість.

✓ сюжетно-рольова гра формує в дитини навички соціальної перцепції та взаємодії, навчає дитину цінувати позитивні взаємини між людьми, розкриває взаємозалежність між ними.

Етапи розвитку ігрової діяльності:

- **Ознайомлювальний:** дитину приваблюють яскраві, незвичні, блискучі предмети у своєму оточенні. І вона маніпулює ними, щоб роздивитись, ознайомитись.

- **Відображувальний:** дитина починає відрізняти в іграшках певні властивості; пов'язувати свої дії та їх результат, в якому виявляється та чи інша властивість предмета; є початком ігрових дій.

- **Сюжетно-відображувальний:** спостерігаючи за працею дорослих, дитина розкриває для себе сенс дій дорослого з предметами і намагається відтворити його у своїй грі.

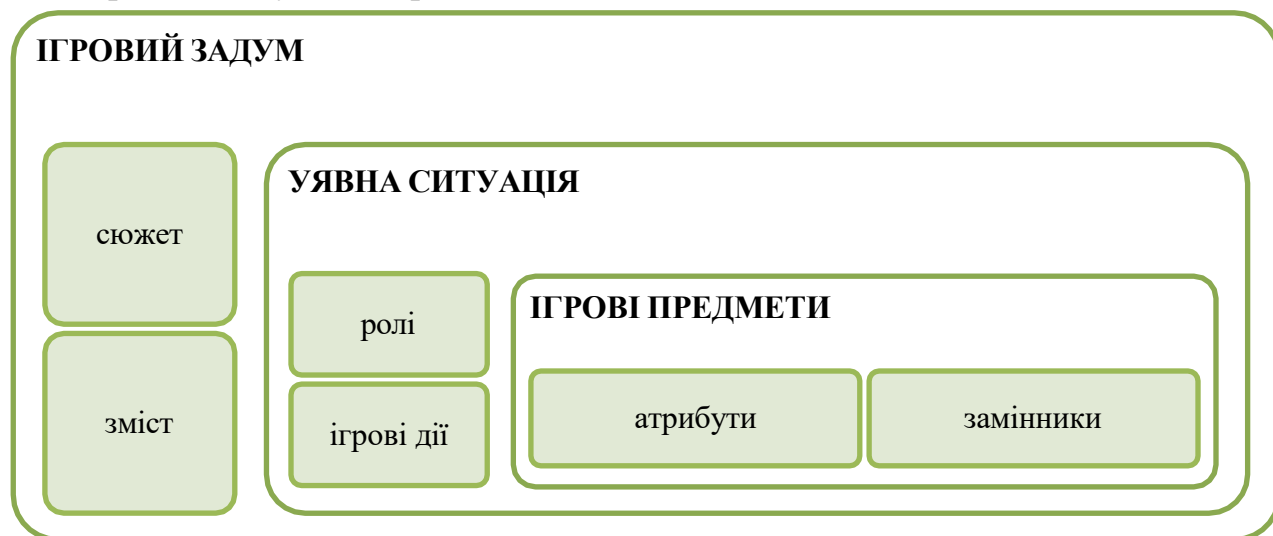

Рис. 13. Структура сюжетно-рольової гри

Табл. 7. Вплив іграшки на психічний розвиток дитини

1. Звукові (сенсорні) іграшки – зберігають важливе значення протягом усього дошкільного дитинства, охоче включаються дитиною у гру – спочатку у предметно - маніпулятивну, а згодом – у сюжетно – рольову. Конструкція таких іграшок ускладнюються, оперування ними вимагає певних навичок й умінь дитини (брязкальця, шумові іграшки).
2. Образні іграшки – дисциплінує малюка, викликає у нього позитивний настрій; виступають персонажами різноманітних ігор дитини; дитина отримує розвиток уяви, здатність наділяти предмети знаково – символічним значенням.
3. Моторні (рухливі) іграшки – дитина пов'язує свою активність з появою руху оточуючих предметів; вирізняється підгрупа спортивних, використовуваних у рухливих іграх дітей. Завдяки першим маніпуляціям з рухливими іграшками рухи дитини стають направленими, більш керованими
4. Зброя – сприяє розвитку уяви; деякі з цих іграшок можуть імітувати звуки від ударів,

таким чином, не доводячи малюка до реальної бійки з суперником.
5. Іграшки-саморобки – Дії з різними матеріалами при створенні іграшок-саморобок збагачують знання дитини про властивості предметів, формують уявлення про необхідність їх вираховування у своїх діях. Виготовлену своїми руками іграшку малюк охоче включає у свої ігри.
6. Іграшки з природних матеріалів – (пісок, глина, дерево, папір, картон), використання яких забезпечує творчу діяльність дитини.
7. Дидактичні іграшки – маніпулювання та дії з ними передбачають усвідомлення дитиною певного правила, закономірності. Особливо значний вплив такі іграшки мають на розвиток наочно-дійового мислення в ранньому дитинстві.
8. Іграшки-забави - Дії приводять до певного неочікуваного результату – сюрпризу. Свої почуття дитина прагне розділити з дорослим, намагається за допомогою іграшки побачити реакцію дорослого, здивувати його. Кожна така іграшка містить певну загадку, інтригу, яка викликає радісний подив і зацікавленість дітей.
9. Театральні іграшки – персонажі тіньового і лялькового театрів, набори для ігор-драматизацій, іграшкові прикраси. Призначені здебільшого для дітей старшого дошкільного віку, збагачують художнє сприймання, підводять дітей до театральної гри.
10. Технічні іграшки – ознайомлюють дитину з технікою, формують уявлення про неї, розвивають творчість, винахідливість. Їм властиві умовність, відтворення загальних функцій машин і механізмів, здатність імітувати у грі основні функції предмета(машини, літаки, ракети).
11. Іграшки-знаряддя - це зменшені копії знарядь праці дорослих.

Питання для самоконтролю

1. Які вікові межі відносять до дошкільного віку?
2. Які основні зміни відбуваються у психічному розвитку дитини 3–6 років?
3. У чому полягає взаємозв'язок фізичного та психічного розвитку дошкільника?
4. Які характерні особливості когнітивного розвитку дітей дошкільного віку?
5. Чому дошкільний вік вважається важливим для формування основ особистості та соціальних навичок?
6. Що розуміють під провідною діяльністю дошкільного віку?
7. Чому саме гра вважається провідною діяльністю дітей 3–6 років?
8. Які види гри характерні для дошкільників (сюжетно-рольова, предметна, колективна)?
9. Як гра стимулює розвиток мислення, уяви, мовлення та соціальних навичок?
10. Які помилки може робити дорослий, втручаючись у гру дитини?
11. Які види продуктивної діяльності характерні для дошкільного віку (малювання, ліплення, конструювання)?
12. Як продуктивна діяльність сприяє розвитку уяви, дрібної моторики та когнітивних здібностей?
13. Що таке побутова діяльність і яку роль вона відіграє у розвитку дошкільника?
14. Як дорослий може стимулювати ігрову та продуктивну діяльність у дітей?
15. Як провідна діяльність визначає структуру психічного розвитку дошкільника?
16. Чому саме гра є основою розвитку уяви, мовлення та соціальних навичок?
17. Як зміни у провідній діяльності відображаються на готовності дитини до навчання у школі?

18. Які приклади взаємодії дорослого і дитини сприяють розвитку через гру?
19. Як вихователь може враховувати індивідуальні особливості дітей при організації ігор та продуктивної діяльності?
20. Які принципи ефективного стимулювання гри і творчої діяльності у дошкільників?
21. Чому взаємодія дорослого з дитиною під час гри є критичною для гармонійного розвитку дошкільника?

ТЕМА: ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мета: ознайомити студентів із основними видами діяльності дітей дошкільного віку (3–6 років); розкрити **психологічну специфіку кожного виду діяльності** та їхній вплив на розвиток мислення, мовлення, уяви та емоційної сфери; показати роль **ігрової та продуктивної діяльності** як провідних форм розвитку дошкільника; сформувати у студентів розуміння **взаємозв'язку діяльності та психічного розвитку** дитини; навчити враховувати **індивідуальні особливості дітей** при організації діяльності в освітньому процесі.

Опорні поняття: дошкільний вік (3–6 років), діяльність дитини, ігрова діяльність, продуктивна діяльність (малювання, ліплення, конструювання), побутова діяльність, трудова діяльність, навчальна діяльність, вплив дорослого на організацію діяльності.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
5. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
6. Агіляр-Туклер В. Сюжетно-рольові ігри дітей: спостерігаємо, спрямовуємо, надихаємо. *Дошкільне виховання*. 2018. №7. С. 20-24.
7. Соловійова Л. Гра як засіб усебічного розвитку дитини. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 1. С. 18–26.
8. Соловійова Л. Гра як засіб усебічного розвитку дитини. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 2. С. 14–22.
9. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець,

2022. 216 с. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf

10. Котелянець Ю. С. Гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (213), 31-36. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1733/1703>

Продуктивна діяльність, моделюючи предмети навколишнього світу, приводить до створення реального продукту, у якому уявлення про предмет, явище, ситуації отримує матеріальне втілення в малюнку, конструкції, об'ємному зображенні.

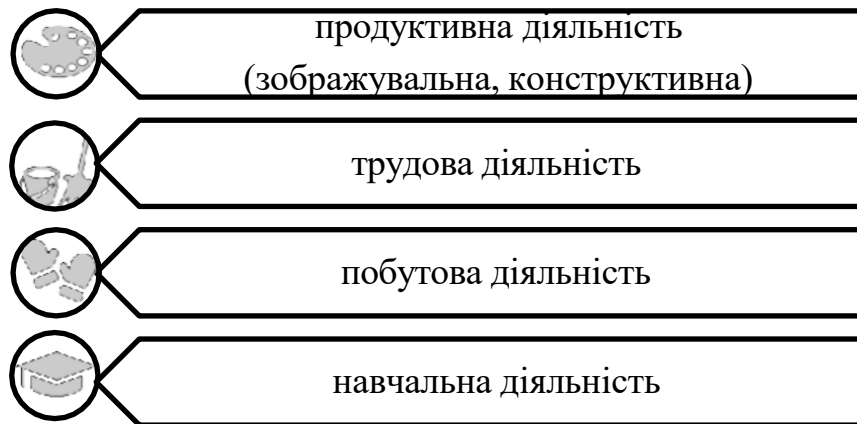

Рис. 14. Види діяльності в дошкільному віці

Зображувальна діяльність:

Дитина демонструє своє розуміння предмета і дії з ним

Використовує довільний колір (двох-трьох років)

Тематика малюнків залежить від:

- загального розвитку
- впливу дорослого
- стереотипних шаблонів
- прив'язаності до предмету
- статевої приналежності
- ціннісної орієнтації
- орієнтованість на дійсність

У малюнках дітей представлений весь його досвід

Чесність і точність зображення залежить від способу обстеження

Конструктивна діяльність:

Знання конструктивних особливостей будівельного матеріалу

Знання способів і послідовності побудови

Молодші дошкільники: бажання в грі конструювати, немає обліку умов для створення будівлі, перебудовують, швидка втрата інтересу до побудованого

Старші дошкільники: прагнення до створення спільних будівель, тематика будівель складна, прагнення досягати результатів.

Виокремлюють такі типи конструктивної діяльності: 1) конструювання за зразком; 2) конструювання за умовами; 3) конструювання за задумом

Трудова діяльність – це діяльність, спрямована на створення суспільно корисних продуктів – матеріальних і духовних цінностей, необхідних людству.

Формування у дошкільнят інтересу до праці (з урахуванням сприятливих психолого-педагогічних умов) проходить наступні етапи:

1. Послідовність розвитку інтересу до праці
2. Потреба в активній діяльності
3. Показ трудових дій дорослим
4. Пояснення трудових дій дорослим
5. Споглядальний інтерес, особиста емоційна зацікавленість
6. Усвідомлення завдання
7. Поява бажання виконати трудові дії
8. Споглядально-дійовий інтерес, позитивний емоційний заряд
9. Перша проба сил (не підтвердилася чи підтвердилася)
10. Кількаразове вправлення, набуття досвіду
11. Уміння виконувати трудові дії
12. Дієво пізнавальний інтерес
13. Поява нового способу виконання трудових дій
14. Переконавання в його правильності (підтвердження успіхом)
15. Пізнавально - творчий інтерес, високе емоційне задоволення
16. Сформовані практичні навички
17. Творче виконання трудових дій (схвалення дорослими)
18. Внутрішня потреба виконувати трудові дії
19. Систематичне застосування в повсякденному житті (в мікро- та макрооточенні)
20. Звичка до праці

Побутова діяльність дошкільника включає **самообслуговування** (одягання, гігієнічні процедури).

Режим дня відіграє важливу роль в організації поведінки дитини.

Навчання не підміняє ні гри, ні трудової діяльності, а тісно зв'язане з ними в загальному педагогічному процесі.

Основна особливість навчальної діяльності та, що її мета – засвоєння нових знань, умінь і навичок, а не отримання зовнішнього результату.

Виховання пізнавальних інтересів і потреб є *першою передумовою формування навчальної діяльності*. Стійкі пізнавальні інтереси створюють у дитини бажання вчитися, постійно отримувати нові знання

Другою передумовою навчальної діяльності в її розвинутому вигляді виступає оволодіння дошкільниками загальними способами дій, тобто такими

способами, які дозволяють розв'язувати ряд практичних або пізнавальних завдань, виділяти нові зв'язки і відношення.

Третьою передумовою навчальної діяльності дошкільників є самостійне знаходження способів розв'язання практичних і пізнавальних завдань

Четвертою передумовою навчальної діяльності, є навчання дітей контролю за способом виконання своїх дій.

I	II	III
• Слухають вказівки • Керуються ними в роботі • У випадку незрозуміння ставлять питання • Правильно оцінюють роботу інших • Правильно оцінюють свою власну роботу • Досягають потрібних результатів	• Слухають вказівки, умови, притримуються їх у роботі • Самоконтроль нестійкий, здійснюється через роботу інших дітей • Під час виконання роботи схильні до наслідування інших дітей • Результати умовні	• Слухають вказівки, але ніби нечують • Не керуються ними в роботі • До оцінки нечутливі • Результату не досягають

Рис. 15. Рівні розвитку навчальної діяльності в дітей дошкільного віку

Сутність психовікової кризи 7-ми років	
Криза семи років проявляється у втраті дитячої безпосередності, замкнутості, дещо штучній поведінці дитини, клоунаді, кривлянні й маніженні. Дитина починає диференціювати внутрішню і зовнішню сторони своєї особистості, усвідомлювати зміст своїх переживань, узагальнювати їх. Ще однією ознакою кризи семи років є симптом «гіркої цукерки», коли дитині погано, але вона цього не показує.	
Ознаки кризи 7-ми років (типовий симптомокомплекс кризи 7-ми років)	
Позитивний симптомокомплекс	Негативний симптомокомплекс
обов'язковість, демонстрація досягнень, вміння співпрацювати з дорослим, вміння самооцінки та самоконтролю, переживання власних успіхів (невдач), усвідомлення ролі школяра, вміння співпереживати, домагання ролі дорослого, прагнення до самостійності	впертість, непослух, негативізм, хитрощі, лінощі, хвалькуватість, недбалість, дратівливість

Рис 16. Криза семирічного віку

Питання для самоконтролю

1. Що розуміють під поняттям «діяльність дитини» у дошкільному віці?
2. Які основні види діяльності характерні для дітей 3–6 років?
3. У чому полягає взаємозв'язок діяльності та психічного розвитку дошкільника?

4. Як діяльність дошкільника впливає на розвиток мислення, уяви та мовлення?
5. Чому важливо враховувати індивідуальні особливості дітей при організації діяльності?
6. Чому гра вважається провідною діяльністю дошкільного віку?
7. Які види ігор характерні для дошкільників (сюжетно-рольова, предметна, колективна)?
8. Як гра стимулює розвиток мислення, мовлення та соціальних навичок?
9. Яку роль відіграє дорослий у організації ігрової діяльності?
10. Які помилки можуть виникати при надмірному контролі дорослого у грі?
11. Які види продуктивної діяльності характерні для дошкільників (малювання, ліплення, конструювання)?
12. Як продуктивна діяльність впливає на розвиток дрібної моторики та уяви?
13. У чому психологічна специфіка творчої діяльності дітей 3–6 років?
14. Як дорослий може стимулювати продуктивну діяльність без прямого нав'язування завдань?
15. Чому продуктивна діяльність є важливою для розвитку когнітивних і емоційних процесів?
16. Що таке побутова діяльність у дошкільному віці і які її приклади?
17. Як побутова діяльність сприяє формуванню самостійності та соціальних навичок?
18. Що розуміють під трудовою діяльністю дітей дошкільного віку?
19. Яку роль має дорослий у організації трудової та побутової діяльності?
20. Чому побутова та трудова діяльність допомагає підготувати дитину до шкільного життя?
21. У чому полягає особливість навчальної діяльності дітей дошкільного віку?
22. Як навчальна діяльність поєднується з грою та продуктивною діяльністю?
23. Які форми навчальної діяльності ефективні для розвитку когнітивних процесів у дошкільників?
24. Які завдання ставить перед собою педагог при організації навчальної діяльності?
25. Взаємозв'язок діяльності та психічного розвитку
26. Як провідна діяльність дошкільника впливає на розвиток мислення та уяви?
27. У чому проявляється взаємозв'язок діяльності і розвитку емоційної сфери дитини?
28. Як дорослий може організувати діяльність так, щоб стимулювати індивідуальні здібності дитини?
29. Чому комбінування різних видів діяльності важливе для гармонійного розвитку дошкільника?
30. Як врахувати індивідуальні особливості дітей при плануванні ігрових та продуктивних завдань?
31. Які принципи організації діяльності сприяють розвитку самостійності та творчості?
32. Як оцінювати ефективність організації різних видів діяльності у дошкільному віці?
33. Які помилки найчастіше допускають дорослі при стимулюванні діяльності дітей і як їх уникати?

ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ, ВІДЧУТТІВ ТА СПРИЙМАННЯ У ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: розкрити психологічні особливості розвитку уваги, відчуттів та сприймання у дошкільному віці; показати взаємозв'язок між розвитком пізнавальних процесів і провідною діяльністю дитини; визначити роль вихователя у формуванні довірливої уваги, сенсорної культури, спостережливості та цілісності сприймання; сформулювати у студентів розуміння значення розвитку сенсорних процесів для успішного навчання та соціальної адаптації дітей.

Опорні поняття: увага, мимовільна увага, довільна увага, післядовільна увага, стійкість, обсяг, розподіл, переключення уваги, відчуття. сенсорний розвиток, сенсорні еталони, сенсорна культура, сприймання, цілісність сприймання, предметність сприймання, спостережливість, перцептивна діяльність.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
5. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
6. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf
7. Котелянець Ю. С. Гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (213), 31-36. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1733/1703>

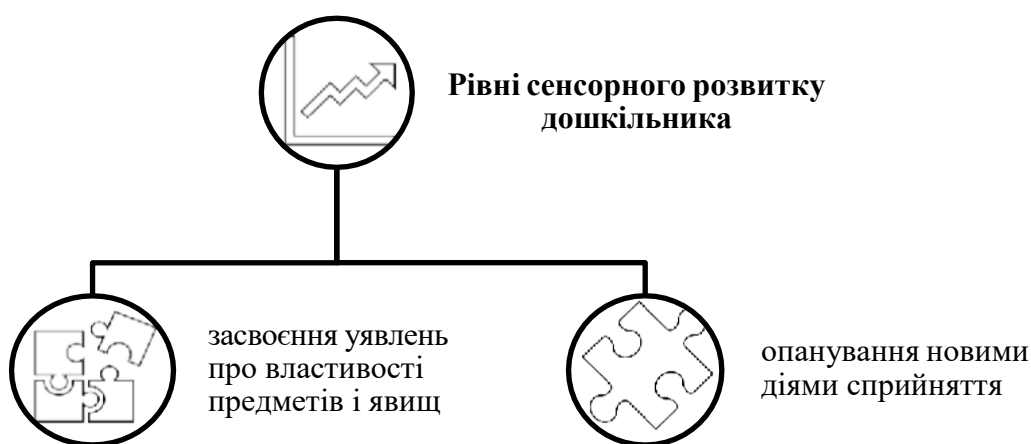
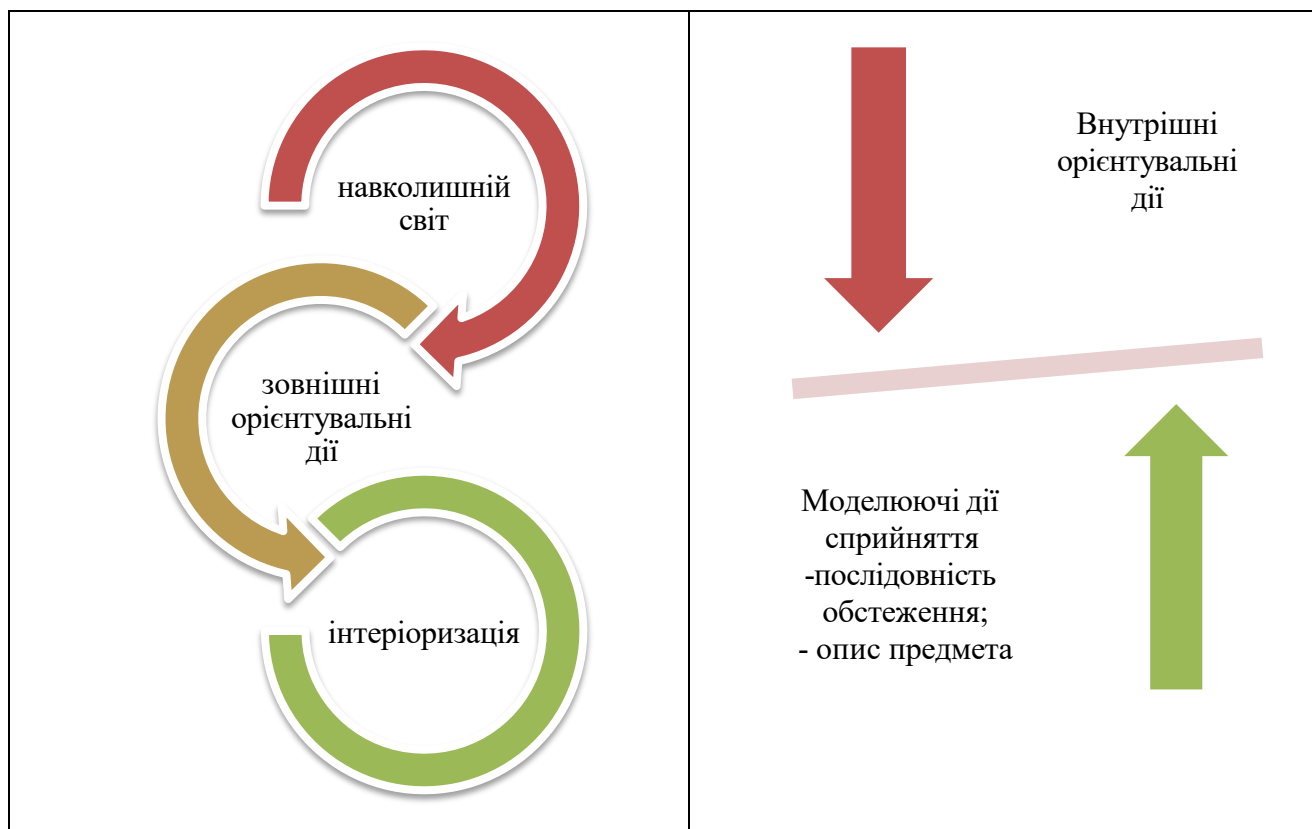

Рис. 17. Сенсорний розвиток дошкільника

Сенсорні еталони – це загальноприйняті зразки зовнішніх властивостей предметів, які використовуються для сприйняття та порівняння навколишнього світу. Це уявлення про колір (наприклад, кольори спектру), форму (геометричні фігури), величину (метрична система), а також інші якості, такі як вага, температура, смак, запах та текстура (гладкий, колючий). Їх засвоєння є ключовим етапом сенсорного виховання дитини.

Сенсорне виховання – цілеспрямоване вдосконалення, розвиток у дітей сенсорних процесів (відчуттів, сприймання, уявлень).

Приклади сенсорних еталонів:	
Колір:	Сім кольорів спектру та їх відтінки.

Форма:	Коло, квадрат, трикутник, овал.
Величина:	Метрична система мір.
Дотик:	Гладкий, шорсткий, м'який, твердий.
Простір:	Вгору, вниз, ліворуч, праворуч.

Відчуття і сприймання:

- вдосконалюються всі види сприймань;
- засвоюється система сенсорних еталонів;
- формуються вміння роздивлятися предмет;
- характерне активне, різноманітне, розгорнуте орієнтування в світі речей.

Перцептивні дії – структурні одиниці процесу сприймання в людини, які забезпечують свідоме перетворення сенсорної інформації, що приводить до побудови образу, адекватного предметному світу.

Сприймання простору – відображення об'єктивно існуючого простору, тобто відображення віддалі, розміру, форми рельєфу навколишніх об'єктів, що діють на аналізатори. До кінця дошкільного віку складається орієнтування у просторі, незалежне від власної позиції, уміння міняти точки відліку

Сприймання часу – відображення в мозку об'єктивної тривалості, швидкості, послідовності явищ дійсності. Засвоюючи уявлення про час доби, діти насамперед орієнтуються знову ж таки на власні дії – уранці вмиваються, снідають, удень граються, займаються, обідають, увечері лягають спати, уночі сплять. Уявлення про пори року засвоюються в міру ознайомлення із сезонними явищами природи.

Таким чином:

– сенсорика не дана дитині від народження в готовому вигляді, вона формується в процесі її життя. Органічною передумовою сенсорного розвитку є дозрівання аналізаторів. Однак для сенсорних процесів необхідна не тільки готовність аналізаторів; удосконалення орієнтування дитини у властивостях і відношеннях предметів навколишнього світу неможливе без набуття нею сенсорного досвіду;

– розвиток відчуття і сприймання тісно взаємозв'язані із загальним рівнем розумового розвитку дитини, з оволодінням нею мовленням. Особливе значення в розвитку сенсорики має засвоєння дитиною суспільного сенсорного досвіду;

– розвиток сенсорики дитини пов'язаний з оволодінням діями сприймання. Протягом раннього і дошкільного дитинства розвиваються основні види чутливості дитини (зорова, слухова, нюхова, смакова, кінестетична, тактильна і ін.). Суттєві зміни відбуваються у сприйманні простору, часу, руху, сприйманні людини;

– у дошкільному віці починають складатися початки художнього сприймання.

– активно розвивається в дошкільному віці і соціальна перцепція дитини. З віком дошкільники навчаються не тільки тонше диференціювати зовнішній вигляд людей, але й повніше, глибше сприймати їх з різних сторін, виокремлювати їх суттєві функції.

– важлива роль у розвитку сенсорики дитини належить дорослому.

– сенсорика дитини розвивається в процесі діяльності. Вихователю слід пам'ятати, що найбільш успішно вона формується всередині змістовних видів діяльності.

Увага:

- розширення обсягу;
- зростання стійкості;
- розвиток здатності до переключення і розподілу уваги;
- формування довільної уваги.

Особливості уваги
1. Дитина здатна зосереджуватися на дуже короткий час. Увага її схильна до значних коливань.
2. Увага дошкільника легко послаблюється. Навіть незначний сторонній подразник відвертає увагу дитини від діяльності.
3. Увага привертається яскравим, сильним, раптовим подразником. Дитина не в стані керувати своєю увагою.
4. Не володіючи увагою (вона ще не досягла рівня довільної психічної регуляції), дитина не в стані переключити її за власним розсудом з одного об'єкта на інший, тобто переключення розвинене слабо.
5. Чим молодші діти, тим менше вони можуть зосередитися на словах, з якими до них звертається дорослий. Слова дорослого не привертають їхньої уваги або привертають частково. Увага дошкільників легше зосереджується на яскравих, привабливих предметах. Слова ж дорослого лише супроводжують предмети, які наочно сприймаються дитиною. Тільки в середньому і старшому дошкільному віці слова дорослого набувають настільки сильного значення, що самі собою можуть привернути увагу дитини.
6. Розподіл уваги дітей дошкільного віку розвивається надзвичайно слабо. Дитина практично не в стані виконувати два або більше видів діяльності одночасно.
7. Увага дітей дошкільного віку характеризується невеликим обсягом.
8. Правильно підібрані форми і методи роботи дозволяють вихователю активно впливати на розвиток уваги дошкільників.

Питання для самоконтролю

1. Що таке увага і яку роль вона відіграє у психічному розвитку дошкільника?
2. У чому полягає взаємозв'язок між розвитком пізнавальних процесів і провідною діяльністю дитини?
3. Які види уваги характерні для дітей дошкільного віку?
4. Чим мимовільна увага відрізняється від довільної?
5. Що таке післядовільна увага і як вона проявляється у дітей 3–6 років?
6. Що розуміють під стійкістю уваги і чому вона важлива?
7. Що таке обсяг уваги і як його можна визначити у дошкільника?
8. У чому полягає розподіл уваги та його значення для виконання завдань?
9. Що таке переключення уваги і як його розвиток впливає на пізнавальні процеси?
10. Які вправи допомагають формувати довільну увагу у дітей дошкільного віку?
11. Які основні види відчуттів розвиваються у дошкільників (зір, слух, дотик, смак, нюх)?
12. Що таке сенсорні еталони і як вони використовуються у розвитку дитини?
13. Як формування сенсорної культури впливає на успішність навчання та соціальну адаптацію?
14. У чому полягає роль дорослого у розвитку сенсорних процесів у дітей?
15. Як сенсорний розвиток пов'язаний із розвитком мислення та мовлення?
16. Що таке сприймання і які його основні характеристики у дошкільному віці?
17. У чому полягає цілісність сприймання і чому вона важлива?
18. Що таке предметність сприймання і як вона проявляється у дітей 3–6 років?
19. Як розвиток спостережливості впливає на пізнавальну активність дитини?
20. Що таке перцептивна діяльність і яке її значення для розвитку когнітивних процесів?
21. Як вихователь може сприяти розвитку довільної уваги у дітей дошкільного віку?
22. Які вправи і методи сприяють розвитку сенсорної культури та спостережливості?
23. Як розвиток уваги та сприймання впливає на готовність до навчальної діяльності у школі?
24. Чому формування цілісного сприймання є критично важливим для соціальної адаптації дитини?
25. Як поєднувати ігрову та навчальну діяльність для розвитку уваги, відчуттів і сприймання?

ТЕМА: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мета: розкрити психологічні закономірності розвитку мовлення у дошкільному віці; охарактеризувати етапи формування мовленнєвої діяльності дитини; показати взаємозв'язок мовлення з мисленням, спілкуванням та загальним психічним розвитком; визначити роль дорослого у розвитку мовлення дитини, забезпечити формування у студентів умінь ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії та розвивального міжособистісного педагогічного спілкування з дітьми дошкільного віку, формуванні комунікативних умінь та мовленнєвої активності; сприяти усвідомленню значення мовлення як важливого показника готовності дитини до школи.

Опорні поняття: мовлення, мова, мовленнєва діяльність, внутрішнє мовлення, зовнішнє мовлення, діалогічне мовлення, монологічне мовлення, комунікативна функція мовлення, пізнавальна функція мовлення, регульовальна функція мовлення, активне та пасивне мовлення, фонематичний слух,

словниковий запас, зв'язне мовлення, мовленнєва активність, роль дорослого у розвитку мовлення.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
2. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
5. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
6. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf

Дошкільний вік – сензитивний період засвоєння мовлення.

⇒ **Мова** – система словесних знаків, засіб спілкування між людьми.

⇒ **Мовлення** – процес спілкування, опосередкований мовою.

Мовлення:

- розвивається діалогічне мовлення;
- творча спрямованість мовлення (конструюють слова, що відсутні в словнику);
- поява антонімів, узагальнюючих слів;
- індивідуальні відмінності в розвитку мовленнєвих здібностей.

Табл. 8. Розвиток функцій мовлення

• Ситуативне мовлення	мовлення, зміст якого зрозумілий співбесіднику тільки під час урахування ним тієї ситуації, про яку розповідає дитина
• Контекстне мовлення	зв'язне мовлення, зміст якого зрозумілий співбесіднику на основі одних тільки мовних засобів і не вимагає опори на конкретну ситуацію
• Пояснювальне мовлення	мовлення, яке вимагає певної послідовності викладу, встановлення причин
• Егоцентричне мовлення	мовлення яке виникає під час діяльності і звернене до самої себе (пов'язана з мисленням як засобом планування та регуляції практичної поведінки дитини)

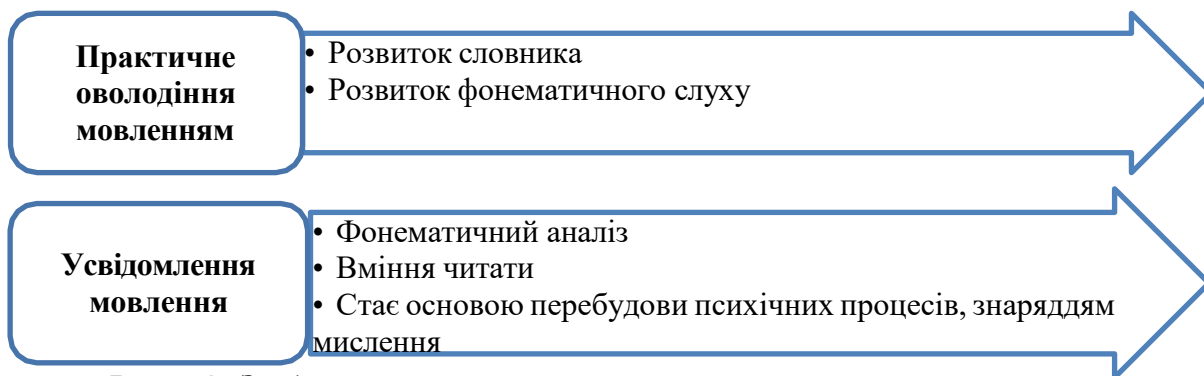

Рис. 18. Завдання

розвитку мови у дошкільному віці

Табл. 9. Словник дитини дошкільного віку

Активний словник – це той, який дитина використовує щодня у повсякденному житті	3 роки – 1200-1500 слів	Пасивний словник – це слова, значення яких дитина розуміє, але часто їх не вживає
	4 роки – 2000 слів	
	5 років – 2500-3000 слів	
	6-7 років – 4000-4500 слів	

Фонематичний слух – здатність сприймати на слух звуки мовлення, диференціювати і узагальнювати їх у словах як смислорозрізняльні одиниці.

Фонематичний слух – це мовний слух, що передбачає розрізнення звуків мови як фонем і цим сприяє осмисленню граматичної форми і значення слів.

Рис. 19. Мовлення дитини дошкільного віку

Питання для самоконтролю

1. Що таке мовлення і чим воно відрізняється від мови?
2. Які основні види мовленнєвої діяльності спостерігаються у дошкільників?
3. У чому полягає роль внутрішнього та зовнішнього мовлення у розвитку дитини?

4. Які функції мовлення виділяють у психолого-педагогічній літературі (комунікативна, пізнавальна, регульовальна)?
5. Чим активне мовлення відрізняється від пасивного і як вони взаємопов'язані?
6. Які основні етапи формування мовлення у дошкільному віці (1–6 років)?
7. У чому особливості розвитку фонематичного слуху у дошкільників?
8. Як формується словниковий запас і які фактори на нього впливають?
9. Що таке зв'язне мовлення і коли воно починає формуватися?
10. Як змінюються діалогічне та монологічне мовлення протягом дошкільного віку?
11. Як мовлення пов'язане з розвитком мислення у дошкільників?
12. У чому проявляється взаємозв'язок мовлення та спілкування?
13. Як розвиток мовлення впливає на емоційний та соціальний розвиток дитини?
14. Чому мовлення вважають показником готовності дитини до навчання у школі?
15. Які прояви мовленнєвої активності свідчать про гармонійний розвиток дитини?
16. Як дорослий може стимулювати розвиток мовлення у дітей дошкільного віку?
17. Які методи формування комунікативних умінь є ефективними?
18. Як організувати мовленнєву активність дітей під час гри та навчальної діяльності?
19. Які помилки найчастіше допускають дорослі у розвитку мовлення?
20. Як врахувати індивідуальні особливості дітей при розвитку мовлення?
21. Як перевірити рівень розвитку фонематичного слуху у дошкільника?
22. Які вправи допомагають збільшити словниковий запас і формувати зв'язне мовлення?
23. Як стимулювати перехід від простих фраз до розгорнутого монологу?
24. Які ознаки свідчать про затримку розвитку мовлення і коли слід звертатися до спеціаліста?
25. Як поєднувати розвиток мовлення з іншими видами діяльності (ігровою, продуктивною, навчальною) для гармонійного розвитку дитини?

ТЕМА: РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ, ПАМ'ЯТІ ТА УЯВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: розкрити психологічні особливості розвитку мислення, пам'яті та уяви у дошкільному віці; охарактеризувати основні види мислення, пам'яті та уяви, типові для дітей цього періоду; показати взаємозв'язок між розвитком пізнавальних процесів і провідною діяльністю (грою, малюванням, конструюванням); формувати у студентів вміння стимулювати допитливість, пізнавальну мотивацію та пізнавальні дії дітей раннього і дошкільного віку; розвивати перцептивні, мнемічні процеси та різні форми мислення; враховувати вікові особливості та індивідуальні відмінності дітей.

Опорні поняття: мислення, наочно-дійове мислення, наочно-образне мислення, словесно-логічне мислення, операції мислення (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування), інтелектуальні дії, пам'ять, мимовільна пам'ять, довільна пам'ять, образна пам'ять, словесно-логічна пам'ять, емоційна пам'ять, механічне та осмислене запам'ятовування, уява, відтворююча уява, творча уява, довільність пізнавальних процесів, роль гри у розвитку мислення, пам'яті та уяви.

Література:

1. Долинська Л. В., Лисянська Т. М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.

2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
3. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
4. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
5. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
6. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
7. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.
8. Тертична Н.А. Практикум з вікової психології: навчально-методичний посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Рекомендовано рішенням вченої ради медико-психологічного факультету (протокол № 9 від 11 квітня 2023 р.) Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. 2024. 140 с.
9. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

Важливим компонентом мисленнєвої діяльності виступають питання. Джерелом їх появи є спілкування з дорослим.

Табл. 10. Функції питань дошкільника

Пізнавальна			Комунікативна		
рефлексивна	власне пізнавальна	регуляторна	емоційне співпереживання	встановлення контакту	спонукання до дії

Отримання знань є обов'язковою умовою розвитку мислення дітей.

Характерні особливості дитячого мислення

перші узагальнення пов'язані з дією ➔ наочність, яка виявляється в конкретності мислення ➔ завдання, які вимагають виділення і використання зв'язків і відношень між предметами, явищами, діями ➔ пізнавальні завдання, шукає пояснення поміченим явищам ➔ формування і вдосконалення мислительних дій ➔ поняття діти засвоюють у ході набуття основ наукових понять ➔ розуміння причинності, доступне дитині, неухильно зростає ➔ від усвідомлення зовнішніх причин до виділення прихованих, внутрішніх ➔ недиференційоване, глобальне розуміння причин стає більш диференційованим

і точним → відображається не одинична причина явища, а узагальнена закономірність (причини, фактори, умови).

Оснoву розвитку мислення складає

❶ дитина від відображення зовнішніх причин переходить до виділення прихованих, внутрішніх.

❷ недиференційоване, глобальне розуміння причин змінюється все більше диференційованим і точним поясненням.

❸ дошкільник відображає не поодинокую причину даного явища, а узагальнену закономірність.

Рис. 20. Види мислення

Рис. 21. Особливості розвитку мислення в дошкільному віці

Пам’ять – головний фактор розвитку пізнавальної сфери дитини.

Стрімке накопичення досвіду дитини до 3-х років ставить перед наступним етапом розвитку пам'яті головну задачу – впорядкування, систематизація запам'ятованого матеріалу.

Найраніше розвивається в них рухова пам'ять, за нею – емоційна і образна, і остання – словесно-логічна

Табл. 11. Розвиток видів пам'яті у дошкільному віці:

Образна пам'ять складає основу пам'яті дошкільника
Запам'ятовування відбувається швидко, але хаотично, без певного порядку в нагромадженні образів. Так і відтворення – відбувається швидко, але безсистемно.
зміцнюється зв'язок образної пам'яті із мисленням, що дозволяє систематизувати та узагальнити зміст пам'яті
Збільшується обсяг уявлень пам'яті, посилюються зв'язки між окремими образами; Завдяки опануванню способами спостереження схематичні, злиті та розпливчасті уявлення предмету стають більш чіткими, диференційованими, осмисленими, набуваючи більш узагальненого характеру; Збільшується динамічність уявлень, що використовується старшими дошкільниками в різній діяльності; Уявлення стають зв'язними й системними, об'єднуються у цілісні картини певної ситуації; Стаючи осмисленими, уявлення дедалі більше підлягають керуванню та внутрішній переробці, відтворюються дошкільником відповідно до конкретного завдання
рухова пам'ять інтенсивно розвивається, зростає її обсяг, що включає ланцюжок пов'язаних і послідовних дій
Засвоєння широкого спектру моторних та сенсомоторних навичок дошкільником не тільки стає можливим на основі рухової пам'яті, але водночас і сприяє її розвитку. Стає можливим розпочати навчання дитини грі на музичних інструментах, танцям, видам спорту. Виникають сприятливі умови для засвоєння трудових навичок, навичок володіння знаряддями праці (лопаткою, відерцем, голкою, ножицями). Дитина навчається виконувати досить складні трудові операції, що розвивають мілку моторику руки та готують її до оволодіння письмом (ліплення, шиття, вишивання, в'язання).
емоційна пам'ять
найкраще запам'ятовують те, що викликає в них інтерес, лякає або захоплює, і ці спогади зберігаються протягом близько 10 місяців краще запам'ятовують події, які мають якийсь сюжет запам'ятовують найбільш яскраві деталі Дитина запам'ятовує не взагалі почуття, а почуття до конкретної людини, предмета, тобто її

емоційна пам'ять невіддільна від образної, наочної
розвиток словесної пам'яті відбувається у процесі слухання творів художньої літератури та різного виду відтворення її змісту
розвиток словесно-логічної пам'яті залежить: від змісту матеріалу; від структури; від мовного розвитку дітей; від ступеня оволодіння прийомами запам'ятовування
виникає особистісна пам'ять – спогади

Поряд з *мимовільної пам'яттю* у її розвитку настає принциповий момент – в кінці молодшого дошкільного віку в дитини виникають елементи довільності. *Довільна пам'ять*, по-перше, підпорядкована спеціальній мнемічній меті – запам'ятати, а по-друге, є регульованою.

Виникнення довільної пам'яті відбувається у грі, а психологічними умовами її є формування самосвідомості дитини, її цілеспрямованості, самостійності, організованості, засвоєння навичок саморегуляції на основі словесних самоінструкцій.

Передумови виникнення довільної пам'яті:

- успіхи в розвитку довільної практичної та ігрової діяльності;
- формування в дітей таких дій, у яких необхідною є орієнтація на майбутнє, характерна для довільного запам'ятовування, і орієнтація на минуле, характерне для довільного відтворення; такі дії викликаються в дитини вимогами дорослих, наприклад: виконати доручення не зараз, а через деякий час, або розповісти, що бачила дитина на прогулянці;
- певний рівень мовного розвитку дитини: формування вміння не тільки здійснювати зовнішні дії з речами, а й діяти в мовному плані з уявленими речами.

Дошкільники – це справжні фантазери. *Уява* дошкільника жвава, яскрава. Дитина довірливо ставиться до образів своєї уяви.

Особливості дитячої уяви:

- ◆ неточність образів уяви;
- ◆ невимогливість;
- ◆ спотворення реальної дійсності;
- ◆ гіперболізація (перебільшення);
- ◆ довірливість образам уяви;
- ◆ слабкість критичної думки (невміння відрізнити реальність від видуманого); і це часто дає привід дорослому звинувачувати дитину в

брехливості (але ж це не так, дитина не має на меті якоїсь корисливості);

- ♦ тісний зв'язок з емоціями;
- ♦ тісний зв'язок вигаданих образів з реальністю;
- ♦ нестійкість (олівець – спочатку дерево, потім – термометр);
- ♦ надзвичайна яскравість і перевтілення в образи уяви (любить знайомі казки);
- ♦ недостатня узагальненість образів уяви;
- ♦ уява носить репродуктивний, відтворюючий характер

Табл. 12. Розвиток уяви

Мимовільна уява	Довільна уява
Предметом уяви стає те, що сильно схвилювало і приваблює дитину, захопило: прочитана казка, побачений мультфільм, нова іграшка. Образи уяви в дітей молодшого дошкільного віку ще нестійкі, напрям роботи уяви швидко змінюється під впливом зовнішніх вражень	Появу довільної уяви в дошкільному віці пов'язують з виникненням нових, більш складних видів діяльності, із зміною змісту і форм спілкування дитини з навколишніми, у першу чергу – з дорослими. Спочатку образи довільної уяви виникають під впливом словесних діянь дорослого в сюжетно-рольовій грі. Пізніше довільна уява виявляється і в інших видах діяльності, які вимагають попереднього планування (малюванні, ліпленні, конструюванні, праці, навчанні та ін.)
У дітей середнього і особливо старшого дошкільного віку розвивається більша стійкість у роботі уяви. Це знаходить свій вияв у ігровій діяльності; діти можуть гратися в одну сюжетну гру протягом тривалого часу, незважаючи на перерву. Вияви більшої стійкості образів уяви є неодноразовим поверненням до певного сюжету малюнків, споруд	
Відтворююча уява	Творча уява
полягає у відтворенні образів, що описуються у віршах, казках, розповідях дорослого. Особливості цих образів залежать від досвіду дитини, матеріалу, накопиченого в її пам'яті, і рівня розуміння нею того, що вона чує від дорослих, бачить на картинках. Досвід дитини бідний, рівень розуміння ще достатньо низький. Тому образи часто далекі від реальності, у них часто змішується реальне і казкове, фантастичне	У старшому дошкільному віці зростають творчі прояви дітей у діяльності, насамперед грі, ручній праці, розповіданні і переказуванні. У цьому з'являються мрії про майбутнє. Вони ситуативні, часто нестійкі, обумовлені подіями, що викликають у дітей емоційний відгук

Питання для самоконтролю

1. Що таке мислення, пам'ять та уява і яка їх роль у психічному розвитку дошкільника?
2. У чому полягає взаємозв'язок між розвитком пізнавальних процесів і провідною діяльністю (грою, малюванням, конструюванням)?
3. Що таке довільність пізнавальних процесів і чому вона важлива для дошкільників?

4. Яка роль дорослого у формуванні довільних інтелектуальних процесів у дітей?
5. Чому розвиток мислення, пам'яті та уяви є важливим для підготовки до навчальної діяльності?
6. Які види мислення характерні для дошкільного віку (наочно-дійове, наочно-образне, словесно-логічне)?
7. У чому особливості наочно-дійового мислення?
8. Які операції мислення (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування) можна спостерігати у дошкільників?
9. Як гра, малювання та конструювання стимулюють розвиток мислення?
10. Як розвиток мислення пов'язаний із мовленням і сприйманням?
11. Які види пам'яті характерні для дітей дошкільного віку (мимовільна, довільна, образна, словесно-логічна, емоційна)?
12. У чому полягає механічне та осмислене запам'ятовування?
13. Як формуються довільні форми пам'яті у дошкільників?
14. Які вправи та ігри сприяють розвитку пам'яті дітей 3–6 років?
15. Як пам'ять впливає на розвиток мислення та навчальну готовність?
16. Що таке уява і які її види виділяють (відтворююча, творча)?
17. У чому особливості відтворюючої уяви?
18. Як розвивається творча уява у дошкільників і що на це впливає?
19. Яку роль відіграє гра у формуванні уяви та творчих здібностей?
20. Як уява взаємодіє з мисленням і мовленням у дошкільному віці?
21. Як дорослий може стимулювати розвиток мислення через ігрову діяльність?
22. Які вправи допомагають формувати довільну пам'ять у дітей?
23. Як творчі завдання та малювання сприяють розвитку уяви та когнітивних процесів?
24. Чому важливо комбінувати різні види діяльності для гармонійного розвитку мислення, пам'яті та уяви?
25. Які показники свідчать про успішний розвиток пізнавальних процесів у дошкільника?

ТЕМА: ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Мета: розкрити сутність поняття порушення психофізичного розвитку та його основні види; охарактеризувати особливості психічного розвитку дітей із різними категоріями порушень (інтелектуальними, сенсорними, мовленнєвими, опорно-руховими, емоційно-вольовими тощо); поглиблювати розуміння природи, вікових особливостей та індивідуальних відмінностей дітей, зокрема обдарованих та дітей з ООП; враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик та технологій навчання і виховання, визначенні зони актуального та створенні зони найближчого розвитку; сформувати у студентів уміння складати індивідуальні програми розвитку та необхідні документи для навчання дітей з особливими освітніми потребами, сприяти усвідомленню важливості інклюзивного підходу до освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Опорні поняття: психофізичний розвиток, порушення психофізичного розвитку, аномальний розвиток, дитина з особливими освітніми потребами (ООП), інклюзивна освіта, корекційно-розвивальна робота, компенсація, порушення інтелектуального розвитку, порушення мовлення, порушення слуху, порушення зору, порушення опорно-рухового апарату, емоційно-вольові порушення, затримка психічного розвитку (ЗПР), індивідуальна програма

розвитку (ІПР), психолого-педагогічний супровід, командний підхід у роботі з дитиною.

Література:

1. Бланк протоколу оцінювання досягнень дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022, № 9. С.59–61.
2. Гулько Ю. Криза семи років та непряма діагностика. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 1. С. 31-36.
3. Опитувальник для визначення першого рівня підтримки дитини дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022, № 9. С.57–58.
4. Ярошук Н.П. Психологічна компетентність майбутнього педагога: структура, шляхи формування та вплив на педагогічну взаємодію. *Формування професійної компетентності у майбутніх вихователів: теорія, досвід та інновації*: (колективна монографія) / Іванова Н. В., Найда Р. Г., Бубін А. О., Бартків О. С., Борбич Н. В., Боремчук Л. І., Боярчук С. І., Дурманенко О. Л., Дурманенко Є. А., Замелюк М. І., Пуш О. А., Сакір Н. О., Оксенчук Т. В., Циплюк А. М., Ярошук Н. П. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 298-338.
5. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, 2021.
https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
6. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf
7. Лабораторія психології дошкільника інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Офіційний сайт. URL : <http://psychology-naes-ua.institute/info/137/>.
8. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку
<https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/metodichni-rekomendaciyi-shchodo-viznachennya-osvitnih-trudnoshchiv.pdf>
9. Онлайн-курс підвищення кваліфікації «Методологічні основи організації психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу дитини із особливими освітніми потребами». Всеосвіта <https://vseosvita.ua/course/metodolohichni-osnovy-orhanizatsii-psykholoho-pedahohichnoho-suprovodu-osvitnoho-protsesu-dytyny-iz-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-44.html>
10. *Постанова КМУ № 1036 від 26 серпня 2025* Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1036-2025-%D0%BF#Text>

Дитина з особливими освітніми потребами – це особа, що не досягла повноліття, яка має певні труднощі в опануванні освітньої програми, розрахованої на дітей конкретного віку із нормо-типовим інтелектуальним та

психофізичним розвитком, але може опанувати програмний зміст (повністю або частково) за умов надання освітньої послуги зміненим, відповідним чином, що враховуватиме її труднощі.

Дитина з ООП. Категорії особливих освітніх потреб

● Психічні та поведінкові розлади:

↗ 1. *Порушення психічного розвитку.*

↗ 2. *Порушення інтелектуального розвитку:*

- ~ порушення інтелектуального розвитку легке;
- ~ порушення інтелектуального розвитку помірне;
- ~ порушення інтелектуального розвитку тяжке;
- ~ порушення інтелектуального розвитку глибоке;
- ~ порушення інтелектуального розвитку тимчасове;
- ~ порушення інтелектуального розвитку неуточнене.

↗ 3. *Порушення розвитку мовлення та мови:*

- ~ порушення розвитку звуків мовлення;
- ~ порушення розвитку швидкості мовлення;
- ~ порушення розвитку мови;
- ~ інші уточнені порушення розвитку мовлення;
- ~ інші порушення розвитку мовлення неуточнені.

↗ 4. *Розлади аутистичного спектра:*

- ~ розлади аутистичного спектра без порушення інтелектуального розвитку з легким або без порушень функціонального мовлення;
- ~ розлади аутистичного спектра з порушеннями інтелектуального розвитку з легким або без порушень функціонального мовлення;
- ~ розлади аутистичного спектра без порушення інтелектуального розвитку з порушеннями функціонального мовлення;
- ~ розлади аутистичного спектра з порушеннями інтелектуального розвитку та з порушеннями функціонального мовлення;
- ~ розлади аутистичного спектра без порушення інтелектуального розвитку та з відсутністю функціонального мовлення;
- ~ розлади аутистичного спектра з порушеннями інтелектуального розвитку та з відсутністю функціонального мовлення;
- ~ інші уточнені розлади аутистичного спектра;
- ~ розлади аутистичного спектра, неуточнені.

● Розлади розвитку навчальних навичок:

розлади розвитку навчальних навичок із порушеннями в читанні;

- ~ розлади розвитку навчальних навичок із порушеннями в письмовому мовленні;

~ розлади розвитку навчальних навичок із порушеннями в математиці;

~ інші уточнені розлади розвитку навчальних навичок;

~ інші не уточнені розлади розвитку навчальних навичок.

● **Синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДВГ):**

~ СДВГ, представлене переважно неухвальною;

~ СДВГ, представлене переважно гіперактивністю;

~ Синдром дефіциту уваги в поєднанні з гіперактивністю;

~ інші уточнені СДВГ;

~ інші не уточнені СДВГ.

Особливості розвитку тих категорій дітей з ООП, які все частіше обирають інклюзивну форму навчання.

А саме:

Дитина з інтелектуальними порушеннями:

- 1) затримка психічного розвитку;
- 2) розумова відсталість.

Дитина з порушеннями сенсорних систем:

- 1) порушення зору;
- 2) порушення слуху;
- 3) порушення сенсорної інтеграції.

Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату:

- 1) порушення ОРА;
- 2) ДЦП.

Дитина з порушеннями емоційної та комунікативної сфери:

- 1) емоційні розлади;
- 2) РДА та розлади аутистичного спектра;
- 3) СДВГ.

Дитина з тяжкими порушеннями мовлення:

- 1) алалія;
- 2) ринолалія;
- 3) дизартрія.

Дитина з розладами поведінки:

- 1) девіантна поведінка;
- 2) делінквентна поведінка;
- 3) кримінальна поведінка;
- 4) віктимна поведінка.

Дитина з ООП: дитина з інтелектуальними порушеннями

Затримка психічного розвитку (ЗПР) – порушення нормо-типового темпу психічного розвитку, коли окремі психічні функції відстають у своєму розвитку від прийнятих психологічних норм для даного вікового періоду.

Необхідно звернути увагу на те, що дане відставання чи уповільнення темпу формування певних функцій психічних процесів є тимчасовим, та згодом, за умов проведення правильної корекційно-розвивальної роботи, може бути надолуженим. Як правило, ЗПР може спостерігатися у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виділяють наступні види ЗПР за класифікацією К.С. Лебединської:

- ЗПР конституційного походження (Психічний та психофізичний інфантилізм (дитячість)
- ЗПР соматогенного походження (Пов'язана із довготривалими соматичними захворюваннями);
- ЗПР психогенного походження (Формується за несприятливих умов виховання дитини у ранньому та дошкільному віці);
- ЗПР церебрально-органічного генезу (Мінімальна мозкова дисфункція (ММД).
- Органічне ураження ЦНС на ранніх етапах онтогенезу).

Кожен вид затриманого психічного розвитку має певні особливості формування психічних процесів та відрізняється методами корекційно-розвивальної роботи, типами комунікації з дитиною. Педагогу важливо знати ці особливості та відмінності і вміти добирати педагогічні прийоми відповідно до цих особливостей. Також необхідно розуміти, внаслідок чого дитина отримала той чи інший тип затриманого психічного розвитку, тобто розуміти етіологію цього виду особливих освітніх потреб.

Підбиваючи підсумок, зазначимо **головні характерні риси затриманого психічного розвитку**, завдяки яким учасники команди супроводу будуть розуміти, як саме виглядає дитина з таким видом порушень психофізичного розвитку та чим відрізняється від інших груп особливих освітніх потреб:

- розвиток психічних процесів має уповільнений темп;
- порушення когнітивної сфери;
- порушення вольового компонента;
- формування негативних рис характеру;
- висока здатність до наочності;
- швидка виснажливність;
- переважання ігрової діяльності.

Розумова відсталість – це стійкий недорозвиток пізнавальної діяльності дитини внаслідок органічного ураження ЦНС. Характерною особливістю порушення при РВ є порушення вищих психічних функцій – відображення та

регуляції поведінки та діяльності. Це виражається в порушенні пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, моторики, особистості в цілому.

Найчастіше такі діти мають дуже низький рівень мотивації до пізнання нового й до того ж не можуть зосередитись на виконанні якоїсь дії, аби довести її до кінцевого результату.

Але неправильним буде зрозуміти абсолютну відсутність зацікавленості в такої дитини:

1. вона цікавиться тим, про що вже знає;
2. вона зацікавлюється чимось на дуже короткий термін (секунди);
3. вона не може зосередитись на виконанні складних завдань;
4. найчастіше вона виконує завдання методом «добирання» або «спроб та помилок»;
5. вона не здатна критично оцінити ситуацію та побачити власні помилки.

Однією з найголовніших особливостей дітей з РВ є дуже низький рівень навчованості. Це означає, що здібність переносити набутий досвід на аналогічні ситуації різко знижена. Саме ця характерна ознака відрізняє дітей із затриманим психічним розвитком від дітей зі стійким недорозвитком пізнавальної функції.

Існує багато різних класифікацій розумової відсталості за різними ознаками.

Головні характерні риси та ознаки тотального системного недорозвитку пізнавальної функції, тобто розумової відсталості:

- Низький рівень пізнавальної діяльності;
- Низький рівень мотивації до навчання та пізнання нового;
- Низький рівень навчованості;
- Високий рівень навіюваності;
- Переважає механічне запам'ятовування;
- Відсутність критичності як ознаки мислення.

Дитина з порушеннями зорової функції

Розпочинаючи роботу з дитиною, що має порушення зорової функції, необхідно розуміти, в чому саме, в якій діяльності, виникатимуть труднощі.

Необхідно розуміти, що перш за все в такої дитини порушуються просторові уявлення. Вона орієнтується не на зорові образи, а на тактильні, на образи запахів та смаків, образи звуків, на власні кінетичні та кінестетичні відчуття. Чи вірно сформованими будуть ці образи? Скоріш за все, ні. Отже, така дитина одразу має дещо відмінне сприйняття навколишнього світу. До того ж дитина з порушеннями зорової функції не може самостійно вгамувати свою жагу до пізнання. Адже в неї порушується і загальна просторова

орієнтація: без допомоги оточення така дитина не може самостійно взяти предмети, які вона хоче, роздивитися наочний матеріал чи піти в цікавому для неї напрямі. Очевидно, що дитина з порушеннями зорової функції має обмежені умови розвитку та з перших днів потребує спеціального оточення, обладнання та методів розвитку.

Дитина з порушеннями слухової функції

Такі діти здатні доволі швидко адаптуватися до умов відповідного середовища, до того ж звукопідсилювальна апаратура дозволяє значно покращити здатність до продуктивного спілкування та розвитку пізнавальних функцій таких дітей. Але існують і важкі форми порушення слухової функції, за яких дитина абсолютно не чує.

Дитина з порушеннями сенсорної інтеграції

Зустрічаються діти, які можуть мати порушення психічного розвитку або мають збережену інтелектуальну функцію, але, все одно, мають певні особливості психофізичного розвитку. До таких дітей можна віднести дітей з порушеннями сенсорної інтеграції. Роздивимось їх види більш детально:

Табл. 13. Види порушень сенсорної інтеграції

Види порушень сенсорної інтеграції
Тактильна дисфункція
Гіперчутливість: відмова від ігор, де можна забруднитися; від нав'язливих та легких дотиків, поцілунків; від грубої одежі; прийняття ванни, душу, походу на пляж чи у басейн; ігор з пластиліном, тістом, піском.
Недостатня чутливість: відсутність відчуттів забрудненості; постійно до чогось доторкається; грубо грає з однолітками; погано відчуває біль і навіть отримує від неї задоволення.
Вестибулярна дисфункція:
Гіперчутливість: уникання дитячих майданчиків, гойдалок, каруселей; страх висоти; не подобається положення «догори дригом»; страх впасти; не подобаються швидкі, раптові рухи, чи рухи, що повторюються.
Недостатня чутливість: постійно знаходиться у русі; бігає чи крутиться; шукає постійного рухового збудження; гойдає ногами; любить, коли підкидають; постійно сповнена енергії.
Пропріоцептивна дисфункція:
Уповільнена реакція: постійно підстрибує, ламає, тупає; подобаються сильні обійми; сильні стискання; любить тісний одяг; грубо і навіть агресивно спілкується з дітьми.
Швидка реакція: труднощі зі сприйняттям власного тіла у просторі; незграбність; натикається на кути, речі; постійно шпортається, за все чіпляється.
Складність оцінити власні сили: не розуміє, яку силу потрібно застосувати, щоб здвинути предмет; не може оцінити вагу предмета, тому часто ламає предмети; не може розрахувати силу натиску олівця.
Слухова дисфункція:
Гіперчутливість: закриває вуха руками на гучні, різкі звуки, які в інших не викликають реакції (шум води унітаза, фену, порохотягу); не виносить шумних місць.
Низька чутливість: погано відгукується на мовлення; любить занадто гучну музику; сама створює багато шуму; не може зрозуміти місце витоку звуку.

Загальний висновок щодо особливостей розвитку дітей з

порушеннями сенсорних систем:

- Порушено систему сприйняття інформації;
- Інформація поступає в неповному обсязі або є викривленою;
- Інші системи виступають компенсаторними механізмами;
- Провокує появу вторинних порушень;
- Відображається на психоемоційному стані дитини.

Дитина з ООП: дитина з порушеннями емоційної та комунікативної сфери

Аутизм – це розлад психіки, основними симптомами якого виступають:

- порушення соціальної взаємодії;
- розлади емоційної сфери.

Когнітивні здібності при аутизмі можуть бути зниженими чи збереженими – все залежить від форми синдрому та його рівня важкості. Аутизм є генетичним станом, а не хворобою.

Одразу слід привернути увагу до того, що скільки б практики не бачили дітей із РДА, вони завжди зазначають, що прояви даного порушення психофізичного розвитку сильно відрізняються у всіх дітей. Можемо з усією впевненістю завірити, що розлади аутистичного спектра – категорія порушень психофізичного розвитку, яка являє собою найрізноманітніші поведінкові прояви та види комунікації. Усі діти з розладами аутистичного спектра дуже сильно відрізняються у поведінкових, емоційних та комунікативних проявах. Проте все ж таки є спільні характеристики, за якими можна помітити розлади емоційної та комунікативної сфери.

Табл. 14. Форми аутизму

<i>Легкі форми аутизму</i>	<i>Важкі форми аутизму</i>
Високофункціональний аутизм	Синдром Канера
Синдром Аспергера	Атиповий аутизм з РВ
Атиповий аутизм без РВ	Синдром Ретта
	Інші дезінтегративні розлади дитячого віку (Синдром Геллера)
	Гіперактивний розлад, що поєднується з РВ та стереотипними рухами

Особливості роботи педагога з дитиною з розладами аутистичного спектра

Зміни в приміщеннях: зонування приміщення; обладнання куточка для усамотнення (ширма, завіса, намет); розташування дитячих столів; матеріали для нормалізації тону: м'які модулі; спеціальні ігри і матеріали; створення сенсорно збагаченого середовища, що мотивує дитину на розвиток; обладнання місця для релаксації; візуальна підтримка; розклади, режим дня; алгоритми діяльності; правила, часові і просторові орієнтири.

Аутизм – порушення психофізичного розвитку, що має безліч варіацій та проявів, і розглянути їх за одну лекцію просто неможливо. Для того, щоб працювати з дітьми з аутизмом, неодмінно потрібно проходити спеціалізоване навчання за роботою з цією категорією дітей.

- Стереотипні рухи;
- Затримка мовленнєвого розвитку чи незвичне використання слів;
- Особливості емоційного реагування;
- Особливості комунікативної діяльності;
- Нетипове використання іграшок;
- Часті нетипова вибірковість в їжі та одязі;
- Часті порушення сенсорної інтеграції.

Дитина з ООП: дитина з тяжкими порушеннями мовлення

Педагог, що працює з дитиною з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ), має чітко усвідомлювати, що така дитина найбільше потребує допомоги кваліфікованого логопеда, який обов'язково має бути постійним учасником команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Тяжкі порушення мовлення (ТПМ) – це стійкі специфічні відхилення формування компонентів мовленнєвої системи (лексичної та граматичної будови мовлення, фонематичних процесів, просодичної організації звукового потоку), що виявляються у дітей при збереженій слуховій функції та нормотиповому інтелектуальному розвитку.

Табл. 15. Види порушень мовлення

Види ТПМ	
Алалія – відсутність чи недорозвиток мовлення внаслідок органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку у внутрішньоутробному чи ранньому періоді розвитку дитини. Термін «алалія» застосовується до «немовленнєвих» дітей	
Сенсорна алалія – порушено сприймання звуків людської мови, процес мовленнєвого аналізу та синтезу	Дитина часто розмовляє «власною мовою», сердиться через те, що її не розуміють. Найголовніше, що необхідно зрозуміти педагогу, що працює з дитиною з <i>сенсорною</i> алалією, – те, що така дитина не розуміє зверненого до неї мовлення, внаслідок чого в неї вторинно страждає пізнавальна

	діяльність, зокрема вербальне мислення. Саме тому в цьому випадку логопеди часто рекомендують застосовувати багато спеціальної наочності, підкріплювати власне мовлення побутовими жестами та працювати саме над розвитком розуміння зверненого мовлення.
Моторна алалія – складність контролю органів та м'язів артикуляційного апарату	Найчастіше у віці 3—4 років дитина перестає розмовляти та не використовує усне мовлення. Дитина з <i>моторною</i> алалією, навпаки, розуміє звернене мовлення, і у невербальних тестах, заснованих на розумінні вербальної інструкції на рівень розвитку інтелектуальних здібностей, показуватиме високі результати. Складність такої дитини в тому, що вона не може дібрати необхідний артикуляційний уклад та проконтролювати власні м'язи органів артикуляційного апарату таким чином, щоб промовити правильно та зрозуміло. Така дитина розуміє, що говорить не так, як інші, і що оточення не розуміє її, саме через це у певному віці така дитина замовкає. В цьому випадку педагогу необхідно будувати освітній процес таким чином, щоб дитина мала змогу відповідати невербально.
Сенсомоторна алалія – синтез порушень сприймання звуків людської мови та контролю органів артикуляційного апарату	В залежності від переважання порушень одного чи іншого виду наявні відповідні прояви. Звичайно, на практиці частіше за все зустрічаються діти з <i>сенсомоторною</i> алалією, адже зони КГМ, які уражуються при сенсорній та моторній алаліях, розташовані близько одна до одної. Тому зустріти дитину з чистою формою алалії вдається нечасто. Проте досвідчений логопед завжди побачить переважання однієї форми над іншою та добре підхожу корекційно-розвивальну програму.
Ринолалія – порушення тембру голосу та звуковимови, що обумовлене анатомо-фізіологічними порушеннями будови артикуляційного апарату. Існує декілька видів даного мовленнєвого порушення.	
Вроджені незрощення верхньої губи	Майже усі види ринолалій зараз оперуються в перші тижні життя дитини, тому в закладах дошкільної освіти ми зустрічаємось із дітьми, що мають залишкові прояви даного порушення мовлення.
Вроджені незрощення піднебіння	
Заїкання – порушення темпо-ритмічної організації мовлення, що зумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату	
Афазія – повна чи часткова втрата мовлення, обумовлена локальними ураженнями головного мозку	
Афазія виникає внаслідок травмування мозку (механічно чи іншим шляхом). Тому така дитина має уявлення про усне мовлення, вона на певному етапі свого життя його застосовувала	Педагогам, що працюють з дитиною, яка має афазію, необхідно розуміти єдине: дане порушення психофізичного розвитку не виникає поодиноким. В такої дитини найчастіше страждають й інші процеси: пам'ять, увага, рухові навички, координація тощо.
Основним критерієм, що допомагає відокремити ТПМ, виявляється неможливість	

Для визначення загальних особливостей дітей з ТПМ розглянемо підсумкову опорну схему:

- Суворе обмеження активного словника;
- Стійкі аграматизми;
- Несформованість навички зв'язного мовлення;
- Труднощі формування усного та писемного мовлення;
- Знижена потреба у спілкуванні;
- Несформовані діалогічна та монологічне мовлення;
- Низький рівень розвитку оптико-просторового гнозису;
- Специфічні особливості вербального мислення;
- Знижений рівень довільної уваги;
- Порушення слухової пам'яті.

Одним із критеріїв, що визначають успішність організації інклюзивної форми навчання в закладах дошкільної та загальної освіти є створення «правильної», що відповідає всім умовам, команди психолого-педагогічного супроводу. Звичайно, ми не можемо визначити цей компонент, як найважливіший, адже, матеріально-технічна база, освітні та корекційно-розвивальні програми, посібники різних видів, устаткування закладів тощо є абсолютно рівноцінними, і без кожного система працюватиме недосконало. Але, безумовно, спеціалісти, вузькі фахівці, які працюватимуть із дитиною з ООП, мають унікальний досвід в застосуванні різних методів навчання таких дітей, а їхній синтез надає можливість працювати комплексно, враховуючи кожна маленьку деталь, що надалі впливатиме на досягнення загальної мети з розвитку та навчання дитини.

Кожному учаснику команди психолого-педагогічного супроводу необхідно розуміти свої власні обов'язки, аби правильно визначати вузькі завдання для досягнення дитиною успішності та доповнювати своїм унікальним досвідом загальну роботу колег.

Ознайомимось детальніше з постійними учасниками команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в ЗДО:

- Директор/вихователь-методист;
- Вихователь;
- Асистент вихователя;
- Практичний психолог;
- Соціальний педагог;
- Вчитель-дефектолог;
- Вчитель-реабілітолог;
- Батьки дитини з ООП.

Зверніть увагу на те, що усі учасники команди супроводу є рівноправними та взаємопов'язаними. Їхня робота злагоджена та циклічна, кожен спеціаліст підключається на тому етапі, де існує найбільша потреба в його безпосередній участі. На кожному етапі розвитку дитини змінюються види

її активності, інтересів, мотивації тощо, отже, й потреба у фахівцях буває різною. Але постійні учасники необхідні на кожному етапі розвитку дитини з ООП, через те, що кожен з цих спеціалістів відповідає за розвиток тих психічних процесів, здобуття таких життєвих компетенцій, які лежать в основі розвитку особистості в цілому.

Також, до складу учасників команди психолого-педагогічного супроводу, за необхідністю, можуть додаватися залучені фахівці. Такі спеціалісти беруть участь в складанні ІПР та розвитку дитини з ООП, так само як і постійні учасники команди супроводу. Індивідуальний підхід до учнів з ООП в процесі інклюзивного навчання передбачає урахування:

- Клінічного діагнозу, структури порушення: первинне порушення, вторинні відхилення, наявність ускладнень; стану аналізаторів, фізичного стану, збережених сторін психіки;
- Індивідуальних особливостей пізнавальних процесів;
- Темпу діяльності;
- Динаміки втомлюваності;
- Кола уявлень про навколишнє середовище, рівня знань; зони актуального та найближчого розвитку;
- Самооцінки; ставлення дитини до власного порушення; компенсаторних можливостей;
- Особливостей емоційної сфери;
- Характерологічних особливостей.

Для правильної та злагодженої організації процесу впровадження індивідуального підходу та ефективного застосування корекційно-розвивальної роботи для дитини з ООП учасникам команди психолого-педагогічного супроводу необхідно чітко розуміти, які цілі та завдання повстають перед усією командою та конкретно ним як окремим вузькоспрямованим фахівцем. Кожен член команди супроводу дитини з ООП привносить в командну роботу саме той унікальний досвід, за допомогою якого команда далі може будувати спільну роботу. Для того, щоб ця робота була злагодженою та поступовою, кожному учаснику команди супроводу необхідно чітко розуміти, яку саме роботу він виконуватиме, над якими вузькими завданнями працюватиме та яким чином ця робота впливатиме на спільний результат та мету.

Одним за найважливіших компонентів ефективної роботи команди супроводу є визначення «правильного» освітнього маршруту для дитини з ООП. Під словом «правильний» розуміється такий освітній маршрут, що враховує усі особливі освітні потреби такої дитини, враховує її індивідуальні особистісні характеристики, її можливості до комунікативної діяльності та інші унікальні, притаманні кожній окремій дитині риси.

Для виконання цієї роботи команді супроводу необхідно:

- Детально вивчити особову справу дитини;
- Ретельно ознайомитися з рекомендаціями ІРЦ;

- Провести власне детальне психологічне обстеження дитини в освітньому закладі;
- Визначити рівень розвитку когнітивної, емоційно-вольової та комунікативної сфери дитини з ООП;
- Дізнатися пропозиції батьків щодо розвитку дитини з ООП;
- Колегіально визначити головну мету та завдання роботи з дитиною;
- Колегіально обрати підхожі для дитини з ООП навчальні та корекційно-розвивальні програми.

Для того, щоб здійснити вибір навчальної програми, необхідно розуміти, що застосувати: адаптацію чи модифікації.

Адаптація та модифікації освітнього середовища добираються:

- Враховуючи освітні та фізичні особливості розвитку дитини;
- Не шкодячи іншим учасникам освітнього процесу;
- Враховуючи загальний базовий освітній компонент та типову корекційну програму для кожного типу порушень розвитку.

Адаптації та модифікації потребують:

- Предметно-просторовий компонент освітнього середовища;
- Психодидактичний компонент освітнього середовища;
- Соціальний компонент освітнього середовища.

Від практиків часто можна почути, що освітній маршрут встановлюють спеціалісти ІРЦ. Але це не зовсім вірно. Перш за все, висновки ІРЦ мають рекомендаційний характер і батьки дитини з ООП можуть дослухатися до них, а можуть на свій власний розсуд обрати іншу форму навчання чи освітній заклад. По-друге, спеціалісти ІРЦ проводять комплексну експрес-діагностику, яка повинна вкластися у дуже короткий термін, і не мають постійного доступу до дитини, а отже, результати таких досліджень можуть відрізнятися від отриманих на місцях. Бо існує низка факторів, через які дитина може в рамках психодіагностичного обстеження в ІРЦ виконати завдання на нижчому рівні, аніж у спокійному середовищі освітнього закладу де вона перебуває постійно. Саме через це на складання ІІР команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП надається 3 календарні місяці: для детального психодіагностичного обстеження, спостереження за дитиною та ухвалення рішення на основі двох експертних оцінок – фахівців ІРЦ та учасників команди супроводу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке психофізичний розвиток дитини?
2. Що розуміють під порушеннями психофізичного розвитку?
3. Які основні види аномального розвитку виділяють у дітей?
4. Хто відноситься до категорії дітей з особливими освітніми потребами (ООП)?
5. Чому інклюзивний підхід важливий у роботі з дітьми з ООП?
6. Які особливості психічного розвитку дітей із порушеннями інтелектуального розвитку?
7. У чому полягають особливості розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей із мовленнєвими порушеннями?
8. Як порушення слуху або зору впливають на пізнавальну, емоційну та соціальну сферу дитини?

9. Які особливості психічного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату?
10. У чому проявляються емоційно-вольові порушення у дітей і як вони впливають на поведінку?
11. Що таке затримка психічного розвитку (ЗПР) і які її основні прояви?
12. Що таке корекційно-розвивальна робота з дітьми з ООП?
13. Як вихователь може організувати індивідуальну та групову роботу з дітьми з ООП?
14. У чому полягає значення командного підходу у роботі з дитиною з особливими потребами?
15. Що таке індивідуальна програма розвитку (ІПР) і як її складають?
16. Які методи та прийоми використовують для стимулювання пізнавальної діяльності дітей з порушеннями?
17. Як можна розвивати емоційно-вольову сферу у дітей з ООП?
18. Як родина може підтримувати розвиток дитини з порушеннями психофізичного розвитку?
19. Які основні принципи інклюзивної освіти для дітей з ООП?
20. Які ознаки свідчать про ефективність корекційно-розвивальної роботи з дитиною?
21. Які етапи розробки ІПР у закладі дошкільної освіти?
22. Які дані необхідно враховувати при складанні ІПР (психофізичний стан, здібності, рівень розвитку, інтереси)?
23. Які види цілей включаються в ІПР (корекційні, розвивальні, освітні)?
24. Як оцінюють ефективність ІПР і за якими критеріями коригують програму?
25. Що таке модифікації освітніх програм у ЗДО для дітей з ООП?
26. Які приклади адаптацій навчального середовища можна застосувати для дітей з порушеннями зору, слуху чи опорно-рухового апарату?
27. У чому різниця між зміною змісту навчання і зміною форм організації діяльності дитини?
28. Як адаптувати завдання та методи навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини?
29. Які ресурси та матеріали можуть бути використані для адаптації освітнього процесу у ЗДО?
30. Хто входить до команди супроводу дитини з ООП у закладі дошкільної освіти (психолог, логопед, дефектолог, вихователь, батьки)?
31. Які основні завдання команди супроводу у роботі з дитиною?
32. У чому полягає координація дій членів команди для досягнення цілей ІПР?
33. Як команда супроводу взаємодіє з родиною дитини для забезпечення гармонійного розвитку?
34. Які методи оцінки та моніторингу розвитку дитини застосовує команда супроводу у ЗДО?

ТЕМА: РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: розкрити психологічну сутність понять особистість і самосвідомість у контексті розвитку дитини дошкільного віку; охарактеризувати основні новоутворення особистісного розвитку в дошкільному віці; показати етапи становлення «Я-концепції», самооцінки, емоційно-ціннісного ставлення до себе та інших; визначити вплив спілкування, гри, сімейного та освітнього середовища на формування самосвідомості; сприяти усвідомленню студентами ролі вихователя у розвитку позитивного образу «Я» дитини.

Опорні поняття: особистість, самосвідомість, Я-концепція, образ «Я», самооцінка, ідентичність, емоційно-ціннісне ставлення до себе, самопізнання, самовираження, саморегуляція поведінки, моральний розвиток, провідна діяльність як чинник становлення особистості, роль дорослого у формуванні самосвідомості, розвиток емпатії та соціальних почуттів у дошкільників.

Література:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
2. Долинська Л. В., Лисянська Т.М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
6. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
7. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
8. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.
9. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

Розвиток особистості дитини включає дві сторони:

- 1) дитина поступово починає розуміти навколишній світ і усвідомлює своє місце в ньому, що породжує нові типи мотивів поведінки, під впливом яких дитина здійснює ті чи інші вчинки;
- 2) розвиток почуттів і волі; вони забезпечують дієвість цих мотивів, стійкість поведінки, її відому незалежність від зміни зовнішніх обставин

Табл. 16. Зміст мотивів поведінки. Формування системи мотивів

Молодший дошкільний вік	
Фактори розвитку мотивів	Система мотивів, їх зміст
Стимування безпосередніх спонукань дитини сприяє присутність дорослого або інших дітей. Найбільш сприятливі умови для	Найбільш сильним мотив – заохочення, одержання нагороди. Більш слабкий – покарання (у спілкуванні з дітьми це, в

підкорення спонукань дитини правилам поведінки, як уже відомо, створюють в ролевій грі.	першу чергу, виключення з гри), ще слабкіший – власне обіцяння дитини.
Середній дошкільний вік	
Фактори розвитку мотивів	Система мотивів, їх зміст
На мотивацію та ефективність виконуваних дитиною дій впливають ті окремі успіхи і невдачі, з якими вона стикається. Ігрова діяльність, спілкування з ровесниками, пізнавальний розвиток, спілкування з дорослими.	Середні дошкільники переживають успіх і неуспіх. Але якщо успіх впливає позитивно на роботу, то невдача – завжди негативно: вона не стимулює продовження діяльності. <i>Домінуючі мотиви</i> – ті, що мають перевагу в мотиваційній ієрархії, яка формується. Проте це домінування ще не зовсім стійке, воно може проявлятися по-різному в різних видах діяльності і в різних умовах.
Старший дошкільний вік	
Фактори розвитку мотивів	Система мотивів, їх зміст
Мотиви спілкування з товаришами; мотив не просто отримати схвалення, а й отримати за певний результат.	Старші дошкільники починають судити про вчинки не тільки за їх результатами, але й за мотивами. Певна ієрархія мотивів.

САМОСВІДОМІСТЬ – центральне новоутворення дошкільного віку.

Табл. 17. Розвиток самосвідомості

ЛІНІЇ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ	ВІК	
	середній дошкільний	старший дошкільний
Фактори розвитку	Розвиток самосвідомості дошкільників у залежності від особливостей сімейного виховання.	Діти з точним уявленням про себе виховуються в сім'ях, де приділяють їм досить багато часу; позитивно оцінюють їх фізичний стан та розумові дані, але не вважають рівень їх розвитку вищим, ніж у більшості ровесників; прогнозують гарну успішність в школі
Самооцінка	Через оцінку вихователя, через оцінювання продуктів своєї діяльності і ровесників, оцінка позитивна, трохи завищена.	До 6 років зберігається завищена самооцінка, але в цей час діти хвалять себе уже не в такій відкритій формі, як раніше. До 7 років у більшості самооцінка вмінь стає більш адекватною
Усвідомлення	Дитина, маючи	Дитина орієнтується в своїх

власних переживань	різноманітні переживання, не усвідомлює їх. Її емоції та почуття можна було б передати так: «мені радісно», «мені засумувало».	емоційних станах і може виразити їх словами: «я радий», «я засмучений», «я сердитий»
Статева ідентифікація	Дитина усвідомлює себе як хлопчика чи дівчинку. Діти оволодівають уявленнями про відповідні стилі поведінки. Більшість хлопчиків намагаються бути сильними, сміливими, не плакати від болю або образи; багато дівчаток – акуратними, діловими в побуті і м'якими або кокетливо – вередливими у спілкуванні	Хлопчики і дівчатка грають не в усі ігри разом, у них з'являються специфічні ігри – тільки для хлопчиків і тільки для дівчаток
Усвідомлення себе у часі	Починається усвідомлення себе в часі	В старшому дошкільному віці дитина пам'ятає себе в минулому, усвідомлює в теперішньому та уявляє в майбутньому: «коли я був маленьким», «коли я виросту великим» тощо.

Дорослі для дитини – основне джерело інформації про себе. Вони допомагають дитині усвідомити і її власну статеву належність.

До кінця раннього дитинства дитина засвоює свою статеву належність, але не знає, яким змістом повинні бути наповнені слова «хлопчик» і «дівчинка». Дорослі починають, свідомо або несвідомо, навчати дитину її статевої ролі відповідно до загальноприйнятих стереотипів, орієнтуючи її в тому, що значить бути хлопчиком або дівчинкою.

Хлопчикам дозволяють більше проявів агресивності, заохочують активність, ініціативність, а від дівчаток чекають душевності, чуйності й емоційності.

Орієнтація дитини на цінності своєї статі найчастіше відбувається в сім'ї.

Умови розвитку особистості дошкільників

- ☞ спілкування з дорослими – зразками поведінки для дітей служать насамперед самі дорослі – їхні вчинки, взаємини.
- ☞ спілкування з ровесниками і самостійність
- ☞ взаємооцінки
- ☞ статеву приналежність і вибір статевої ролі

- ⇒ статеворольові відносини з однолітками
- ⇒ повноцінний розвиток ігрової діяльності
- ⇒ активність і самостійність дитини

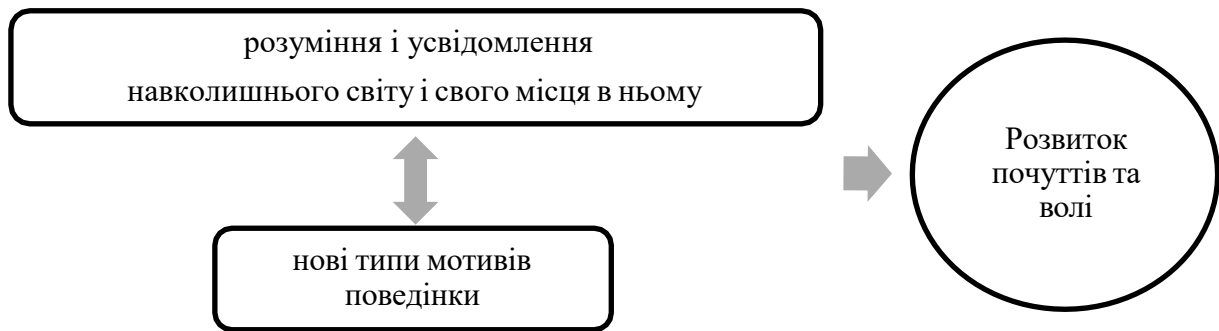

Рис. 22. Взаємозв'язок мотивів поведінки та вольової сфери

Питання для самоконтролю

1. Що таке особистість у психологічному контексті дошкільного віку?
2. Що розуміють під самосвідомістю дитини і які її основні компоненти?
3. У чому полягає взаємозв'язок між розвитком особистості та провідною діяльністю дитини (гра, продуктивна діяльність)?
4. Які чинники впливають на формування самосвідомості дошкільника (сім'я, вихователь, середовище, спілкування)?
5. Як розвиток емпатії та соціальних почуттів сприяє становленню особистості дитини?
6. Що таке «Я-концепція» і як вона формується у дошкільників?
7. У чому полягає роль самооцінки у розвитку особистості дитини?
8. Як дитина дошкільного віку виражає емоційно-ціннісне ставлення до себе?
9. Які стадії становлення позитивного образу «Я» у дітей 3–6 років?
10. Як вихователь може підтримувати розвиток адекватної самооцінки у дошкільників?
11. Що розуміють під самопізнанням у дошкільників і як воно проявляється у поведінці та спілкуванні?
12. Які форми самовираження характерні для дітей дошкільного віку (малювання, рольові ігри, продуктивна діяльність)?
13. Як самовираження сприяє розвитку творчих здібностей і самосвідомості?
14. У чому проявляється саморегуляція поведінки у дошкільників?
15. Яку роль відіграє моральний розвиток у становленні особистості дитини?
16. Як взаємодія з ровесниками впливає на формування самосвідомості?
17. Яку роль відіграє сімейне середовище у розвитку Я-концепції?
18. Як гра та спільна діяльність з дорослими формують соціальні почуття та емоційно-ціннісне ставлення до інших?
19. Які прояви емпатії можна спостерігати у дітей дошкільного віку?
20. Як вихователь може організувати діяльність у групі для підтримки позитивного образу «Я» та соціальної адаптації дітей?
21. Як оцінити рівень розвитку самосвідомості дошкільника?
22. Які завдання вихователя сприяють формуванню адекватної самооцінки та Я-концепції?
23. Як поєднувати ігрову та продуктивну діяльність для розвитку особистості?
24. Які методи роботи допомагають розвивати саморегуляцію поведінки у дітей?
25. Як враховувати індивідуальні особливості дітей при формуванні самосвідомості та соціальних навичок?

ТЕМА: ТЕМПЕРАМЕНТ І ХАРАКТЕР ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: розкрити сутність понять темперамент і характер у структурі особистості дитини; ознайомити студентів з основними типами темпераменту та їх проявами у поведінці дошкільників; показати особливості формування рис характеру у дітей цього віку; визначити взаємозв'язок темпераменту, характеру та умов виховання; сформувати у студентів уміння враховувати індивідуально-психологічні особливості дітей у виховній роботі.

Опорні поняття: темперамент, типи темпераменту (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік), індивідуальні відмінності, емоційна збудливість, активність, урівноваженість нервових процесів, пластичність та ригідність поведінки, характер, риси характеру, моральні якості, вольові якості, умови формування характеру, вплив темпераменту на формування характеру, індивідуальний підхід до дітей різних типів темпераменту.

Література:

5. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
6. Долинська Л. В., Лисянська Т.М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.
7. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
8. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
9. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
10. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
11. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
12. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.
13. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

Основа індивідуальних відмінностей у дітей – фізіологічні особливості нервової системи (на основі властивостей нервових процесів): ● *сила / слабкість нервових процесів*; ● *врівноваженість / неврівноваженість нервових процесів*; ● *рухливість \ малорухливість нервових процесів*.

Табл. 18. Характеристика типів темпераменту

ТИПИ ТЕМПЕРАМЕНТУ	
● Холерик (сильний, неврівноважений, рухливий): Властива висока реактивність, підвищено збудлива реакція на оточуюче.	● Сангвінік (сильний, врівноважений, рухливий): Знижена сенситивність.
ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ТЕМПЕРАМЕНТУ	
● Холерик: Нестриманий, конфліктний, агресивний, невитриманий.	● Сангвінік: Недостатньо зосереджений, похапливий, поверховий, легковажний.
ВРАХУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ	
Енергію холерика слід підтримувати і спрямовувати на корисні справи, ставити перед ним складні завдання, допомагати йому осмислити матеріал. Важливо виключати з обстановки все, що збуджує нервову систему, розвивати і зміцнювати процес гальмування шляхом організації спокійної діяльності і вправ, стриманої поведінки, давати йому можливість реалізувати потребу в руховому навантаженні. У вихованні холерика особливо необхідний систематичний контроль за поведінкою і діяльністю, дотримання правил, якістю і повнотою виконання завдань і вимог дорослих. Потрібно вчити холерика рахуватися з іншими, не ображати їх самолюбства.	У сангвініка слід формувати стійкі уподобання та інтереси, не допускати поверхового, недбалого виконання ним завдання, необхідно вимагати від дитини доводити розпочату справу до кінця, виховувати в неї позитивне ставлення до достоїнств інших, уміння рахуватися з їхньою думкою; з малих років учити дитину уважно ставитися до товаришів, прагнути, щоб складались міцні стійкі стосунки, щоб нові знайомства не витісняли старих прихильностей
ТИПИ ТЕМПЕРАМЕНТУ	
● Флегматик (сильний, врівноважений, малорухливий): Байдужий, консервативний.	● Меланхолік (слабкий): Відзначається мрійливістю, деякою відчуженістю від інших дітей, надмірно чутливі до емоційного ставлення до них оточуючих.
ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ТЕМПЕРАМЕНТУ	
● Флегматик: Млявий, байдужий, консервативний.	● Меланхолік: Хворобливо вразливі. Замкнуті, наявна відчуженість, безвілля.
ВРАХУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ	
У вихованні дитини-флегматика головне – розвивати інтерес до рухів, формувати трудові навички, слідкувати, щоб діти завжди були зайняті, привертати їх до	Виховання дитини-меланхоліка вимагає виключення тепличних умов. З однієї сторони, слід рахуватися з дуже ранимою нервовою системою, швидкою

діяльності в колективі, учити за допомогою ігор і занять прискорювати темп дій, заохочувати найменші прояви швидкості, рухливості, спритності. Тоді в'ялість не перетвориться в лінивість, рівність почуттів – у їх бідність і слабкість	втомлюваністю, слабкістю нервових процесів, але, з другого боку, потрібно допомогти дитині перебороти сором'язливість, неспокій, неспівчутність, невпевненість у своїх силах, щоб вони не перетворилися в слабохарактерність. Виявляючи до такої дитини чуйність і доброзичливість, потрібно терпеливо розвивати в неї активність, вміння переборювати неспокій, труднощі, підтримувати позитивні емоції

Важливість урахування у вихованні і навчанні індивідуально-типологічних особливостей дитини очевидна. Ігнорування властивостей темпераменту приводить до розвитку негативних рис у дошкільників, наприклад, у сангвініка – розпорошеності, розкиданості інтересів; у флегматика – безініціативності, байдужості, ліні, в'ялості, апатії; у холерика – нестриманості, різкості, нелгідності, легковажності; у меланхоліка – сором'язливості, замкнутості, невпевненості, образливості.

Характер формується під впливом умов життя в процесі активної діяльності самої дитини. Процес цей починається в ранньому дитинстві, коли дитина здебільшого мимоволі переймає від дорослих певні способи поведінки, те чи інше ставлення до людей. Швидко включається й опосередкований шлях пізнання оточуючого в процесі спілкування з близькими, які цілеспрямовано впливають на дитячу поведінку. Наймогутнішим джерелом все ж є активна діяльність дитини. Дитина усвідомлює свої можливості, оволодіває своїми рухами, навчається керувати собою.

Дошкільний вік є періодом активного засвоєння прикладу дорослих і формування механізмів особистісної поведінки, тобто здатністю регулювати власну поведінку засвоєними зразками від оточуючих дорослих

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення темпераменту та поясніть його значення у структурі особистості дитини.
2. Назвіть основні типи темпераменту та охарактеризуйте кожен з них (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік).
3. Які основні індивідуальні відмінності поведінки дітей пов'язані з типом темпераменту?
4. Що таке характер і які основні риси характеру формуються у дошкільному віці?
5. Які моральні та вольові якості характерні для дітей дошкільного віку?
6. Як темперамент впливає на формування характеру дитини?

7. Що таке емоційна збудливість, активність, урівноваженість нервових процесів, пластичність та ригідність поведінки, і як ці риси проявляються у дітей різних типів темпераменту?

8. Які умови найбільш сприятливі для формування позитивних рис характеру у дітей дошкільного віку?

1. Наведіть приклади поведінки дитини, що дозволяють визначити її тип темпераменту.

2. Які стратегії виховання та навчання найбільш ефективні для дітей сангвінічного типу?

3. Як слід організувати діяльність для холерика, щоб зменшити конфліктність та підвищити продуктивність?

4. Які підходи до виховання ефективні для флегматичних дітей?

5. Як підтримати меланхоліка у подоланні тривожності та страхів у соціальній взаємодії?

6. Наведіть приклади того, як індивідуальний підхід до дітей різних типів темпераменту може вплинути на формування рис характеру.

1. Поясніть взаємозв'язок між темпераментом, характером та умовами виховання.

2. Чому важливо враховувати тип темпераменту дитини при організації колективної діяльності у дитячому садку?

3. Як знання про темперамент і характер допомагає педагогові розвивати соціальні та емоційні компетенції дошкільників?

4. Проаналізуйте ситуацію: у групі з'явився конфлікт між двома дітьми різних типів темпераменту. Які дії вихователя допоможуть ефективно вирішити ситуацію?

ТЕМА: ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ І СПЕЦІАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мета: розкрити сутність понять здібності, загальні та спеціальні здібності; охарактеризувати психологічні особливості розвитку здібностей у дошкільному віці; показати роль гри, продуктивної діяльності (малювання, ліплення, конструювання), спілкування та навчання у формуванні здібностей; визначити умови, що сприяють розвитку індивідуальних нахилів і творчого потенціалу дітей; враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик та технологій навчання і виховання, визначенні зони актуального та створенні зони найближчого розвитку.

Опорні поняття: здібності, загальні здібності, спеціальні здібності, обдарованість, талант, творчість, креативність, задатки, індивідуальні відмінності, інтелектуальні здібності, музичні, художні, мовленнєві здібності, передумови розвитку здібностей, роль гри у формуванні здібностей, розвивальне середовище.

Література:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.

2. Долинська Л. В., Лисянська Т.М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.

3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
6. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
7. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
8. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.
9. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

Розвиток дитини тісно пов'язаний з її **здібностями** – такими індивідуально-психологічними особливостями особистості, які забезпечують високі досягнення в діяльності, визначають придатність людини до того чи іншого її виду.

Уже в ранньому віці у дітей можна помітити найперший прояв здібностей – *схильність* до якого-небудь виду діяльності. Виконуючи її, дитина переживає радість, задоволення. Чим більше малюк займається цим видом діяльності, тим більше йому хочеться це робити, йому цікавий не результат, а сам процес.

Загальні здібності складають дві групи – пізнавальні і практичні. У дошкільному віці починають формуватися пізнавальні, практичні, деякі спеціальні здібності.

Пізнавальні здібності виявляються в пізнавальній діяльності. Їх формування включене в становлення образних форм пізнання дійсності: сприймання, образну пам'ять, наочно-образне мислення, уяву, тобто у створення образного фундаменту інтелекту

Пізнавальні здібності включають у себе сенсорні, інтелектуальні і творчі. **Сенсорні** зв'язані із сприйманням дитиною предметів та їх якостей, вони складають основу розумового розвитку. Сенсорні здібності інтенсивно формуються з 3-4 років. Засвоєння дошкільниками еталонів веде до виникнення ідеальних зразків властивостей предмета, які позначають у слові.

Основу розвитку **інтелектуальних** здібностей складають дії наочного моделювання: заміщення, використання готових моделей і побудова моделі на основі встановлення відношень між замісником і об'єктом, що його заміщає.

Творчі здібності пов'язані з уявою і дозволяють дитині знаходити оригінальні способи і засоби розв'язування задач, придумати казку або історію, створити задум гри або малюнка

Дошкільне дитинство створює сприятливі умови для формування **спеціальних** здібностей, передусім художніх. Дуже рано починають розвиватися в дітей музичні здібності та здібності до зображувальної діяльності. Складним видом спеціальних і здібностей є літературні, перші прояви яких спостерігаються у середньому і старшому дошкільному віці у словесній творчості (її елементи іноді проявляються в більш ранній період). Зароджуються в дошкільному віці театральні здібності.

Обдарованість – якісно своєрідне поєднання здібностей, яке обумовлює діапазон інтелектуальних можливостей людини, своєрідність її діяльності.

Обдаровані діти – діти, у яких у ранньому віці виявляються здібності і здатність до виконання певних видів діяльності.

Характерними особливостями обдарованих дітей є

- ~ висока пізнавальна активність і розвинутий інтелект, що виходить за межі вікових особливостей;
- ~ багата фантазія, творчість, винахідливість,
- ~ емоційна безпосередність, розвинуте почуття гумору, гостра реакція на несправедливість;
- ~ їм властивий високий енергетичний рівень, чітка моторна координація, фізична стабільність

Дошкільний вік сензитивний для розвитку здібностей.

Табл. 19. Групи обдарованих дітей

Діти з прискореним розумовим розвитком, з ранніми проявами інтелектуальних здібностей, з високою пізнавальною активністю
Їх приваблюють інтелектуальні ігри й заняття, вони рано починають читати, лічити, писати, прагнуть спілкуватися зі старшими дітьми або з дорослими, яким ставлять досить складні запитання. Мала рухова активність часто негативно позначається на їхньому загальному фізичному розвитку, у розумовому ж розвитку ці діти випереджають своїх однолітків
Діти з ранньою розумовою спеціалізацією, це діти, у яких спостерігаються яскраві прояви здібностей до якої-небудь галузі знань або до певної діяльності
Це може бути нахил до музичної, образотворчої діяльності, любов до природи, техніки, підвищений інтерес до розв'язання логічних завдань, до читання, конструювання тощо. У шкільному віці діти цієї групи демонструють високу обізнаність з окремих предметів або дисциплін. Загалом же вони випереджають однолітків лише в тій галузі знань або діяльності, до якої найбільше здатні
Діти з окремими ознаками незвичайних здібностей, це діти з потенційними ознаками обдарованості, з добре розвиненими пізнавальними психологічними процесами – мисленням, пам'яттю, увагою, уявою, мовленням
Вони не випереджають інших у загальному психічному розвитку, але вирізняються певною неординарністю суджень, думок, запитань, оригінальністю виробів і малюнків, більшою самостійністю. Коло їхніх зацікавлень широке, а тому часто-густо розвиненість у тій чи

іншій галузі виявляється досить поверховою. Окрім того, таким дітям усе легко дається – варто тільки зосередитися, типовою для них є проблема формування працьовитості

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «здібності» та поясніть їх роль у розвитку особистості дитини.
2. У чому полягає різниця між загальними та спеціальними здібностями?
3. Що таке обдарованість і талант, і як вони відрізняються від здібностей?
4. Назвіть основні види спеціальних здібностей у дошкільників (інтелектуальні, музичні, художні, мовленнєві) та охарактеризуйте їх.
5. Які психологічні передумови розвитку здібностей у дошкільному віці?
6. Що таке творчість та креативність, і як вони пов'язані із здібностями дитини?
7. Які індивідуальні відмінності впливають на розвиток здібностей у дошкільників?
8. Поясніть роль гри, продуктивної діяльності та спілкування у формуванні здібностей.
1. Наведіть приклади вправ або ігор, що сприяють розвитку загальних здібностей у дошкільників.
2. Які види діяльності найбільш ефективні для розвитку спеціальних здібностей: малювання, ліплення, конструювання, музика, мовлення?
3. Як вихователь може підтримати розвиток індивідуальних нахилів і творчого потенціалу дітей у групі?
4. Які умови створює розвивальне середовище для розвитку здібностей?
5. Наведіть приклади, як спілкування з однолітками та дорослими стимулює розвиток здібностей.
1. Проаналізуйте взаємозв'язок загальних і спеціальних здібностей у розвитку особистості дошкільника.
2. Поясніть, чому раннє виявлення здібностей важливе для формування обдарованості.
3. Як педагог може використовувати індивідуальний підхід для підтримки різних типів здібностей у групі?
4. Наведіть приклад ситуації у дитячому садку, коли гра чи творчий проєкт сприяли розвитку особливих здібностей дитини.

ТЕМА: ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Мета: розкрити сутність поняття психологічна готовність до школи; охарактеризувати основні компоненти готовності: інтелектуальну, мотиваційну, емоційно-вольову, соціальну та фізіологічну; показати роль сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні готовності до навчання; ознайомити студентів із критеріями та показниками сформованості шкільної зрілості; сформувати розуміння важливості комплексного підходу до оцінювання готовності дитини до школи.

Опорні поняття: психологічна готовність до школи, шкільна зрілість, інтелектуальна готовність, мотиваційна готовність, емоційно-вольова готовність, соціальна готовність, фізіологічна готовність, пізнавальна активність, навчальна мотивація, внутрішня позиція школяра, довільність психічних процесів, саморегуляція поведінки, пізнавальні інтереси, спілкування з дорослими і ровесниками, роль гри у підготовці до школи, діагностика готовності до навчання.

Література:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
2. Долинська Л. В., Лисянська Т.М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.
4. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.
5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.
6. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.
7. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.
8. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.
9. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.
10. Кучеренко А. Як підготувати батьків до вступу дитини в школу. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 12. С. 20–24.
11. Вебінар. Формуємо психологічну готовність дитини до навчання у школі.
https://www.youtube.com/watch?v=wIrxVYM2BAY&ab_channel=%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0
12. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/735298/>
13. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловійова Л., Хартман О. Якісна та кількісна характеристика готовності старших дошкільників до навчання у школі. *Психологічний часопис*. 2023. № 9

Дитина засвоїла світ предметів. Перед нею «відкрились» соціальні взаємини, смисл і мета діяльності дорослих у процесі моделювання соціальної дійсності в різних видах діяльності. До 6 років у дитини вперше з'явилися уявлення про себе як про члена суспільства, усвідомлення своєї індивідуальної

значущості, власних індивідуальних якостей, переживань і деяких психічних процесів приводять до зміни головних протиріч психічного розвитку. На перше місце висувається невідповідність між старим «дошкільним» способом життя і новими можливостями дітей, які випередили його. Можливості переросли характерні для дошкільника види діяльності, насамперед гру. Дитину не влаштовує, коли до неї ставляться, як до маленької. Вона хоче бути дорослою, а не грати в дорослих; вона прагне стати школярем, людиною, зайнятою справою серйозною – навчанням, до якого дорослі ставляться як до справжньої роботи. Так виникає криза семи років.

Педагогічна готовність до школи – це запас знань, умінь і навичок, наявний у дитини на момент вступу до школи. Під цим, як правило, мається на увазі вміння переказувати, читати, рахувати, однак **це не дає змоги спрогнозувати успішність навчання навіть на найближчий час.**

Психологічна готовність до школи – це складне утворення, до структури якого входить особистісна, інтелектуальна і соціально-психологічна готовність. Психологічна готовність включає здатність дитини до прийняття нової «соціальної позиції» – положення школяра, здатність управляти своєю поведінкою, своєю розумовою діяльністю, певний світогляд, готовність до володіння, провідною в молодшому шкільному віці діяльністю – навчальною.

В психології виділяють такі взаємопов'язані компоненти психологічної готовності дитини до шкільного навчання: мотиваційна, фізіологічна, інтелектуальна, емоційно-вольова та соціальна.

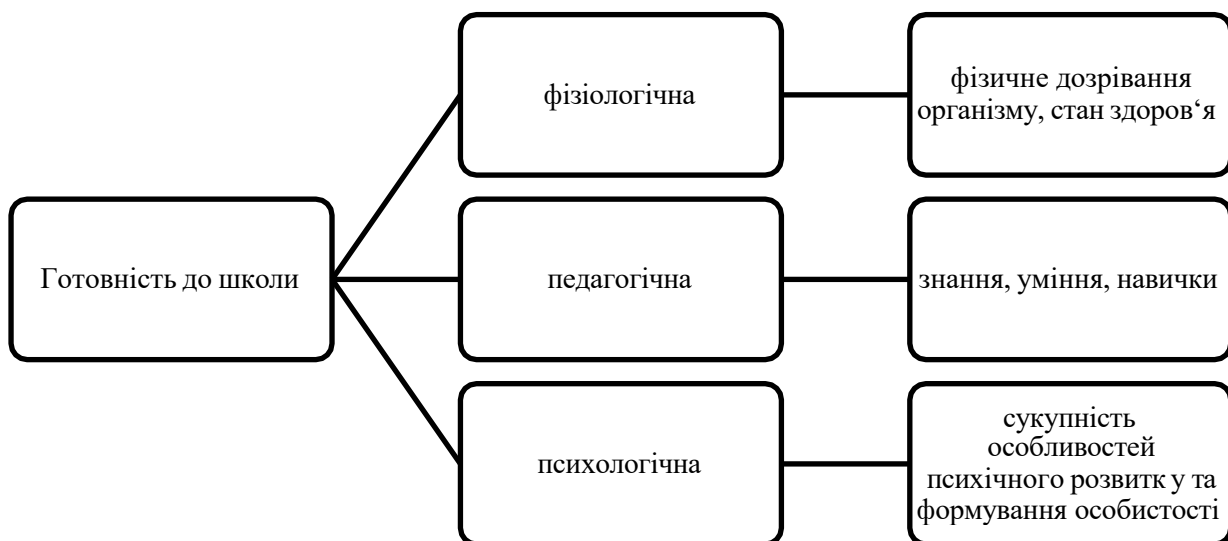

Рис. 23. Види готовності до шкільного навчання

Рис. 24. Компоненти психологічної готовності до школи

Рівень розвитку психологічної готовності дитини до шкільного навчання є дуже важливим показником. Для шестирічних дітей з високим рівнем психічного розвитку найбільш типовим є кооперативно-змагальний характер спілкування з однолітками, довільність у сфері взаємодії з дорослими та відкриття дитиною своїх переживань у сфері самосвідомості, крім того, принципово важливим є:

- сформовані прийоми ігрової діяльності, розвинена соціальна активність, засвоєні моральні та поведінкові норми; розвинена уява;
- високий рівень наочно-образного мислення, пам'яті, мовлення.

Щоб об'єктивно оцінити готовність дитини до школи, важливо спиратися на результати діагностики. Якісна перевірка передбачає нейропсихологічні тести, сучасні тести інтелекту та інтерв'ю з батьками.

Для перевірки психологічної готовності та мотивації використовують опитування дитини, де виявляють:

- чи хоче вона йти до школи та чому;
- чи розуміє, що таке бути школярем;
- чи готова рано прокидатися, самостійно збиратися до школи, складати підручники та шкільне приладдя, уважно слухати на уроці, спілкуватися з вчителем та виконувати домашні завдання.

Для оцінювання рівня розвитку інтелекту, пізнавальних навичок, моторики руки та загальної обізнаності в сучасних психологів є цілий арсенал інструментів.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «психологічна готовність до школи» та поясніть його значення.
2. Назвіть основні компоненти готовності дитини до навчання і охарактеризуйте кожен з них (інтелектуальна, мотиваційна, емоційно-вольова, соціальна, фізіологічна).
3. Що таке шкільна зрілість і як вона пов'язана з психологічною готовністю?
4. Які психічні процеси та вміння характеризують інтелектуальну готовність дитини до школи?
5. Поясніть значення мотиваційної готовності та внутрішньої позиції майбутнього школяра.
6. Які прояви емоційно-вольової готовності дозволяють визначити рівень саморегуляції поведінки дитини?
7. Що включає соціальна готовність дитини до школи і як її можна оцінити?
8. Які фізіологічні показники важливі для оцінки готовності до навчання?
9. Яку роль відіграє гра у підготовці дітей до школи?
10. Наведіть приклади ігор та вправ, що сприяють розвитку пізнавальної активності та довільності психічних процесів у старших дошкільників.
11. Як сім'я та заклад дошкільної освіти можуть сприяти формуванню готовності до школи?
12. Які критерії та показники використовуються для оцінювання психологічної готовності дитини до навчання?
13. Наведіть приклад спостереження, яке допомагає визначити рівень емоційно-вольової готовності дитини.
14. Які стратегії підтримки внутрішньої мотивації та навчального інтересу у старших дошкільників є ефективними?
15. Проаналізуйте взаємозв'язок між інтелектуальною, мотиваційною, емоційно-вольовою, соціальною та фізіологічною готовністю дитини.
16. Поясніть, чому комплексний підхід до оцінювання готовності дитини до школи є важливим.
17. Як педагог може адаптувати освітні завдання з урахуванням різного рівня психологічної готовності дітей?
18. Наведіть приклад ситуації, коли недостатній розвиток однієї з компонентів готовності впливає на успішність навчання дитини.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1

ТЕМА. Проблема вікової періодизації психічного та особистісного розвитку

Мета: ознайомити студентів із концепціями та підходами до вікової періодизації психічного та особистісного розвитку; виявити закономірності розвитку психічних процесів та особистості на різних вікових етапах; розвивати

вміння аналізувати вікові особливості дітей і порівнювати їх із нормами розвитку.

Глосарій основних термінів і понять:

Вікова періодизація – поділ онтогенезу на послідовні вікові етапи, які характеризуються особливими психічними та особистісними змінами.

Психічний розвиток – процес формування та зміни психічних процесів, властивостей і станів особистості в онтогенезі.

Особистісний розвиток – процес формування характеру, темпераменту, мотивів, цінностей та соціальних навичок.

Норма розвитку – типові показники розвитку психіки та особистості для певного віку.

Індивідуальні відмінності – відмінності у темпі, стилі та особливостях психічного розвитку між дітьми одного віку.

Фази онтогенезу – ключові періоди життя, що відрізняються структурою психічного розвитку (немовлячий, ранній дитячий, дошкільний, шкільний, підлітковий тощо).

Психічні процеси – відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення, емоції, воля.

Соціалізація – процес засвоєння соціальних норм, правил, цінностей та поведінкових моделей.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика віку
2. Психічний розвиток як засвоєння суспільно-історичного досвіду
3. Виховання і навчання як спеціально організовані способи передачі суспільного досвіду
4. Спадкові особливості і природжені властивості організму як передумови психічного розвитку
5. Виникнення вікових криз

Питання для обговорення:

Які основні критерії визначення віку у психічному та особистісному розвитку?

Чи можна говорити про «норми» розвитку для всіх дітей одного віку? Чому так або чому ні?

Як соціальне середовище та культура впливають на розвиток дитини у різні вікові періоди?

Чому психічний розвиток дитини неможливо розглядати поза соціальним середовищем?

Яким чином засвоєння соціального досвіду впливає на формування мислення та мовлення?

Чи завжди соціально-культурні норми сприяють розвитку дитини, чи іноді можуть його обмежувати?

У чому полягає різниця між природним навчанням і цілеспрямованим вихованням?

Які методи виховання та навчання найбільш ефективні для різних вікових груп?

Чи можна сказати, що навчання завжди стимулює психічний розвиток дитини?

Наскільки спадковість визначає темп розвитку дитини?

Яким чином зовнішнє середовище може компенсувати або посилити природжені особливості?

Чи існує «ідеальний баланс» між спадковими факторами та вихованням для гармонійного розвитку?

Чому вікові кризи є необхідним етапом розвитку особистості?

Які ознаки свідчать про наближення або наявність вікової кризи у дитини?

Як вихователю чи педагогу варто діяти під час вікових криз для підтримки розвитку дитини?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема. Передумови, умови і рушійні сили психічного розвитку

Мета: ознайомити студентів з факторами, що визначають психічний розвиток дитини; виявити передумови та умови розвитку, а також рушійні сили, що сприяють формуванню психічних процесів і особистості; розвивати вміння аналізувати взаємозв'язок спадкових, біологічних, соціальних і педагогічних чинників розвитку; сформувати навички застосування знань у практичній роботі з дітьми дошкільного віку.

Глосарій основних термінів і понять:

Передумови психічного розвитку – внутрішні фактори (спадковість, природжені властивості організму), що визначають потенціал розвитку психіки дитини.

Умови психічного розвитку – зовнішні чинники (сім'я, соціальне середовище, освітнє середовище), які сприяють або обмежують розвиток психіки.

Рушійні сили психічного розвитку – активні механізми та мотиви, що стимулюють розвиток психічних процесів, поведінки та особистості.

Спадковість – сукупність біологічних особливостей дитини, успадкованих від батьків.

Соціалізація – процес засвоєння соціальних норм, цінностей, правил і моделей поведінки.

Навчання і виховання – цілеспрямовані педагогічні впливи, що формують психічні процеси та особистість

Сензитивність вікова – оптимальне поєднання умов для розвитку певних психічних процесів і властивостей, притаманних певному віковому періоду.

Стадіальність – різночасовість, неспівпадання темпу і ритму розвитку психічних процесів і властивостей у різні вікові періоди; складність організації.

Диференціація – відокремлення процесів, властивостей і якостей і перетворення їх у самостійні форми діяльності.

Інтеграція – встановлення взаємозв'язків між окремими сторонами психіки.

Пластичність – здатність психіки змінюватися під впливом певних умов.

Нерівномірність – неоднаковість, непостійність у розвитку функцій.

Гетерохронність – різночасовість, асинхронність, неспівпадання в часі фаз розвитку окремих органів і функцій

Теоретичні питання:

1. Передумови психічного розвитку: біологічні та спадкові фактори.
2. Умови психічного розвитку: соціальні, культурні, педагогічні.
3. Рушійні сили психічного розвитку: мотиваційні, пізнавальні, емоційні аспекти.
4. Психічний розвиток і діяльність
5. Психічний розвиток і навчання

Питання для обговорення:

Яку роль відіграють спадкові особливості у формуванні психічних процесів дитини?

Чи можна вплинути на психічний розвиток дитини, якщо спадкові фактори обмежують певні здібності?

Як біологічні передумови взаємодіють із соціальним середовищем у розвитку дитини?

Які соціальні та культурні фактори найбільше впливають на психічний розвиток дошкільників?

Чи всі умови розвитку однаково важливі, чи є пріоритетні?

Як педагогічні впливи можуть компенсувати несприятливі соціальні умови?

Яким чином мотивація впливає на темп психічного розвитку дитини?

Чи можуть емоційні переживання уповільнювати або прискорювати розвиток?

Яку роль відіграють пізнавальні потреби у формуванні активності та самостійності дитини?

Чому діяльність вважають основним механізмом психічного розвитку?

Які види діяльності найбільш сприяють розвитку мислення, пам'яті та уваги у дошкільників?

Чи можна говорити про «провідну діяльність» для різних вікових етапів?

Чим навчання відрізняється від природного розвитку психіки дитини?

Які методи навчання найбільш ефективні для стимуляції психічного розвитку?

Як педагог може врахувати індивідуальні темпи розвитку при організації навчання?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема. Особливості темпу психічного розвитку та індивідуальні відмінності дітей. Методологічні принципи вивчення психіки дитини

Мета: ознайомити студентів із поняттями темпу психічного розвитку та індивідуальних відмінностей дітей; розвивати вміння аналізувати психічний розвиток дитини через метод спостереження, аналізу продуктів діяльності, соціометричне дослідження; формувати навички виявлення індивідуальних особливостей дітей і оцінки їхніх психічних проявів у різних видах діяльності.

Глосарій основних термінів і понять

Темп психічного розвитку – швидкість, з якою дитина засвоює нові знання, навички, соціальний досвід та адаптується до змін у середовищі.

Індивідуальні відмінності – унікальні особливості психічного, емоційного та поведінкового розвитку дітей одного віку, що визначають їхню неповторність.

Психічний розвиток – процес формування та зміни психічних процесів, властивостей і станів особистості в онтогенезі.

Метод спостереження – систематичне та цілеспрямоване вивчення поведінки дитини у природних або спеціально організованих умовах для оцінки її психічного розвитку.

Аналіз продуктів діяльності – оцінка психічного розвитку дитини через результати її діяльності (малюнки, конструкції, творчі роботи, письмові завдання), що відображають мислення, уяву, увагу та емоційні прояви.

Соціометричне дослідження – метод вивчення міжособистісних відносин у групі дітей, який дозволяє виявити структуру соціальних зв'язків, симпатії та антипатії, а також рівень інтеграції в колективі.

Індивідуальний підхід – організація педагогічного процесу з урахуванням особливостей темпу психічного розвитку, здібностей і інтересів кожної дитини.

Провідна діяльність – вид діяльності, який визначає психічний розвиток дитини на певному віковому етапі та стимулює розвиток ключових психічних процесів.

Психологічна характеристика – систематизований опис особливостей психічного розвитку, поведінки та міжособистісних взаємодій дитини.

Методологічні принципи вивчення психіки дитини – основні підходи, правила та критерії, що визначають наукове дослідження психічного розвитку (системність, комплексність, диференціація, об'єктивність, етичність).

Теоретичні питання:

1. Фактори, що впливають на індивідуальні відмінності (спадковість, середовище, навчання).
2. Метод спостереження у психології: принципи, види, переваги та обмеження.
3. Особливості використання методу аналізу продуктів діяльності в дитячій психології
4. Психологічні особливості дітей дошкільного віку, що обмежують застосування деяких психодіагностичних методик.
5. Схема комплексного дослідження дитини раннього віку.
6. Схема комплексного дослідження дитини дошкільного віку

Питання для обговорення:

Чому по відношенню до дітей не завжди можна використовувати тести-опитувальники?

Чим відрізняється психодіагностика дітей раннього, середнього і старшого дошкільного віку?

Чому необхідна і в чому полягає адаптація психодіагностичних методів до дітей дошкільного віку?

Що представляє собою карта індивідуального психологічного розвитку дитини дошкільного віку.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Психічний розвиток новонародженої дитини та немовляти

Мета: дати характеристику психічним особливостям розвитку новонароджених та немовлят, розвивати вміння аналізувати розвиток психічних процесів у ранньому віці та визначати індивідуальні відмінності дітей, формувати навички спостереження за поведінкою, емоційними реакціями та взаємодією дітей із навколишнім середовищем, сприяти розумінню значення провідних видів діяльності та сенсорного досвіду для психічного розвитку дитини

Глосарій основних термінів і понять:

Психічний розвиток – процес формування психічних процесів, властивостей та особистісних рис у дитини.

Новонароджена дитина – дитина у віці від народження до 1 місяця життя, із сформованими базовими рефlekсами та первинними психічними функціями.

Немовля – дитина у віці від 1 місяця до 1 року, яка активно освоює рухові, сенсорні та соціальні навички.

Сенсорний розвиток – формування відчуттів і сприймання через органи чуття.

Рефлекси новонародженого – автоматичні, вроджені реакції на зовнішні подразники (смоктальний, хапальний, пошуковий тощо).

Емоційний розвиток – формування базових емоцій, здатності до емоційного реагування та вираження почуттів.

Соціальний розвиток – розвиток взаємодії з дорослими та іншими дітьми, здатності до комунікації та прив'язаності.

Провідна діяльність у немовлячому віці – сенсорна та ігрова діяльність, через яку дитина активно пізнає світ і засвоює соціальні та пізнавальні навички.

Хапальні рухи – рефлексорні дії руки немовляти, спрямовані на захоплення предметів.

Агукання – рання форма вокалізації у немовлят, яка передуює справжній мові та свідчить про розвиток мовленнєвої сфери.

Соціальний розвиток – розвиток взаємодії з дорослими та іншими дітьми, здатності до комунікації та прив'язаності.

Криза новонародженості – період адаптації новонародженої дитини до життя поза утробою матері, що супроводжується змінами поведінки та психічної активності.

Криза першого року життя – віковий період близько 8–12 місяців, коли дитина активно освоює рухові, мовленнєві та соціальні навички, проявляючи нові форми самостійності та емоційної активності.

Комплекс пожвавлення – сукупність поведінкових і емоційних реакцій немовляти на нові стимули, що свідчить про його готовність до контакту та пізнання.

Розвиток моторної сфери – формування координації рухів, крупної та дрібної моторики, що забезпечує активну взаємодію з навколишнім середовищем.

Розвиток мотиваційної сфери – формування потреб, інтересів, прагнень, які стимулюють активність та дослідження світу.

Теоретичні питання:

1. Безумовні рефлекс та їх значення у розвитку дитини. Криза новонародженості
2. Особливості розвитку органів чуття. Когнітивна сфера новонародженого
3. Своєрідність ситуації розвитку, новоутворення період новонародженості
4. Роль спілкування з дорослими у психічному розвитку немовляти
5. Комплекс пожвавлення: передумови, складові і етапи формування
6. Розвиток рухів і дій та їх роль у психічному розвитку немовляти (хватування, маніпулювання)
7. Розвиток когнітивної сфери немовляти
8. Криза першого року життя та її новоутворення

Питання для обговорення:

Чому народження вважається кризовим моментом в житті дитини?

Що таке атавістичні рефлекс? Яка їх роль в житті дитини?

Перша посмішка дитини: її специфіка, психологічний зміст, терміни і умови появи.

Чи можливе пренатальне виховання?

Які фактори впливають на пренатальний розвиток?

. Назвіть межу періоду новонародженості з позиції медицини, фізіології.

Подумайте і назвіть причину цього явища: вчені стверджують, що новонароджений, перебуваючи в стані голодного збудження, заспокоюється, якщо чує спокійне серцебиття матері, записане на магнітофон.

У чому полягає **психологічний зміст періоду новонародженості**?

Які основні труднощі адаптації дитини до нового середовища?

Які **біологічні та соціальні фактори** найбільше впливають на психічний розвиток немовляти?

Які прояви має **криза новонародженості**? Чому її вважають необхідним етапом розвитку?

Що таке **комплекс пожвавлення** і яке його значення для подальшого соціального розвитку дитини?

Як розвивається **сенсорна та моторна сфера** дитини у перший рік життя? Які зв'язки існують між ними?

Які **перші форми емоційного спілкування** між немовлям і дорослим можна спостерігати?

Як формується **мотиваційна сфера** немовляти? Яку роль відіграє потреба у спілкуванні?

У чому полягає сутність **кризи першого року життя**? Які новоутворення з'являються в цей період?

Як змінюється поведінка дитини у зв'язку з появою **хапальних рухів і самостійного пересування**?

Яке значення має **агукання та лепет** у розвитку мовлення немовляти?

Як можна **використовувати метод спостереження** для вивчення психічного розвитку немовляти? Які показники слід фіксувати?

Як дорослий може **стимулювати розвиток немовляти** через ігри, спілкування, рухову активність?

Яким чином **порушення у розвитку моторики або емоційної сфери** можуть впливати на загальний психічний розвиток у подальшому?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема. Соціальні передумови та особливості психічного розвитку дошкільника. Основні напрямки соціалізації дітей дошкільного віку

Мета: поглибити знання студентів про характерні особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку, уясувати провідні види діяльності, основні психічні новоутворення і вікові завдання дошкільного періоду, залучити до самостійного рішення для визначення психолого-педагогічних умов соціалізації дітей дошкільного віку.

Глосарій основних термінів і понять:

Соціальна ситуація розвитку – специфічне для кожного віку поєднання умов життя дитини, її відносин із дорослими та ровесниками, яке визначає напрям психічного розвитку.

Дозрівання організму – природний, біологічно зумовлений процес формування фізіологічних систем (нервової, сенсорної, моторної), який створює основу для розвитку психічних процесів.

Психічний розвиток – послідовне становлення і зміна психічних процесів, властивостей, здібностей і форм поведінки в онтогенезі.

Протиріччя розвитку – суперечності між новими потребами дитини і наявними можливостями чи умовами середовища, які виступають рушійними силами психічного розвитку.

Рольова гра – провідна діяльність дошкільника, у якій дитина відтворює соціальні ролі дорослих, засвоює соціальні норми, правила та способи поведінки.

Позаситуативне спілкування – форма спілкування, у якій дитина підтримує контакт із дорослим не лише в конкретній ситуації, а й на основі інтересу до взаємин, емоцій і вражень (з'являється у старшому дошкільному віці).

Соціальна активність – прагнення дитини взаємодіяти з оточенням, проявляти ініціативу у спілкуванні, грі, спільній діяльності, брати участь у житті групи.

Соціальна взаємодія – процес обміну діями, емоціями, інформацією між людьми; у дошкільному віці розвивається через гру, спілкування та спільну діяльність.

Соціалізація – процес засвоєння дитиною норм, цінностей, способів поведінки, прийнятих у суспільстві; становлення її як соціальної істоти.

Індивідуалізація – розвиток у дитини усвідомлення власної унікальності, відмінності від інших, формування особистісного «Я», індивідуального стилю поведінки.

Адаптація – процес пристосування дитини до нових соціальних умов (наприклад, до дитячого садка, групи ровесників), що включає емоційне, поведінкове та фізіологічне узгодження із середовищем.

Соціальна компетентність – здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, розуміти емоційні стани й наміри партнерів, дотримуватися соціальних правил.

Соціальний розвиток – процес формування у дитини соціальних умінь, моральних уявлень, навичок співробітництва, емпатії та відповідальності.

Позиція дитини в системі відносин – її роль, статус і характер участі у взаємодії з дорослими та однолітками; визначає рівень соціальної зрілості.

Соціально-рольова поведінка – дії, що відповідають певним суспільним або ігровим ролям (дитина, учень, друг, вихователь, лікар тощо).

Питання для обговорення:

У чому полягає специфіка соціальної ситуації розвитку дошкільника?

Як взаємопов'язані процеси соціалізації та індивідуалізації у дошкільному віці?

Яку роль відіграє дозрівання організму у формуванні новоутворень дошкільного віку?

Які основні протиріччя психічного розвитку характерні для дошкільного дитинства?

Як рольова гра впливає на соціальний і особистісний розвиток дитини?

У чому полягає відмінність між ситуативним і позаситуативним спілкуванням дошкільника з дорослими та ровесниками?

Які чинники визначають успішність соціальної адаптації дитини у дошкільному колективі?

Як можна сприяти розвитку соціальної активності дитини у групі дитячого садка?

Яким чином соціальна взаємодія з ровесниками впливає на формування самооцінки дошкільника?

Як вихователь може підтримувати баланс між соціалізацією та індивідуалізацією дитини

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема: Розвиток спілкування і спільної діяльності з ровесниками у дошкільному віці

Мета: поглибити знання студентів про закономірності розвитку спілкування та спільної діяльності у дітей дошкільного віку, розвивати здатність аналізувати форми взаємодії дітей із ровесниками, визначати індивідуальні особливості та рівень соціальної компетентності, формувати навички оцінки взаємодії дітей у групі, використовуючи спостереження, соціометричні та ігрові методики, сприяти усвідомленню значення спільної діяльності для розвитку соціальних навичок, саморегуляції та моральних уявлень.

Глосарій основних термінів і понять

Спілкування – процес взаємного обміну інформацією, емоціями та досвідом між людьми; у дошкільному віці формується як вербальне та невербальне спілкування.

Спільна діяльність – взаємодія дітей, спрямована на досягнення спільної мети; основний механізм розвитку соціальних умінь у дошкільному віці.

Ровесники – діти одного віку, з якими дошкільник взаємодіє у групі, грі або навчальних ситуаціях.

Соціальна компетентність – здатність ефективно взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими, враховувати потреби й емоційний стан партнерів, дотримуватися правил групи.

Соціальна активність – прагнення дитини брати участь у взаємодії з ровесниками та дорослими, проявляти ініціативу у спільних іграх і діяльності.

Співпраця – кооперативна діяльність дітей, у якій вони координують дії та приймають спільні рішення для досягнення мети.

Ігрове спілкування – форма взаємодії, яка розвивається під час гри; включає рольові відносини, обговорення правил, спільне планування та регулювання поведінки.

Вербальне спілкування – передача інформації за допомогою мови (слів, фраз, питань, команд).

Невербальне спілкування – передача інформації через міміку, жести, інтонацію, пози тіла; відіграє важливу роль у ранньому дошкільному віці.

Соціалізація – процес засвоєння норм, цінностей, правил та способів поведінки, прийнятих у групі та суспільстві.

Рольова взаємодія – спосіб взаємодії, де діти приймають на себе певні соціальні ролі, виконують правила ролі та координують свої дії з партнерами.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика спілкування

2. Розвиток спілкування як зміна форм спілкування
3. Особливості спілкування дитини з батьками
4. Особливості спілкування з вихователем. Педагогічне спілкування
5. Специфіка спілкування дошкільників з однолітками
6. Розвиток форм спілкування
7. Конфлікти між дітьми та їх причини

Питання для обговорення:

Які основні функції та форми спілкування у дошкільному віці?

Як змінюються форми спілкування дитини у процесі розвитку (від ситуативного до позаситуативного)?

Чим відрізняється спілкування дитини з батьками від спілкування з іншими дорослими? Які функції виконує сім'я у розвитку мовленнєвої та емоційної сфери?

Які особливості педагогічного спілкування між вихователем та дитиною? Як воно впливає на соціалізацію та розвиток взаємодії з однолітками?

У чому полягає специфіка спілкування дошкільників з ровесниками? Які особливості ролей та взаємодії у групі?

Які фактори сприяють розвитку вербального та невербального спілкування у дітей дошкільного віку?

Як формуються навички спільної діяльності та рольові взаємодії між дітьми?

Які основні причини конфліктів між дітьми у дошкільному віці?

Які стратегії можуть допомогти дітям ефективно вирішувати конфлікти у групі?

Як спостереження за спілкуванням дітей може допомогти вихователю або психологу оцінити рівень соціальної компетентності?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дітей дошкільного віку

Мета: узагальнити знання про закономірності розвитку сенсорних систем та перцептивних процесів у дітей дошкільного віку, розвивати здатність аналізувати особливості сприймання дитиною навколишнього світу через органи чуття, сформувати розуміння ролі сенсорного розвитку у становленні пізнавальної, моторної та соціальної сфери дошкільника, сприяти набуттю навичок оцінки сенсорного розвитку дітей і планування корекційно-розвивальної роботи.

Глосарій основних термінів і понять

Сенсорний розвиток – процес формування та вдосконалення органів чуття (зору, слуху, нюху, смаку, дотику) та здатності дитини сприймати навколишнє середовище.

Перцепція (сприймання) – психічний процес усвідомленого або неусвідомленого відображення предметів і явищ через органи чуття.

Сенсорна сфера – сукупність всіх органів чуття та психічних процесів сприймання у дитини.

Візуальна перцепція – сприймання та аналіз зорових образів (кольору, форми, розміру, просторового розташування).

Аудіальна перцепція – сприймання та розпізнавання звуків, їх джерел, ритму, інтонацій та голосів.

Тактильна перцепція – сприймання через дотик якості предметів: їх форму, текстуру, температуру, вагу.

Пропріоцепція – сприймання положення тіла та рухів у просторі; забезпечує координацію та рівновагу.

Сенсомоторна координація – узгодженість рухів із сенсорними сигналами (рука-око, рука-слух, рухи тіла у просторі).

Сенсорна інтеграція – процес об'єднання інформації від різних органів чуття для адекватного сприйняття та реагування на середовище.

Тактильна чутливість – здатність відчувати та диференціювати відчуття дотику.

Сенсорна стимуляція – спеціально організовані впливи на органи чуття для розвитку сприймання та перцептивних умінь.

Сенсорні ігри – ігрові вправи та завдання, спрямовані на розвиток сенсорної сфери (наприклад, диференціація текстур, форм, звуків).

Сенсорні модальності – різні види чуттєвого сприймання: зорове, слухове, тактильне, смакове, нюхове, вестибулярне (рівновага), пропріоцептивне.

Перцептивна зорова диференціація – здатність розрізняти різні предмети, форми та їхні деталі.

Сенсорна адаптація – здатність органів чуття та психіки пристосовуватися до тривалих або повторюваних стимулів.

Індивідуальні особливості сенсорного розвитку – різниця у швидкості, чутливості, рівні розвитку сенсорних систем у дітей одного віку.

Розвиток уваги через сенсорні процеси – формування здатності зосереджуватися на об'єктах і явищах завдяки стимуляції сенсорних каналів.

Теоретичні питання:

1. Шляхи і засоби організації та підтримування уваги дошкільників
2. Психологічні основи сенсорного розвитку
3. Розвиток основних видів чутливості
4. Сенсорні еталони та їх засвоєння
5. Розвиток дій сприймання

6. Сприймання дошкільниками простору та часу
7. Сприймання художніх творів, малюнків, картин

Питання для обговорення:

У чому полягає специфіка сенсорного розвитку дітей дошкільного віку?

Які сенсорні модальності найактивніше розвиваються у дошкільників і чому?

Як розвиток візуальної та аудіальної перцепції впливає на пізнавальну та соціальну сферу дитини?

Яку роль відіграє тактильна чутливість та пропріоцепція у формуванні координації рухів?

Що таке сенсорна інтеграція і чому вона важлива для адаптації дитини до навколишнього середовища?

Які приклади сенсорної стимуляції можна використовувати в дошкільних закладах для розвитку перцептивних процесів?

Як ігрова діяльність сприяє розвитку сенсорно-перцептивної сфери?

У чому проявляються індивідуальні особливості сенсорного розвитку дітей одного віку?

Які наслідки порушень сенсорного розвитку можуть бути у дошкільному віці?

Як вихователь може оцінювати рівень розвитку сенсорної сфери та планувати корекційно-розвивальну роботу?

Як сенсорний розвиток впливає на формування уваги та саморегуляції у дошкільників?

Які взаємозв'язки між сенсорним розвитком та розвитком мовлення, дрібної моторики та емоційної сфери?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема. Психолого-педагогічні умови розвитку мислення, пам'яті і уяви у дітей дошкільного віку. Засвоєння всіх сторін мови і функцій мовлення

Мета: повторити закономірності розвитку мислення, пам'яті, уяви та мовлення у дітей дошкільного віку, розвивати здатність аналізувати психічні процеси дошкільника та визначати ефективні психолого-педагогічні умови їх стимуляції, формувати розуміння ролі мови у розвитку пізнавальних процесів та соціальної взаємодії дітей, прияти набуттю навичок планування корекційно-розвивальних і навчальних заходів для розвитку мислення, пам'яті, уяви та мовлення.

Глосарій основних термінів і понять

Мислення — процес перетворення і переробки інформації з метою прийняття рішень, вирішення проблем та формування висновків.

Пам'ять – здатність людини закріплювати, зберігати та відтворювати досвід, знання, навички та інформацію.

Уява – психічний процес створення образів об'єктів, явищ або ситуацій, що відсутні у даний момент у сприйманні.

Сторони мови – лексика (зміст слів), граматики (структура), фонетика (звук) та комунікативна функція (використання мови для спілкування).

Функції мовлення – пізнавальна, комунікативна, регулятивна, емоційна та соціальна.

Розвиток мислення у дошкільному віці – перехід від наочно-дійового до наочно-образного мислення, формування логічних операцій у простих формах.

Пізнавальні процеси – мислення, пам'ять, увага, уява, сприймання; взаємопов'язані й розвиваються у дошкільному віці.

Словниковий запас – сукупність слів, якими володіє дитина, важливий для розвитку мовлення та мислення.

Педагогічні умови розвитку – спеціально організовані ігрові, навчальні та практичні ситуації, що стимулюють пізнавальні процеси.

Корекційно-розвивальна робота – діяльність педагога або психолога для розвитку мислення, пам'яті, уяви і мовлення.

Моделювання ситуацій – створення умов або ігрових завдань для розвитку логічного мислення, уяви та мовленнєвих навичок.

Індивідуальні особливості розвитку – різниця у темпі засвоєння знань, розвитку пам'яті, уяви і мовлення у дітей одного віку.

Комунікативна компетентність – здатність ефективно використовувати мову для спілкування та соціальної взаємодії.

Теоретичні питання:

1. Мислення і діяльність. Керівництво розвитком мислення
2. Співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування
3. Формування елементів логічної та інших видів пам'яті. Керівництво розвитком пам'яті
4. Відтворююча та творча уява дошкільника
5. Розвиток функцій мовлення
6. Взаємозв'язок між мовленням і розвитком мислення та пам'яті.
7. Психолого-педагогічні умови стимуляції розвитку пізнавальних процесів

Практичний блок:

Робота у групах: складання завдань для стимуляції мислення, пам'яті та уяви (ігрові, сюжетні, мовленнєві вправи).

Вправи на формування словникового запасу та розвиток комунікативних навичок.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема. Психологічні аспекти роботи вихователя з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами

Мета: ознайомити студентів з основними психологічними засадами, принципами та методами роботи з дітьми дошкільного віку, які мають ООП, розвинути навички психолого-педагогічного аналізу ситуацій, пов'язаних із взаємодією з дітьми з ООП, сприяти формуванню професійної емпатії, толерантності та гуманістичного ставлення до дітей з особливостями розвитку та їхніх родин, сформувати готовність до командної роботи в інклюзивному середовищі (вихователь, корекційний педагог, психолог), сприяти усвідомленню ролі вихователя у створенні безпечного, підтримуючого та розвивального середовища для дітей з ООП

Глосарій основних термінів і понять:

Особливі освітні потреби (ООП) – потреби дитини, зумовлені її фізичним, психічним, інтелектуальним чи сенсорним розвитком, що вимагають індивідуального підходу до організації освітнього процесу та надання додаткових психолого-педагогічних послуг.

Інклюзивне середовище – спеціально організований освітній простір, де забезпечується рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх освітніх потреб.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – документ, розроблений командою фахівців, який визначає комплекс конкретних освітніх та корекційно-розвиткових послуг для дитини з ООП.

Емпатія професійна – здатність вихователя усвідомлено співпереживати емоційному стану дитини, розуміти її внутрішній світ і мотиви поведінки, необхідна для встановлення ефективного контакту.

Стресостійкість вихователя – здатність зберігати оптимальний рівень функціонування в умовах емоційного та професійного навантаження, пов'язаного з роботою в інклюзивній групі.

Інклюзивна компетентність вихователя – знання, уміння та ставлення, необхідні для роботи з дітьми з різними потребами у загальній групі.

Корекційно-розвивальна робота – систематичні заходи вихователя та психолога, спрямовані на подолання труднощів та стимуляцію розвитку дитини.

Соціалізація – процес засвоєння норм, правил та моделей поведінки, необхідних для взаємодії в суспільстві.

Адаптація дитини з ООП – пристосування до соціального, навчального та емоційного середовища дитячого закладу.

Психолого-педагогічна підтримка – комплекс заходів, спрямованих на розвиток, адаптацію та соціалізацію дитини з особливими потребами.

Теоретичні питання:

1. Актуальність роботи з дітьми з ООП у дошкільних закладах
2. Роль вихователя у створенні безпечного і підтримуючого середовища. Співпраця вихователя з батьками, психологом, логопедом, дефектологом
3. Використання ресурсних можливостей дитини для розвитку та адаптації.
4. Психологічна готовність вихователя до роботи в інклюзії та подолання професійних бар'єрів.

Практичне завдання (робота в малих групах):

Кожній групі пропонується вигаданий профіль дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами (наприклад, із затримкою мовного розвитку, проблемами уваги, аутистичним спектром тощо).

Завдання групи: проаналізувати індивідуальні особливості дитини, її сильні сторони та потреби; скласти **проект індивідуальної програми**, включаючи: мету та очікувані результати; конкретні заходи для підтримки адаптації в групі; способи взаємодії з батьками та колегами; методи оцінки ефективності програми.

Питання для обговорення:

Наведіть приклади ситуацій, коли «надмірна емпатія» вихователя може стати бар'єром у професійній діяльності або зашкодити дитині з ООП, а не допомогти їй.

Які практичні кроки вихователь може зробити самостійно для підвищення своєї психологічної готовності до роботи з новим типом ООП, з яким він раніше не стикався (наприклад, дитина зі складними множинними порушеннями)?

Які, на вашу думку, перші та найбільш ранні поведінкові чи емоційні ознаки емоційного вигорання, які може помітити вихователь у себе? Як ці ознаки проявляються у взаємодії з дітьми?

Чи має вихователь, який працює з дитиною, брати участь у психологічному процесі «прийняття діагнозу» її батьками, і якщо так, то в яких межах? Якої професійної термінології варто уникати?

Розкрийте поняття «єдність вимог» між родиною та закладом дошкільної освіти щодо дитини з ООП. Які є ризики та наслідки порушення цієї єдності?

Хто (вихователь, асистент, психолог чи керівник) має бути головним координатором міждисциплінарної команди в інклюзивній групі? Обґрунтуйте свою позицію з психологічної точки зору.

Як вихователю створити та підтримувати атмосферу психологічної безпеки в групі не лише для дитини з ООП, але й для інших дітей, їхніх батьків та асистента?

Які основні труднощі виникають у дітей з ООП під час взаємодії з ровесниками та дорослими?

Як можна стимулювати розвиток комунікативних та соціальних навичок у дітей з ООП?

Які психологічні аспекти роботи вихователя сприяють формуванню інклюзивної компетентності у групі дітей?

Які приклади успішної інклюзії можна використати як модель для роботи в дошкільному закладі?

Як вихователь може адаптувати освітні та ігрові завдання відповідно до індивідуальних потреб дитини?

Яким чином спостереження і аналіз поведінки дітей допомагає в корекції освітнього процесу?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №10

Тема. Формування самооцінки, самосвідомості та розвиток мотиваційної сфери дітей дошкільного віку

Мета: повторити основні психологічні теорії та концепціями розвитку «Я-концепції», самооцінки та мотивації у дошкільному віці, розвинути навички психолого-педагогічного аналізу поведінкових проявів різних видів самооцінки (адекватної, завищеної, заниженої) та мотиваційних установок, опанувати конкретні методи та прийоми, спрямовані на формування адекватної самооцінки, позитивної самосвідомості та розвиток внутрішньої мотивації досягнень.

Глосарій основних термінів і понять

Самосвідомість – усвідомлення людиною себе як суб'єкта діяльності, відносно незалежного від зовнішнього середовища. Включає усвідомлення своїх фізичних, психічних та соціальних якостей.

«Я-концепція» – динамічна, усвідомлена система уявлень індивіда про себе, на основі якої він будує свою взаємодію зі світом.

Самооцінка – емоційно-ціннісне ставлення до себе як особистості, яке є результатом порівняння «Я-реального» з «Я-ідеальним» та оцінки власних дій.

Адекватна самооцінка – самооцінка, яка відповідає реальним здібностям та можливостям дитини, забезпечуючи внутрішній комфорт та прагнення до саморозвитку.

Мотиваційна сфера – сукупність мотивів, які визначають спрямованість, інтенсивність та характер діяльності особистості.

Внутрішня мотивація – мотивація, що походить від самої діяльності (задоволення від процесу, інтерес, допитливість), а не від зовнішніх нагород чи покарань.

Мотив досягнення – стійке прагнення досягати успіху в діяльності, долати перешкоди та підвищувати рівень власних можливостей.

Теоретичні питання:

1. Феномен «відкриття свого Я» (криза 3-х років) та роль дорослого у цьому процесі.
2. Вплив сімейного мікросередовища на розвиток особистості дитини
3. Вплив продуктивних видів діяльності на розвиток особистості дошкільника
4. Розвиток мотивів поведінки і формування самосвідомості дитини в дошкільному віці
5. Самосвідомість і самооцінка в дітей дошкільного віку. Особливості Я-концепції

Практичний блок:

1. Гра і розвиток мотиваційної сфери. Метод «сходинок успіху» та техніка «позитивного підкріплення»

2. Психологічні основи статевого виховання дошкільників. Роль дорослого у формуванні гендерної ідентичності та статевої поведінки. Огляд сучасної психолого-педагогічної літератури та рекомендацій щодо статевого виховання

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №11

Тема. Індивідуальний підхід у вихованні дітей різних типів темпераменту

Мета: ознайомити з психологічною сутністю темпераменту, його типами та роллю в індивідуальному розвитку дитини, сформувати навички розпізнавання основних типів темпераменту у дітей дошкільного віку та розробки індивідуальних виховних стратегій, опанувати прийоми та методики, спрямовані на адаптацію навчально-виховного процесу до потреб кожного типу темпераменту для оптимального розвитку особистості.

Глосарій основних термінів і понять

Темперамент – індивідуально-своєрідна сукупність стійких психодинамічних особливостей, що характеризують інтенсивність, темп і ритм психічних процесів та поведінки.

Індивідуальний підхід – система педагогічних дій, спрямована на врахування унікальних психологічних особливостей, потреб та потенціалу кожної дитини у виховному процесі.

Сангвінік – тип темпераменту, що характеризується високою рухливістю, жвавістю, швидкою зміною емоцій та легкістю адаптації.

Флегматик – тип темпераменту, що характеризується низькою рухливістю, повільністю, стійкістю емоцій та повільною адаптацією.

Холерик – тип темпераменту, що характеризується сильною, неврівноваженою нервовою системою, високою збудливістю, різкістю та швидкою виснажуваністю.

Меланхолік – тип темпераменту, що характеризується слабкою нервовою системою, високою чутливістю, схильністю до глибоких переживань та зовнішньою неактивністю.

Пластичність нервової системи – здатність нервової системи до адаптації та зміни під впливом зовнішніх факторів (основа для корекції поведінки).

Теоретичні питання:

1. Основні типи темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік. Психологічні та поведінкові особливості кожного типу.
2. Методи та стратегії виховання для різних типів темпераменту.
3. Взаємозв'язок темпераменту та соціальної взаємодії.
4. Методи підтримки емоційної регуляції у дітей різних типів темпераменту.
5. Приклади вправ та завдань, що стимулюють розвиток особистості та враховують темперамент.
6. Робота з групами дітей з різними темпераментними особливостями.

Практичний блок:

1. Психологічні портрети основних типів темпераменту дошкільників. Детальна характеристика поведінкових проявів, емоційної сфери та особливостей уваги кожного типу (сангвінік, флегматик, холерик, меланхолік).

2. Принципи та методи реалізації індивідуального підходу у вихованні.

Правила організації режиму дня та ігрової діяльності з урахуванням психодинаміки дитини.

Роль педагога у формуванні сильних сторін темпераменту та корекції його негативних проявів.

Теми практичних занять
ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №1
Контрольна робота (зразок).

Максимальна оцінка: 5 балів.

Завдання 1. Знання та термінологія (1 бал)

Рівень I (репродуктивний – знання та розуміння)

1. Дайте визначення поняттям:

- «дитяча психологія»
- «вікова періодизація»
- «індивідуально-психологічні відмінності»
- «закономірності психічного розвитку»

2. Назвіть основні методи дослідження дитячої психіки.

3. Укажіть внутрішні та зовнішні умови психічного розвитку дитини.

Завдання 2. Порівняння та обґрунтування (2 бали)

Рівень II (аналітичний – уміння порівнювати, аналізувати, встановлювати зв'язки)

Дайте розгорнуту відповідь на питання.

Питання для порівняння (2 бали)

1. Проаналізуйте та порівняйте три основні категорії, що впливають на психічний розвиток дитини:

Передумови (природні чинники, наприклад, генотип).

Умови (середовище, соціалізація).

Рушійні сили (діяльність та спілкування).

Обґрунтуйте, чому, з точки зору сучасної психології, саме **діяльність та спілкування** вважаються рушійною силою розвитку.

2. Порівняйте підходи до вікової періодизації Л. Виготського та Е.Еріксона (таблиця або текстовий аналіз).

Завдання 3. Практичне (2 бали)

Рівень III (творчий – застосування, моделювання, аргументація)

1. Запропонуйте власну структурну схему предмета дитячої психології, відобразивши її об'єкт, предмет та основні завдання.

2. Складіть короткий опис (міні-кейс) ситуації розвитку, у якій проявляються рушійні сили психічного розвитку. Визначте, яка суперечність є центральною.

3. Складіть ментальну карту до теми «Сутність та закономірності психічного розвитку дитини»

Всього балів: 5

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №2

Тема. Психологічні особливості предметної та продуктивної діяльності дитини раннього віку

Мета: розширити знання про етапи становлення предметної діяльності (маніпулятивна, співвідносна, функціональна) та особливості ранніх видів продуктивної діяльності (малювання, конструювання), навчити адаптувати ігрові вправи і середовище для стимулювання психологічного розвитку дитини в предметній та продуктивній діяльності.

Практичні завдання

1. Розробка дидактичного посібника для раннього віку

Мета: Набуття практичних навичок створення розвивального середовища.

Опис завдання: Студенти (у малих групах) мають розробити концепцію одного дидактичного посібника (наприклад, бізборд, сенсорна коробка, сортер) для дітей 2-3 років, спрямованого на розвиток:

~ Співвідносних дій (наприклад, вкладання, відкривання, нанизування).

~ Навичок дрібної моторики.

Вимоги: Обґрунтувати вибір матеріалів та їхню безпечність з точки зору психології розвитку раннього віку.

2. Моделювання прийомів керівництва продуктивною діяльністю

Мета: Освоєння ефективних педагогічних прийомів стимулювання продуктивності.

Опис завдання: Студенти отримують завдання змоделювати діалог або демонстрацію з дитиною, яка:

~ **Варіант А (Малювання):** Відмовляється малювати, кажучи «я не вмію». Студент має продемонструвати прийом «емоційного заохочення» та «ненав'язливої допомоги».

~ **Варіант Б (Конструювання):** Використовує кубики лише для однієї мети (наприклад, ламає вже збудовані вежі). Студент має продемонструвати прийом «розширення ігрового задуму» та «показ дії за зразком».

3. Глосарій до теми

Мета: Систематизація теоретичних знань.

Опис завдання: Скласти власний міні-глосарій із 5 ключових термінів, пов'язаних із темою заняття, наприклад:

- Маніпулятивна діяльність.
- Функціональна діяльність.
- Наочно-дійове мислення.
- Предметна співвіднесена дія.

4. Створіть ментальну карту, у якій відобразіть ключові компоненти теми.

Обов'язково включіть такі блоки (гілки):

1. **Предметна діяльність дитини раннього віку** – сутність поняття – основні дії з предметами – розвиток сенсомоторики – роль дорослого

2. **Продуктивна діяльність** – ранні форми (малювання, ліплення, будівництва...) – перші образотворчі дії – значення для розвитку

3. **Психологічні новоутворення раннього віку** – наочно-дійове мислення – розвиток мовлення – формування елементарної самостійності

4. **Умови розвитку предметної та продуктивної діяльності** – предметно-розвивальне середовище – роль дорослого як партнера – безпечність і доступність матеріалів

5. **Значення цих видів діяльності для загального розвитку** – розвиток моторики – становлення пізнавальних процесів – емоційно-комунікативний розвиток

Запитання для дискусії

Яка головна відмінність між маніпулятивною та співвідносною діяльністю і чому вона є ключовою для психологічного розвитку?

Чому малювання (графічна діяльність) на ранньому етапі має не стільки «продуктивний», скільки «моторний» характер?

Як розвиток предметних дій впливає на становлення мовлення у дитини раннього віку?

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №3

Тема. Класифікація дитячих ігор. Значення рольової гри в психічному розвитку дітей дошкільного віку

Мета: систематизувати знання про основні підходи до класифікації дитячих ігор та розкрити психологічне значення рольової гри як провідної діяльності дошкільного віку, розвинути навички психолого-педагогічного аналізу структури, змісту та динаміки сюжетно-рольової гри, оволодіти ефективними прийомами керівництва грою, спрямованими на її збагачення та використання для цілеспрямованого розвитку пізнавальних процесів (мислення, уяви) і соціалізації дошкільників.

Практичні завдання:

1. Аналіз класифікаційних систем дитячих ігор (Групова робота)

Мета: Порівняльний аналіз теоретичних підходів до гри.

Опис завдання: Студенти діляться на чотири групи. Кожна група отримує завдання проаналізувати одну з класифікаційних систем ігор (за походженням, за формою організації, за змістом, за провідною діяльністю чи за функціональним призначенням).

Завдання для груп:

1. Представити ключові критерії своєї класифікації.
2. Навести приклади 3-4 ігор, що відповідають цій системі.
3. Обговорити, яка система класифікації є найбільш корисною для практичної роботи вихователя.

2. Структурно-психологічний аналіз рольової гри (Кейс-метод)

Мета: Виокремлення та аналіз ключових компонентів рольової гри.

Опис завдання: Студентам пропонується детально проаналізувати один сюжет рольової гри («Сім'я», «Магазин», «Космічна подорож»).

Запитання для аналізу:

1. Назвіть основні елементи структури цієї гри (ролі, ігрові дії, правила, ігровий матеріал).

2. Які психологічні функції (уява, довільна поведінка, децентрація) розвиваються у дітей під час виконання ролі?

3. Наведіть приклад «внутрішнього» правила, яке дитина виконує, приймаючи цю роль.

3. Моделювання прийомів збагачення сюжету гри

Мета: Освоєння ефективних прийомів керівництва грою.

Опис завдання: Студенти (у парах) отримують ситуацію низькорозвиненої рольової гри (наприклад, діти грають у «Магазин», але лише передають товари без діалогу та грошових операцій).

Завдання: Змоделювати діалог вихователя, який використовує один із наступних прийомів для підвищення рівня гри:

1. **Введення нової ролі** (наприклад, інкасатор, директор магазину).

2. **Розширення ігрового середовища/ланцюжка дій** (наприклад, «Спочатку ми поїдемо на фабрику, а потім розвезитимемо товар»).

3. **Демонстрація зразка рольової поведінки** (вихователь бере на себе складну роль).

4. Психологічна функція ігрових предметів, атрибутів та замінників

Мета: Визначення ролі предметного середовища у розвитку символічної функції свідомості.

Опис завдання: Студенти отримують дві ігрові ситуації та мають порівняти їх психологічний вплив:

- **Ситуація А:** Дитина грає в «Пожежника», використовуючи дорогий деталізований іграшковий пожежний автомобіль, спеціальний шолом та рацію.

- **Ситуація Б:** Дитина грає в «Пожежника», використовуючи стілець як автомобіль, палицю як шланг, а власний кулак як рацію.

Завдання:

1. Проаналізувати, як використання **готових атрибутів** (Ситуація А) та **предметів-замінників** (Ситуація Б) впливає на розвиток уяви та здатність до перенесення значення (символічної функції).

2. Сформулювати рекомендації для вихователя щодо оптимального співвідношення між готовими іграшками та нейтральними предметами/замінниками в ігровому середовищі групи.

5. Роль гри у розвитку мислення та уяви (Дискусія)

Мета: Узагальнення теоретичних знань про провідну роль гри.

Опис завдання: Провести міні-дискусію (5-7 хвилин) на основі наступних тверджень:

Питання для дискусії:

Яку роль рольова гра відіграє у переході від наочно-образного до логічного мислення?

Чи може сучасна комп'ютерна гра повністю замінити сюжетно-рольову гру в розвитку дошкільника? Обґрунтуйте психологічними аргументами.

Які психічні новоутворення формуються у дитини саме завдяки рольовій грі?

Чим відрізняється дидактична гра від сюжетно-рольової за своєю структурою та метою?

Які особливості предметів та їх заміників стимулюють розвиток уяви та творчості?

Як різні атрибути змінюють сюжет і поведінку дітей під час гри?

Які елементи гри можна адаптувати для дітей з різними рівнями розвитку та інтересами?

Чому саме рольова гра, а не, наприклад, дидактична, вважається «школою довільної поведінки»?

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №4

Тема. Продуктивні (образотворча, конструктивна) види діяльності дітей дошкільного віку

Мета: систематизувати знання про психологічні основи та етапи розвитку образотворчої (малювання, ліплення, аплікація) і конструктивної діяльності у дошкільному віці, розвинути навички психологічного аналізу дитячих малюнків і конструкцій як індикаторів розвитку пізнавальної сфери (сприйняття, мислення, уяви) та емоційного стану.

Практичні завдання:

1. Аналіз стадій розвитку малювання (Кейс-метод)

Мета: Виокремлення та інтерпретація стадій графічної діяльності.

Опис завдання: Студенти отримують набір малюнків, виконаних дітьми різного віку (від 2 до 6 років). Завдання – визначити стадію розвитку малювання (наприклад, каракулі, дозображувальна, схематичне зображення, зображення за формою) та обґрунтувати свій висновок, посиляючись на психологічні ознаки (наприклад, «Головоніг», «рентгенівський малюнок» (прозорість)).

Запитання для аналізу:

1. Які особливості малюнка свідчать про перехід до нового етапу психічного розвитку?

2. Яку роль відіграє колір на кожній стадії?

2. Психологічна інтерпретація дитячого малюнка

Мета: Набуття навичок проєктивної діагностики.

Опис завдання: Студенти (у малих групах) отримують опис ситуації та малюнок дитини (наприклад, «Малюнок сім'ї» або «Мій дім»). Завдання – провести первинний психологічний аналіз.

Елементи аналізу:

1. Розташування елементів на аркуші (ближче до центру/краю).

2. Сила натиску олівця, розмір фігур.

3. Кольорова гама та її можливе значення (наприклад, переважання червоного, чорного кольорів).

4. Співвідношення фігур, пропуск важливих членів сім'ї.

5. Сформулювати 2-3 гіпотези щодо емоційного стану дитини та особливостей її сімейних стосунків, які можна перевірити додатковими методами.

3. Моделювання керівництва конструктивною діяльністю

Мета: Освоєння прийомів розвитку конструктивного мислення.

Опис завдання: Студенти (у парах) обирають один із видів конструктивної діяльності (робота з конструктором LEGO, будівельним матеріалом, папером або природним матеріалом).

Завдання: Розробити та продемонструвати міні-урок (5 хвилин) для дітей 5 років, спрямований на:

1. Перехід від конструювання «за задумом» до конструювання «за умовою» (наприклад, «Збудуйте міст, під яким може проїхати машинка»).

2. Розвиток вміння *спільного* конструювання та розподілу функцій у групі.

4. Розробка мотиваційних прийомів у творчості

Мета: Формування навичок стимулювання творчої активності.

Опис завдання: Розробити 3-4 креативні фрази або прийоми, які вихователь може використати для мотивації дитини, яка:

1. Боїться помилитися або зіпсувати роботу.

2. Нічого не може придумати для малювання (креативний блок).

3. Каже, що її робота «некрасива».

4. Використовує лише один колір.

5. Інтеграція нейровправ у продуктивну діяльність (Нейропсихологічний підхід)

Мета: Розробка комплексу вправ для стимуляції функцій, необхідних для творчості.

Опис завдання: Студенти мають підготувати короткий (3-5 хвилин) комплекс **нейропсихологічних вправ (нейровправ)** для дітей 5 років, який має бути проведений перед початком складного завдання з конструювання або малювання.

Завдання:

1. Обрати мінімум три різні нейровправи (наприклад, «Вухо-Ніс», перехресні рухи, «Кулак-Ребро-Долоня» або симетричне малювання двома руками).

2. Обґрунтувати психологічне та фізіологічне значення кожної вправи (наприклад, «ця вправа активізує міжпівкульну взаємодію, необхідну для просторового мислення в конструктивній діяльності»).

3. Продемонструвати техніку виконання вправ, використовуючи елементи гри.

Запитання для дискусії

У чому полягає психологічний зв'язок між предметною діяльністю раннього віку та конструктивною діяльністю дошкільника?

Як образотворча діяльність впливає на розвиток дрібної моторики та підготовку руки до письма?

Чому продуктивні види діяльності вважаються основними «майданчиками» для розвитку уяви та символічної функції свідомості?

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №5

Здача змістового модуля

Усі тестові завдання сконструйовані у закритій формі (тобто мають запропоновані варіанти відповідей, з яких одна чи декілька є правильними). Кожне тестове завдання має таку структуру: запитально-інструктивна частина і відповіді.

Запитальна частина тестових завдань, згідно існуючих вимог, подається у стверджувальній формі. Інструкції у них подано лаконічно і виражено у вказівному стилі: «визначте», «виберіть», «назвіть», «вказіть», «зазначте», «згрупуйте», «знайдіть» та ін. Під час розв'язання тестового завдання студенту слід уважно ознайомитися із запитально-інструктивною частиною, оскільки саме вона часто містить підказку одноеlementного чи багатеlementного (множинного) вибору правильної відповіді.

За характером відтворення навчального матеріалу тестові завдання є репродуктивними та реконструктивними, що й зумовлює їх розподіл за рівнями складності.

Тестові завдання першого рівня складності носять здебільшого репродуктивний характер і вимагають від студентів відтворення раніше засвоєних ними знань. Тестові завдання першого рівня подано у формі одноелементного вибору. Тобто серед запропонованих варіантів відповідей лише одна є правильною.

Тестові завдання другого рівня носять репродуктивно-реконструктивний характер. Численними серед тестових завдань другого рівня є завдання, що виявляють ґрунтовну обізнаність з основними ознаками психологічних понять і процесів. Ці ознаки розміщені серед поданих правдоподібних відповідей і лише при повному їх наборі гарантують правильну відповідь. Тестові завдання цього рівня представлені у формі багатоелементного вибору.

Тестові завдання третього рівня є найскладнішими і носять реконструктивно-творчий характер. Такі завдання сконструйовані у вигляді вибору оптимального варіанту розв'язання педагогічних задач та ситуацій. Для вирішення творчих завдань студенту необхідно активізувати різноманітні мислительні процеси (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) і бездоганно володіти психологічною теорією і логікою міркувань.

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №6

Тема. Мовлення і його розвиток у дошкільному віці

Мета: систематизувати знання про психологічні закономірності та етапи розвитку мовлення (фонетичного, лексичного, граматичного) та його функції у дошкільному віці, оволодіти методиками стимулювання мовленнєвої активності.

Практичні завдання:

1. Аналіз функцій мовлення (Порівняльна таблиця)

Мета: Визначення та порівняння функцій зовнішнього та внутрішнього мовлення.

Опис завдання: Студенти (у малих групах) мають заповнити порівняльну таблицю «Мовлення як регулятор поведінки», розкриваючи різницю між зовнішнім (еґоцентричним) мовленням 3-річної дитини та внутрішнім мовленням 6-річної дитини.

Запитання для обговорення:

1. Обґрунтуйте, чому внутрішнє мовлення є вищим психічним новоутворенням дошкільного віку.

2. Як мовлення дитини «до себе» (еґоцентричне) трансформується у засіб планування та самоконтролю?

2. Підготувати вправи на розвиток фонематичного слуху (наприклад, ритмічні плескання або відбивання м'яча зі звуковим сигналом).

3. Скласти серію питань для розвитку комунікативних навичок у груповій діяльності:

- Питання відкритого типу (Що сталося далі? Чому це відбулося? Як би ти зробив інакше?).
- Питання, що стимулюють опис, порівняння та розповідь про власний досвід.

4. Дослідження дитячого словотворення (Домашнє завдання)

Мета: Збір та психолінгвістичний аналіз індивідуальних особливостей оволодіння мовою в ранньому дитинстві.

Опис завдання: Студенти повинні провести інтерв'ю зі своїми батьками (або родичами) з метою складання «Словника дитячих слів», які вони використовували у дошкільному віці.

Завдання:

1. Записати мінімум 10 слів, які студент використовував у дитинстві і які були: а) неправильно вимовлені (з фонетичними помилками); б) вигадані (дитячі неологізми); в) замінювали стандартні слова.

2. Скласти таблицю, вказавши для кожного слова: **1) Дитяче слово; 2) Правильний відповідник; 3) Орієнтовний вік використання; 4) Можлива психологічна/лінгвістична причина його виникнення** (наприклад, спрощення фонетичної структури, недостатність словникового запасу, функція звуконаслідування).

3. На занятті презентувати найцікавіший приклад та обговорити феномен дитячого словотворення.

Запитання для дискусії

Які психологічні наслідки може мати недостатньо розвинене монологічне мовлення для готовності дитини до навчання в школі?

Поясніть взаємозв'язок між розвитком дрібної моторики та формуванням мовленнєвих функцій.

Як вихователь може стимулювати мовленнєву творчість (словотворення) у дітей?

Обґрунтувати, чому використання візуальних опор (схем, піктограм) є психологічно необхідним для формування планувальної функції мовлення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №7

Тема. Поняття емоційного інтелекту. Вправи для розвитку емоційного інтелекту

Мета: сформувати глибоке розуміння поняття «емоційний інтелект» (ЕІ), його структури, розвинути навички психологічного аналізу емоційних станів дитини та ефективного управління власними емоційними реакціями в педагогічному процесі.

Практичні завдання:

1. Аналіз компонентів емоційного інтелекту (Презентація)

Мета: Вивчення теоретичних основ ЕІ.

Опис завдання: Студенти (у малих групах) готують міні-презентацію, присвячену одному з компонентів (**самоусвідомлення, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички**).

2. Розробка «Емоційної азбуки» для дошкільників

Мета: Розвиток навичок ідентифікації та називання емоцій.

Опис завдання: Студенти розробляють дидактичний матеріал або ігровий сценарій (тривалістю 10 хвилин) для дітей середнього дошкільного віку (4-5 років), спрямований на навчання розпізнавання та вербалізації 3-4 базових емоцій (радість, сум, гнів, страх).

Вимоги до сценарію:

1. Використовувати візуальні засоби (емоційні картки, «емоційні дзеркала»).
2. Включити елементи міміки та пантоміміки.
3. Обов'язково передбачити обговорення ситуацій, що викликають ці емоції.

3. Комплекс вправ для емоційної саморегуляції

Мета: Розробка практичних інструментів для виховання емоційної стійкості.

Опис завдання: Студенти розробляють комплекс (5 вправ) для розвитку навичок емоційної саморегуляції у старших дошкільників (6-7 років). Комплекс повинен включати:

1. Вправу на релаксацію (наприклад, «Лимон», «Черепашка»).
2. Вправу на перемикання уваги (наприклад, дихальні техніки чи концентрація на об'єкті).
3. Ігровий прийом для «вивантаження» гніву або тривоги (наприклад, «Коробка криків», «Рвання паперу»).

Завдання:

1. Продемонструвати дві вправи з розробленого комплексу.
2. Обґрунтувати, як ці вправи допомагають дитині формувати локус контролю над власними емоціями.

4. Аналіз освітніх програм (Нормативно-психологічний контекст)

Мета: Визначення місця емоційного інтелекту в Базовому компоненті дошкільної освіти.

Опис завдання: Студенти (індивідуально або в парах) проводять аналіз чинних програм, виділяючи розділи, що стосуються розвитку емоційної сфери, і готують короткий звіт.

Завдання:

1. **Аналіз Програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (освітня лінія «Особистість дитини»):** Визначити, у якому віковому періоді та через які показники у цій освітній лінії розкривається засвоєння дітьми вміння сприймати та розрізняти почуття та емоції.

2. **Ознайомлення з програмою «Українське дошкілля» (освітня лінія «Особистість дитини»):** Порівняти підходи до формування емоційно-ціннісного ставлення до себе та інших у цій програмі.

3. Сформулювати висновок про те, як Базовий компонент дошкільної освіти (у цих програмах) орієнтує вихователя на роботу з ЕІ.

Запитання для дискусії:

Як пов'язані розвиток емоційного інтелекту та успішність дитини у майбутній навчальній діяльності?

Чи можливо розвивати емоційний інтелект, якщо батьки дитини демонструють низький рівень саморегуляції?

Яка роль гри у навчанні дітей емоційної грамотності? Наведіть приклади.

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №8

Тема. Розвиток здібностей дитини дошкільного віку у грі, спілкуванні та продуктивній діяльності. Розумовий розвиток дошкільника

Мета: систематизувати знання про психологічні закономірності розвитку загальних та спеціальних здібностей, а також ключові показники розумового розвитку (когнітивні процеси) у дошкільному віці, **розвинути** навички психологічного аналізу ролі провідних видів діяльності (гра, спілкування, продуктивна діяльність) у формуванні інтелектуальних та творчих здібностей дитини.

Практичні завдання:

1. Аналіз провідних видів діяльності та здібностей (Схематизація)

Мета: Визначення психологічного впливу гри, спілкування та праці на розвиток здібностей.

Опис завдання: Студенти (у малих групах) мають скласти аналітичну схему або таблицю, де порівнюється внесок трьох провідних видів діяльності дошкільника у розвиток різних груп здібностей.

Завдання:

1. Визначити, які саме **загальні здібності** розвиваються найбільшою мірою у **сюжетно-рольовій грі**.

2. Визначити, які **спеціальні здібності** (наприклад, конструктивні, образотворчі) формуються у **продуктивній діяльності**.

3. Обґрунтувати, як **спілкування** з дорослими та однолітками стимулює **вербальний та логічний** аспекти розумового розвитку.

2. Кейс-аналіз: Стимулювання інтелектуальної ініціативи

Мета: Аналіз педагогічних прийомів, що впливають на інтелектуальну активність.

Опис завдання: Проаналізувати ситуацію, в якій дитина 5 років задає «незручне» або складне запитання («Чому сонце гаряче?», «Звідки беруться думки?»).

3. Методи педагогічної оцінки розумового розвитку

Мета: Набуття навичок використання педагогічної діагностики (спостереження, аналіз продуктів діяльності) для оцінки розумового розвитку.

Опис завдання: Студенти розробляють інструменти для оцінки рівня розвитку когнітивних процесів, які є доступними для вихователя у повсякденній роботі.

Завдання:

1. Розробити критерії **аналізу продукту діяльності** (наприклад, конструкції з LEGO або малюнка на задану тему) для оцінки рівня розвитку **просторового мислення та планування** (саморегуляції) у дитини 5-6 років.

2. Обґрунтувати, чому **педагогічне спостереження** є більш етичним та інформативним методом оцінки розумового розвитку для вихователя, ніж формалізована психологічна методика.

Питання для обговорення:

Як вихователь повинен відреагувати, щоб не «згасити» пізнавальну активність, а, навпаки, **стимулювати інтелектуальну ініціативу** дитини?

Розробити варіант **відкритого діалогу**, який перетворює запитання дитини на спільне дослідження (наприклад, «А як ти думаєш? Давай перевіримо...»).

Обґрунтувати, чому такий діалог є більш цінним для розумового розвитку, ніж надання готової відповіді.

Запитання для самоконтролю та дискусії

Як у психології трактується поняття «зони найближчого розвитку» у контексті розвитку здібностей дошкільника?

Які психологічні умови є необхідними для переходу від мимовільної до довільної пам'яті та уваги?

Які особливості має творча уява дітей старшого дошкільного віку порівняно з молодшим?

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №9

Тема. Аналіз діагностичних методик на визначення психологічної готовності до навчання в школі

Мета: систематизувати знання про структурні компоненти психологічної готовності дитини до навчання в школі (інтелектуальна, емоційно-вольова, особистісна), розвинути навички аналізу та інтерпретації результатів педагогічної діагностики готовності до школи, навчитися встановлювати взаємозв'язок між діагностичними показниками та розробкою цільових розвивальних вправ для підготовки дітей до школи.

Практичні завдання:

1. Аналіз освітніх програм та показників готовності

Мета: Визначення нормативних вимог до психологічної готовності в державних програмах.

Опис завдання: Студенти проводять аналіз освітньої лінії «Особистість дитини» в програмах «Я у Світі» та «Дитина в дошкільні роки» щодо таких аспектів:

1. Визначити та порівняти ключові **психологічні показники готовності** (сприйняття, довільність, мотивація), які мають бути сформовані до кінця дошкільного віку.

2. Обґрунтувати, як вихователь у повсякденній роботі, а не лише на спеціальних заняттях, сприяє формуванню цих показників.

(робота в малих групах)

2. Інтелектуальна готовність: Аналіз та розвиток логічного мислення

Мета: Зрозуміти психологічні основи формування розумових операцій.

Опис завдання: Студенти (у малих групах) проводять детальний аналіз методики «Четвертий зайвий» (вербальний та образний варіанти) як інструменту оцінки сформованості **логічного мислення** (аналіз, узагальнення, класифікація).

Завдання:

1. Описати, що оцінює ця методика та які типові помилки свідчать про недостатній рівень розвитку мислення.

2. Підготувати **дві ігрові вправи** (крім «Четвертий зайвий»), спрямовані на розвиток **інтелектуальної готовності**.

3. Фізіологічна готовність: Графічні навички та моторика

Мета: Оцінка рівня функціональної зрілості та розробка корекційних вправ.

- Підготувати вправи на розвиток **дрібної моторики** (наприклад, пальчикова гімнастика) та великої моторики.

- Визначити методики для оцінки фізіологічної готовності.

4. Мотиваційна готовність: Формування «Внутрішньої позиції школяра»

1. Підготувати **діагностичну ігрову ситуацію** (рольова гра 3-5 хвилин), яка допоможе вихователю визначити, чи сформована у дитини навчальна мотивація (наприклад, вибір між цікавою грою та заняттям, що потребує зусиль).

2. Розробити **три педагогічні прийоми** для переорієнтації дитини з ігрової мотивації на **навчально-пізнавальну** протягом останнього року дошкільця.

5. Емоційно-вольова готовність: Самоконтроль та довільність

Мета: Аналіз емоційно-вольової сфери та розробка цільових вправ для її розвитку.

Опис завдання: Студенти обирають один із ключових аспектів емоційно-вольової готовності (саморегуляція, вміння доводити справу до кінця, концентрація уваги).

Завдання:

1. Підготувати **три цільові вправи** (ігри, що вимагають гальмування імпульсивних реакцій або тривалої концентрації), спрямовані на **усунення психологічного дефіциту** у вольовій сфері (графічний диктант).

6. Соціальна готовність: Комунікація та адаптація. Оцінка мовленнєвого розвитку.

1. **Скласти список питань для проведення бесіди для визначення даного рівня готовності.**

Запитання для дискусії:

Обговоріть, як слід вести розмову з батьками про результати діагностики (як уникнути оцінної лексики та запропонувати конкретну допомогу).

Назвіть ключові відмінності між «шкільною зрілістю» та «психологічною готовністю».

Чому особистісна готовність (формування «внутрішньої позиції школяра») вважається центральним новоутворенням дошкільного віку?

Які психологічні наслідки раннього (до 6 років) навчання без належної психологічної готовності?

ПРАКТИЧНЕ ЗАДАННЯ №10

Здача змістового модуля

Усі тестові завдання сконструйовані у закритій формі (тобто мають запропоновані варіанти відповідей, з яких одна чи декілька є

правильними). Кожне тестове завдання має таку структуру: запитально-інструктивна частина і відповіді.

Запитальна частина тестових завдань, згідно існуючих вимог, подається у стверджувальній формі. Інструкції у них подано лаконічно і виражено у вказівному стилі: «визначте», «виберіть», «назвіть», «вказіть», «зазначте», «згрупуйте», «знайдіть» та ін. Під час розв'язання тестового завдання студенту слід уважно ознайомитися із запитально-інструктивною частиною, оскільки саме вона часто містить підказку одноелементного чи багатоелементного (множинного) вибору правильної відповіді.

За характером відтворення навчального матеріалу тестові завдання є репродуктивними та реконструктивними, що й зумовлює їх розподіл за рівнями складності.

Тестові завдання першого рівня складності носять здебільшого репродуктивний характер і вимагають від студентів відтворення раніше засвоєних ними знань. Тестові завдання першого рівня подано у формі одноелементного вибору. Тобто серед запропонованих варіантів відповідей лише одна є правильною.

Тестові завдання другого рівня носять репродуктивно-реконструктивний характер. Численними серед тестових завдань другого рівня є завдання, що виявляють ґрунтовну обізнаність з основними ознаками психологічних понять і процесів. Ці ознаки розміщені серед поданих правдоподібних відповідей і лише при повному їх наборі гарантують правильну відповідь. Тестові завдання цього рівня представлені у формі багатоелементного вибору.

Тестові завдання третього рівня є найскладнішими і носять реконструктивно-творчий характер. Такі завдання сконструйовані у вигляді вибору оптимального варіанту розв'язання педагогічних задач та ситуацій. Для вирішення творчих завдань студенту необхідно активізувати різноманітні мислительні процеси (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) і бездоганно володіти психологічною теорією і логікою міркувань.

Самостійна робота

Навчальний матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальними матеріалами, який опрацьовується на навчальних заняттях. Формами контролю є тести, контрольні роботи, індивідуальні завдання, індивідуальні проєкти (презентації з дослідженої проблеми), переклади, усні опитування.

Самостійна робота здобувачів освіти включає:

- підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних тощо);
- виконання завдань з освітнього компонента впродовж семестру;

- роботу над окремими темами освітніх компонентів, які згідно з робочою програмою освітнього компонента винесені на самостійне опрацювання здобувачами освіти;

- підготовку до всіх видів підсумкового контролю, у тому числі до курсових і модульних робіт;

- виконання завдань, передбачених програмою практики;

- роботу в студентських наукових гуртках, семінарах тощо;

- участь у роботі факультативів, спецкурсів тощо;

- участь у науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах, олімпіадах тощо;

- підготовку до атестації здобувачів освіти (за наявності) тощо.

Назва теми	Усього год. самостійної роботи / Завдання	Література	Контрольні заходи
Тема 1. Психологічна характеристика розвитку та видів діяльності дитини дошкільного віку	48 год. 1. Опрацювати рекомендовану літературу. 2. Скласти порівняльну таблицю різних видів діяльності (ігрова, трудова, побутова, продуктивна) з акцентом на їхні психологічні особливості. Визначити, які вміння та якості особистості формуються у кожному виді діяльності; зробити висновок про значення цих видів діяльності для розвитку дитини. 3. Створити схему, інфографіку або постер, що ілюструє різні види діяльності дошкільника.	Основна література: 1, 3, 4, 7 Допоміжна література: 1, 2, 4, 16	Поточний контроль: тести, презентація
Тема 2. Психологічні особливості розвитку пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку	49 год. 1. Опрацювати рекомендовану літературу з індивідуально визначеної теми. 2. Презентувати інформацію в систематизованій та візуально привабливій формі за таким планом: поняття про визначений пізнавальний процес; особливості розвитку від народження до 6 років; актуальність теми; вікові закономірності розвитку дітей з ООП; прикладі вправ/ігор (2–3 вправи з коротким описом, фото/ілюстрації для наочності); матеріали та обладнання (перелік необхідних матеріалів (іграшки, картинки, природні	Основна література: 1, 3, 4, 5, 7 Допоміжна література: 2, 8, 11, 15 Інформаційні ресурси: 1, 4	Індивідуальне завдання

	об'єкти тощо); очікувані результати; педагогічне та психологічне значення розвитку визначеного ІЗ процесу; роль вихователя у цьому процесі.		
Разом:	97		

7.1. Індивідуальне завдання

Складовою самостійної роботи здобувача освіти може бути індивідуальне завдання. Підготовка ІЗ здійснюється на основі опрацьованого матеріалу та зібраної інформації, її аналізу та формулювання висновків. ІЗ оформляється у відповідності з встановленими вимогами.

Завдання виконання індивідуального завдання полягає у розробці проекту на задану тему.

В індивідуальній роботі здобувачі освіти повинні показати:

- правильне розуміння поставленого завдання;
- вміння працювати з літературними джерелами;
- висловлювати свої думки стосовно вибраної теми і робити обґрунтовані висновки на основі проведеного дослідження;
- можливість використовувати теоретичні знання, отримані на практичних заняттях, застосовувати сучасні методи дослідження роботи з інформацією.

Результати роботи можна представити у вигляді презентації.

Процес підготовки презентації ІЗ – послідовність певних етапів. Насамперед готується есе за обраною темою, яке є основою для подальшої підготовки презентації.

Вимоги до оформлення есе презентації:

- текст записується у таблицю (маршрутний лист), яка має такий вигляд:

Тематика, термін виконання і захисту ІЗ доводиться до відома здобувачів освіти не пізніше 3-го тижня від початку семестру.

ТЕМАТИКА ІЗ

1. Розробити картку-конспект заняття для розвитку сенсорних відчуттів у дітей 4–5 років.
2. Підібрати ігри та вправи для розвитку зорового та слухового сприймання у дітей.
3. Підібрати приклади ігор для розвитку мовлення у дітей дошкільного віку в повсякденному спілкуванні.
4. Підібрати приклади ігор для розвитку активного та пасивного словника дошкільників.
5. Розробити серію дидактичних ігор для розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку.

6. Скласти збірку вправ для розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку.
7. Створити добірку творчих завдань для розвитку уяви дітей (малюнки, складання казок, конструювання).
8. Скласти добірку творчих завдань на розвиток уяви за ілюстраціями («додумай історію», «намалюй продовження сюжету»).
9. Підібрати ігри для розвитку сприймання простору та форми предметів у дітей дошкільного віку.
10. Скласти приклади вправ для тренування слухової уваги (вправи на розрізнення звуків, ритмів, інтонацій).
11. Зібрати добірку пальчикових ігор та гімнастики (не менше 7 вправ), пояснити, як вони впливають на розвиток мовлення та мислення дошкільників.
12. Розробити конспект заняття для дошкільників з використанням нейровправ, спрямованих на розвиток міжпівкульної взаємодії.
13. Створити ілюстрований буклет/пам'ятку для батьків «Нейровправи та пальчикова гімнастика як інструмент розвитку пізнавальних процесів у дошкільників».
14. Скласти добірку психогімнастичних вправ (не менше 5), спрямованих на розвиток уваги та уяви у дітей дошкільного віку.
15. Зібрати добірку релаксаційних вправ для розвитку стресостійкості у дітей дошкільного віку.
16. Проаналізувати можливості сенсорної кімнати для розвитку пізнавальних процесів, емоційної сфери та сенсорного сприймання у дітей дошкільного віку.
17. Описати схему комплексного дослідження дитини раннього віку.
18. Описати схему комплексного дослідження дитини дошкільного віку.
19. Проаналізувати сучасні онлайн-платформи для розвитку дітей дошкільного віку та оцінити їхній вплив на пізнавальну та емоційну сферу.
20. Проаналізувати сучасні онлайн-платформи для розвитку дітей дошкільного віку та оцінити їхній вплив на соціальні навички.
21. Мовлення як основа розвитку пізнавальних процесів. Опишіть методи стимулювання мовленнєвої активності дітей у процесі ігрової діяльності.
22. Охарактеризуйте структуру інтелектуальної готовності до навчання. Проаналізуйте рівень розвитку пізнавальних процесів (увага, пам'ять, мислення, сприймання, уява) як показник інтелектуальної готовності.

23. Емоційно-вольова готовність до шкільного навчання. Опишіть значення емоційної стабільності, довільності поведінки та здатності до саморегуляції у процесі підготовки до школи.

24. Мотиваційна готовність до школи. Розкрийте сутність навчальної мотивації в старшому дошкільному віці.

25. Соціальна готовність дитини до школи. Охарактеризуйте соціальну зрілість дошкільника (уміння взаємодіяти з однолітками, слухати дорослого, виконувати правила).

26. Розвиток мовлення як показник готовності до школи. Проаналізуйте роль мовлення у формуванні пізнавальної та комунікативної готовності.

27. Психолого-педагогічні умови формування готовності до школи. Розробіть рекомендації для вихователів і батьків щодо створення умов, які сприяють розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та соціальної готовності дітей до школи (у грі, малюванні, спілкуванні).

Рекомендована література

Основна

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.

2. Долинська Л. В., Лисянська Т.М. Вікова психологія: хрестоматія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2022. 488 с.

3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 424 с.

4. Дуткевич Т. Дитяча психологія. Практикум навч. посіб. Київ : КНТ, 2019, 204 с.

5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2020, 392 с.

6. Дуткевич Т. Дитяча розвивально-корекційна психологія. навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури , 2022, 304 с.

7. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академія, серія Альма-матер, 2015, 400 с.

8. Савчин М. В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2024. 384 с.

9. Тертична Н.А. Практикум з вікової психології: навчально-методичний посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Рекомендовано рішенням вченої ради медико-психологічного факультету (протокол № 9 від 11 квітня 2023 р.) Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. 2024. 140 с.

10. Хрестоматія з дитячої психології : навч.-метод. посіб. / уклад. Ю. О. Приходько, І. О. Лапченко, Г. Боброва. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 317 с.

Допоміжна

7. Агіляр-Туклер В. Сюжетно-рольові ігри дітей: спостерігаємо, спрямовуємо, надихаємо. *Дошкільне виховання*. 2018. №7. С. 20-24.

8. Байєр О. Підводне каміння у діяльності психолога-діагноста. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 8. С. 20–26.

9. Бланк протоколу оцінювання досягнень дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022, № 9. С.59–61.

10. Гулько Ю. Криза семи років та непряма діагностика. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 1. С. 31-36.

11. Кучеренко А. Як підготувати батьків до вступу дитини в школу. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 12. С. 20–24.

12. Опитувальник для визначення першого рівня підтримки дитини дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022, № 9. С.57–58.

13. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручн. Київ : Кондор, 2024. 469 с.

14. Пихтіна Н. П. Психологія дитяча в опорних схемах: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 45 с.

15. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 2023, 376 с.

16. Соловйова Л. Гра як засіб усебічного розвитку дитини. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 1. С. 18–26.

17. Соловйова Л. Гра як засіб усебічного розвитку дитини. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 2. С. 14–22.

18. Ярощук Н.П. Психологічна компетентність майбутнього педагога: структура, шляхи формування та вплив на педагогічну взаємодію. *Формування професійної компетентності у майбутніх вихователів: теорія, досвід та інновації*: (колективна монографія) / Іванова Н. В., Найда Р. Г., Бубін А. О., Бартків О. С., Борбич Н. В., Боремчук Л. І., Боярчук С. І., Дурманенко О. Л., Дурманенко Є. А., Замелюк М. І., Пуш О. А., Сакір Н. О., Оксенчук Т. В., Циплюк А. М., Ярощук Н. П. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 298-338.

Інформаційні ресурси

19. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, 2021.
https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за загальною редакцією О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf
2. Вебінар. Вправи на розвиток психічних процесів дітей 4-6 років. Національна освітня платформа Всеосвіта. <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=AIZBcJeqEss>
3. Вебінар. Формуємо психологічну готовність дитини до навчання у школі. https://www.youtube.com/watch?v=wIrxVYM2BAY&ab_channel=%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0
4. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». URL: <https://surl.li/kbnptd>
 - а. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: Одеса, 2018. 239 с. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2024/1/Sensory%20Development.pdf>
5. Етапи розвитку дитини. <https://www.amelsmart.com/etapi-rozvitku-ditini/>
6. Котелянець Ю. С. Гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (213), 31-36. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1733/1703>
7. Лабораторія психології дошкільника інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Офіційний сайт. URL : <http://psychology-naes-ua.institute/info/137/>.
8. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку <https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/metodichni-rekomendaciyi-shchodo-viznachennya-osvitnih-trudnoshchiv.pdf>
9. Ніженська М. А. Темп психологічного розвитку дитини: фактори прискорення та гальмування. July 11, 2025 • Reykjavík, Iceland • Collection of scientific papers «SCIENTIA». <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2956/2986>
10. НУМО цифрова екосистема для розвитку дошкільнят. <https://numo.mon.gov.ua/>
11. Основні рефлексії новонародженого. <https://www.cfr-krok.ua/osnovni-refleksii-novonarodzhenogo.html>
12. Офіційний курс підвищення кваліфікації «Методологічні основи організації психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу дитини із особливими освітніми потребами». Всеосвіта

<https://vseosvita.ua/course/metodolohichni-osnovy-orhanizatsii-psykholoho-pedahohichnoho-suprovodu-osvitnoho-protsesu-dytyny-iz-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-44.html>

13. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/735298/>

14. Піроженко Т.О., Соловійова Л.І., Карабаєва І.І. Поняття психологічної стійкості в системі знань дитячої і педагогічної психології. Мультидисциплінарний міжнародний журнал «Věda a perspektivy». 2024. № 11(42). DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-11\(42\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-11(42))

15. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловійова Л., Хартман О. Якісна та кількісна характеристика готовності старших дошкільників до навчання у школі. Психологічний часопис. 2023. № 9 (1), С. 41–49. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.4> , <http://lib.iitta.gov.ua/735121>

16. *Постанова КМУ № 1036 від 26 серпня 2025* Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1036-2025-%D0%BF#Text>

17. **Психологічна платформа-каталог** [Resilience.help](https://www.resilience.help/resursy/?t=34)
<https://www.resilience.help/resursy/?t=34>

18. Ранній розвиток дитини. Посібник для батьків. <https://www.unicef.org/ukraine/media/13461/file/Early%20child%20development.pdf>

Алла БУБІН

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти*

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Анотація освітнього компонента. Вивчення освітнього компонента «Вступ до спеціальності» у межах освітньо-професійної програми спеціальності А2 Дошкільна освіта (освітній ступінь: бакалавр) є необхідним етапом професійної підготовки майбутніх вихователів. Даний курс забезпечує формування у здобувачів початкового розуміння специфіки обраної професії, її місця та ролі в системі освіти, а також актуальних вимог, які ставить сучасне суспільство до фахівців дошкільної освіти.

Компонент виконує орієнтаційну та мотиваційну функції, адже допомагає здобувачам освіти усвідомити особливості освітнього процесу в закладі вищої освіти, зміст і структуру майбутньої професійної діяльності, визначити індивідуальні траєкторії розвитку, сформувані ціннісне ставлення до обраної спеціальності.

Особливе значення має ознайомлення студентів із нормативно-правовою базою, освітнім стандартом та професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти», що забезпечує розуміння вимог до компетентностей і програмних результатів навчання, передбачених ОПП.

Вивчення курсу сприяє розвитку базових професійних умінь, необхідних для подальшого засвоєння фахових методик і проходження педагогічної практики, а також формує готовність до роботи у команді, відповідальність та прагнення до професійного зростання.

Таким чином, «Вступ до спеціальності» є важливий освітнім компонентом, який створює підґрунтя для ефективного опанування всієї програми підготовки фахівця та успішної реалізації себе в професійній діяльності.

Мета освітнього компонента – це формування професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО; ознайомлення майбутніх педагогів з структурою освіти в Україні; розкриття змісту та основних форм навчання у закладі вищої освіти; формування у здобувачів освіти загального уявлення про структуру, зміст, характер і специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності; розкриття загальних засади педагогічної професії,

формування культури педагогічного спілкування.

Вивчення ОК забезпечує формування:

Інтегральна компетентність

КІ-1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-12. Здатність до інноваційної діяльності, критичного мислення, творчого пошуку та до презентації результатів своєї професійної діяльності й самопрезентації.

Спеціальні (фахові) компетентності:

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

Компетентності, визначені Професійним стандартом «Вихователя закладу дошкільної освіти: здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності (етична компетентність); психо-емоційна; морально-етична, здатність до навчання впродовж життя.

Результати навчання

Програмні результати навчання за ОПП:

ПРН 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН 9. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР 23. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів не доброчесної поведінки серед здобувачів освіти та

вміти застосовувати їх в професійній діяльності.
за освітнім компонентом:

Результати навчання

Знання та розуміння:

- особливостей функціонування системи вищої педагогічної освіти в Україні, її організаційної основи;
- принципів та основних форм організації освітнього процесу у закладі вищої освіти;
- видів навчальних занять, наукової роботи студентів, педагогічної практики;
- основних положення навчального плану спеціальності, перспектив вивчення освітніх компонентів, розподіл часу на виконання завдань навчального плану;
- прав та обов'язків здобувачів вищої освіти;
- генези розвитку дошкільної освіти за кордоном і в Україні;
- основних нормативних документів в галузі дошкільної освіти;
- загальних та спеціальних компетентностей вихователя;
- особливостей функціонування різних типів закладів дошкільної освіти;
- основ професійно-педагогічної комунікації.

Застосування знань та розуміння:

- діагностувати власні здібності та здібності інших здобувачів вищої освіти до навчальної діяльності;
- обирати методи, форми та засоби самовдосконалення для організації ефективної навчальної діяльності;
- аналізувати літературу, володіти навичками опрацювання змісту навчального матеріалу, робити висновки та узагальнення на основі опрацювання літературних джерел, вміти користуватися періодичними виданнями, знаходити необхідну літературу відповідно до проблеми, що вивчається, дотримуватися принципів академічної доброчесності;
- раціонально організовувати навчальний час згідно умов та вимог освітнього процесу;
- опрацьовувати зміст лекцій, вибирати оптимальні шляхи підготовки до практичних і семінарських занять;
- адаптуватися до умов навчання у закладі вищої освіти, специфіки його організації, видів контролю та оцінювання результатів діяльності;
- аналізувати результати власної навчальної діяльності, здійснювати корекцію, формувати у себе педагогічне мислення, професійні переконання.

Зміст освітнього компонента
Змістовий модуль 1. СУЧАСНА НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА
ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

Тема 1. Система освіти в Україні.

Зміст і організація освітнього процесу у закладі вищої освіти

Складни системи освіти. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Основні засади Болонського процесу. Кредитно-модульна система організації навчального процесу. Поняття «кредит». Обсяг кредиту.

Структура вищої освіти. Освітні рівні. Ступені вищої освіти. Нормативно-правова база організації освітнього процесу в вищій школі. Навчальний план як основний нормативний документ, що визначає організацію освітнього процесу в певному напрямку освітньої підготовки. Робочий навчальний план. Нормативні та вибіркова освітні компоненти. Робоча програма освітнього компонента, її структурні складові.

Види освіти. Форми здобуття освіти. Форми організації навчального процесу у закладі вищої освіти. Вимоги до лекції. Структура лекції. Види лекцій. Структура практичного заняття. Види семінарських занять: просемінар, власне семінар, спецсемінар.

Мета і завдання педагогічної практики. Види педагогічної практики здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта в Коледжі, особливості її змісту. Зміст літньої педагогічної практики. Особливості змісту комплексної практики з фаху.

Виховна робота у закладі вищої освіти. Форми організації виховної роботи. Організація безпечного освітнього середовища в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану. Організацію інклюзивного навчання та забезпечення супроводу осіб з особливими освітніми потребами в Коледжі.

Оцінювання знань здобувачів освіти за кредитно-трансферною системою організації освітнього процесу кредитно-трансферною системою організації: міжсесійний (поточний та модульний) та підсумковий (семестровий) контроль. Атестація здобувачів вищої освіти.

Історія Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Структура коледжу. Права та обов'язки здобувачів вищої освіти, які навчаються в коледжу. Можливості для формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти.

Тема 2. Самостійна та науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Види каталогів: електронний, алфавітний, систематичний, предметний. Картотека періодичних видань. Робота з літературними джерелами, бібліографічними виданнями,

картотеками й каталогами. Повний і аналітичний бібліографічний опис літератури.

Робота здобувачів вищої освіти із навчальною літературою. Види читання: попереднє, наскрізне, вибіркове, повторне, аналітичне, партитурне, змішане). Складання плану, тези, конспектування, анотація, рецензія, цитата.

Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти. Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти. Законодавче забезпечення академічної доброчесності в Україні. Академічна культура: поняття, функції, складові. Принципи та фундаментальні цінності академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності. Види порушень академічної доброчесності. Академічна культура як складова академічної доброчесності. Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Академічна нечесність та методи її запобігання. Заходи щодо попередження порушення академічної доброчесності в освітньому середовищі. Плагіат. Протидія плагіату. Основні засади академічного письма.

Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти. Форми організації студентської науково-дослідної роботи.

Змістовий модуль 2. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ. ПЕДАГОГІЧНА ПРОФЕСІЯ І ОСОБИСТІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тема 3. Дошкільна освіта в Україні. Заклад дошкільної освіти як основне місце професійної діяльності майбутнього вихователя

Історичний огляд розвитку дошкільного виховання за кордоном: Я.-А. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж.. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, Ф. Фребель, Р. Оуен, П. Кергомар, М.Монтессорі. Розвиток дошкільного виховання в Україні: Н.Лубенець, С.Русова, О.Дорошенко, В.О.Сухомлинський.

Дошкільна освіта – первинна складова освіти впродовж життя. Система дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти. Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини.

Дошкільна освіта за кордоном. Заклад дошкільної освіти. Типи закладів дошкільної освіти: державні, комунальні, корпоративні, приватні; ясла, дитячий садок, спеціальний дитячий садок, мобільний дитячий садок, сімейний (родинний) садок, міні-садок, центр педагогічного партнерства, центр розвитку дитини. Особливості освітньої діяльності закладу дошкільної освіти в період воєнного стану. Організацію інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти.

Тема 4. Основи педагогічної діяльності та вимоги до особистості вихователя

Виникнення та становлення педагогічної професії. Сучасні вимоги до педагогічної діяльності. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»: загальні та професійні компетентності. Професійні функції вихователя.

Педагогічне спілкування. Стиль спілкування вихователя з дітьми: спілкування на основі захоплення спільною діяльністю, спілкування на основі дружньої прихильності, спілкування-дистанція, спілкування-залякування, спілкування-загравання. Педагогічна майстерність. Компоненти педагогічної майстерності: професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, професійно та індивідуально вагомі якості, зовнішня культура.

ЛЕКЦІЇ

Тема: Система освіти в Україні

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, види освіти, форми здобуття освіти;

ознайомити з пріоритетними напрямками розвитку освіти в Україні; розкрити основні засади Болонського процесу; дати характеристику кредитно-модульній системі організації навчального процесу; з'ясувати особливості оцінювання знань за кредитно-трансферною системою.

Ключові слова: поняття: система освіти, пріоритетні напрямки розвитку освіти, дошкільна освіта, повна загальна середня освіта, позашкільна освіта, спеціалізована освіта, професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта, вища освіта, освіта дорослих, післядипломна освіта, заклади освіти, Болонський процес, двоциклове навчання, рівні та ступені вищої освіти, кредитно-модульна система організації навчального процесу.

1. Мета, завдання вивчення освітнього компонента «Вступ до спеціальності».

2. Пріоритетні напрямки розвитку освіти в Україні. Види освіти, форми здобуття освіти. Система освіти в Україні.

3. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Рівні та ступені вищої освіти.

4. Основні засади Болонського процесу.

5. Оцінювання знань в умовах кредитно-трансферної система організації освітнього процесу.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і

фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

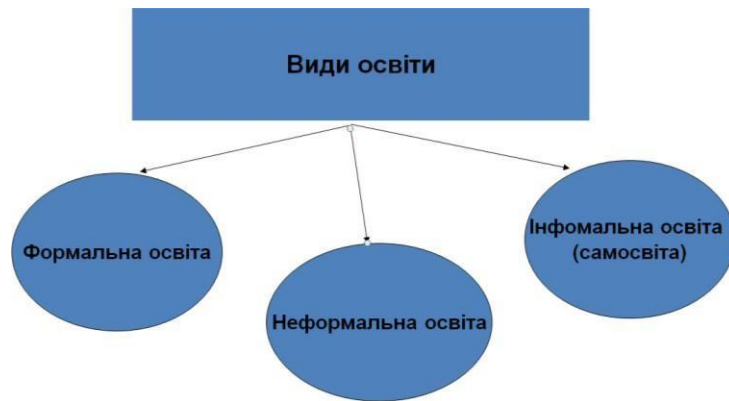

Рис.1. Види освіти

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Рис.2. Основні форми здобуття освіти

Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

Заочна форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Мережева форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти – це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

Педагогічний патронаж – це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

Здобуття освіти на робочому місці – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору. Під системою освіти розуміється сукупність навчально-виховних закладів, призначених для здійснення цілеспрямованого навчання і виховання населення кожної країни.

Система освіти складається із закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти. Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 10) складниками системи освіти є: дошкільна освіта, повна загальна середня освіта, позашкільна освіта, спеціалізована освіта, професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта, освіта дорослих, вища освіта.

Рис.3. Складники системи освіти

Дошкільна освіта. Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Діти старшого дошкільного віку обов'язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти.

Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки. Вони самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту.

Повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» до *закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти* належать:

- *початкова школа* – заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту;
- *гімназія* – заклад середньої освіти II ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує базову середню освіту;
- *ліцей* – заклад середньої освіти III ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує профільну середню освіту.
- *спеціальна школа* – заклад загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку;
- *санаторна школа* – заклад загальної середньої освіти з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;
- *школа соціальної реабілітації* – заклад загальної середньої освіти для дітей, які відповідно до рішення суду потребують особливих умов виховання;
- *навчально-реабілітаційний центр* – заклад загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку.

У системі спеціалізованої освіти здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

- *спеціалізована мистецька школа (школа-інтернат)* – заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів мистецького профілю;
- *школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю* – заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);
- *професійний коледж (коледж) спортивного профілю* – заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

- *професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування* – заклад спеціалізованої освіти, який забезпечує здобуття професійної мистецької освіти;

- *військовий (військово-морський) ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою* – заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступенів військового профілю для дітей з 13 років;

- *науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат* – заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступеня наукового профілю.

Освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

Складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток;

Освіта осіб з особливими освітніми потребами. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

Вища освіта – це рівень, який здобувається особою у вищому навчальному закладі завдяки послідовного системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту освіти, який ґрунтується на повній загальній середній освіті та завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

Нормативний зміст підготовки кадрів із вищою освітою та нормативний термін навчання за певною спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного (освітньо-наукового) рівня здійснюється відповідно до *освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм (ОПП)*.

Рівні вищої освіти

Рис.4. Рівні вищої освіти

Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти відповідає п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою загальнокультурної та професійно орієнтованої підготовки, спеціальних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі професійної діяльності.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного *ступеня вищої освіти*:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;

- 3) магістр;
- 4) доктор філософії;
- 5) доктор наук.

Рис.5. Ступені вищої освіти

Молодший бакалавр – це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ECTS.

Особа має право здобувати ступінь молодшого бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ECTS. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом.

Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ECTS, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ECTS. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра.

Доктор філософії – це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Доктор наук – це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях.

Болонської декларації – документа, в якому йдеться про утвердження спільних вимог, критеріїв та стандартів національних систем освіти.

Основні положення цього документа – доцільність запровадження циклової та ступеневою структур вищої освіти, використання європейської кредитно-трансферної системи (European Credit Transfer System – ECTS), міжнародне визнання бакалавра як рівня вищої освіти та надання йому права продовжувати навчання за освітніми програмами магістра.

Основними засадами Болонського процесу є:

1. *Запровадження двох циклів навчання.* Перший – для одержання ступеня бакалавра з тривалістю навчання три-чотири роки, другий – для одержання ступеня магістра (один, два роки після одержання ступеня бакалавра).

2. *Введення в організацію навчального процесу кредитно-трансферної системи.* 3. *Контроль за якістю освіти.* Оцінка якості освіти ґрунтуватиметься не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, яких набули випускники.

4. *Розширення мобільності.* Передбачається на основі виконання попередніх пунктів активізувати розвиток мобільності студентів і викладацького складу, а також прискорити зміни національних законодавчих актів стосовно працевлаштування іноземців.

5. *Забезпечення працевлаштування випускників.* Проголошується орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат. Знання випускників мають застосовуватися та використовуватись у всій Європі.

6. *Підвищення привабливості європейської системи освіти* з одночасним збереженням кращих традицій і надбань національних систем вищої освіти.

Кредит (лат. *creditum* – позика, від *credo* – довіряю) – одиниця виміру («вартість») обсягу навчального навантаження, необхідного середньому студентові для повного оволодіння визначеними результатами навчання (компетенціями). Ціна кредиту – 30 академічних годин. Кількість кредитів на навчальну дисципліну визначається діленням загального обсягу годин із навчальної дисципліни на ціну кредиту.

Поточний контроль здійснюється під час проведення *практичних, лабораторних та семінарських занять* і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

Модульний контроль є складником поточного контролю і здійснюється у формі виконання студентом модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту тощо) в позааудиторний час згідно із затвердженим графіком.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання студентів на окремих його завершальних етапах та на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні складові системи освіти.
2. Перелічіть заклади загальної середньої освіти.
3. Назвіть рівні та ступені вищої освіти в Україні.
4. Зазначте основні засади Болонського процесу.
5. Як відбувається підготовка науково-педагогічних і наукових кадрів в Україні ?
6. Розкрийте суть неперервної освіти в Україні.
7. Поясніть особливості двоступеневої системи вищої освіти в європейських країнах.
8. Розкрийте особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ЗВО України.
9. Охарактеризуйте європейську систему оцінювання знань студентів вузів.
10. Коли здійснюється поточний контроль знань та вмінь студентів?
11. Вкажіть форми підсумкового контролю.

Рекомендована література:

Bogush A., Ruslana N., Malinovska N., Durmanenko Y., Bubin A. The impact of a dual education system on the professional training of future preschool teachers in higher education institutions. *Revista EDaPECI (SE)*.v 24. n.1.jan./abr.2024. p.172-184. URL: <https://periodicos.ufs.br/edapeci/article/view/19940>

Zdanevych, L., Bielienka, H., Ponomarenko, T., Bubín, A., Tsypliuk, A. (2021). Training technologies as a means of increasing motivation for creative activity of future nursery teachers. *Laplace Em Revista (International)*. Vol. 7, n. Extra E, Aug., 2021, p.254-261. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1184p.254-261>

Бубін А.О., Боярчук С.І., Циплюк А.М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання: організаційно-педагогічні аспекти. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 78. Т. 1. С. 35–39.

Ковшар О. В. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта: навчальний посібник для студентів. Кривий Ріг. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gEcNaegqdKFBb3xJVUCZSWdoJt7Z0LjE/view>

Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2 : навч. посібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Гренченка, 192 с.

Щербакова К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. С. 45-53

Тема: Зміст і організація освітнього процесу в закладі вищої освіти

Мета: ПРН 1. – розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, форми організації навчання у закладі вищої освіти; ознайомити з нормативно-правовою базою організації освітнього процесу, особливостями навчання студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта; з'ясувати особливості організації і проведення різних видів педагогічної практики студентів в базових закладах дошкільної освіти; розкрити поняття «навчальний час студента».

Ключові слова: навчальний план, форми організації навчання, навчальні заняття, індивідуальні заняття, самостійна робота студентів, практична підготовка, контрольні заходи, лекція, практичне зняття, семінарське заняття, колоквиум, лабораторне заняття, консультація, індивідуальне завдання, курсові роботи, педагогічна практика, літня педагогічна практика, комплексна практика з фаху, заліки, іспити, виховна робота, навчальна праця, культура праці, гігієна праці.

1. Нормативно-правова база організації освітнього процесу.
2. Загальна характеристика форм організації навчання у закладі вищої освіти.
3. Виховна робота в закладі вищої освіти.
4. Організація навчальної праці студента.
5. Особливості навчання студентів спеціальності Дошкільна освіта освітнього рівня бакалавр.

Організація освітнього процесу здійснюється навчальними підрозділами закладу вищої освіти (факультетами, кафедрами, відділеннями, предметними або цикловими комісіями).

Заклад вищої освіти на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє *навчальний план*, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін/освітніх компонентів у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік освітнього процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Нормативні освітніх компоненти встановлюються державний стандартом освіти. Вибіркові освітні компоненти встановлюються закладом вищої освіти.

Робоча навчальна програма освітнього компонента містить виклад конкретного змісту, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

Форма організації освітнього процесу – спосіб організації, побудови й проведення навчальних занять, у яких реалізуються зміст навчальної роботи, дидактичні завдання і методи навчання.

Рис.1. Форми організації навчання

Рис.2. Види навчальних занять

Лекція – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки.

Етапи проведення лекції:

- вступна частина;

- виклад основного матеріалу (аналіз висвітлених подій, фактів, демонстрація досвіду, характеристика різних точок зору, позицій, визначення лекторської позиції, формулювання часткових висновків, показ зв'язку з практикою);

- висновок (формулювання основного висновку).

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом завдань.

Семінарське заняття – особлива форма практичних занять, яка полягає в самостійному вивченні студентами окремих питань і тем лекційного курсу з наступним обговоренням та (або) оформленням матеріалу у вигляді повідомлення, реферату, доповіді тощо.

Лабораторне заняття – вид практичних занять у вищій школі, що проводиться за завданням викладача із застосуванням навчальних приладів, інструментів, матеріалів, установок, вимірювальних приладів, комп'ютерів та інших технічних засобів.

Лабораторні заняття відбуваються безпосередньо в закладі дошкільної освіти, а також іноді в аудиторії у варіанті уявної ситуації.

Індивідуальне навчальне заняття проводяться з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Консультація – форма навчального заняття, за якої студент отримує від викладача відповіді на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування, йому незрозумілих.

Індивідуальні завдання з окремих дисциплін (реферати, курсові, дипломні роботи) пропонуються студентам у терміни, передбачені закладом вищої освіти. Індивідуальні завдання виконуються студентом самостійно при консультуванні викладача.

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни.

Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього рівня і має на меті набуття студентом професійних навичок та вмінь

Заліки – це підсумкова форма перевірки результатів виконання студентами практичних і лабораторних робіт, засвоєння ними матеріалу семінарських занять, результатів практики.

Іспити складаються за білетами, затвердженими кафедрою. На консультаціях перед іспитом викладач знайомить студентів з екзаменаційними білетами.

Курсові роботи виконуються з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та їх застосування до вирішення конкретного фахового завдання.

До найбільш ефективних форм організації виховної роботи, які використовуються у закладах вищої освіти, слід віднести: бесіди, лектора, зустрічі, екскурсії, турніри КВК, вікторини, інформаційно-пізнавальні години, гурткову роботу, круглі столи, ділові зустрічі, дискусії, тематичні вечори та вечори відпочинку, свята; обряди, участь у державних акціях, дні факультету, спортивні змагання, козацькі забави, участь у студентських олімпіадах, культпоходи до театрів, кінотеатрів, музеїв, на художні виставки, фестивалі, відеолекторії, концерти класичної та популярної музики, комп'ютерні заняття тощо.

Культура навчальної праці – система знань, умінь і навичок, які дають змогу раціонально організовувати навчання, забезпечувати його високу продуктивність.

Рис.3. Основні структурні елементи культури навчальної праці студента

Культура навчальної праці студентів охоплює:

- гігієну розумової праці (знання правил збереження і підвищення розумової працездатності, уміння їх дотримуватись на практиці);
- техніку розумової праці (володіння ефективними прийомами розумової діяльності);
- уміння планувати навчальну роботу;
- прийоми економії часу.

Працездатність студента – готовність до виконання певного виду навчальної роботи із високим ступенем напруженості, зі значними затратами нервової енергії протягом певного проміжку часу.

Під час навчальної праці працездатність студента залежить від кількох чинників:

- 1) внутрішніх умов (інтелектуальні здібності, особливості волі, ступінь тренуваності, стан здоров'я, сила волі);
- 2) зовнішніх умов (атмосфера у закладі вищої освіти, організація робочого місця, режим праці і відпочинку, мікроклімат у групі);
- 3) рівня організації праці (плановість у роботі, дотримання певного режиму, рівень затрачених зусиль для досягнення результату);
- 4) обсягу розумового навантаження.

*Рис.4. Особливості навчання студентів спеціальності Дошкільна освіта
освітнього рівня бакалавр*

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні форми організації навчання у закладі вищої освіти.
2. У чому полягають функції лекції?
3. Яке призначення практичних занять?
4. Які функції виконує семінар?
5. Що передбачає підготовка до семінарського заняття?
6. Яке значення має самостійна робота студентів у структурі їх професійної підготовки? Відповідь обґрунтуйте.
7. Назвіть види іспитів.
8. Як ви готуватиметесь до складання заліків та іспитів?
9. Зазначте форми виховної роботи у яких ви брали участь.
10. Які основні структурні елементи культури навчальної праці студента?
11. Які чинники впливають на вашу працездатність?
12. Які ви бачите можливості щодо вдосконалення техніки своєї розумової праці?

Рекомендована література:

20. Bogush A., Ruslana N., Malinovska N., Durmanenko Y., Bubin A. The impact of a dual education system on the professional training of future preschool teachers in higher education institutions. *Revista EDaPECI (SE)*.v 24. n.1.jan./abr.2024. p.172-184. URL: <https://periodicos.ufs.br/edapeci/article/view/19940>
21. Zdanevych, L., Bielienka, H., Ponomarenko, T., Bubin, A., Tsypliuk, A. (2021). Training technologies as a means of increasing motivation for creative activity of future nursery teachers. *Laplace Em Revista (International)*. Vol. 7, n.

Extra E, Aug., 2021, p.254-261. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1184p.254-261>

22. Бубін А.О., Боярчук С.І., Циплюк А.М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання: організаційно-педагогічні аспекти. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 78. Т. 1. С. 35–39.

23. Дурманенко Є., Бубін А., Боярчук С. Особливості формування готовності майбутніх вихователів до самоосвітньої діяльності. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип.2. 2023. С.58-67. <http://tester.journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogy/article/view/483/455>

24. Дурманенко Є., Бубін А., Особливості формування професійної компетентності в здобувачів освіти спеціальності А 2 Дошкільна освіта *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2025. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/597/556>

25. Ковшар О. В. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта: навчальний посібник для студентів. Кривий Ріг. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gEcNaegqdKFBb3xJVUCZSWdoJt7Z0LjE/view>

26. Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2 : навч. посібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Гренченка, 192 с.

27. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (лист МОН України № 1/3845-22 від 02.04.2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>

Щербакова К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. С. 45-53.

Тема: Самостійна та науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти

Мета: ПР 23 – знати основи академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів не доброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності; ознайомити з історію виникнення бібліотек; охарактеризувати види каталогів; вивчити способи пошуку наукової інформації в електронних каталогах; навчити оформлювати бібліографічний опис літератури; з'ясувати суть самостійної роботи студентів з книгою; ознайомити з особливостями науково-дослідної роботи студентів; вміти знаходити, опрацьовувати, критично оцінювати зміст, достовірність, надійність інформаційних джерел та застосовувати їх у професійній діяльності.

Ключові слова: бібліотека, бібліографія, алфавітний каталог, систематичний каталог, предметний каталог, картотека періодичних видань, попереднє читання, наскрізне читання, вибіркове читання, аналітичне читання, партитурне читання, змішане читання, план, теза, цитата, конспект, анотація, реферат, рецензія, науково-дослідна робота студентів, академічна доброчесність, принципи академічної доброчесності, порушення академічної доброчесності.

1. Особливості роботи дослідника в бібліотеці. Пошук наукової інформації в електронних каталогах, на сайтах бібліотек.
2. Правила оформлення бібліографічного опису літературних джерел.
3. Самостійна робота студентів з книгою.
4. Науково-дослідна робота студентів.
5. Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти.

Бібліотека – установа, культосвітній заклад, де зберігаються і видаються читачам книжки, журнали і т. ін., а також здійснюється популяризація і пропаганда літературних творів.

Пропоную зробити екскурс в історію нашої державності, щоб з'ясувати коли ж виникли перші бібліотеки на теренах сучасної України. Перші бібліотек в Київській Русі почали відкриватися за княжих часів. Особливого розвитку книгодрукування та створення бібліотек набрало після прийняття християнства в 998 році.

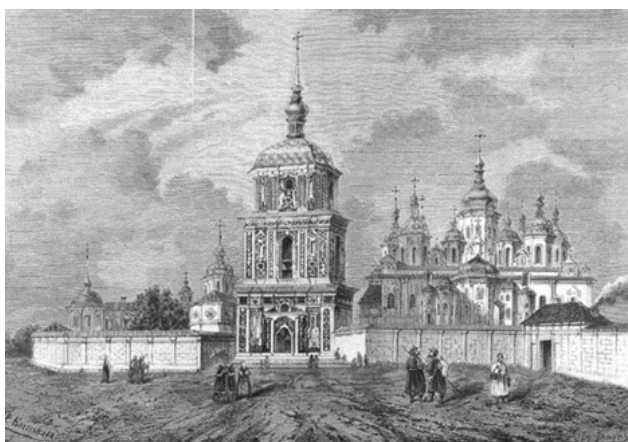

Рис.1. Бібліотека Ярослава Мудрого – перша бібліотека Київської Русі

Найдавнішою читальнею країни, що діє й зараз, можна вважати Наукову бібліотеку Львівського національного університету імені Івана Франка. Вона заснована 1608 року як книгозбірня львівського Єзуїтського колегіуму.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського створена 2 серпня 1918 року. Їй присвоєно ім'я Володимира Вернадського – українського ученого-природознавця, мислителя, одного із засновників Української академії наук та творця Національної бібліотеки Української держави в Києві.

Бібліограф (від грец. *biblion* – книга, *grapho* – пишу) – 1) фахівець, який готує бібліографічну інформацію та надає її користувачам; 2) суб'єкт бібліографічної діяльності.

Бібліотечний каталог – перелік творів друку та інших документів, що наявні в фондах бібліотеки, складений за визначеним принципом і розкриває склад або зміст бібліотечних фондів.

Алфавітний каталог – бібліотечний каталог, в якому книги розміщені в алфавітному порядку прізвищ або заголовку творів друку та інших документів.

Систематичний каталог – бібліотечний каталог, в якому описи документів розміщені по галузях знань в залежності від прийнятої в бібліотеці системи класифікацій.

До систематичного каталогу звертаються, якщо необхідно підібрати літературу по визначеному питанню, темі, галузі знання.

Предметний каталог – каталог, в якому бібліографічні записи розміщені в алфавітному порядку рубрик. Він розкриває зміст фонду і забезпечує простий і оперативний пошук по конкретному питанні.

Електронний каталог – бібліотечний каталог, що працює в реальному режимі часу і є складовою частиною довідково-пошукового апарату (ДПА) бібліотеки і центральною ланкою автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи.

Систематична картотека статей – бібліографічна картотека, що охоплює матеріали з періодичних та продовжуваних видань, іноді неперіодичних збірок, які згруповано відповідно до певної схеми бібліотечно-бібліографічної класифікації документів, як правило, тієї самої, що в систематичному каталозі.

Бібліографічний опис – сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складових частин або групі документів, що дають можливість ідентифікувати твір друку, а також отримати уяву про його зміст, читацьке призначення, об'єм, довідковий апарат і т.д.

Бібліографічний опис літератури буває повним і аналітичним.

При повному описі книги, яка написана 1-3 авторами, подаються такі відомості:

- прізвище та ініціали авторів;
- повна і точна назва книги, яка не береться в лапки;
- назва міста видання книги в називному відмінку, потім ставимо двокрапку (:);
- назва видавництва (без лапок);
- рік видання (без слів «рік» чи скорочення «р»);

- кількість сторінок із скороченням «с» (145с. – вказана загальна кількість сторінок) або «С» (С.5-7. – вказані конкретні сторінки, на яких міститься необхідна інформація);

Приклад повного опису друкованих творів: книги, що мають не більше трьох авторів

Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. С.82-95.

При повному описі книги, яка написана чотирма і більше авторами, подаються такі відомості:

- повна і точна назва книги, яка не береться в лапки;
- ставиться одна скісна риска і пишеться / перераховуються всі прізвища та ініціали (за таким порядком, за яким вони вказані в книзі);
- назва міста видання книги в називному відмінку, потім ставимо двокрапку (:);
- назва видавництва (без лапок);
- рік видання (2015);
- кількість сторінок із скороченням «с» (120с. – вказана загальна кількість сторінок) або «С» (С.5-10. – вказані конкретні сторінки, на яких міститься необхідна інформація);

Кожна група відомостей, починаючи з міста видання відокремлюється крапкою, перед роком видання ставиться кома.

Приклад повного опису книги, що має чотирьох і більше авторів:

Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч., ч. 3: навчальний посібник / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста, Н.Б. Лазарович. Київ : Видавничий Дім Слово, 2016. 376 с.

При аналітичному описі друкованих творів подаються такі відомості:

- прізвище і ініціали автора чи авторів статті;
- заголовок статті;
- повна назва джерела, в якому знаходиться стаття, журнал, газета або книга чи збірник (описуються за викладеними вище правилами повного опису) виділяється курсивом;

для періодичних видань зазначається:

- назва журналу або газети;
- рік випуску;
- номер журналу, а для газети – число і місяць.
- вказуються сторінки, на яких розташована стаття – С.10-12.;

Приклад аналітичного опису:

а) стаття з журналу:

Хаврикiна К., Пристанська М. Фiнськi секрети якiсної освiти. *Дошкiльне виховання*. 2017. № 5. С.16-17.

Економiя часу у процесi роботи з книгою досягався не тiльки за рахунок швидкостi читання, а й за рахунок вибору найкращого в даних умовах рiзновиду читання. Розглянемо деякi з них.

Попереднє читання – у процесi такого читання вiдмiчаються всi незнайомi, iноземнi слова, науковi термiни i поняття, щоб у подальшому можна було в'яснити їх значення, наприклад, за словниками чи довiдниками.

Наскрiзне читання (читання пiдряд) – означає уважне прочитання всього матерiалу. Цей вид читання використовується за необхідностi повнiстю охопити змiст роздiлу, статтi, книги в цiлому.

Вибiркове читання передбачає певний вiдбiр матерiалу для читання з метою його поглибленого вивчення. Iнколи така необхіднiсть виникає, коли треба знайти вiдповiдь на певне запитання, тобто цей вид читання визначається iнтересами i практичними потребами читача.

Повторне читання – з метою повернутися до того, що дуже потрібне або не зовсiм зрозумiле, через якийсь час є потреба ґрунтовно осмислити його.

Аналiтичне читання (або читання з опрацюванням матерiалу) – критичний розбiр змiсту з метою глибокого його вивчення, конспектування найiстотнiшого. Використовується пiд час роботи з першоджерелами, часто супроводжується виписуванням фактiв, цитат, висновкiв на картки, складанням тез, рефератiв.

Партитурне читання, або, як його ще називають, динамiчне читання, означає швидке ознайомлення з книжкою в цiлому при великiй швидкостi читання (за 1,5-2 години прочитується до 200-300 сторiнок).

Змiшане читання – застосування рiзних видiв читання залежно вiд змiсту матерiалу, цiлей i завдань його вивчення.

Економiя часу та енергiї читача досягається не тiльки швидкiстю читання i запису, а й за рахунок умiння правильно обрати i реалiзувати рацiональний вид запису.

Робота з книгою передбачає написання:

- бiблiографiї (чiткий запис даних про книгу, її автора, назву, мiсце видання i видавництво, рiк видання, кiлькiсть сторiнок, серiю тощо);
- анотацiї (стислий, короткий виклад змiсту книги, статтi);
- резюме (оцiнка всього друкованого тексту або його частин, а також iнформацiя, яка є важливою, ориґiнальною, новою, знадобиться пiзніше);
- цитат (дослiвний уривок з iншого твору; вислiв, який наводять для пiдтвердження або заперечення певної думки з дотриманням усiх особливостей чужого висловлювання i посиленням на його джерело);

- виписок (записи допоміжного характеру, статистичні таблиці, дані, дати, події, різноманітний ілюстративний матеріал, що дасть змогу краще проаналізувати думки, виявити суперечності, аргументувати певні положення, твердження);

- тез (стислий виклад основних думок прочитаного, частково – у вигляді цитат);

- планів (найкоротший запис логічної структури тексту із зазначенням опорних пунктів у розгортанні теми, переліком питань, на які в тексті дається відповідь);

- конспектів (короткий письмовий виклад змісту книжки або її частини, статті тощо).

Науково-дослідна робота студентів – складова професійної підготовки, що передбачає навчання студентів методології і методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями і вміннями творчого підходу до дослідження певних наукових проблем.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Основними принципами академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин є:

- доброчесність – відданість учасників освітнього процесу моральним принципам та стандартам, які створюють бар'єр для недоброчесності;

- чесність та порядність – системне уникнення проявів шахрайства, обману, крадіжок під час реалізації власної діяльності;

- правдивість – прагнення до істини, вільне та відкрите поширення найкращих практик реалізації власної діяльності, їх безперервне надбання та збагачення;

- прозорість – доступність та відкритість інформації, яка передбачає, що всі учасники освітнього процесу зобов'язані діяти відкрито, зрозуміло;

- законність – дотримання кожним учасником освітнього процесу законів та стимулювання до цього інших;

- повага – повага до гідності інших, їхнього фізичного та психічного здоров'я, на благо колегіальності з іншими учасниками освітнього процесу;

- довіра – усі учасники освітнього процесу мають впевненість в чесності один одного;

- підзвітність – учасники освітнього процесу належним чином використовують делеговані їм повноваження;

- справедливість – неупереджено однакове ставлення до усіх учасників освітнього процесу, позбавлене дискримінації та нечесності;

- самовдосконалення та вдосконалення – учасники освітнього процесу визнають важливість та докладають максимальних зусиль до постійного вдосконалення освітньої системи, зокрема через власний професійний розвиток;

- відповідальність – вміння брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності, виконувати взяті на себе певні зобов'язання, протистояти проявам академічної недоброчесності, подавати приклади гідної поведінки;

- сумлінність – учасники освітнього процесу належним чином використовують делеговані їм повноваження без перевищення або несумлінності їх виконання;

- демократичність управління – управління Університетом на основі залучення усіх відповідних учасників освітнього процесу та етичному виконанні своїх повноважень керівництвом на різних ланках;

- професіоналізм – підтримання високого рівня компетентності кожним учасником освітнього процесу.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

- відрядження із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);

- позбавлення академічної стипендії;

- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Додатково до визначених законом видів академічної відповідальності

заклад вищої освіти може застосовувати таке:

- усне зауваження від викладача або представника адміністрації;
- попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності;
- рекомендації додатково пройти навчання з питань академічної доброчесності;
- повторне виконання завдань;
- зниження оцінки за виконання завдання;
- внесення постійного чи тимчасового запису до реєстру порушень академічної доброчесності;
- усне чи письмове повідомлення юридичної або фізичної особи, яка здійснює оплату за навчання, про факт порушення;
- виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу;
- позбавлення нагород, стипендій тощо, присуджених закладом освіти;
- позбавлення права голосу в колегіальних органах управління закладу освіти або обмеження права на участь у роботі таких органів на певний термін;
- позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання фінансування наукових досліджень, стипендій, грантів тощо;
- відрахування.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» визначені такі види порушення академічної доброчесності:

академічний плагіат — це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат — оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація — вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація — свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування — виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман — надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

хабарництво — надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-

яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання — свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Питання для самоконтролю

1. Яке значення має самостійна робота студентів у структурі їх професійної підготовки? Відповідь обґрунтуйте.

2. Охарактеризуйте зміст самостійної роботи майбутнього педагога.

3. Проаналізуйте й оцініть рівень самостійної роботи студентів вашої академічної групи. Ваші пропозиції щодо дальшого удосконалення самостійної роботи студентів.

4. Як ви організовуєте свою самостійну роботу, чи плануєте ви її?

5. Яким чином вам вдається виявити прогалини й недоліки у своїх знаннях та вміннях?

6. Як ви організовуєте роботу з першоджерелами? Які труднощі відчуваєте? Чим можете їх пояснити?

7. Охарактеризуйте види бібліотечних каталогів.

8. Розкрийте роль основних прийомів роботи з книгою.

9. Охарактеризуйте складники наукової організації праці майбутнього педагога.

10. У який спосіб можна запобігти забуванню навчального матеріалу?

11. Чи можна навчитися бути уважним? Як?

12. Розкрийте місце наукової роботи студента в професійній підготовці.

13. Охарактеризуйте основні форми науково-дослідної роботи студентів у межах навчального процесу.

14. Що таке академічна доброчесність?

15. Назвіть основні принципи академічної доброчесності.

16. Які існують види відповідальності? Види академічної відповідальності здобувача освіти?

Рекомендована література:

Доброчесність та етика: навчальний посібник. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Teaching_Guide_final_UKR.pdf

Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>

Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2 : навч. посібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Гренченка, 192 с.

Положення про систему виявлення та запобігання плагіату в академічних текстах працівників та здобувачів вищої освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. URL: <https://surl.li/ljccjs>

Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесност.pdf>

Дурманенко Є., Бубін А., Боярчук С. Особливості формування готовності майбутніх вихователів до самоосвітньої діяльності. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип.2. 2023. С.58-67. <http://tester.journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogy/article/view/483/455>

Бібліотека Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. URL: <https://lpc.in.ua/struktura/strukturni-pidrozdily/biblioteka/e-resursy/>

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. URL: <http://dnpb.gov.ua/u>

Електронна бібліотека «Культура України». URL: <https://elib.nlu.org.ua/>

Електронна бібліотека «Україніка». URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB>

Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

Тема: Дошкільна освіта в Україні

Мета: ПРН 9 – розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти, аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти; розкрити складові системи дошкільної освіти; ознайомити з основними положення нормативних документів з питань розвитку дошкільної освіти в Україні.

Ключові слова: дошкільна освіта, завдання дошкільної освіти, система дошкільної освіти.

1. Історичний огляд розвитку дошкільного виховання за кордоном.
2. Розвиток дошкільного виховання в Україні.
3. Дошкільна освіта як обов'язкова первинна складова частина системи безперервної освіти в Україні.
4. Основні нормативні документи з питань розвитку дошкільної освіти в Україні.

Зародки теорії дошкільного виховання спостерігаємо в Стародавній Греції. У практиці спартанського та афінського виховання вперше визначено

вікову періодизацію навчання і створено систему виховних та освітніх закладів, які відповідали їй. Вік до 7 років визначений як період сімейного виховання, спрямованого на фізичне загартування дітей, формування в них моральних якостей, підготовку до майбутнього дорослого життя.

Ідеї всебічного розвитку дітей, його періодизація, принцип природовідповідності вперше обґрунтували давньогрецькі філософи *Демокрит*, *Платон*, *Арістотель*, які у своїх філософських трактатах сформували положення про завдання і значення виховання дітей з раннього віку, їх гармонійний розвиток, роль дитячих ігор.

Творцем педагогічної теорії в галузі дошкільного виховання по праву вважають великого чеського педагога *Яна Амоса Коменського*. Його неперевершені праці «Материнська школа», «Видимий світ у малюнках» відіграли визначну роль у становленні дошкільної педагогіки. Я.-А. Коменський чітко визначив мету і завдання виховання дітей до 6 років.

Проблеми раннього виховання посідають значне місце у педагогічних системах *Дж. Локка* та *Жан - Жака Руссо*.

Видатний швейцарський педагог-демократ *Песталоцці Йоганн Генріх* впродовж третини століття керував навчально-виховними закладами, де на основі дослідної роботи здійснював і розвивав свої педагогічні ідеї. Свій педагогічний досвід Й.-Г. Песталоцці теоретично узагальнив у творах «Лінгард і Гертруда» (1781-1787), «Як Гертруда вчить своїх дітей» (1801) та ін.

Перші спеціальні заклади для дітей дошкільного віку («шкіл для маленьких дітей») в Англії були створені англійським соціалістом-утопістом *Робертом Оуеном* (1771-1858) у 1813 р. 1 січня 1816 р. в центрі Нью-Ланарку був відкритий Новий інститут для формування характеру, який об'єднав раніше організовані Р. Оуеном заклади: школу для маленьких дітей, до складу якої входили ясла для дітей від 1 до 3 років, дошкільний заклад для дітей від 3 до 5 років і майданчик для ігор; початкову школу для дітей від 5 до 10 років; вечірню школу для підлітків; клуб для робітників та членів їх сімей.

Перший виховний заклад для дітей від 3 до 7 років («дитячого садка») у м. Бланкенбурзі (Німеччина) був створений *Фрідріхом Фребелем* у 1837 році. В основу роботи дитячого садка було покладено ідею природовідповідності: необхідність спиратися на природу дитини, її вікові та індивідуальні особливості. Згідно з цим принципом Ф.Фребель розробив систему ігор та занять, спеціальне обладнання для них, пристосоване до віку дітей, дидактичний матеріал під назвою «Дари для дитячих ігор». Педагог здійснював підготовку «дитячих садівниць» – виховательок. Важливим завданням, яке ставив педагог перед школою виховательок, було вивчення психофізіологічних засад розвитку дитини, оволодіння засобами впливу на неї, методами

керівництва її розвитком, зокрема, засобами використання дидактичного матеріалу тощо.

Особливо визначна роль у розвитку та поширенні ідей громадського дошкільного виховання у першій половині ХХ ст. належить італійському лікарю, педагогу, першій італійці, що стала доктором медицини, *Марії Монтессорі*. Вона розробила педагогічну систему роботи для дітей з особливими потребами. Згодом методика М. Монтессорі показала непогані результати під час роботи зі звичайними дітьми. В основу методу М. Монтессорі покладено чотири головні засади: виховання має бути вільним, індивідуальним і спиратися на результати спостережень за дитиною. Характерною ознакою її педагогіки є зосередження уваги на сенсорному розвитку дітей.

Організатором громадського дошкільного виховання у Франції була *Поліна Кергомар*, яка надавала великого значення створенню материнських шкіл, розробці програм для роботи з дошкільниками.

В східних слов'ян у V – VI ст. н .е. склалася практика раннього виховання, що було визначено трьома основними етапами: періодом баяння – від народження до 1,5 – 2 років; пестування – 1,5 – 5 років; періодом набуття трудових навичок та привчання до моральної поведінки – 5-10 років. За часів Київської Русі (IX-XII ст.) сімейному вихованню та початковій освіті дітей приділялася велика увага.

К. Ушинського по праву вважають фундатором дошкільної педагогіки як в Україні, так і в Росії. Вчений розробив наукову теорію дитячої гри, основи початкового навчання дітей, засоби залучення їх до праці, до суспільного життя. Проте особливою заслугою К. Ушинського є розробка ідей народності у вихованні дітей дошкільного віку, використання у виховному процесі народних звичаїв і традицій на засадах рідного слова, рідної мови.

Особлива роль у розробці засад національного дитячого садка належить *С. Русовій*. У своїй педагогічній діяльності та підготовці педагогічних кадрів (викладання у Фребелівському жіночому педагогічному інституті), у педагогічних працях («Дошкільне виховання», «У дитячому садку», «Теорія і практика дошкільного виховання») С. Русова постійно прагнула до створення національних засад для початкового виховання, палко обстоювала ідеї навчання рідною мовою, самобутності українського дитячого садка. Свої ідеї вона втілювала у житті і під час нетривалого перебування на посаді керівника Департаменту дошкільної та позашкільної освіти в уряді УНР.

Визначна роль у розвитку теоретичних засад дошкільної педагогіки відіграли праці та практичний досвід *В. Сухомлинського*, зокрема його книга

«Серце відаю дітям», в якій він оспівував дитинство, розкриває могутню силу в цей період виховання, роль батьків у ньому.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що дошкільна освіта є первинною складовою освіти впродовж життя.

Система дошкільної освіти:

- суб'єкти освітньої діяльності;
- учасники освітнього процесу;
- органи управління у сфері дошкільної освіти;
- кадрове, науково-методичне, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне та нормативно-правове забезпечення освітньої та управлінської діяльності у сфері дошкільної освіти.

В Україні гарантується право на здобуття дошкільної освіти та створюються можливості для його реалізації з урахуванням індивідуальних особливостей, особливих освітніх та інших потреб і можливостей кожної дитини.

Дошкільна освіта здобувається, як правило, до шести років. Кожній дитині незалежно від підстав її перебування в Україні гарантується безоплатне здобуття дошкільної освіти у державних та комунальних закладах освіти.

Діти з особливими освітніми потребами, в тому числі зумовленими фізичними, психічними, інтелектуальними та/або сенсорними порушеннями, розладами поведінки, мають право на здобуття дошкільної освіти відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Діти мають право на здобуття дошкільної освіти в різних формах або шляхом їх поєднання. Основною формою здобуття дошкільної освіти є очна (денна).

Закон України «Про дошкільну освіту» (2024) визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні.

Державний стандарт дошкільної освіти визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6(7) років), а також умови, за якими вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти. Мета Стандарту: збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дітей дошкільного віку, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

Цінності дошкільної освіти: визначення самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості; щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації в житті; повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду; зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини; цінувати життя і благополуччя як вміння підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні; розвиток творчих задатків, здібностей дітей; збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

Стандарт представляє взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямками освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечують освітній результат – компетентність дитини дошкільного віку. *Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини* (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи.

Ключові компетентності дитини дошкільного віку

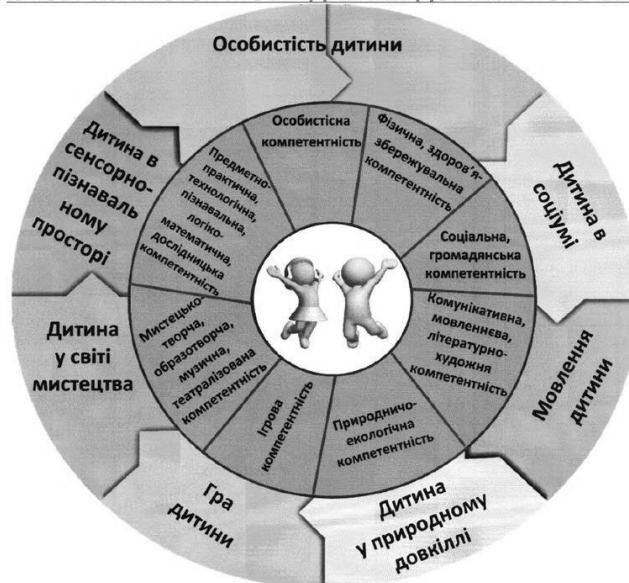

Рис.1. Ключові компетентності дитини дошкільного віку

Інваріантна складова змісту дошкільної освіти систематизована за освітніми напрямками «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини»,

«Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва». Варіативна складова змісту дошкільної освіти: «Особистість дитини. Спортивні ігри», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота», «Мовлення дитини. Основи грамоти», «Мовлення дитини. Іноземна мова», «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність», «Дитина у світі мистецтва. Хореографія».

У Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» визначено такі компетентності (рис.3):

Рис.2. Компетентності професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть відомих педагогів минулого, які вивчали проблему виховання дітей дошкільного віку?
2. Хто відкрив перший дитячий садок?
3. Хто з українських педагогів створив концепцію національного дитячого садка?
4. Зазначте складові системи дошкільної освіти.
5. Які Ви знаєте документи щодо розвитку дошкільної освіти в Україні?
6. Назвіть компетентності дитини дошкільного віку.
7. Перелічіть професійні компетентності стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти».
8. Яким ви уявляєте себе в ролі вихователя за обраною спеціальністю. Намалуйте портрет вихователя на якого хотіли б бути подібними. Чому?

Рекомендована література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Закон «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

3. Ковшар О. В. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта: навчальний посібник для студентів. Кривий Ріг. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gEcNaegqdKFBb3xJVUCZSWdoJt7Z0LjE/view>

4. Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2 : навч. посібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Гренченка, 192 с.

5. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід / За загальною редакцією Г.В. Беленької, О.А.Половіної : монографія Київ. 244с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10180/1/T_Shunkar_MK2015.pdf

6. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». (наказ міністерства економіки України № 755-21 від 19.10.2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

7. Щербак К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. С. 45-53.

8. Бубін А. Інноваційні методи формування громадянської компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2023. № 1. С.68-77. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/449/423>

9. Дурманенко Є., Бубін А. Квазіпрофесійна діяльність у формуванні в майбутніх вихователів компетентності педагогічного партнерства. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2022. № 3. С.34-41. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/374/353>

10. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.

Тема: Заклад дошкільної освіти – основне місце професійної діяльності майбутнього вихователя

Мета: ПРН 1 – розуміти і визначати педагогічні умови, мету, завдання, зміст, організаційні форми, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; охарактеризувати типи закладів дошкільної освіти, дати відомості про наповнюваність груп; розкрити завдання та функції закладів дошкільної освіти; з'ясувати особливості дітей дошкільного віку; ознайомити з правами дітей.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, державні, комунальні, приватні, корпоративні заклади дошкільної освіти, ясла, дитячий садок спеціальний

дитячий садок, мобільний дитячий садок, сімейний (родинний) садок, міні-садок, центр педагогічного партнерства, центр розвитку дитини, завдання та функції закладу дошкільної освіти, права дітей.

1. Типи закладів дошкільної освіти.
2. Завдання та функції закладу дошкільної освіти.
3. Особливості дітей дошкільного віку.
4. Права дитини у сфері дошкільної освіти.

Заклад дошкільної освіти може бути:

- державним – заснованим розпорядчим актом органу державної влади;
- комунальним – заснованим рішенням сільської, селищної, міської, районної ради;
- приватним – заснованим рішенням фізичної (фізичних) та/або юридичної (юридичних) особи (осіб) приватного права;
- корпоративним – заснованим шляхом укладення засновницького договору засновниками різних форм власності.

З метою належної організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти формуються різні групи вихованців, зокрема вікові, різновікові, чергові (в ранкові, вечірні години, у вихідні, святкові та неробочі дні), з короткотривалим перебуванням, з навчанням мовою відповідного корінного народу чи національної меншини (спільноти) України поряд із державною мовою тощо.

Для забезпечення здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами та їх психолого-педагогічного супроводу, включно з наданням психолого-педагогічних та/або корекційно-розвиткових послуг, у закладах дошкільної освіти на підставі заяв батьків дітей у порядку, визначеному законодавством, утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи.

Освітній процес організовується відповідно до цього Закону, [Закону України](#) «Про освіту», інших нормативно-правових актів, освітніх і парціальних програм, програми розвитку закладу дошкільної освіти, плану роботи на рік та спрямовується на розвиток особистості, обдарувань кожної дитини, досягнення результатів, визначених державним стандартом.

Освітній процес організовується у безпечному, здоровому та інклюзивному чи спеціальному освітньому середовищі, здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб.

Тривалість роботи закладу дошкільної освіти впродовж року, включно з тривалістю навчального року, робочого тижня і робочого дня закладу дошкільної освіти, визначається його засновником. Як правило, навчальний рік розпочинається 1 вересня.

Заклад дошкільної освіти самостійно визначає час і розпорядок перебування у ньому вихованців (повний день, короткотривале, сезонне перебування вихованців, у вихідні, святкові та неробочі дні тощо) для здобуття дошкільної освіти, якщо інше не встановлено його засновником. З метою ефективної організації освітнього процесу можуть формуватися групи вихованців з різним часом і розпорядком їх перебування в закладі дошкільної освіти.

Освітній процес має ґрунтуватися на культурних цінностях Українського народу, інших цінностях і принципах, визначених цим Законом і [Законом України](#) «Про освіту», та спрямовуватися на формування у вихованців суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, милосердя, толерантності, поваги до честі та гідності людини і результатів її праці, здорового способу життя та екологічної поведінки, цінностей постійного пізнання і розвитку.

Єдність розвитку, виховання і навчання вихованців забезпечується спільними зусиллями усіх учасників освітнього процесу.

Заклад дошкільної освіти може організувати і провадити свою освітню діяльність за одним або декількома типами організації освітньої діяльності:

- *ясла* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від трьох місяців до трьох років;
- *дитячий садок* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від двох до шести або семи років, а дітьми з особливими освітніми потребами – до семи або восьми років;
- *спеціальний дитячий садок* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, зумовленими фізичними, психічними, інтелектуальними та/або сенсорними порушеннями, розладами поведінки, віком від двох до семи або восьми років;
- *мобільний дитячий садок* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти за місцем проживання дітей, зокрема із застосуванням або на базі спеціально облаштованого для надання таких послуг транспортного засобу;
- *сімейний (родинний) садок* – тип організації освітньої діяльності за місцем проживання сім'ї (родини) в індивідуальному житловому будинку з наданням освітніх послуг дітям від народження, які перебувають у родинних стосунках, та/або дітям, які не є членами сім'ї (родини);
- *міні-садок* – тип організації освітньої діяльності з одночасним перебуванням не більше п'яти дітей;

- *центр педагогічного партнерства* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує розвиток дітей від народження за обов'язкової участі їхніх батьків або одного з них;

- *центр розвитку дитини* – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми (у тому числі дітьми, які здобувають дошкільну освіту в інших суб'єктів освітньої діяльності або у сім'ї), зокрема за окремими парціальними програмами, та/або отримання ними окремих психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Як зауважував український педагог В. Сухомлинський, дитинство – це не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. Від того, яким воно було, хто супроводжував дитину в дитячі роки, що увібрали її розум і серце з навколишнього світу, залежать якості її як особистості. Бо кожна людську рису природа закладає, а не відшліфовує. Відшліфовувати їх належать батькам, педагогам, суспільству.

Дошкільне дитинство забезпечує загальний розвиток, який слугує фундаментом для набуття спеціальних знань і навичок з різних видів діяльності. Усі новоутворення дошкільного віку не є сумою знань, а певним рівнем пізнавальної активності, самостійності, творчості, ставлення до себе і до інших. Сформовані у цей період якості визначають загальний характер поведінки дитини, її ставлення до світу, значною мірою є основою її життєдіяльності у майбутньому.

Провідною діяльністю в дошкільному віці є гра. Через ігрову роль і сюжет реалізуються прагнення дитини до участі в житті дорослих, потреб в спілкуванні з ровесниками. В дошкільному віці підвищується точність і осмисленість сприймання, зростає стійкість уваги, вдосконалюються процеси пам'яті. Великі зміни відбуваються з мисленням і мовою дитини. Мислення дитини починає відображати особливості навколишньої дійсності. Інтенсивно розвивається воля. Виробляється вміння підкоряти свої дії словесним завданням, хоча воляова організація поведінки залишається в дошкільному віці ще недосконалою. Психічний розвиток дітей дошкільного віку досягає різного рівня і набуває різного характеру залежно від умов життя і виховання.

Період дошкільня забезпечує загальний розвиток дитини, дає основу для подальшого набуття знань, умінь і навичок, засвоєння різних видів діяльності.

Згідно з Законом України «Про дошкільну освіту» (ст. 19) дитина має гарантоване державою право на:

1. Вихованці мають право на здобуття якісної дошкільної освіти у безпечному, здоровому та інклюзивному чи спеціальному освітньому середовищі.

Інші права вихованців визначаються законодавством про дошкільну освіту та установчими документами закладу дошкільної освіти.

Діти з особливими освітніми потребами мають право здобувати дошкільну освіту до восьми років.

Кожному вихованцю у закладі дошкільної освіти гарантуються безпека, психолого-педагогічний супровід, а також у разі потреби домедична допомога, що надається відповідно до порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах, затверджених центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

2. Залучення вихованців під час освітнього процесу до участі у заходах, не пов'язаних з реалізацією освітньої та/або парціальної програми, забороняється.

Проведення у державних і комунальних закладах дошкільної освіти заходів, спрямованих на реалізацію освітньої програми, дозволяється виключно на безоплатній основі.

Залучення вихованців до участі у заходах, що проводяться особами, залученими до освітнього процесу, дозволяється виключно за згодою їхніх батьків.

Залучення вихованців до участі у заходах, організованих воєнізованими формуваннями, політичними партіями, релігійними організаціями (об'єднаннями), крім випадків забороняється.

3. Дитина з особливими освітніми потребами має право на здобуття дошкільної освіти за допомогою асистента такої дитини, який забезпечує участь вихованця в освітньому процесі шляхом надання підтримки та допомоги в пересуванні, самообслуговуванні, комунікації, харчуванні, орієнтації у просторі тощо.

Асистентом дитини з особливими освітніми потребами може бути один із батьків такої дитини, соціальний робітник або уповноважена батьками/одним із батьків особа.

Особа допускається до участі в освітньому процесі для виконання функцій (обов'язків) асистента дитини з особливими освітніми потребами виключно за умови проходження такою особою спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом.

Порядок та умови допуску асистента дитини з особливими освітніми потребами до освітнього процесу, вимоги до нього, а також основні правила його перебування в закладі дошкільної освіти та участі в освітньому процесі визначаються положенням про асистента дитини з особливими освітніми потребами, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

4. Кожний заклад дошкільної освіти зобов'язаний формувати здорове освітнє середовище та систематично здійснювати заходи з охорони здоров'я вихованців.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні типи закладів дошкільної освіти.
2. Чи може заклад дошкільної освіти брати участь у контролі за дотриманням прав дитини? Положення яких документів дають йому це право?
3. У чому полягає значення дошкільного дитинства у розвитку особистості.

Рекомендована література:

Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція).
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <http://surl.li/gndlgn>

Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2: навч. псібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б.Гренченка, 2013. С.5-68.

Щербакова К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. С.118-121.

Тема: **Основи педагогічної діяльності та вимоги до особистості вихователя**

Мета: ПРН 1 – знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку; ПРН 9. – аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал в професійній діяльності;

знати особливості педагогічної діяльності, основи морально-етичної та професійної етики вихователя, професійні функції вихователя; розкрити суть формування індивідуального стилю спілкування педагога; дати характеристику компонентам педагогічної майстерності; з'ясувати ступені та рівні майстерності педагога; вміти ставити цілі освітньої діяльності, критично обирати та використовувати форми та методи самоосвіти.

Ключові слова: педагогічна діяльність, вихователь, професійні функції вихователя, самовиховання, самопізнання, самоспостереження, самоаналіз, самооцінка, самозобов'язання, самопереконавання, самонавіювання, самозаохочення, самосуд, само наказ, самоконтроль, самозвіт, компоненти педагогічної майстерності, професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, зовнішня культура, ступені педагогічної майстерності, рівні педагогічної майстерності.

1. Формування індивідуального стилю спілкування педагога.
2. Організація самовиховання майбутнього вихователя.

3. Компоненти педагогічної майстерності, ступені та рівні педагогічної майстерності.

Педагогічне спілкування – система способів і прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, здійснення виховного впливу та налагодження взаємин.

Основними ознаками педагогічного спілкування на суб'єкт-суб'єктному рівні є:

- особистісна орієнтація співрозмовників (здатність бачити і розуміти співрозмовника);
- рівність психологічних позицій співрозмовників (недопустиме домінування педагога у спілкуванні, він має визнавати право дитини на власну думку, позицію);
- проникнення у світ почуттів і переживань, готовність прийняти точку зору співрозмовника (спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери вслухаються, поділяють почуття один одного, співпереживають, має особливий педагогічний ефект);
- нестандартні прийоми спілкування (відхід від суто рольової позиції педагога).

Стиль педагогічного спілкування – усталена система способів і прийомів, які використовує педагог під час взаємодії з дітьми, їхніми батьками, колегами по роботі.

У кожного педагога формується свій стиль педагогічного спілкування. Під *стилем спілкування* розуміють індивідуально-типологічні особливості соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців. У стилі спілкування виражаються:

- особливості комунікативних можливостей вихователя;
- досягнутий рівень взаємовідносин педагога і вихованців;
- творча індивідуальність вихователя;
- особливості дитячого колективу.

Стиль педагогічного спілкування залежить від особистісних якостей педагога і комунікативної ситуації. До особистісних якостей, які визначають стиль спілкування, належать ставлення вчителя до дітей (активно-позитивне, пасивно-позитивне, ситуативно-негативне, стійке негативне) та володіння організаторською технікою.

За *авторитарного стилю спілкування* педагог сам вирішує всі питання життєдіяльності класу, визначає кожен конкретну мету, виходячи з власних установок; суворо контролює виконання будь-якого завдання і суб'єктивно оцінює досягнуті результати. Цей стиль керівництва є засобом реалізації

тактики диктату та опіки і в разі протидії школярів владному тиску вчителя веде до конфронтації.

Ліберальний (поблажливий, анархічний) стиль спілкування характеризується прагненням педагога не брати на себе відповідальності. Формально виконуючи свої обов'язки, педагог, що обрав такий стиль, намагається самоусунутися від керівництва колективом дітей, уникає ролі вихователя, обмежується виконанням лише викладацької функції. Ліберальний стиль є засобом реалізації тактики невтручання, яка ґрунтується на байдужості і незацікавленості проблемами. Наслідки такої позиції педагога – втрата поваги дітей і контролю над ними, погіршення дисципліни, нездатність позитивно впливати на особистісний розвиток дітей.

Демократичний стиль спілкування передбачає зорієнтованість педагога на розвиток активності дітей, залучення кожного до розв'язання спільних завдань. Демократичний стиль є найсприятливішим способом організації взаємодії педагога і дітей.

Впливає стиль спілкування педагога і на становлення особистості дітей, формування характеру пізнавальної активності, їх емоційне благополуччя й стан здоров'я.

Залежно від продуктивності виховного впливу розрізняють такі стилі педагогічного спілкування:

Спілкування на основі захоплення спільною творчою діяльністю. Цей стиль ґрунтується на єдності високого професіоналізму педагога та його етичних поглядів. Адже захоплення тим, що цікаве дітям, – результат не лише комунікативної діяльності педагога, а й значною мірою його ставлення до педагогічної діяльності загалом.

Спілкування на основі товариської прихильності. Товариська прихильність є важливим регулятором спілкування загалом і педагогічного зокрема.

Спілкування-дистанція. Сутність такого спілкування полягає в тому, що в системі стосунків педагога і дітей запобіжником є дистанція. Проте й тут має бути міра. Гіпертрофована дистанція призводить до формалізації спілкування педагога й дітей, перешкоджає створенню справжньої творчої атмосфери. До спілкування-дистанції нерідко вдаються педагоги-початківці, які бояться дітей і намагаються в такий спосіб утвердитися. Однак цей стиль спілкування, як правило, не дає хороших результатів, оскільки дистанція не може бути основою формування педагогічного авторитету.

Спілкування-залякування. Цей стиль спілкування зумовлений насамперед невмінням організувати продуктивне спілкування на основі захоплення спільною діяльністю. Безперечно, таке спілкування сформувати нелегко, і

молодий педагог нерідко йде шляхом найменшого опору, обираючи спілкування-залякування чи дистанцію у крайньому їх прояві. Щодо розвитку творчості або здійснення саме виховного впливу на вихованців, а не просто ситуативного керування їхньою поведінкою цей стиль спілкування є безперспективним.

Спілкування-загравання. Сутність його полягає в завоюванні дешевого авторитету в дітей, що суперечить вимогам педагогічної етики. Цей стиль відображає, з одного боку, намагання молодого вихователя швидко налагодити контакт із дітьми, сподобатися групі, а з іншого – відсутність необхідної загальнопедагогічної та комунікативної культури, умінь та навичок педагогічного спілкування, досвіду професійної комунікативної діяльності. Побоюючись спілкування з групою і одночасно бажаючи мати з дітьми контакт, педагог зосереджує увагу не так на змістовому аспекті взаємодії, як на проблемах взаємин, які набувають гіпертрофованого значення.

Професійне самовдосконалення майбутнього педагога – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійно-педагогічної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної педагогічної діяльності і власної програми розвитку.

Основним змістом *самоосвіти* є удосконалення наявних у студента знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійно-педагогічної компетенції. *Самовиховання* виступає як активна, цілеспрямована діяльність студента із систематичного формування і розвитку в собі позитивних та усунення негативних якостей особистості.

Структурно процес самовиховання майбутніх педагогів можна умовно поділити на такі *етапи*:

- самоусвідомлення і прийняття рішення зайнятися самовихованням;
- планування і розробка програми самовиховання;
- безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань в роботі над собою;
- самоконтроль і самокорекція цієї діяльності.

Ефективність роботи із самовиховання майбутніх вихователів залежить від того, наскільки вони володіють прийомами самовиховання. На *етапі самопізнання* доцільно використовувати самоспостереження, самоаналіз, самооцінку.

Самоспостереження – спостереження за своїми діями, вчинками, думками, почуттями. Воно є необхідною передумовою контролю особистості за власною поведінкою та діяльністю.

Самоаналіз – роздуми над своєю поведінкою, окремими вчинками. Його використання допомагає студентам розкрити причини своїх успіхів чи невдач, розвиває самосвідомість і сприяє самопізнанню.

Самооцінка – судження людини про міру наявності у неї тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком.

Самозобов'язання – письмово оформлені зобов'язання перед собою за певний період часу домогтися сформування у себе конкретних позитивних якостей чи позбутися якихось недоліків. Вони можуть бути оформлені і у вигляді власних правил поведінки.

Самозобов'язання чи правила власної поведінки можуть стати основою для складання *плану роботи над собою* і програми самовиховання. Особистий план роботи над собою передбачає систему заходів діяльності студента, яка має сприяти формуванню у нього особистісних якостей, необхідних майбутньому педагогу. *Програма самовиховання* передбачає розкриття змісту роботи студента над удосконаленням своєї особистості на тривалий період. *Девіз життя* – це влучно сформульовані життєва ціль та життєве кредо, які визначають повсякденну поведінку її автора.

Самопереконавання полягає в тому, що студентові у певній конкретній ситуації пропонують знайти аргументи і за допомогою них переконатися в тому, правильно чи неправильно він вчинив.

Самонавіювання – психічний вплив людини на саму себе. Цей прийом передбачає вплив на самого себе шляхом повторення подумки чи вголос певних суджень до повного оволодіння собою («Я зможу спокійно вислухати зауваження»).

Самозаохочення застосовують у випадках, коли студент, долаючи труднощі, виконав складне завдання. До нього вдаються, коли необхідно подолати негативні риси характеру.

Самоосуд – прояв незадоволення своїми діями, вчинками, поведінкою. Докори сумління пробуджують свідомість, викликають внутрішнє хвилювання і почуття вини перед іншими. Самоосуд викликає бажання позбутися недоліків у своїй поведінці.

Самонаказ – прийняття особистістю твердого рішення ніколи не відступати від власних принципів, завжди поводитись тільки належним чином.

Самоконтроль – у психології один із видів усвідомленої регуляції людиною власної поведінки та діяльності з метою забезпечення відповідності їх результатів поставленим цілям, висунутим вимогам, правилам, зразкам.

Самозвіт – звітування особистості подумки перед собою про виконання взятих зобов'язань, плану самовиховання, програми самовиховання.

Самозвітом можна займатися і щоденно, відзначаючи, що зроблено протягом дня у плані вдосконалення своєї особистості.

Педагогічна майстерність, як відзначають науковці (І. А. Зязюн, Н.М. Тарасевич та інші), являє собою сукупність особистісних якостей, що забезпечують високий рівень самоорганізації в професійній діяльності.

Педагог повинен постійно працювати над удосконаленням своєї *педагогічної майстерності*, формувати наступні її *компоненти*:

- мотиваційний – професійна спрямованість, зацікавленість у долі дітей та позитивне ставлення до роботи;
- когнітивний – глибокі професійні знання, наукову ерудованість, вміння планувати роботу та аналізувати результати своєї діяльності;
- особистісний – якості особистості педагога: педагогічний такт, вимогливість, оптимізм, а також у здатності до самоосвіти та критичного погляду на власні знання;
- процесуальний – сукупність методичних умінь, педагогічної техніки та мовленнєвої культури, які дозволяють вихователю ефективно взаємодіяти з дітьми.

Важливі аспекти педагогічної майстерності:

- педагогічна техніка – навички, які дозволяють вихователю ефективно проводити заняття та спілкуватися з дітьми;
- педагогічний такт – вміння поводитися з дітьми, дотримуючись етичних норм і враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини;
- самоосвіта – постійне самовдосконалення та здобуття нових знань для підвищення свого професійного рівня;
- творчість – здатність до творчого та продуктивного підходу до своєї професійної діяльності, що є найвищим рівнем педагогічної майстерності.

Рівні педагогічної майстерності вихователя:

- елементарний рівень – на початковому етапі вихователь оволодіває основами професійної діяльності;
- базовий рівень – володіє стандартними знаннями та методиками, може вирішувати типові педагогічні завдання;
- досконалий рівень – виходить за межі стандартних методів, демонструє глибокі знання та вміння, вміє творчо їх застосовувати;
- творчий рівень – педагог самостійно створює нові підходи, методики та форми роботи, здатний до інновацій.

Питання для самоконтролю

1. Якими мотивами ви керувались, обираючи педагогічну діяльність?
2. Чи був у вас улюблений педагог? Які риси його особистості імпонували вам найбільше?

3. Розкрийте суть і особливості педагогічної діяльності.
4. Виокреміть і охарактеризуйте провідні здібності до педагогічної діяльності.
5. Які якості особистості небажані для педагогічної професії?
6. Які показники засвідчують творчий підхід педагога до своєї професійної діяльності?
7. Охарактеризуйте основні вимоги до вихователя національного дитячого садка і обґрунтуйте їх об'єктивність.
8. Проаналізуйте особливості своєї особистості у плані вимог до сучасного вихователя. Над якими якостями вам потрібно буде попрацювати, щоб досягнути бажаних результатів.
9. Чи є у вас, як у майбутнього педагога, ідеал, до якого ви будете прагнути у своєму самовдосконаленні?
10. Охарактеризуйте функції педагогічного спілкування.
11. Проаналізуйте власне спілкування і визначте, який тип спілкування переважає у вас.
12. Який стиль педагогічного спілкування вам найбільше імпонує? Чому?
13. Покажіть роль самовиховання у підготовці майбутнього педагога.
14. Охарактеризуйте етапи процесу самовиховання.
15. Охарактеризуйте основні компоненти педагогічної майстерності.

Рекомендована література:

28. Бубін А. Інноваційні методи формування громадянської компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2023. № 1. С.68-77.
<http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/449/423>
29. Бубін А. Мотиваційна готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах педагогічної практики. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2017 року. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2017. С. 60-63.
30. Дурманенко Є., Бубін А. Квзіпрофесійна діяльність у формуванні в майбутніх вихователів компетентності педагогічного партнерства. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2022. № 3. С.34-41.
<http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/374/353>
31. Дурманенко Є., Бубін А., Боярчук С. Особливості формування готовності майбутніх вихователів до самоосвітньої діяльності. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип.2. 2023. С.58-67.
<http://tester.journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogy/article/view/483/455>

32. Дурманенко Є., Бубін А., Особливості формування професійної компетентності в здобувачів освіти спеціальності А 2 Дошкільна освіта *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2025. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/597/556>

33. Ковшар О. В. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта: навчальний посібник для студентів. Кривий Ріг. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gEcNaegqdKFBb3xJVUCZSWdoJt7Z0LjE/view>

34. Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2 : навч. посібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Гренченка, 192 с.

35. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід / За загальною редакцією Г.В. Беленької, О.А.Половіної : монографія Київ. 244с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10180/1/T_Shunkar_MK2015.pdf

36. Щербак К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. С. 45-53.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Дошкільна освіта за кордоном.

Тема 2. Педагогічні орієнтири у формуванні творчої особистості педагога.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Підготовка здобувачів освіти до провідних форм організації навчання у закладах вищої освіти.

Тема 2. Укладання бібліографії. Цитування та покликання в науковому тексті.

Тема 3. Здача ЗМ1 (МР1) Сучасна національна система підготовки педагога.

Тема 4. Здача ЗМ2 (МР2) Дошкільна освіта в Україні. Педагогічна професія і особистість вихователя закладу дошкільної освіти.

ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ

1. Переглянути відео та зробіть порівняльний аналіз дошкільної освіти в країнах (Велика Британія, Данія, Південна Корея, Польща, Франція, Швейцарія) за схемою: країна; вік дітей і дошкільний заклад, який для них призначений; особливості національного виховання.

2. Охарактеризувати типи закладів дошкільної освіти в зарубіжних країнах (країна за вибором здобувача освіти).

3. Порівняйте стан дошкільної освіти зарубіжних країн з дошкільною освітою в Україні.

4. Знайти в художній літературі цитати, вислови, вірші про педагога, його діяльність.

5. Написати твір-роздум на одну із запропонованих тем:

- Мій улюблений педагог
- Сучасний вихователь національного дитячого садка
- Образ педагога в українській художній літературі

6. Написати повідомлення «Чому людина обирає педагогічну професію».

7. Підготувати інформацію (письмово) щодо історичного розвитку педагогічної діяльності (навчання та виховання у зарубіжних країнах, в Стародавній Греції та у слов'ян).

8. Взяти інтерв'ю у здобувачів освіти старших курсів на тему: «Що вас приваблює у професії вихователя?» (інтерв'ю береться за допомогою відеокамери, презентується на практичному занятті).

6. Прокоментувати слова В.Сухомлинського «Самовиховання – це не щось допоміжне у вихованні, а його фундамент. Ніщо не зможе виховувати Людину, якщо вона себе не виховує».

7. Зробити хронометраж (2 дні) усіх власних справ під час вільний від аудиторних занять (письмово). Проаналізуйте, прорахуйте, скільки годин Ви витрачаєте на підготовку до семінарських занять кожного дня.

9. Розробити фрагменти проведення лекції, семінарського заняття, консультації та екзамену (тема за вибором студента). Провести фрагменти згаданих форм навчання із студентами групи, використовуючи при цьому правила успішної підготовки до проведення різних видів і форм організації навчання у закладі вищої освіти.

10. Скласти запитання самоконтролю до лекції з освітнього компонента професійного спрямування (письмово).

11. Презентувати власний досвід підготовки до семінарського заняття (письмово).

2. Зробити бібліографічний опис літератури за певною темою до 15 джерел. У список включати посібники, публікації з журналів, законодавчі документи. Джерела мають бути видані не пізніше 2020 року. Бібліографія укладається в алфавітному порядку.

Критерії оцінювання

Бал	Критерії оцінювання знань студента на практичному занятті		
	Характер пізнавальної діяльності	Структура відповіді	Характер відповіді
Мінімальна кількість 1 – 3 б	Репродуктивне відтворення начального матеріалу у вигляді доповнення до	Зачитує виклад матеріалу за лекцією	Відповідь ситуативно усвідомлена

	відповіді студентів		
Нижче середньої 3 – 5 б	Репродукція основних понять, категорій, принципів і закономірностей. Роз'яснення переважної кількості позицій	Зачитує визначення за лекцією (або з словника). Зачитує виклад матеріалу за лекцією та підручниками.	Відповідь усвідомлена, з наведенням власних прикладів
Вище середнього 6 – 8 б	Наведення власних прикладів щодо застосування розкритих проблем	Чітка структурована відповідь за попередньо підготовленим планом та детальним описом його позицій, використання додаткових джерел	Повне та ґрунтовне висвітлення проблеми, узагальнення викладеного у вигляді чіткого переліку позицій
Максимальна кількість – 10 б	Представлення власної моделі, схеми, віртуального проекту тощо	Власний мотивований, обґрунтований та відмінний від традиційного варіант відповіді	Повне та ґрунтовне висвітлення проблеми із застосуванням нетрадиційних форм викладу

САМОСТІЙНА РОБОТА

Назва теми	Усього год. самостійної роботи / Завдання	Література	Контрольні заходи
Тема 1. Система освіти в Україні. Зміст і організація освітнього процесу у закладі вищої освіти	8 /14 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування
Тема 2. Самостійна та науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти	8/14 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на практичному занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування

T1-T2	6/7 год. Підготовка до здачі змістового модуля 1/Підготовка до КР1		Модульний контроль: МК / КР, ІЗ
Тема 3. Дошкільна освіта в Україні. Заклад дошкільної освіти як основне місце професійної діяльності майбутнього вихователя	8/14 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на семінарському занятті	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування
Тема 4. Основи педагогічної діяльності та вимоги до особистості вихователя	8/14 год. Опрацювати літературу, підготуватися до висвітлення й обговорення теоретичних питань та практичних завдань на семінарському занятті, підготувати до презентації індивідуальних завдань	Рекомендована і самостійний пошук джерел	Поточний контроль: усне опитування, П, ІЗ
T3-T6	11/8 год. Підготовка до здачі змістового модуля 2/Підготовка до КР 2		Модульний контроль: МК /КР, ІЗ
Разом: 49/71 год.			

Індивідуальні завдання

1. Проаналізувати освітньо-професійну програму Дошкільна освіта (освітній ступінь: бакалавр, 2023), вказати власне бачення щодо переліку обов'язкових освітніх компонентів, які необхідно додати для вивчення, а які необхідно вилучити.
2. Створити презентацію про історію Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (1939-2025 рр.).
3. Написати твір-роздум «Ідеальний викладач очима студента».
4. Скласти бібліографію за певною тематикою (за вибором здобувача освіти).
5. Створити картотеку висловів відомих педагогів-класиків про педагога (користуючись друкованими й електронними книгами).
6. Створити колекцію афоризмів і висловлювань видатних людей про виховання, вплив вихователя на вихованця.

7. Відшукати в журналах «Дошкільне виховання», «Палітра педагога» інформацію про проблеми сучасного дошкілля в Україні і запишіть матеріал у вигляді тез.

8. Створити презентацію у Power Point «Сучасний ідеальний педагог» (презентувати на семінарському занятті).

9. Продумати запитання та провести інтерв'ю з здобувачами освіти старших курсів спеціальності А 12 Дошкільна освіта на тему «Що вас приваблює у професії вихователя?» (інтерв'ю презентується на семінарському занятті).

10. Розробити проект сайту ЗДО (проект презентується на семінарському занятті).

11. Розробити проект «Приватний дитячий садок майбутнього майбутнього» (проект презентується на семінарському занятті).

12. Окреслити перспективи власної фахової освіти у вигляді перспективного плану.

Етапи презентації	Номер лайду
ВСТУП Представлення теми та виконавця Оголошення мети проекту...	1
План роботи, розділи, з яких складається презентація Тривалість презентації	2
ОСНОВНА ЧАСТИНА Розкриття першого пункту плану...	3
...	№
ПІДСУМОК	№+1
ВИСНОВОК	№+2

• обсяг доповіді відповідає виступу у звичному темпі мовлення впродовж 3-4 хвилин.

Вимоги до оформлення слайдів презентації.

Структурно обов'язковими слайдами вважаються:

I – Титульний слайд (тема та автор)

II – Зміст (план роботи, розділи, з яких складається презентація)

III – N – Сама презентація (слайди, що розкривають тему)

N +1 Підсумок (по пунктах перераховано ключові моменти (або висновки по розділах) дослідження)

N+ 2 – Висновок (загальний висновок з досліджуваної теми, перспективи)

Критерії оцінювання презентації-виступу

Критерій		Кількість балів
1. Організація презентації	СТРУКТУРА ПРЕЗЕНТАЦІЇ Вступ План Підсумок Висновок Логічність побудови презентації	0.5
	ПІДСУМКИ/ВИСНОВОК: Чіткість і правильність підсумків та висновків по проєкту	0.25
2 Використання візуалізації	Чи підкріплювали слайди слова доповідача. Чи є зайві слайди?	0.25
	Один шаблон на усю презентацію.	
	ПРАВИЛЬНІСТЬ ОФОРМЛЕННЯ СЛАЙДІВ (помилки у написанні слів, граматичні помилки, кількість тексту на слайдах, шрифти...)	0.25
3.Обізнаність з темою презентації	РОЗКРИТТЯ ТЕМИ (повне-неповне)	0.25
	Відповіді на запитання по темі проєкту	
4. Представлення презентації	Зоровий контакт з аудиторією (здобувач не читає текст презентації)	0.25
	body language, жарт (невербальні засоби комунікації)	
	Креативне завершення презентації	
5 Час	TIME MANAGEMENT Чи вклався доповідач у відведений на презентацію час?	0.25
	ТЕМП МОВЛЕННЯ : звичайний, надто швидко, надто повільно, навмисне затягування часу	
ВСЬОГО БАЛІВ		

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Перший рівень (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю **3 бали**).

1. Види освіти.
2. Форми здобуття освіти.
3. Система контролю та оцінювання знань, умінь та навичок студентів.
4. Організація навчальної праці студента.
5. Організація самостійної роботи студентів.
6. Види каталогів.
7. Самостійна робота студентів з книгою.
8. Академічна доброчесність: поняття, принципи.
9. Дошкільна освіта як обов'язкова первинна складова частина системи безперервної освіти в Україні.
10. Типи закладів дошкільної освіти.
11. Виникнення і становлення педагогічної професії.
12. Вимоги до особистості вихователя.
13. Спілкування як основа педагогічної діяльності.

Другий рівень (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю – **5 балів**)

1. Характеристика складників системи освіти в Україні.
2. Загальна характеристика форм організації навчання.
3. Характеристика видів навчальних занять.
4. Алгоритм опису книги, яка написана 1-3 авторами.
5. Алгоритм опису книги, яка має 4 і більше авторів.
6. Алгоритм аналітичного описи джерел.
7. Академічна доброчесність: порушення, відповідальність.
8. Історичний огляд розвитку дошкільного виховання за кордоном.
9. Історичний огляд розвитку дошкільного виховання в Україні.
10. Порівняльний аналіз дошкільної освіти за кордоном (країна за вибором здобувача освіти) та в Україні.
11. Характеристика закладів дошкільної освіти.
12. Організація самовиховання майбутнього вихователя.

Третій рівень (максимальна кількість балів за виконання завдання цього рівня – **7 балів**).

1. Написати твір-роздум «Ідеальний викладач очима студента»
2. Створити презентацію «Сучасний ідеальний педагог».
3. Написати есе на тему «Щоб я хотів змінити на факультеті дошкільної освіти та музичного мистецтва».
4. Презентувати власне педагогічне кредо.
5. Написати есе на одну із запропонованих тем «Моя мотивація до навчання в умовах війни», «Я вихователь майбутнього», «Якою я уявляю себе через 5 років».

6. Написати лист майбутньому вихованцю.
7. Запропонувати десятьпораддлябатьківвихованців.
8. Розробити проект «Приватний дитячий садок майбутнього майбутнього»
9. Розробити проект сайту ЗДО.
10. Написати есе на одну із запропонованих
11. Окреслити перспективи власної фахової освіти у вигляді перспективного плану.
12. Написати педагогічне есе на вільну тему, використовуючи вислови відомих педагогів.

Критерії семестрового оцінювання

Бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка
90–100	Здобувач вищої освіти демонструє: - творчий підхід до засвоєного матеріалу, повноту і правильність виконання завдання; - вміння застосовувати різні принципи й методи в конкретних ситуаціях; - глибокий аналіз фактів і подій, спроможність прогнозування результатів від прийнятих рішень; - чітке, послідовне викладення відповіді; - вміння пов'язати теорію і практику; - бере активну участь у науковій роботі (конференції, круглі столи, наукові семінари, публікація статей)	<i>Високий</i> Здобувач вищої освіти набув фахових компетентностей з відповідними програмними результатами з освітнього компонента	Відмінно (А)
82–89	Здобувач вищої освіти демонструє: - глибоке знання матеріалу, повноту і правильність виконання завдання, проте мають місце деякі неprinципові помилки чи помилки несуттєвого характеру; - переважання логічних підходів у відповідях на питання; - вміння пов'язати теорію з практикою	<i>Достатній</i> Здобувач вищої освіти набув фахових компетентностей з відповідними програмними результатами з освітнього компонента, однак під час відповідей припустився незначних неточностей	Добре (В)
74–81	Здобувач вищої освіти демонструє:	<i>Достатній</i>	Добре

	- належне володіння матеріалом та вміння його застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності (при цьому помилки у відповідях / розв'язках / розрахунках не є системними); - переважання логічних підходів у відповідях на питання, проте на додаткові питання з теоретичних положень та практичних завдань відповідь нечітка і неповна; - не завжди має місце чітке прогнозування подій від пропонованих рішень ситуацій; - вміння пов'язати теорію і практику	Здобувач вищої освіти набув фахових компетентностей та відповідних програмних результатів з освітнього компонента, однак на додаткові питання з теоретичних положень та практичних завдань відповідь не чітка та не повна	(С)
64–73	Здобувач вищої освіти демонструє: - репродуктивний підхід до засвоювання матеріалу; - недостатню повноту знань при викладенні матеріалу; - засвоєння теоретичного матеріалу, передбаченого робочою програмою освітнього компонента; - допущення значної кількості неточностей і грубих помилок при вирішенні практичних завдань, які здатний усунути після зауваження викладача; - порушення логічної послідовності при викладенні матеріалу; - вміння пов'язувати питання теорії і практики	<i>Середній</i> Здобувач вищої освіти частково набув фахових компетентностей та програмних результатів з освітнього компонента та забезпечує достатній рівень відтворення та застосування основних положень освітнього компонента	Задовільно (Д)
60–63	Здобувач вищої освіти демонструє: - репродуктивний підхід до засвоювання та викладання матеріалу; - недостатню повноту викладення матеріалу;	<i>Середній</i> Здобувач вищої освіти частково набув фахових компетентностей та програмних результатів з освітнього компонента і	Задовільно (Е)

	- поверхневі знання основного матеріалу; - наявність значної кількості неточностей у викладі матеріалу; - порушення логічної послідовності при викладі матеріалу; - вміння пов'язувати питання теорії і практики	має мінімально допустимий рівень знань з усіх складових програми освітнього компонента	
35–59	Здобувач вищої освіти демонструє: - відсутність знань з більшої частини матеріалу, слабе засвоєння принципів положень курсу; - наявність грубих, принципових помилок при виконанні отриманих завдань; - відповіді неправильні зі значною кількістю суттєвих помилок; - пасивне опрацювання матеріалу з освітнього компонента	<i>Низький</i> Здобувач вищої освіти набув окремих фахових компетентностей та програмних результатів з освітнього компонента, але не забезпечує практичної реалізації завдань, що формуються при вивченні курсу	Незадовільно з можливістю повторного складання (FX)
1–34	Здобувач вищої освіти демонструє: - повне не виконання вимог програми з вивчення курсу; - наявність грубих, принципових помилок при виконанні отриманих завдань; - неграмотне і неправильне викладення відповідей; - пасивне опрацювання матеріалу з освітнього компонента	<i>Незадовільний</i> Здобувач вищої освіти не набув фахових компетентностей і не здатний до самостійного вирішення завдань, які окреслює освітній компонент	Незадовільно з повторним вивченням (F)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція).

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Добросесність та етика: навчальний посібник. URL:

https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Teaching_Guide_final_UKR.pdf

3. Закон «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

4. Ковшар О. В. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта: навчальний посібник для студентів. Кривий Ріг. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gEcNaeggdKFBb3xJVUCZSWdoJt7Z0LjE/view>

5. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>

6. Машовець М.А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2 : навч. посібник. Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Гренченка, 192 с.

7. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід / За загальною редакцією Г.В. Беленької, О.А.Половіної : монографія Київ. 244с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10180/1/T_Shunkar_MK2015.pdf

8. Проєкт стандарту дошкільної освіти. URL: <https://surl.li/ikodhz>

9. Положення про систему виявлення та запобігання плагіату в академічних текстах працівників та здобувачів вищої освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. URL: <https://surl.li/ljccjs>

10. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». (наказ міністерства економіки України № 755-21 від 19.10.2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

11. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесност.pdf>

12. Щербак К., Макаренко Л. Вступ до спеціальності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. С. 45-53.

Допоміжна

1. Bogush A., Ruslana N., Malinovska N., Durmanenko Y., Bubin A. The impact of a dual education system on the professional training of future preschool teachers in higher education institutions. *Revista EDaPECI (SE)*.v 24. n.1.jan./abr.2024. p.172-184. URL: <https://periodicos.ufs.br/edapeci/article/view/19940>

2. Zdanevych, L., Bielienska, H., Ponomarenko, T., Bubin, A., Tsypluk, A. (2021). Training technologies as a means of increasing motivation for creative activity of future nursery teachers. *Laplace Em Revista (International)*. Vol. 7, n.

Extra E, Aug., 2021, p.254-261. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1184p.254-261>

3. Бубін А. Інноваційні методи формування громадянської компетентності майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2023. № 1. С.68-77. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/449/423>

4. Бубін А. Мотиваційна готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах педагогічної практики. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2017 року. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2017. С. 60-63.

5. Бубін А. О., Циплюк А. М., Боярчук С. І. Процесуально-діяльнісний компонент готовності майбутніх вихователів. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2021. № 4. Т.1. С. 190-197. <http://www.academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/183/173>

6. Бубін А. Ціннісний вимір професійної підготовки педагогічних працівників закладу дошкільної освіти. *IV International Scientific and Practical Conference «Science and innovation of modern world»*. London. 21-23 december 2022. S.314-319.

7. Бубін А.О., Боярчук С.І., Циплюк А.М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання: організаційно-педагогічні аспекти. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 78. Т. 1. С. 35–39.

8. Дурманенко Є., Бубін А. Квазіпрофесійна діяльність у формуванні в майбутніх вихователів компетентності педагогічного партнерства. Академічні студії. Серія: Педагогіка. 2022. № 3. С.34-41. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/374/353>

9. Дурманенко Є., Бубін А., Боярчук С. Особливості формування готовності майбутніх вихователів до самоосвітньої діяльності. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип.2. 2023. С.58-67. <http://tester.journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogy/article/view/483/455>

10. Дурманенко Є., Бубін А., Особливості формування професійної компетентності в здобувачів освіти спеціальності А 2 Дошкільна освіта *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2025. <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/597/556>

11. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти :

навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.

12. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (лист МОН України № 1/3845-22 від 02.04.2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikov-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>

13. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 456 с.

14. Циплюк А. М., Бубін А.О. Мотиваційний компонент готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у закладі дошкільної освіти. *Академічні студії. Серія: Педагогіка*. 2021. Вип.1. С. 87-96.

15. Циплюк А., Бубін А. Особистісно-мотиваційний компонент готовності майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у закладі дошкільної освіти. *Інтернаціоналізація освіти : шляхи вдосконалення та розвитку*: Матеріали І Міжнародна науково-практична конференція Луцький НТУ, Луцьк, 12-13 квітня 2019 року. Луцьк, 2019. С.261-266.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. URL: <https://lpc.in.ua/struktura/strukturni-pidrozdily/biblioteka/e-resursy/>

2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. URL: <http://dnpb.gov.ua/u>

3. Електронна бібліотека «Культура України». URL: <https://elib.nlu.org.ua/>

4. Електронна бібліотека «Україніка». URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB>

5. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

6. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

Світлана БОЯРЧУК
*викладач кафедри теорії та
методики дошкільної освіти*

Анотація освітнього компонента
«Теорія та методика організації образотворчої
діяльності дітей дошкільного віку»

Освітній компонент «Теорія та методика організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку» є складовою підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» і спрямований на усвідомлення майбутніми вихователями значення та ролі мистецтва як основи інтегрованого підходу до організації образотворчої діяльності; осмислення та опанування актуальних питань теорії та практики образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти, вивчення організаційно-методичних аспектів художньо-продуктивної діяльності дітей. Освітній компонент націлений на підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти, здатних до реалізації ідеї комплексного розвитку особистості дитини засобами образотворчої діяльності, розв'язання професійних завдань з урахуванням нових підходів у сфері художньо-творчої діяльності.

Мета та завдання освітнього компонента

Мета освітнього компонента полягає в опануванні здобувачами освіти теорії та практики організації образотворчої діяльності як чинника художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку, забезпеченні професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації завдань щодо навчання дітей образотворчої діяльності та комплексного розвитку особистості засобами художньо-творчої діяльності.

Завдання освітнього компонента:

- поглибити знання здобувачів освіти про види образотворчого мистецтва, їх змістові та функціональні особливості, значення у формуванні художньо-образного мислення дітей дошкільного віку;
- опанування формами, методами і прийоми педагогічного супроводження образотворчої діяльності дітей дошкільного віку в різних вікових групах;
- оволодіння художньою практикою: зображально-виражальними можливостями різних матеріалів, техніками зображення у різних видах образотворчої діяльності;
- формувати вміння ефективно застосовувати інноваційні практики, педагогічний інструментарій для залучення дітей дошкільного віку до

художньо-продуктивної діяльності й підтримки їх образотворчої активності;

- ознайомити здобувачів освіти з основами організації розвивального середовища для образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Вивчення ОК забезпечує формування:

Характеристика освітнього компонента

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Загальні компетентності, визначені ЗВО:

КЗ-12. Здатність до інноваційної діяльності, критичного мислення, творчого пошуку та до презентації результатів своєї професійної діяльності й самопрезентації.

КЗ-13. Здатність ефективно використовувати в професійній діяльності інформаційно-комунікаційні технології й орієнтуватись в інформаційному просторі.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-11. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності.

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо- продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Результати навчання:

ПРН згідно з ОПП

ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР 15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

Результати навчання за освітнім компонентом

знати:

- сучасні підходи щодо організації та керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку;
- завдання та зміст навчання дітей образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти;
- засоби, форми, методи та прийоми навчання дітей малювання, ліплення, аплікації, конструювання, формування образотворчих умінь і навичок дітей дошкільного віку;
- нормативно-правові, інструктивно-методичні, програмно-методичні документи, керуватися ними у професійній діяльності.

вміти:

- організовувати види та форми дітей образотворчої діяльності, впроваджувати в практику роботи новаторські методики;
- добирати методи формування емоційно-ціннісного ставлення дітей до мистецтва, розвитку образотворчих здібностей в умовах організованого навчання та самостійної образотворчої діяльності дітей;
- визначати конкретні навчальні, розвивальні та виховні завдання для різних видів занять з образотворчої діяльності; складати конспекти різних видів і типів занять;
- добирати ефективні методи і прийоми педагогічного супроводження образотворчої діяльності дітей в різних вікових групах; обладнання та матеріали для малювання, ліплення, аплікації, конструювання.

Зміст освітнього компонента

«Теорія та методика організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку»

ЛЕКЦІЇ

Тема. Предмет та завдання освітнього компонента. Поліфункціональність образотворчого мистецтва.

Мета. Ознайомити здобувачів освіти з вихідними теоретичними положеннями педагогічних технологій організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку; визначити функції образотворчого мистецтва у соціумі; розкрити особливості інтегрованого підходу до проектування технології образотворчої діяльності через поліфункціональність мистецтва. ПР 15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

Ключові слова: поліфункціональність мистецтва; функції мистецтва: суспільно-перетворювальна, соціальна функція, естетична функція, виховна, компенсаторна функція, інформаційна, комунікативна функція, пізнавально-евристична функція, образотворче мистецтво.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.
4. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

План

1. Предмет та завдання освітнього компонента.
2. Культура, мистецтво й освіта – чинники розвитку особистості в образотворчій діяльності.
3. Поліфункціональність мистецтва в соціумі.

Предмет та завдання освітнього компонента

Освітній компонент інтегрує філософсько-мистецтвознавчі, психолого-педагогічні знання, що забезпечує якісну професійну підготовку майбутніх вихователів. Освітній компонент розглядає образотворче мистецтво як форму існування краси, засіб входження дитини у світ культури, унікальний спосіб формування перцептивної культури, що становить основу художньо-творчих здібностей та образотворчої діяльності дитини в період дошкілля.

Особистісно-діяльнісний підхід у технології образотворчої діяльності дітей дошкільного віку ґрунтується на таких провідних положеннях:

- ❖ діяльність організується як поліхудожня на основі взаємодії та синтезу мистецтв для забезпечення цілісного світосприйняття і самовираження;
- ❖ діяльність є засобом розвитку всіх сфер особистості дитини;
- ❖ діяльність розглядається в сукупності усіх її структурних компонентів: мотиваційних, операційних, творчих і контрольно-оцінювальних;
- ❖ розвиток образотворчої діяльності зумовлений ознайомленням дітей з кращими зразками національного й світового образотворчого мистецтва, творчістю митців;
- ❖ дитина є суб'єктом діяльності, автором і власником її продукту;
- ❖ педагог є організатором і супроводжувачем діяльності дитини в ній, виступає як співучасник творчого процесу, надихає дітей на творчість, створює проблемно-пошукові ситуації вибору, навчає дітей робити свій вибір та відповідати за нього;
- ❖ індивідуальний підхід в образотворчості полягає у визнанні за дитиною права на вибір способу пізнання світу, зображення його таким, яким вона його бачить і відчуває, у врахуванні індивідуальних особливостей характеру, здібностей, психічних процесів.

Культура, мистецтво й освіта – чинники розвитку особистості в образотворчій діяльності

Вихідними теоретичними положеннями педагогічних технологій організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку є взаємозв'язок між поняттями «культура»; «мистецтво»; «освіта».

Складовою частиною естетичної культури є художня культура або мистецтво, що породжує естетичні цінності. Кожне мистецтво має свою специфіку. До образотворчого мистецтва відносять такі його види, які втілюють на площині або просторі зображення навколишнього світу, що сприймаються наочно. Залежно від завдань і засобів втілення художнього змісту, в образотворчому мистецтві склалися такі його види: архітектура, графіка, живопис, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво.

Педагогічні можливості мистецтва стають зрозумілими, якщо осмислити його з таких позицій:

- мистецтво як культура ставлення до всіх явищ життя (світ природи, світ людей, світ речей);
- мистецтво як творчість (розвиток асоціативно-образного мислення, фантазії, сприймання, уяви тощо);
- мистецтво як мова.

Поліфункціональність мистецтва в соціумі

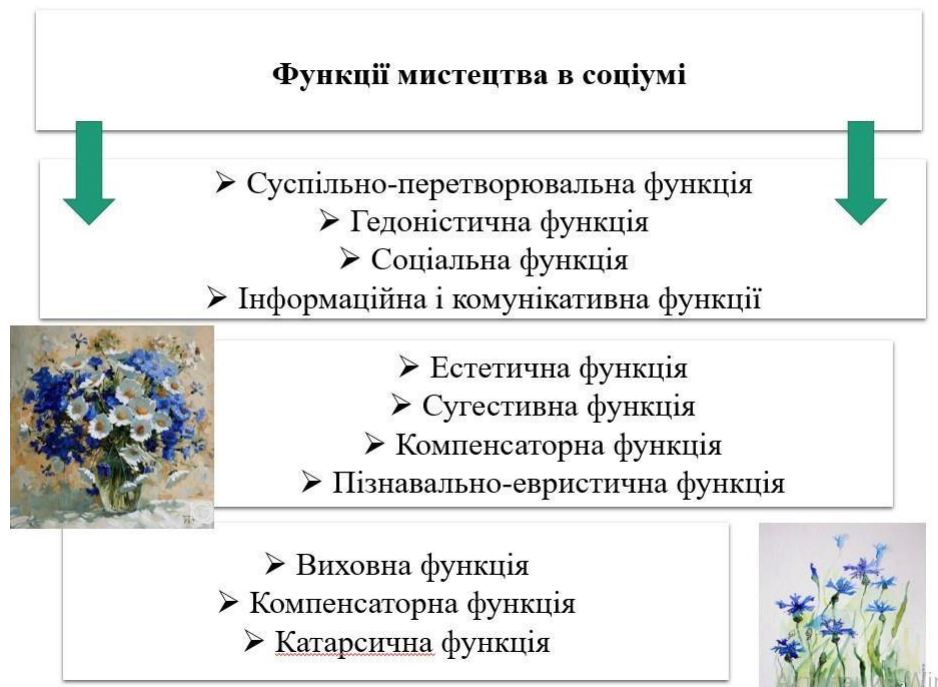

Рис.1. Функції мистецтва в соціумі

Запитання для самоконтролю

1. Дайте характеристику поліфункціональності мистецтва в соціумі.
2. У чому полягає найвища ціль мистецтва?
3. Доведіть, що поліфункціональність є основою преектування інтегрованої технології образотворчої діяльності.
4. У чому полягає соціальна функція мистецтва?
5. Що поєднує в собі поняття «культура» у широкому та вузькому розумінні цього слова?

Тема. Види образотворчого мистецтва: характеристика та художні особливості.

Мета. Знати види образотворчого мистецтва; володіти культурою сприймання творів мистецтва; відгукуватись на прояви естетичного в

мистецтві. ПР 15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

Ключові слова: види живопису: монументальний, станковий, мініатюрний, декоративний, театральнo-декораційний; жанри живопису: історичний, батальний, побутовий, портрет, пейзаж, натюрморт; станкова, книжкова, журнально-газетна, прикладна графіка, карикатура, плакат; кераміка, ткацтво, килимарство, вишивка, декоративний розпис, писанкарство.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.
4. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
5. Терещенко І. Долучаємо дітей до декоративно-прикладного мистецтва під час занять. *Вихователь-методист дошкільного закладу : щомісячний спеціалізований журнал*. 2017. № 10. -С. 44-48.

План

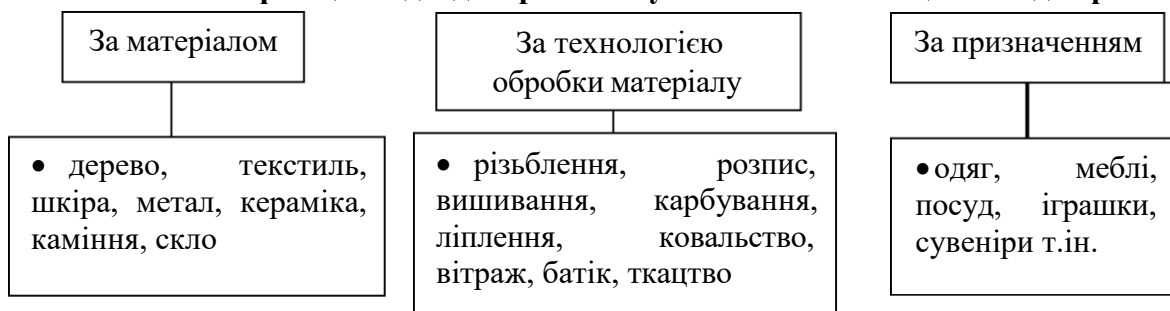
1. Види та жанри живопису. Характеристика засобів виразності живопису.
2. Види скульптури. Виразальні засоби скульптури
3. Види графіки. Техніки графіки та їх особливості.
4. Характеристика видів декоративно-ужиткового мистецтва.

Рис. 1. Засоби виразності живопису

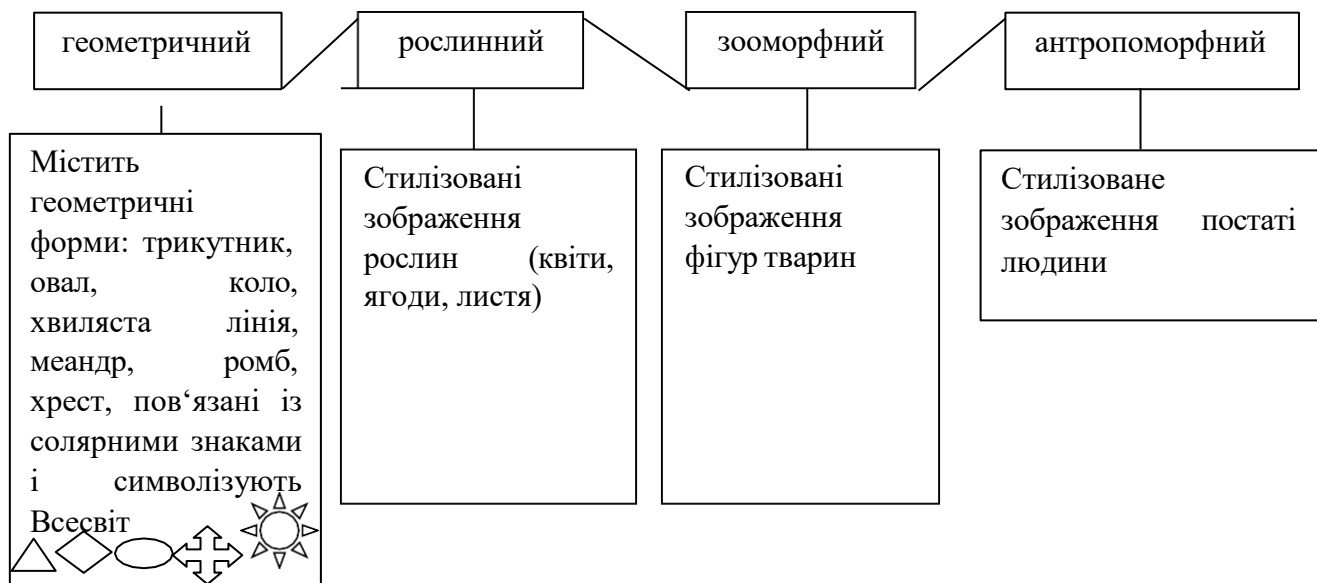
Структурна блок-схема

Класифікація видів декоративно-ужиткового мистецтва. Види орнаментів

Орнамент – візерунок, утворений ритмічною упорядкованістю елементів. Орнамент оперує абстрактними формами, або стилізованими реальними природними формами. Вони становлять орнаментальний мотив.

Види орнаментів

Види орнаментів за характером композиції

Замкнений: декоративні елементи створюють замкнений круг. За принципом замкненого орнаменту будуються символічні зображення – емблеми, знаки	Стрічковий: декоративні елементи створюють ритмічний ряд, який вписується у стрічку	Сітчастий: в основі лежить сітка, осі та сектори якої заповнюються декоративними елементами. Застосовується при створенні килимів

Рис. 4. Класифікація декоративно-ужиткового мистецтва. Види орнаментів

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте види живопису.
2. Назвіть засоби виразності живопису.
3. Яким чином знання жанрів живопису може допомогти вихователю у розвитку естетичного сприйняття дітей?
4. Охарактеризуйте особливості жанрів живопису.
5. Назвіть традиційні народні ремесла України.
4. Які головні елементи петриківського розпису?
5. Назвіть традиційні центри української народної іграшки.
7. Які композиційні принципи побудови орнаменту?
8. Назвіть виражальні засоби скульптури.
9. Які основні способи виготовлення скульптури?
10. Які види виокремлюють у рельєфній скульптурі?
11. Назвіть твори станкової та монументальної скульптури.

Тема 4. Психологічні основи образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Мета. Розкрити поняття художньо-творчих здібностей. Проаналізувати психолого-педагогічні дослідження проблеми розвитку образотворчих здібностей, формувати у здобувачів освіти цілісне уявлення про умови та чинники, що сприяють творчому розвитку дітей дошкільного віку. ПР 1. Знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: компоненти готовності до образотворчої діяльності, загальні та спеціальні здібності, зображувальні уміння та навички.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К.: Фенікс, 2014. 137 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
4. Дерев'яно С. П. Психологія дитячої творчості : Навчально-методичні рекомендації. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2020. 76 с.
5. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.
6. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.
7. Половіна, О. А., 2018. Інтегративна функція мистецтва у формуванні творчої особистості дитини. Мистецтво та освіта, Київ. «Педагогічна думка», 4 (90), с. 22-26.
8. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

План

1. Готовність дитини до образотворчої діяльності. Особливості процесів і утворень.
2. Характеристика загальних і спеціальних здібностей, знань та умінь.
3. Періодизація розвитку образотворчих здібностей в переддошкільному і дошкільному віці.

Готовність дитини до образотворчої діяльності .

Особливості процесів і утворень

Готовність до діяльності визначається як складне, багатокомпонентне утворення, що надає змоги успішно вирішувати завдання, які висуваються цією діяльністю.

Якісна характеристика готовності людини до тієї чи іншої діяльності обумовлена віковими та індивідуальними особливостями її загального психічного розвитку та рівнем розвитку спеціальних психічних процесів і утворень, що забезпечують успішність здійснення певної діяльності.

Ефективність освітнього процесу, спрямованого на формування образотворчої діяльності в дітей, може бути досягнутою за умови, якщо дії

педагога будуть спрямовані на **розвиток** в однаковій мірі всіх структурних компонентів цієї діяльності.

При всій різноманітності конкретних видів діяльності в кожному з них можна виділити деякі **загальні структурні компоненти**. Це – **мотив, мета, дії**.

Характеристика загальних і спеціальних здібностей, знань та умінь

Розрізняють здібності загальні, тобто ті, що пов'язані з багатьма видами діяльності, до **яких** відносять: властивості мислення, пам'яті, уявлення та інші, і **здібності спеціальні**, які належать до певного виду діяльності. Так, у **комплекс спеціальних здібностей до образотворчої діяльності включають**: якість сприймання форми, почуття кольору, величини, простору, ритму, рівноваги та ін., тобто ті утворення, які дають можливість багатогранно і якісно орієнтуватися в зовнішніх властивостях предмети чи явища, що обстежуються.

Розвиток сенсорних здібностей, що лежать в основі здібностей до образотворчої діяльності, включають два спекти: **ознайомлення з сенсорними еталонами і вироблення засобів застосування засвоєних еталонів як «мірки»** для обстеження предметів і явищ, визначення і характеристики їх властивостей.

Виконавська частина діяльності залежить від рівня сформованості знань, умінь та навичок. Знання **за своїм змістом поділяються на загальні та професійні**.

Загальні знання в образотворчій діяльності дітей визначаються обсягом і глибиною поінформованості дитини про оточуючу дійсність, її світоглядом.

Основу професійних знань складають: усвідомлення дитиною елементів образотворчої мови (малюнок, лінія, колір, композиція); поняття про різноманітні фарбуючі матеріали, їх зображувально-виразні можливості (олівець, фломастер, гуаш, акварель тощо) та технічні прийоми роботи ними; про раціональні підходи щодо організації діяльності.

До зображувальних умінь та навичок належать координування дій ока і руки; розвиненість руки, що надає можливості виконувати зображувальні дії відповідної складності; володіння технікою роботи певними матеріалами.

Емоції як психічні стани і процеси, в яких реалізуються ситуативні переживання людини, розвиваються в діяльності й залежать від змісту та структури цієї діяльності. Тому в освітньому процесі слід враховувати, перш за все, те, що традиційно «дитячі» **види діяльності повинні відповідати загальному напрямку психічного розвитку дитини дошкільного віку**.

Запитання для самоконтролю

- У чому полягає потреба дитини в оволодінні образотворчою діяльністю?

- Чим обумовлений органічний зв'язок здібностей, знань та умінь у діяльності?
- У чому полягає зміст спеціальних здібностей, знань та умінь образотворчої діяльності; за яких умов вони розкриваються та формуються?
- Яким чином розвиток дрібної моторики впливає на образотворчу діяльність дитини?
- Як пов'язані уява, пам'ять і мислення з успішністю виконання творчих завдань?

Тема. Види образотворчої діяльності та їх значення для різнобічного розвитку дітей дошкільного віку.

Мета. Визначити види образотворчої діяльності; охарактеризувати та проаналізувати особливості видів образотворчої діяльності, розкрити значення образотворчої діяльності для всебічного розвитку дитини. ПР 15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. Сприяти формуванню усвідомленого ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності шляхом розвитку рефлексивного мислення.

Ключові слова: малювання, ліплення, аплікація, конструювання; поліфункціональність образотворчої діяльності, естетична функція, просвітницька функція, комунікативна функція, соціалізаційна функція, виховна функція; різнобічний розвиток, естетичні почуття.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
3. Дерев'янка С. П. Психологія дитячої творчості : Навчально-методичні рекомендації. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2020. 76 с.
4. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

5. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

6. Половіна О. А. Інновації в дошкільній освіті: актуальні проблеми та орієнтири. *Дошкільне виховання*. 2024. № 11. с. 4-8.

7. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

План

1. Види образотворчої діяльності. Характеристика засобів виразності різних видів образотворчої діяльності.

2. Поліфункціональність образотворчої діяльності – основа різнобічного розвитку особистості дитини.

3. Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності. Види образотворчої діяльності: малювання, ліплення, аплікація, конструювання.

Рис.1. Класифікація видів образотворчої діяльності за технологією

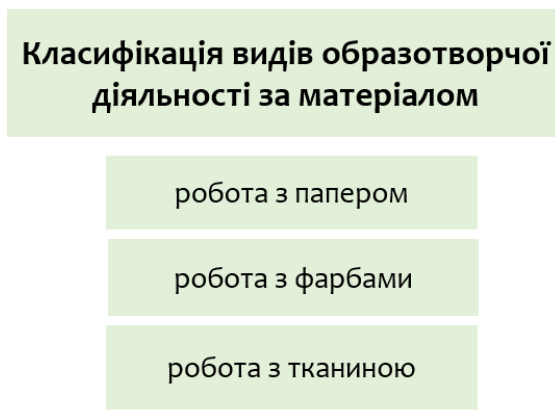

Рис.2. Класифікація видів образотворчої діяльності за матеріалом

Рис.3. Класифікація видів образотворчої діяльності за видами художньої практики у мистецтві

Рис.4.Виразальні засоби малювання
ліплення

Рис.5.Виразальні засоби

Запитання для самоконтролю

1. Дайте класифікацію видів образотворчої діяльності за технологією, за матеріалом, за видами художньої практики в мистецтві.
2. Перелічіть види образотворчої діяльності, дайте їхню характеристику.
3. В чому полягає основне завдання образотворчої діяльності?
4. Поясніть педагогічну доцільність забезпечення взаємозв'язку різних видів образотворчої діяльності.

5. Назвіть засоби виразності, що використовують у малюванні, ліпленні, аплікації.

Лекційне заняття

Тема. Форми організації роботи з образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти.

Мета. Визначити форми організації образотворчої діяльності; дати класифікацію видів занять як форми організованого навчання образотворчої діяльності; розкрити особливості організації та проведення занять в різних вікових групах. ПР 1. Розуміти і визначати мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі, знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Розвивати критичне та аналітичне мислення.

Ключові слова: типи занять, заняття за характером діяльності, заняття за видами художньої практики, заняття з ліплення, заняття з малювання, архітектурно-конструкторські заняття, заняття декоративною діяльністю, методи навчання: інформаційно-рецептивні, репродуктивні, евристичні; прийоми навчання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

3. Рагозіна В.В., Очеретяна Н.В. Універсальний альбом з художньої творчості для занять з дітьми 3-5-ти років. Ч.1. Вид-во «Зірка». 2014. 35 с.

4. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

5. Сухорукова Г. В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2019. 378 с.

6. Шульга Л. М. Використання синтезу мистецтв у художньо-творчому розвитку дошкільників. Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької

області в контексті реалізації Концепції Нової української школи у 2019/2020 навчальному році : метод. рекомендації : у 3-х ч. / відп. ред. О. В. Варецька; ред.-упоряд. О. М. Байєр; ДОН ЗОДА, КЗ «ЗОПППО» ЗОР. Частина III. Дошкільна освіта. Запоріжжя: СТАТУС. 2019. С. 53-60.

7. Янцур Л. А. Особливості методики проведення занять з образотворчої діяльності у групах із змішаним віковим складом. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2016. Вип. 13(56) С.144-148.

8. Янцур Л.А. Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17(60) Рівне: РДГУ, 2017. С.303-306.

План

1. Форми організації роботи з образотворчої діяльності.
2. Класифікація занять з образотворчої діяльності.
4. Види занять з малювання та їх специфіка.
5. Специфіка занять з ліплення.
6. Архітектурно-конструкторські заняття та їх особливості.
7. Заняття декоративною діяльністю.

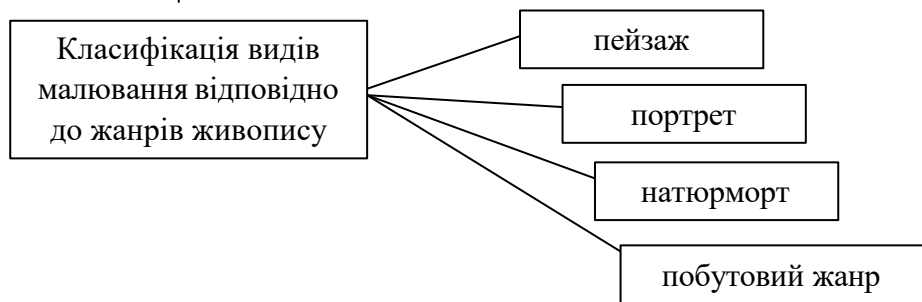
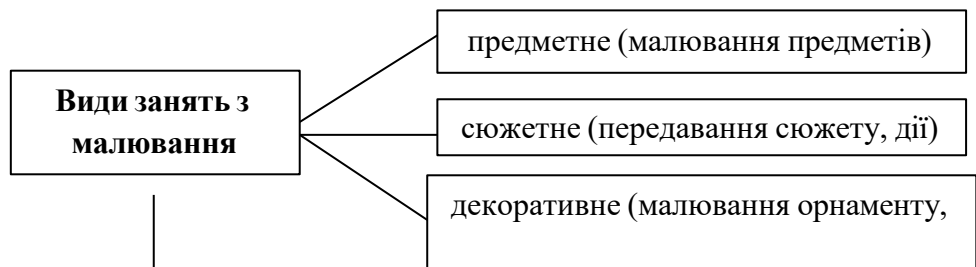
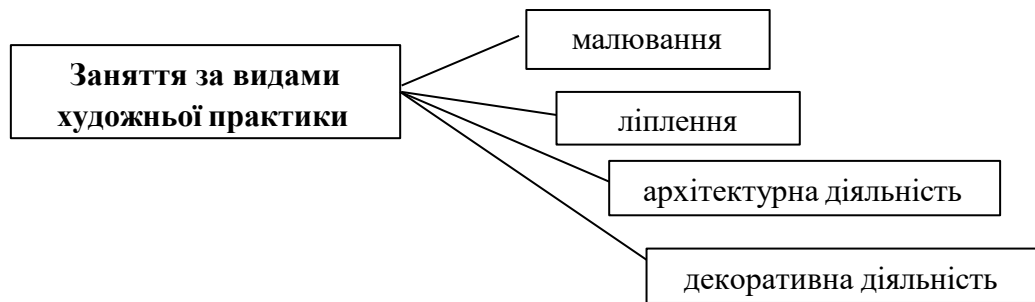
Структурна блок-схема

Класифікація занять (за О. Дроновою)

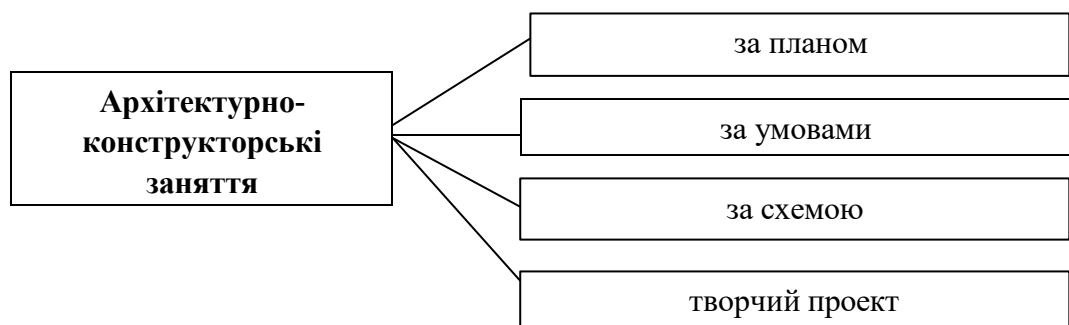
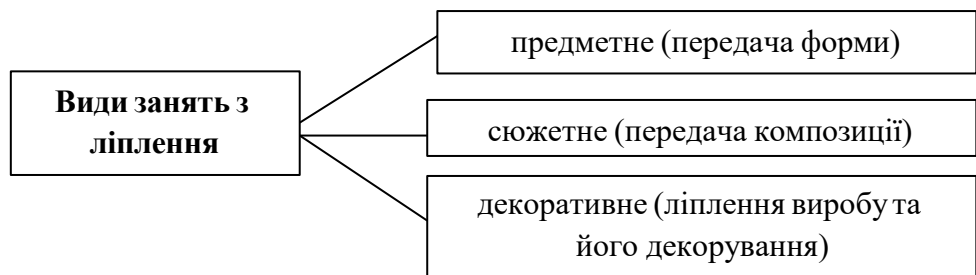
Заняття – форма організованого навчання дітей образотворчої діяльності.

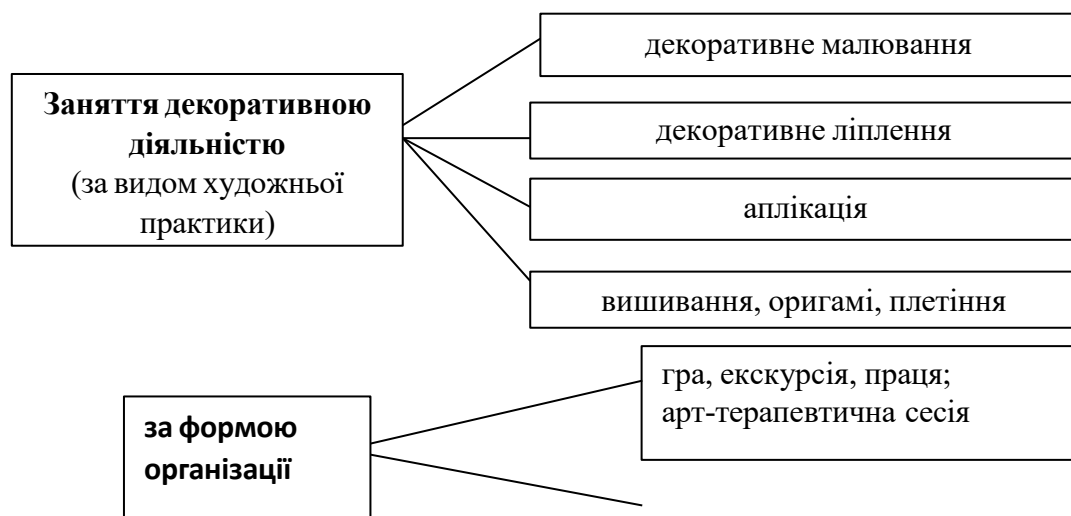
Форми організації дітей: індивідуальна, групова, фронтальна.

за змістом літературних творів

Запитання для самоконтролю та рефлексії

1. Як змінилися в сучасних умовах підходи до використання занять як традиційної форми організації образотворчої діяльності?

2. Що означає процес навчання, у чому полягає його кінцева мета на певному віковому періоді?

3. Чи повинен вихователь «втручатися» в образотворчий процес дитини під час виконання нею навчального завдання?

4. Дати класифікацію занять за видами художньої практики та занять за характером діяльності.

5. Які є типи занять?

6. У чому полягає відмінність теоретичних занять від практичних?

7. У чому полягає зміст навчання образотворчої діяльності?

Тема. Методи та прийоми навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Мета. Розкрити сутність методів та прийомів педагогічного супроводження образотворчої діяльності у закладі дошкільн освіти; особливості використання в процесі навчання та виховання дітей дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності. Формувати уміння добирати методи і прийоми для різних видів, типів занять з образотворчої діяльності. ПР 1 Розуміти і визначати організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Розвивати критичне та аналітичне мислення.

Ключові слова: методи навчання; інформаційно-рецептивні, репродуктивні, евристичні; наочні методи, словесні методи, практичні методи; спостереження, споглядання, мистецтвознавча розповідь, прийоми навчання.

План

1. Вихідні положення питання про методи і прийоми розвитку особистості дитини в образотворчій діяльності.
2. Класифікація методів і прийомів та їх характеристика
3. Інтеграція методів і прийомів.

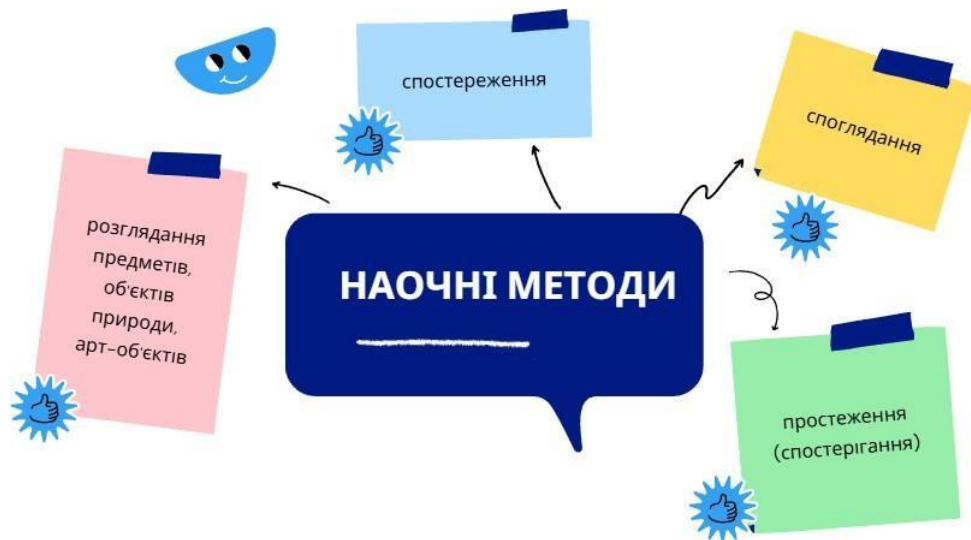

Рис. 1. Класифікація наочних методів навчання дітей образотворчої діяльності

Рис. 2. Класифікація словесних методів навчання дітей образотворчої діяльності

Рис. 3. Класифікація практичних методів навчання дітей образотворчої діяльності

Рис. 4. Інформаційно-рецептивні методи навчання образотворчої діяльності

Рис. 5. Репродуктивні методи навчання дітей образотворчої діяльності

Рис. 6. Евристичні методи навчання дітей образотворчої діяльності

Запитання для самоконтролю та рефлексії

1. Дайте класифікацію методів навчання образотворчої діяльності.
2. Чим обумовлений вибір методів навчання?
3. Як вирішуються завдання індивідуального підходу до дітей на заняттях з образотворчої діяльності?
4. Чи повинен вихователь «втручатися» в образотворчий процес під час виконання дитиною завдань?
5. Які підходи існують для надання допомоги (при необхідності) дитині?
6. Яке значення мають для дитини аналіз та оцінка виконаної нею роботи?

Тема. Ознайомлення дітей дошкільного віку з образотворчим мистецтвом.

Мета. Розкрити форми, методи та прийоми ознайомлення дітей з мистецтвом, особливості сприймання дітьми дошкільного віку творів мистецтва; з'ясувати сутність образотворчого мистецтва та його роль у становленні особистості дитини; оволодівати методикою ознайомлення дітей з творами образотворчого мистецтва; методами художнього виховання дітей засобами образотворчого мистецтва. **ПР 1** Розуміти і визначати організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Активізувати пізнавальну діяльність студентів, стимулювати взаємодію здобувачів освіти шляхом рефлексії.

Ключові слова: живопис, графіка, скульптура, твори декоративно-ужиткового мистецтва; мистецтвознавча розповідь, мистецтвознавча бесіда.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Біла І. М. Розвиток художнього сприймання у дошкільному віці. *Практична психологія і соціальна робота*. 2014. № 1. С.4-8.
3. Дерев'янка С. П. Психологія дитячої творчості : Навчально-методичні рекомендації. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2020. 76 с.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
5. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.
5. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.
6. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
7. Янцур Л. А. Створення у дошкільному навчальному закладі розвивального середовища засобами образотворчого мистецтва. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2014. Вип. 10. С. 76-81.
8. ECERS-3 URL: <https://numo.mon.gov.ua/ecers-3>

План

1. Завдання, методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом живопису. Вимоги до творів живопису.
3. Завдання, методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом графіки. Вимоги до творів графіки.
4. Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом скульптури.
5. Завдання, методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з декоративно-ужитковим мистецтвом.

Завдання ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом живопису

- розвиток естетичного сприймання живопису;

- розуміння змісту живописного твору;
- розуміння засобів художньої виразності;
- розуміння почуттів, які відтворив художник;
- формування ціннісного ставлення до живопису та вміння давати естетичну оцінку творів;
- виховання морально-естетичних рис, інтересів і почуттів у процесі сприймання творів.

Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом живопису

- ігрові: ефект сюрпризу; хто більше побачить в картині; хто назве більше кольорів; відгадай назву картини; уявне входження в картину; дидактичні ігри: «Художній салон», «Виставка картин»;
- словесні: розповідь про художника і його творчість; вікторини; читання творів художньої літератури; мистецтвознавча розповідь; розповідь-зразок особистісного ставлення педагога до змісту картини;
- практичні: оформлення виставок; створення альбомів, картинної галереї.

Завдання сприймання творів графіки дітьми дошкільного віку передбачають:

- розуміння дитиною змісту, жанрових особливостей літературного твору і характеру ілюстрацій до нього;
- сприймання засобів художньої виразності;
- емоційне ставлення до зображеного, проникнення відповідними почуттями і настроями.

Етапи ознайомлення дітей зі скульптурою малих форм

- початкові знання про скульптуру, порівняння скульптури і графічного зображення;
- ознайомлення з особливостями скульптури – усвідомлення ролі скульптурного матеріалу у створенні образу, пластики рухів, статичності зображення, особливості силуету;
- усвідомлення окремих виражальних засобів як частини цілого, вміння давати їм естетичні оцінки.

Завдання ознайомлення дітей з декоративно-ужитковим мистецтвом:

- ознайомлення з народним промислом або авторським мистецтвом, колом речей, що виготовляються, матеріалами, способами їх обробки і декорування, практичним застосуванням у побуті;
- формування навичок декоративної діяльності, розвиток почуттів та художніх умінь дитини;

- творча декоративна образотворча діяльність;
- інтеграція знань та вмінь дітей в дизайнерській художній діяльності.

Методи і прийоми ознайомлення дітей з декоративно-ужитковим мистецтвом: мистецтвознавча розповідь педагога; читання художньої літератури; виставки виробів народних майстрів, екскурсії.

Запитання для самоконтролю та рефлексії

1. Назвіть методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом живопису.
2. Визначіть вимоги, яким мають відповідати твори живопису, творів графіки для ознайомлення з ними дітей дошкільного віку.
3. Охарактеризуйте етапи ознайомлення дітей з живописом
4. У чому полягають завдання ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом графіки?
5. Назвіть методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом скульптури.

Тема. Малювання як засіб особистісного розвитку дитини.

Мета. Розкрити зміст методів та прийомів навчання дітей малюванню в різних вікових групах; особливості організації та проведення занять з малювання, визначити структуру занять. ПР 1. Розуміти і визначати мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. Активізувати пізнавальну діяльність студентів, стимулювати взаємодію здобувачів освіти шляхом рефлексії.

Ключові слова: предметно-просторове середовище, обстеження, прийоми малювання, аналіз дитячих робіт, художньо-естетичний досвід дітей, обладнання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

4. Поліщук О., Воедило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

5. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

6. Шульга Л. М. Діяльнісний підхід у формуванні мистецько-творчої компетентності дитини дошкільного віку. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 37, том 3, 2021. С.304-309.

7. Янцур Л. А. Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17(60) Рівне: РДГУ, 2017. С.303-306.

8. Янцур Л. А. Особливості організації та педагогічне супроводження образотворчої діяльності на різних етапах художньо-творчого зростання особистості дитини. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки РДГУ. Рівне. 2005. №31. С. 21-26.

9. ECERS-3 URL: <https://numo.mon.gov.ua/ecers-3>

План

1. Малювання – вид образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.
2. Матеріали та техніки малювання.
3. Методика навчання предметного малювання в різних вікових групах.
4. Алгоритм педагогічної технології навчання дітей малювання у жанрі «портрет».
5. Алгоритм педагогічної технології навчання дітей малювання у жанрі «натюрморт».

Мистецтво живопису та графіки у педагогічних технологіях розвитку малювання. Алгоритм педагогічної технології навчання дітей малюванню у жанрі «натюрморт», у жанрі «портрет». Завдання, зміст, форми та методи навчання дітей предметного малювання у різних вікових групах. Особливості

організації та проведення занять. Методи педагогічного супроводження занять з малювання.

Запитання для самоконтролю та рефлексії

1. В чому полягає ускладнення техніки малювання в середній групі порівняно з молодшою?
2. Яке значення має аналіз дитячих малюнків?
3. Чим визначається вибір теми для дитячих малюнків?
4. Які методи і прийоми використовує вихователь для навчання малювання в молодшій, середній та старшій групах?
5. Розкрийте алгоритм педагогічної технології навчання дітей малювання у жанрі «портрет».
6. Поясніть алгоритм педагогічної технології малювання у жанрі «натюрморт».

Тема. Декоративне малювання дітей як засіб і середовище розвитку особистості.

Мета. Розкрити педагогічну технологію теоретичних, практичних занять з декоративного малювання в різних вікових групах; засоби навчання декоративному малюванню у різних вікових групах. ПР 1. Розуміти і визначати мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, простий декор, ускладнений декор, орнамент, орнаментальний ритм, композиція.

План

1. Технологія та методика декоративного малювання.
2. Методика навчання декоративному малюванню в середній групі. Підготовча робота до декоративного малювання у молодших групах.
3. Методика навчання декоративному малюванню в старшій групі. Формування технічних умінь і навичок, необхідних в декоративній діяльності.

Декоративне малювання дітей як засіб і середовище розвитку особистості. Характеристика засобів навчання декоративного малювання. Методика навчання дітей декоративному малюванню в різних вікових групах. Завдання, зміст, методи і прийоми навчання дітей декоративному малюванню. Педагогічна технологія супроводження декоративного малювання (теоретичні, практичні, творчі заняття).

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Боярчук С. І. Навчання дітей дошкільного віку створенню орнаментальних композицій засобами дарів Ф. Фребеля. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 25–26 листопада 2021 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Ч. 4. С. 55-58.

3. Гуцульське диво. Альбом для малювання з дітьми 5-го року / за заг. ред. А. С. Шевчук; упоряд. Бабій Н. М., Поліщук Л. І., Стрільчик Г. Д. Тернопіль : Мандрівець, 2018, 20 с.

4. Гуцульське диво. Альбом для малювання з дітьми 6-го року / за заг. ред. А. С. Шевчук; упоряд. Бабій Н. М., Поліщук Л. І., Стрільчик Г. Д. Тернопіль : Мандрівець, 2018, 28 с.

5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

6. Красовська О. О. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження креативних технологій, нестандартних художніх технік на заняттях зображувальної та декоративної діяльності. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання : монографія / авт. кол. : В. Є. Борова, Л. В. Ілюк, О. Ф. Кирилович та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне : О. Зень, 2021. 520 с. С. 270.

7. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

8. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

9. Рагозіна В.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ : Генеза, 2017. 48 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).

10. Сташенко І. Педагогічні засади використання творів М. Приймаченко для навчання дітей старшого дошкільного віку декоративного малювання. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. Вип. 4*. Київ, 2013. С. 392.

11. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

Запитання для самоконтролю

1. Які завдання розв'язуються у процесі занять з декоративного малювання в різних вікових групах?
2. Дайте характеристику засобів навчання декоративного малювання.
3. Які образотворчі уміння розвиваються у дітей на заняттях з декоративного малювання.
4. Розкрийте педагогічну технологію теоретичних занять з декоративного малювання у старшій групі.
5. Визначити алгоритм практичного заняття з декоративного малювання в різних вікових групах.
6. Які методи і прийоми навчання дітей використовуються на заняттях з декоративного малювання?
7. Розкрийте педагогічну технологію творчих занять з декоративного малювання у старшій групі.
8. Яких прийомів декоративного малювання навчають дітей в середній групі?
9. Яких прийомів декоративного малювання навчають дітей в старшій групі?

Тема. Розвиток особистості дитини у процесі занять з ліплення.

Мета. Розкрити специфіку ліплення як виду образотворчої діяльності; методику педагогічного супроводження занять з предметного ліплення в різних вікових групах; визначити види ліплення, зміст структурних компонентів заняття з предметного ліплення. ПР 1. Розуміти і визначати мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: види ліплення: предметне, сюжетне, декоративне; способи ліплення: пластичний, комбінований, конструктивний; прийоми ліплення.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, В.М.Ветлугіна;

наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

4. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

5. Рагозіна В.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ : Генеза, 2017. 48 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).

6. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378

План

1. Специфіка ліплення та його види в закладі дошкільної освіти. Обладнання та матеріали для занять з ліплення.

2. Завдання і зміст розвитку дітей у процесі занять з предметного ліплення в різних вікових групах.

3. Методи педагогічного супроводження занять з ліплення в різних вікових групах.

Мистецтво скульптури у педагогічній технології розвитку ліплення. Специфіка ліплення як виду образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Методика навчання дітей предметному ліпленню у різних вікових групах. Завдання та зміст розвитку дітей у процесі занять з ліплення у різних вікових групах. Особливості організації занять. Методи педагогічного супроводження занять з ліплення. Навчання дітей сюжетному ліпленню.

Запитання для самоконтролю

1. Які матеріали використовують діти для ліплення?
2. Які технічні прийоми ліплення засвоюють діти?
3. У чому специфіка ліплення як виду образотворчої діяльності дітей?
4. Дайте характеристику завдань розвитку дитини молодшого дошкільного віку в процесі занять ліпленням.
5. Визначте ускладнення завдань і змісту предметного ліплення у старшій групі.

6. *Яке обладнання та матеріали треба мати в розвивальному середовищі, щоб створити необхідні умови для розвитку дитини під час ліплення?*

7. *Поясніть алгоритм методики педагогічного супроводження занять з предметного ліплення.*

8. *Наведіть приклад ігрової ситуації, яка б розвивала у дітей молодшого віку ігрову мотивацію ліплення.*

9. *Доведіть, що ліплення пластичним (скульптурним) способом у старшому дошкільному віці має значні переваги над іншими способами.*

Тема. Методика навчання дітей декоративному ліпленню у закладі дошкільної освіти.

Мета. Ознайомити здобувачів освіти з теоретичними основами та сучасними підходами до організації навчання дітей дошкільного віку декоративному ліпленню; розкрити зміст, завдання та методику навчання дітей декоративному ліпленню в різних вікових групах. **ПР 1.** Розуміти і визначати мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: виразні засоби, творча ініціатива; способи ліплення: пластичний, комбінований, конструктивний; прийоми ліплення; штампований декор, гравірувальний декор: карбування, риткування, художні вироби.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

4. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

5. Рагозіна В.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та

методичні рекомендації. Київ : Генеза, 2017. 48 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).

6. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378

План

1. Матеріали та обладнання для декоративного ліплення.
2. Техніки декорування виробів.
2. Навчання декоративному ліпленню дітей молодшої та середньої групи.
3. Навчання декоративному ліпленню дітей старшого дошкільного віку.

Навчання дітей декоративному ліпленню за мотивами творів декоративно-ужиткового мистецтва. Методи та прийоми навчання декоративному ліпленню дітей дошкільного віку в різних вікових групах. Етапи декоративного ліплення: виготовлення предмета та його декорування. Техніки декорування. Ліплення за мотивами народної пластики. Розвиток у дітей естетичного сприймання, відчуття форми, симетрії, пропорції, ритму.

Запитання для самоконтролю та рефлексії

1. Поясніть, у чому полягають художні особливості декоративного ліплення?
2. Дайте характеристику матеріалів та обладнання для декоративного ліплення.
3. Опишіть техніки декорування виробів.
4. Яка техніка декорування вам найбільше подобається, і як вона допомагає краще виразити вашу ідею?
5. Розкрийте зміст педагогічної роботи розвитку особистості дитини в декоративному ліпленні.
6. Як декоративне ліплення сприяє розвитку естетичного смаку та відчуття краси в людини?
7. Які труднощі можуть виникати у дітей під час роботи з різними матеріалами для ліплення, і як їх можна подолати?

Тема. Розвиток особистості дитини у процесі занять з аплікації.

Мета. Розкрити особливості аплікації як виду образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, особливості методики проведення занять з аплікації, зміст структурних компонентів заняття. ПР 1 Розуміти і визначати організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: технічні прийоми, репродуктивний метод, інформаційно-рецептивний метод.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

4. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

5. Рагозіна В.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ : Генеза, 2017. 48 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).

6. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378

План

1. Види аплікації. Технологія аплікації.
2. Методи та прийоми навчання дітей аплікації в молодшій групі.
3. Методика організації та проведення занять з аплікації в середній групі.
4. Методика навчання дітей аплікації в старшій групі.
5. Інтеграція аплікації з іншими видами образотворчої діяльності.

Запитання для самоконтролю

1. Які образотворчі уміння опановують діти на заняттях з аплікації?
2. Якими технічними навиками оволодівають діти в ході виконання аплікації?
3. Як змінюється взаємозв'язок наочних і словесних прийомів навчання в старшій групі порівняно з середньою групою?
4. Визначте специфіку аплікації як виду декоративної діяльності.
5. Охарактеризуйте техніки виконання аплікацій.

6. У чому полягають особливості методики педагогічного супроводження аплікації в різних вікових групах?

Тема. Розвиток особистості дитини у процесі конструктивно-моделювальної діяльності.

Мета. Визначити види, завдання та зміст навчання дітей конструюванню в різних вікових групах; розкрити особливості методики проведення занять з конструювання; методи та прийоми навчання дітей конструюванню, зміст структурних компонентів заняття. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: конструктивні уміння, конструювання за зразком, за задумом, за умовами, за кресленнями і наочними схемами, конструювання на тему, творче конструювання, конструювання з паперу.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
3. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.
4. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.
5. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.
6. Маричева О. Б. STREAM-освіта в дошкільному закладі. Система роботи з формування у дітей інженерного мислення: навчально-методичний посібник. Вінниця : ММК, 2017. 47 с.
7. Сухар В. Л. Конструювання в закладах дошкільної освіти. Старший вік. (Серія «Сучасна дошкільна освіта»). Харків : Ранок, 2018. 176 с.
8. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному

закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378.

9. Стеценко І. Б. Лего-конструювання як компонент STREAM-освіти для дошкільників. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2016. № 5. С. 37-41.

10. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / автор. Колектив; наук. Керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 146 с.

План

1. Конструювання – вид продуктивної діяльності дітей дошкільного віку.
2. Матеріали для дитячого художнього конструювання.
3. Види конструювання за способами створення конструкцій.
4. Розвивальне спрямування конструювання з будівельного матеріалу та деталей конструкторів в різних вікових групах.

Типи конструювання: технічне, художнє. Методика навчання конструюванню в різних вікових групах. Матеріали для конструктивної діяльності. Технічне конструювання: конструювання з будівельного матеріалу; з деталей конструкторів; конструювання з великих модульних блоків. Художнє конструювання: конструювання з паперу і картону, з природного матеріалу, викидного матеріалу, з тканини. Види занять з конструювання.

Запитання для самоконтролю

1. *Розкрийте розвивальне значення конструювання з будівельного матеріалу і конструкторів.*
2. *Розкрийте етапи творчої діяльності дітей в процесі конструювання на зразок оригамі.*
3. *Визначте прийоми, що сприяють активізації пізнавальної діяльності дітей у процесі обстеження зразка.*

Тема. Інноваційно-пошукова робота педагогів у галузі методики образотворчої діяльності.

Мета. Ознайомити здобувачів освіти з сутністю, завданнями та напрямками інноваційно-пошукової діяльності педагогів у галузі методики образотворчої діяльності; сформулювати у майбутніх фахівців уявлення про сучасні підходи, технології та прийоми впровадження інновацій в освітній процес закладу дошкільної освіти; розвивати готовність до творчого пошуку та впровадження інновацій у власну роботу. ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. ПР 18.

Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

Ключові слова: інноваційна діяльність; пошукова діяльність; педагогічні інновації, інтеграція мистецтв, нетрадиційні техніки, інноваційні технології, педагогічна майстерність, мистецька освіта, художньо-естетичний розвиток, сучасні освітні практики

План

1. Поняття про інноваційно-пошукову діяльність.
2. Характеристика напрямів інноваційно-освітньої роботи в галузі організації образотворчої діяльності.
3. Інтеграційні підходи до використання синтезу мистецтв та різних видів художньо-творчої діяльності дітей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
3. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.
4. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.
5. Половіна О. А. Інновації в дошкільній освіті: актуальні проблеми та орієнтири. *Дошкільне виховання*. 2024. № 11. с. 4-8.
6. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
7. Шульга Л. М. Діяльнісний підхід у формуванні мистецько-творчої компетентності дитини дошкільного віку. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 37, том 3, 2021. С.304-309.
8. Шульга Л. М. Психолого-педагогічні умови ефективного впровадження

технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків : КЦ ФОР Іванової М.А., 2019. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 15. С. 233-248.

9. Янцур Л. А. Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17(60) Рівне: РДГУ, 2017. С.303-306.

10. Янцур Л. А. Особливості організації та педагогічне супроводження образотворчої діяльності на різних етапах художньо-творчого зростання особистості дитини. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки РДГУ. Рівне. 2005. №31. С. 21-26.

11. ECERS-3 URL: <https://numo.mon.gov.ua/ecers-3>

12. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр. Харків: Вид-во «Ранок», 2020.

Поняття про інноваційно-пошукову діяльність. Мета інноваційної освітньої діяльності. Інноваційно-пошукові напрями в галузі образотворчої діяльності. Передумови системної реалізації інноваційної діяльності. Педагогічно-методичний супровід інновацій у закладах дошкільної освіти. Етапи введення педагогічних інновацій в освітній процес. Інноваційний потенціал педагога.

Художнє експериментування як спосіб пізнання виражальних властивостей зображувальних матеріалів, спосіб організації художньо-пошукової діяльності дітей та художнього самопізнання. Використання нетрадиційних технік малювання у практиці роботи закладу дошкільної освіти. Розкриття особистісного потенціалу дитини в процесі її художньо-творчої самореалізації шляхом художнього експериментування, використання нетрадиційних зображувальних технік і матеріалів.

Запитання для самоконтролю

1. *У чому полягає сутність інноваційно-пошукової діяльності педагога?*
2. *Які основні напрями інновацій у галузі в галузі організації образотворчої діяльності?*
3. *Яку роль відіграє педагог у розвитку творчих здібностей дітей засобами образотворчого мистецтва?*
4. *Назвіть приклади інноваційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку під час занять з образотворчої діяльності.*

5. Як впливає інноваційна діяльність на якість освітнього процесу у ЗДО?
6. У чому полягає відмінність традиційних і інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності?
7. Як розвивати власну інноваційну компетентність майбутньому педагогу?

Теми практичних занять

Тема 1. Українське декоративно-ужиткове мистецтво: традиції та сучасність.

Тема 2. Здача ЗМ1 (МР1) Види образотворчого мистецтва як джерело змісту образотворчої діяльності дітей. Теоретичні основи образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Тема 3. Завдання, зміст навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку відповідно до положень Державного стандарту дошкільної освіти та чинних освітніх програм.

Тема 4. Організація та проведення занять з образотворчої діяльності. Характеристика методів навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Тема 5. Специфіка організації образотворчої діяльності в групах дітей раннього віку.

Тема 6. Методи і прийоми педагогічного супроводження занять з предметного малювання у різних вікових групах.

Тема 7. Здача ЗМ2 (МР2) Організація образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Тема 8. Методи та прийоми навчання дітей декоративному малюванню у різних вікових групах.

Тема 9. Методи і прийоми педагогічного супроводження занять з предметного ліплення.

Тема 10. Навчання дітей дошкільного віку декоративному ліпленню у різних вікових групах.

Тема 11. Методи та прийоми навчання дітей аплікації у різних вікових групах.

Тема 12. Розвивальне спрямування конструювання у різних вікових групах.

Тема 13. Інноваційно-пошукові напрями в галузі образотворчої діяльності.

Тема 14. Наступність в організації образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти та школі.

Тема 15. Задача ЗМЗ (МРЗ) Образотворча діяльність як чинник формування та розвитку особистості дитини. Інноваційно-пошукова робота педагогів у галузі методики образотворчої діяльності.

Практико-орієнтовані завдання

1. Розкрити динаміку розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності.
2. Проаналізувати форми організації роботи з образотворчої діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.
3. Розкрити сутність методів та прийомів педагогічного супроводження образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.
4. Розкрити сутність мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку у контексті Державного стандарту дошкільної освіти.
5. Проаналізувати зміст та завдання програми з предметного малювання в другій молодшій групі, матеріали та техніки малювання. Підібрати варіанти тем для малювання предметів прямокутної форми; круглої форми та на основі поєднання прямих ліній.
6. Охарактеризувати види українського декоративно-ужиткового мистецтва. Проаналізувати потенціал використання народного мистецтва у роботі з дітьми дошкільного віку з метою формування емоційно-ціннісного ставлення до національної культурної спадщини.
7. Створити орнаментальні композиції за мотивами вишивок: виконати орнамент на смузі, квадраті, прямокутнику з геометричних, рослинних елементів на основі української вишивки (гуаш, штампи, олівці); виконати орнамент за мотивами волинської вишивки (гуаш, штампи).
8. Продумати організацію процесу сприйняття та обстеження предметів, іграшок дітьми молодшої групи. Підібрати тему заняття, визначити мету та скласти конспект практичного заняття
9. Розкрити особливості формування естетичного ставлення до світу мистецтва у дітей старшого дошкільного віку.
10. Підібрати тему заняття з предметного малювання (старша група), визначити мету та скласти конспект практичного заняття. Продумати організацію процесу сприйняття та обстеження предметів, іграшок дітьми старшого дошкільного віку.
11. Розкрити особливості застосування нетрадиційних технік і матеріалів у малюванні з дітьми в різних вікових групах закладу дошкільної освіти.
12. Розкрити алгоритм педагогічної технології малювання у жанрі «натюрморт». Скласти практичне заняття з малювання у жанрі «натюрморт». Підготуватися до моделювання заняття .

13. Скласти теоретичне заняття, що розгортається як мистецтвознавча розповідь, бесіда: «Що таке натюрморт?», «Про що розповідає картина?». Побудувати структуру заняття з урахуванням прийомів формування емоційно-ціннісного ставлення до у дітей творів живопису.

14. Розробити тематику занять для навчання дітей декоративного малюванню декоративних елементів за мотивами декоративно-ужиткового мистецтва.

15. Розробити план-конспект заняття з декоративного малювання для дітей старшого дошкільного віку з акцентом на осмислення художніх образів, формування емоційно-ціннісного ставлення до народного мистецтва.

16. Виконати орнамент за мотивами декоративних розписів, декоративних ужиткових виробів (українська вишивка, кераміка) на площинних формах.

17. Розробити тематику занять для навчання дітей малюванню декоративних елементів за мотивами петриківського розпису (старшій група).

18. Визначити тематику занять з предметного ліплення для дітей середнього дошкільного віку; розробити план-конспект заняття з акцентом на реалізацію творчого потенціалу, самовираження дітей в процесі ліплення.

19. Розкрити зміст педагогічної роботи розвитку особистості дитини в процесі декоративного ліплення.

20. Охарактеризувати художні особливості декоративного ліплення, та техніки декорування предметів.

21. Створити декоративну пластину у техніці барельєфу або заглибленого рельєфу (на вибір) із використанням елементів українського декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі виконання звернути увагу на композицію, виразність форми та можливість символічного самовираження.

22. Виліпити іграшки за мотивами традиційної української кераміки – опішнянської або косівської (на вибір) з пластиліну, глини або солоного тіста, орієнтуючись на образи народних іграшок-символів: коника, баранця, пташки тощо. У композиції відобразити характерні риси народної іграшки як оберегу чи декоративного образу. Додати короткий письмовий коментар до роботи: опис ідеї, символіки, обґрунтування вибору стилю.

23. Скласти план-конспект заняття ліплення з пам'яті. Скласти план-конспект заняття з ліплення з пам'яті для дітей старшого дошкільного віку, з урахуванням розвитку уяви, зорової пам'яті та художнього мислення; обґрунтувати вибір теми, методів навчання та засобів мотивації, які сприяють формуванню самостійності й елементів креативності у дитячій діяльності.

24. Скласти план-конспект з предметної аплікації для дітей середньої групи з урахуванням принципів інтегрованого підходу, розвитку творчої

ініціативи, сенсомоторних навичок. Здійснити педагогічне обґрунтування теми, методів і прийомів, які відповідають віковим особливостям дітей.

25. Розкрити завдання, зміст навчання дітей декоративній аплікації в старшій групі закладу дошкільної освіти. Проаналізувати завдання декоративної аплікації як засобу художньо-естетичного виховання дітей.

26. Розробити ситуацію естетичного спілкування з дітьми старшої групи на тему «Гуцульська керамічна іграшка».

27. Розкрити завдання та зміст навчання конструюванню з будівельного матеріалу в різних вікових групах, своєрідність конструювання в дошкільному віці, його зв'язок із грою.

28. Скласти план-конспект заняття з конструювання з будівельного матеріалу за зразком, за умовами (вікова група на вибір). Здійснити педагогічне обґрунтування теми, методів і прийомів, які відповідають віковим особливостям дітей.

29. Проаналізувати основні напрями інновацій у сфері організації образотворчої діяльності в закладах дошкільної освіти, обґрунтувати їх педагогічну доцільність, вплив на розвиток креативного мислення, естетичних потреб та емоційно-ціннісного ставлення дітей до мистецтва.

30. Надати приклади сучасних технологій і методик, що відповідають засадам інтеграції, індивідуалізації та особистісно орієнтованого підходу.

31. Розкрити сутність технології розвитку творчих здібностей Л. Шульги як засобу розвитку дитячої креативності.

32. Розкрити сутність наступності в організації образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти та школі.

ТЕМАТИКА ІЗ

1. Створити презентацію творів образотворчого мистецтва, які рекомендовані освітніми програмами і доступні для сприймання дітьми старшого дошкільного віку: живопис, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, графіка (2 на вибір). Оформити роботу (за одним видом мистецтва) у вигляді блок-схеми (графічна візуалізація); ілюстративного матеріалу (зображення зразків виробів); короткого тексту (розкрити роль у художньо-естетичному вихованні дітей, розвитку їх творчих здібностей). Додати корисні покликання на інтернет-ресурси.

2. Опрацювати матеріал до теми за покликанням http://kzdnz75ktkmr.blogspot.com/p/blog-page_208.html Скласти опорний конспект «Технологія «Стіни, які говорять» «Talking Walls» або технологія перетворення освітнього середовища» з використанням тексту, малюнків та графічної візуалізації. (Кіндерблог «Вулик»).

3. На основі матеріалів періодичних фахових видань («Дошкільне

виховання», «Палітра педагога», «Джміль» та інші) проаналізувати 2–3 заняття з образотворчої діяльності. Опрацювати періодичні видання, підготуватися до обговорення питань на практичному занятті.

4. Розробити приклади освітніх ситуацій для дітей старшого дошкільного віку, що сприяють розвитку творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку (наприклад, «Загубилася фарба»).

5. Завантажити електронний додаток «Сад снів» до журналу «Джміль» № 12, 2019. Скласти мистецтвознавчі бесіди за картиною Оксани Збруцької «Сад снів», О. Можейко «Сон» та ін. (за вибором), поданих у додатку. <https://jmil.com.ua/2019-12/vernissage> Запропонувати освітні ситуації для дітей старшого дошкільного віку.

6. Переглянути вебінар «Розвиток творчих здібностей дітей в умовах ДНЗ» на освітньому порталі «Всеосвіта». https://www.youtube.com/watch?v=2wqsoAIV_TY Скласти опитувальник за матеріалами вебінару. Підготуватися до обговорення питань на практичних заняттях.

7. Переглянути вебінар «Розвиток творчих здібностей дітей в умовах ДНЗ» на освітньому порталі «Всеосвіта». URL: https://www.youtube.com/watch?v=2wqsoAIV_TY Скласти опитувальник за матеріалами вебінару. Виокремити методи розвитку творчих здібностей дітей, які вважаєте найбільш ефективними. Підготуватися до обговорення питань на практичних заняттях.

8. Переглянути Live-запис miniEdCamp Zaporizhzhia: Людмила Шульга. Художня творчість, як природна потреба дитини. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UYCQ8rIw-Ko> Скласти тестові завдання за матеріалами вебінару.

9. Здійснити аналіз мистецтвознавчої літератури та електронних ресурсів щодо творчості Марії Приймаченко з метою виявлення особливостей художнього стилю, орнаментики та символіки. Розробити серію занять (3-5, теоретичних, практичних) з декоративного малювання для дітей старшого дошкільного віку на основі використання творів М. Приймаченко.

10. Переглянути вебінар «Ниткографія у ЗДО. Розвиток творчих здібностей дітей» на освітньому порталі «Всеосвіта» <https://vseosvita.ua/webinar/nitkografia-u-zdo-rozvitok-tvorcih-zdibnostej-vihovanciv-270.html> Виконати 3 малюнки в техніці ниткографії. Підготувати конспект заняття, наочність та презентацію до заняття з предметного малювання (група на вибір) з використанням нетрадиційних технік малювання.

11.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО/СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Питання для модульного/ семестрового контролю визначені за трьома рівнями:

Перший рівень – репродуктивний, що вимагає від здобувача освіти знань основних понять категоріального апарату та вміння їх застосовувати для виконання елементарних завдань;

Другий рівень – репродуктивно-творчий, що потребує самостійного пошуку, аналізу літератури з метою її застосування при виконанні певного завдання;

Третій рівень – творчо-пошуковий, що передбачає самостійне розв'язання індивідуальних завдань (переважно творчого характеру).

Варіант модульної контрольної роботи містить три запитання, по одному запитанню з кожного рівня.

Перший рівень (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю **2 бали**).

Другий рівень (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю – **3 бали**)

Третій рівень (максимальна кількість балів за виконання завдання цього рівня – **5 балів**).

I рівень

1. Види образотворчого мистецтва.
2. Види та жанри живопису.
3. Види українського декоративно-ужиткового мистецтва.
4. Функції мистецтва.
5. Види графіки.
6. Техніки графіки.
7. Засоби виразності графіки.
8. Традиційні центри української народної іграшки.
9. Об'єктивні умови формування готовності дитини до образотворчої діяльності.
10. Суб'єктивні умови формування готовності дитини до образотворчої діяльності.
11. Види образотворчої діяльності.
12. Форми організації образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти.
13. Матеріали та обладнання для занять образотворчою діяльністю.
14. Типи та види занять з образотворчої діяльності.
15. Репродуктивні методи навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

16. Евристичні методи навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

17. Інформаційно-рецептивні методи навчання дітей образотворчої діяльності.

18. Засоби декоративного малювання.

19. Завдання з декоративного малювання у старшій групі.

20. Прийоми декоративного малювання у середній групі.

21. Прийоми декоративного малювання в старшій групі.

22. Етапи декоративного ліплення.

23. Техніки ліпного декорування предметів.

24. Види аплікації за змістом.

25. Види конструювання за способами створення конструкцій.

26. Матеріали для художнього конструювання.

27. Типи конструювання.

28. Види художнього конструювання.

29. Неоформлені матеріали.

30. Напівформлені матеріали.

31. Види технічного конструювання.

II рівень

1. Визначити спільні та відмінні риси виразальних засобів і художніх особливостей видів мистецтва (2 на вибір).

2. Охарактеризувати вид традиційного українського декоративно-ужиткового мистецтва.

3. Розкрити сутність функцій мистецтва (3 на вибір).

4. Охарактеризувати особливості засобів виразності живопису.

5. Розкрити композиційні принципи побудови орнаменту.

6. Розкрити особливості процесів і утворень, що визначають готовність дитини до образотворчої діяльності.

7. Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом живопису.

8. Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з декоративно-ужитковим мистецтвом.

9. Принципи організації розвивального середовища для образотворчої діяльності у закладі дошкільної освіти.

10. Класифікація методів навчання образотворчої діяльності.

11. Структура та особливості занять за характером діяльності та змістом: теоретичні; практичні; комбіновані заняття.

12. Особливості педагогічного керівництва самостійною образотворчою діяльністю.

13. Алгоритм педагогічної технології малювання у жанрі «натюрморт».
14. Алгоритм педагогічної технології малювання у жанрі «портрет».
15. Характеристика практичних методів навчання.
16. Алгоритм педагогічної технології малювання у жанрі «пейзаж».
17. Алгоритм педагогічної технології малювання у жанрі книжкової ілюстрації.
18. Розвиток творчих здібностей дітей засобами нетрадиційних технік малювання.
19. Особливості проведення теоретичних занять з декоративного малювання з дітьми дошкільного віку.
20. Алгоритм проведення практичних занять з декоративного малювання з дітьми дошкільного віку.
21. Методика навчання декоративного ліплення дітей старшого дошкільного віку.
22. Характеристика методів і прийомів навчання аплікації дітей молодшого дошкільного віку.
23. Завдання навчання дітей старшого дошкільного віку конструювання з будівельного матеріалу.
24. Методи та прийоми навчання предметної аплікації дітей старшого дошкільного віку.
25. Навчання дітей старшого дошкільного віку декоративному ліпленню: зміст, методи, прийоми.
26. Методи та прийоми навчання предметному ліпленню в молодшій групі.
27. Методи та прийоми навчання предметному ліпленню в середній групі: завдання, методичні прийоми.
28. Методи та прийоми навчання предметному ліпленню в старшій групі: завдання, методичні прийоми.
29. Характеристика інформаційно-рецептивних методів, спрямованих на сприймання мистецтва скульптури та оволодіння зображувальними техніками.
30. Методи і прийоми навчання предметному ліпленню в молодшій групі.
31. Характеристика основних напрямів інноваційно-освітньої роботи у галузі образотворчої діяльності.
32. Особливості використання нетрадиційних технік малювання в роботі з дітьми дошкільного віку та їх вплив на розвиток творчих здібностей дитини.

III рівень

1. Розкрити роль конкретного виду образотворчого мистецтва у художньо-естетичному вихованні дітей, розвитку їх творчих здібностей.
2. Сформулювати висновок про значення декоративно-ужиткового мистецтва у збереженні національної ідентичності та художньо-естетичному вихованні дітей дошкільного віку.
3. Охарактеризувати художньо-стильові особливості певного жанру живопису: пейзаж, портрет, натюрморт (на вибір) та підібрати відповідно до жанру художні твори, які доцільно використати у роботі з дітьми старшого дошкільного віку (для стимулювання творчої активності дітей, розвитку естетичного сприймання та ін.).
4. Охарактеризувати засоби виразності, техніки графіки, які доступні дітям дошкільного віку. Описати техніки графіки (2-3 на вибір).
5. Пояснити, які труднощі можуть виникати у дітей старшого дошкільного віку за недостатньо сформованої сенсомоторної готовності. Як це вплине на результативність образотворчої діяльності?
6. Продемонструвати особливості педагогічного супроводу предметного малювання в старшій віковій групі.
7. Розкрити зміст основних етапів педагогічної технології супроводу декоративної діяльності.
8. Розкрити взаємозв'язки мотиваційного, пізнавального та емоційного компонентів готовності дитини до образотворчої діяльності.
9. Охарактеризувати сучасні підходи до класифікації методів педагогічного супроводження образотворчої діяльності.
10. Пояснити педагогічну доцільність забезпечення взаємозв'язку різних видів образотворчої діяльності.
11. Навести приклади різних способів забезпечення взаємозв'язку різних видів образотворчої діяльності.
12. Скласти перелік матеріалів для образотворчості, що сприятимуть розвитку творчої активності та самовираження дітей дошкільного віку. Дібрати тематику занять.
13. Розробити алгоритм освітньої ситуації, що сприятиме розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку (наприклад «Загубилася фарба», «Примхливий пензлик», «Секрети фарби» та ін.).
14. Скласти мистецтвознавчу розповідь за художньою картиною у жанрі «натюрморт» наприклад: «Подорож у картину», «Мій улюблений натюрморт» та ін. (старша група).
15. Підготувати мистецтвознавчу бесіду за художньою картиною у жанрі «натюрморт» наприклад: «Про що розповідає натюрморт?», «Які предмети художник обрав і чому?» та ін. (старша група).

16. Скласти план обстеження предметів, іграшок, що використовуються як модель ліплення (старша група).

17. Пояснити, які методичні прийоми сприятимуть формуванню в дітей старшого дошкільного віку цілісного уявлення про форму, пропорції та деталі об'єкта зображення? Скласти мету та алгоритм заняття з предметного малювання (тема на вибір, старша група).

18. Скласти мету та план заняття з декоративного малювання за мотивами яворівської дерев'яної іграшки (старша група). Пояснити, як можна поєднати елементи народного декоративного мистецтва (яворівської іграшки) з сучасними підходами до розвитку креативності у дітей старшого дошкільного віку в структурі заняття з малювання?

19. Скласти мету та план заняття з предметної аплікації (тема на вибір, старша група).

20. Скласти мету та план заняття з предметного ліплення (тема на вибір, молодша група). Пояснити, як забезпечити педагогічний супровід під час ліплення, який одночасно стимулює мовленнєвий розвиток, розвиток уяви та самостійності дитини молодшої групи?

21. Продемонструвати особливості педагогічного супроводу з декоративного малювання (за мотивами опішнянського посуду) в старшій віковій групі.

22. Підготувати мистецтвознавчу бесіду за художньою картиною у жанрі «пейзаж»: «Про що розповідає пейзаж?» та ін. (старша група).

23. Скласти мистецтвознавчу розповідь за художньою картиною у жанрі «пейзаж»: «Що таке пейзаж»; «Про що розповідає картина?» та ін.

24. Розробити алгоритм освітньої ситуації, що сприятиме розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку з використанням нетрадиційних технік малювання («Секрети фарби» та ін.).

Критерії оцінювання модульного/семестрового контролю (МКР1, МКР2, МКР3)

Вид завдання	Бали	Критерії оцінки
<i>Теоретичне питання</i>	2	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом в повному обсязі. Відповідь на питання сформульовано в термінах освітнього компонента, викладено науковою мовою.
Перший рівень	1	Здобувач вищої освіти загалом володіє навчальним матеріалом, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
Другий рівень	3	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом в повному обсязі; аргументовано його викладає; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання; демонструє авторську позицію здобувача освіти.

Практичне завдання Третій рівень	2	Самостійно викладає основний зміст навчального матеріалу, але без глибокого всебічного аналізу.
	1	Здобувач освіти не в змозі ґрунтовно викласти зміст питання, допускаючи при цьому суттєві помилки.
	5	Здобувач вищої освіти дав повну, інноваційно орієнтовану, креативну, вичерпну відповідь, яка складається з: правильного вибору алгоритму вирішення завдання; структурованого викладу матеріалу теоретичної частини завдання; ґрунтовних висновків; авторське бачення проблеми та її практичне вирішення.
	4	Здобувач вищої освіти розуміє суть завдання, наявна особистісна позиція студента. Відповіді властиві інноваційність і креативність у вирішенні практичного завдання. Містить деякі помилки у виборі алгоритму вирішення завдання.
	3	Здобувач освіти розуміє сутність проблеми, знає алгоритм її розв'язання. Містить суттєві помилки у виборі та реалізації алгоритму вирішення завдання; відсутня авторська позиція; містить грубі помилки й не має пояснень і висновків.
	1-0	Здобувач вищої освіти не розуміє або не повністю розуміє завдання; не в змозі його виконати; виконав завдання частково або й повністю неправильно (виконав менш ніж 20% завдання).

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гнатюк М.В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво. Методика навчання дітей молодшого віку: навч.-метод. посібник. Івано Франківськ, 2017. 246 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, В.М.Ветлугіна; наук. ред. Г.В. Беленькая. Київ : ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
4. Закон «Про дошкільну освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
5. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти. 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>
6. Пісоцький О.П., Пісоцька Л.М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

7. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві». 2019. 120 с.

8. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (затверджений наказом Міністерства економіки України від 19 жовтня 2021 року № 755-21). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

9. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

Допоміжна

1. Боярчук С. І. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів у процесі вивчення фахових методик. Формування професійної компетентності у майбутніх вихователів: теорія, досвід та інновації: (колективна монографія). Іванова Н. В., Найда Р. Г., Бубін А. О., Бартків О. С., Борбич Н. В., Боремчук Л. І., Боярчук С. І., Дурманенко О. Л., Дурманенко Є. А., Замелюк М. І., Пуш О. А., Сакір Н. О., Оксенчук Т. В., Циплюк А. М., Ярощук Н. П. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 259-298.

2. Боярчук С. І. До проблеми ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з творами народної пластики на заняттях з ліплення. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 30 квітня – 1 травня 2021 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. С 103-108.

3. Боярчук С. І. Конструктивна діяльність як компонент STREAM-освіти дітей дошкільного віку. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20 травня 2020 року. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2020. С. 53.

4. Боярчук С. І. Навчання дітей дошкільного віку створенню орнаментальних композицій засобами дарів Ф. Фребеля. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 25–26 листопада 2021 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Ч. 4. С. 55-58.

5. Боярчук С. І. Професійна підготовка майбутніх вихователів до роботи щодо формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного

віку. *Інноваційна педагогіка*. науковий журнал. Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 50. Т. 1. С. 130-135.

6. Бубін А. О., Боярчук С. І., Циплюк А. М. *Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання: організаційно-педагогічні аспекти*. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2020. Вип. 78. Т. 1. С. 35–39.

7. Гуцульське диво. Альбом для малювання з дітьми 5-го року / за заг. ред. А. С. Шевчук; упоряд. Бабій Н. М., Поліщук Л. І., Стрільчик Г. Д. Тернопіль : Мандрівець, 2018, 20 с.

8. Гуцульське диво. Альбом для малювання з дітьми 6-го року / за заг. ред. А. С. Шевчук; упоряд. Бабій Н. М., Поліщук Л. І., Стрільчик Г. Д. Тернопіль : Мандрівець, 2018, 28 с.

9. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля : від класики до інновації. Методичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / уклад. Н. Іванова, С. Боярчук, А. Бубін, М. Замелюк, С. Міліщук, Д. Стасюк, А. Циплюк. Луцьк, 2020. 162 с.

10. Красовська О. О. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження креативних технологій, нестандартних художніх технік на заняттях зображувальної та декоративної діяльності. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання : монографія / авт. кол. : В. Є. Борова, Л. В. Ілюк, О. Ф. Кирилович та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне : О. Зень, 2021. 520 с. С. 270.

11. Михайлова Л. М., Шульга Л. М. Технологія розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Молодий вчений*, 2017. № 10 (50). С. 483–487.

12. Половіна О. «Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)». *Дошкільне виховання*. №2. 2021. С. 3.

13. Рагозіна В.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ : Генеза, 2017. 48 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).

14. Старовойт Л., Ліхіцька Л. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С.147–160.

15. Стащенко І. Педагогічні засади використання творів М. Приймаченко для навчання дітей старшого дошкільного віку декоративного малювання. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали*. Вип. 4. Київ, 2013. С. 392.
16. Сухар В. Л. Конструювання в закладах дошкільної освіти. Старший вік. (Серія «Сучасна дошкільна освіта»). Харків : Ранок, 2018. 176 с.
17. Термомозаїка – гра зі строкатої суміші різнокольорових елементів: метод. посіб. для використання в закл. дошк. освіти та родинях / авт.-упоряд.: Кочерга О. В., Лук'яненко Л. П., Меленець Л. І. Київ : Франко Пак, 2019. 140 с.
18. Циплюк А. М., Бубін А. О., Боярчук С. І. Процесуально-діяльнісний компонент готовності майбутніх вихователів. *Академічні студії. Серія: Педагогіка*. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 4. С. 190-197.
19. Шульга Л. М. Використання синтезу мистецтв у художньо-творчому розвитку дошкільників. Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції Нової української школи у 2019/2020 навчальному році : метод. рекомендації : у 3-х ч. / відп. ред. О. В. Варецька; ред.-упоряд. О. М. Байєр; ДОН ЗОДА, КЗ «ЗОІППО» ЗОР. Частина III. Дошкільна освіта. Запоріжжя : СТАТУС, 2019. С. 53-60.
20. Шульга Л. М. Методологічне підґрунтя технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування*: Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 106-108.
21. Шульга Л. М. Психолого-педагогічні умови ефективного впровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків : КЦ ФОП Іванової М.А., 2019. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 15. С. 233-248.
22. Шульга Л. М. Діяльнісний підхід у формуванні мистецько-творчої компетентності дитини дошкільного віку. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 37 том 3, 2021. С.304-309.
23. Янцур Л. А. Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти :*

зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17(60) Рівне: РДГУ, 2017. С.303-306.

24. Янцур Л. А. Створення у дошкільному навчальному закладі розвивального середовища засобами образотворчого мистецтва. *Наукові записки РДГУ*. Випуск 10(53), 2014. С. 76-80.

25. Янцур Л. А., Сивенко Н. Ф. Педагогічні умови організації декоративної діяльності старших дошкільників за мотивами українських народних промислів: *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти*: Матеріали Других Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т. І. Поніманської. Рівне : О. Зень, 2019. С. 164-166.

26. ECERS-3 URL: <https://numo.mon.gov.ua/ecers-3>

27. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр. Харків: Вид-во «Ранок», 2020.

Інформаційні ресурси

7. Бібліотека Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. URL: <https://lpc.in.ua/struktura/strukturni-pidrozdily/biblioteka/e-resursy/>

8. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. URL: <http://dnpb.gov.ua/u>

9. Електронна бібліотека «Культура України». URL: <https://elib.nlu.org.ua/>

10. Електронна бібліотека «Україніка». URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB>

11. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

12. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

Марія ЗАМЕЛЮК

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти*

ОРГАНІЗАЦІЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО

Анотація освітнього компонента. Освітній компонент «Організація ігрової діяльності в ЗДО» є ключовим елементом освітньо-професійної програми спеціальності А2 Дошкільна освіта. У сучасних умовах курс спрямований на опанування студентами теоретичних засад і практичних умінь організації ігрової діяльності дітей як провідного виду діяльності дошкільного віку. Особлива увага приділяється класифікації ігор, сучасним ігровим технологіям, інтеграції гри з іншими видами діяльності та створенню інноваційного ігрового простору.

Мета ОК: «Організація ігрової діяльності в ЗДО» спрямована на розвиток готовності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до впровадження ігрових технологій як наскрізного підходу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Вивчення ОК забезпечує формування:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-4. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо- продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Спеціальні (фахові) компетентності, визначені Професійним стандартом вихователя закладу дошкільної освіти:

КС-21. Здатність планувати та прогнозувати результати освітнього процесу; здатність до цілепокладання, самоорганізації та підготовки до здійснення освітнього процесу; здатність до документування професійної діяльності.

Результати навчання:

ПРН-1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР 4. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР 6. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР 12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР 16. Проєктувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР 17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

Результати навчання за освітнім компонентом:

Знання та розуміння::

- використовувати в освітньому процесі різноманітні методи та прийоми розвитку сенсорних відчуттів дітей: спостереження, обстеження об'єктів за допомогою органів чуття, дидактичні ігри та вправи, ігри з природничим матеріалом, працю;

- визначати тематику спостережень (первинних, повторних, порівняльних та заключних) та проводити їх в куточку природи, на майданчику дитячого садка, в найближчому природному оточенні та екскурсій, виходячи із програмових вимог та природного оточення і враховуючи вік дітей, рівень їх знань про природу, інтереси та потреби сьогодення і майбутнього;

- використовувати в освітньому процесі різноманітні методи та прийоми розвитку сенсорних відчуттів дітей: спостереження, обстеження об'єктів за допомогою органів чуття, дидактичні ігри та вправи, ігри з природничим матеріалом, працю;

- визначати тематику спостережень (первинних, повторних, порівняльних та заключних) та проводити їх в куточку природи, на майданчику ЗДО, в найближчому природному оточенні та екскурсій, виходячи із програмових вимог та природного оточення і враховуючи вік дітей, рівень їх знань про природу, інтереси та потреби сьогодення і майбутнього;

- підбирати та в доступній цікавій формі подавати дітям природничі знання на спеціальних заняттях і в повсякденному житті з використанням відповідно віку різних методів навчання – розповіді про природу, бесіди, нескладні досліди, художню літературу, картини, діа-, кінофільми; забезпечувати комплексне поєднання засобів і методів, з метою впливу на розум і почуття дитини (спостереження і художнє слово, спостереження і образотворча діяльність, спостереження та музики та в доступній цікавій формі подавати дітям природничі знання на спеціальних заняттях і в повсякденному житті з використанням відповідно віку різних методів навчання – розповіді про природу, бесіди, нескладні досліди, художню літературу, картини, діа-, кінофільми;

- забезпечувати комплексне поєднання засобів і методів, з метою

впливу на розум і почуття дитини (спостереження і художнє слово, спостереження і образотворча діяльність, спостереження та музика).

Застосування знань і розуміння::

- розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку;
- визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності;
- здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

Зміст освітнього компонента

ЛЕКЦІЇ

Лекція 1. Заклад дошкільної освіти як територія ігрового простору для дитини раннього та дошкільного віку

План:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: освітній напрям «Гра дитини».
2. Ігровий простір як середовище розвитку.
3. Особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи.
4. Роль гри у цілісній освітній подорожі дитини.
5. Концептуальні засади розвитку дошкільної освіти в Україні.

Ключові слова: ігровий простір, дошкільна освіта, освітній напрям, компетентнісна освіта, середовище розвитку.

Рекомендована література: Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 7; Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26

Заклад дошкільної освіти виступає особливим середовищем, у якому гра стає провідним засобом розвитку дитини. У Базовому компоненті дошкільної освіти освітній напрям «Гра дитини» визначається як наскрізний підхід, що пронизує весь освітній процес. Саме гра забезпечує цілісність освітньої подорожі дитини, поєднуючи пізнання, соціалізацію та емоційний розвиток. Збагачене освітнє середовище ЗДО створює умови для індивідуалізації та компетентнісного підходу, а також сприяє формуванню особистості, здатної до самовираження й творчості.

Приклади:

1. Ігрові куточки у групі (кухня, майстерня, магазин) як моделі реального життя.
2. Використання сенсорних зон для розвитку тактильних відчуттів.

3.Залучення дітей до ігор на подвір'ї ЗДО (пісочниця, рухливі ігри).

4.Створення тематичних тижнів («Тиждень природи», «Світ професій») у формі гри.

Лекція 2. Гра як діяльність людини. Поняття та значення гри у житті людини

План:

1. Історико-філософський огляд ігрової діяльності.

2. Визначення поняття «гра».

3. Гра як провідна діяльність у дошкільному віці.

4. Психологічні аспекти значення гри.

5. Гра у контексті життєдіяльності людини.

Ключові слова: діяльність, гра, психологія гри, провідна діяльність, розвиток особистості.

Рекомендована література: Основна:1, 2, 3, 4, 6,7; Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26

Гра – це універсальний феномен, що супроводжує людину протягом життя. У дошкільному дитинстві вона набуває особливого значення, оскільки стає провідним видом діяльності. Через гру дитина пізнає світ, відображає реальність, розвиває уяву та мислення. У сучасній практиці дошкільної освіти важливе місце займають парціальні програми, зокрема «Творці майбутнього» та STREAM-освіта («Стежинки у Всесвіт»), які інтегрують гру з наукою, мистецтвом і технологіями. Гра не лише задовольняє природну потребу дитини в активності, а й виступає ключовим чинником формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості.

Приклади:

1. Сюжетно-рольові ігри («лікарня», «школа», «пошта») для відображення світу дорослих.

2. Рухливі ігри на розвиток координації та взаємодії в групі.

3. STREAM-завдання (будування мосту з кубиків, експерименти з водою).

4. Настільні ігри для розвитку логічного мислення та мовлення

Лекція 3. Характеристики гри як ДНК освітнього процесу сьогодні

План:

1. Теорії походження та призначення гри.

2. П'ять характеристик гри: значуща, соціальна, активна, мотивуюча, радісна.

3. Гра як індикатор якісної взаємодії дитини і дорослого.

4. Вплив гри на всебічний розвиток.

5. Цілісний погляд на гру у сучасній освіті.

Ключові слова: теорії гри, індикатори взаємодії, якість освіти, цілісний

розвиток.

Рекомендована література: Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 7; Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26

Сучасна педагогіка розглядає гру як «ДНК» освітнього процесу – основу, що визначає його якість і результативність. Існують різні теорії походження гри: біологічні (як тренування життєвих функцій), психологічні (як засіб емоційного розвантаження і розвитку уяви), педагогічні (як метод навчання та виховання). Сьогодні виділяють п'ять характеристик гри, які є індикаторами якісної взаємодії дитини й дорослого: значущість, соціальність, активність, мотиваційність та радісність. Вони визначають цінність гри для всебічного розвитку дитини – когнітивного, емоційного, соціального й фізичного.

Приклади:

1. Значуща гра: діти розігрують знайому сімейну ситуацію («сніданок удома»).

2. Соціальна гра: будівництво спільного «міста» з конструктора.

3. Активна гра: «естафети» на подвір'ї дитсадка.

4. Радісна гра: танцювальні паузи під улюблену музику.

Лекція 4. Інструменти гри

План:

1. Усвідомлена практика гри.

2. Використання відкритих запитань.

3. Дидактичні інструменти для організації гри.

4. Спектр гри: вільна, неструктурована, спрямована, розвивальна.

5. Моделювання освітнього процесу з урахуванням спектру гри.

Ключові слова: інструменти гри, спектр гри, відкрите запитання, моделювання процесу.

Рекомендована література: Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 7; Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26

Інструменти гри – це методи, засоби та підходи, за допомогою яких педагог організовує взаємодію з дітьми. До них належать відкриті запитання, дидактичні завдання, ігрові ситуації, що стимулюють дитячу допитливість. Важливим є розуміння спектру гри як динамічного континууму: від вільної та неструктурованої до спрямованої й розвивальної. Усвідомлена практика гри дозволяє педагогу моделювати освітній процес, створюючи баланс між свободою вибору дитини та педагогічними завданнями. Саме інструменти гри стають основою для розвитку компетентностей дошкільника.

Приклади:

1. Використання відкритих запитань: «А що буде, якщо...?»

2. Створення проблемних ігрових ситуацій (наприклад, «врятувати

казкове місто»).

3. Використання дидактичних ігор («Знайди зайве», «Відгадай загадку»).

4. Впровадження ігрових технологій у групову роботу (командні завдання).

Лекція 5. Дієві практики реалізації гри в освітньому процесі ЗДО

План:

1. Практики розвитку агентності дитини.

2. Ранкові зустрічі як форма гри.

3. Гра як механізм креативності.

4. Едьютейнмент та інноваційні ігрові форми (адвент-календар, дари Фребеля).

5. Ігри на свіжому повітрі та інтеграція математики у гру.

Ключові слова: практики гри, агентність, едьютейнмент, дари Фребеля, інноваційні методи.

Рекомендована література: Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 7; Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26

Практичне втілення гри у дошкільній освіті проявляється у різних формах. Це ранкові зустрічі, що задають настрій дня; інтегровані ігрові заняття; використання інноваційних засобів, як-от адвент-календарі чи «дари Фребеля». Гра стає природним механізмом розвитку креативності, соціальних навичок і пізнавальної активності. Едьютейнмент (навчання через розваги) та ігри на свіжому повітрі підсилюють інтерес і мотивацію дітей. Практики реалізації гри орієнтовані на розвиток агентності дитини, тобто її здатності впливати на власне навчання й приймати рішення.

Приклади:

1. Використання адвент-календаря для формування очікування та радості.

2. Дари Фребеля як засіб розвитку просторового мислення.

3. Ігри на свіжому повітрі («Класики», «Хованки»).

4. Математичні ігри («Полічи кроки», «Знайди геометричну фігуру»).

Лекція 6. Роль дорослого у створенні ігрового простору для дітей раннього та дошкільного віку

План:

1. Готовність педагога до реалізації гри.

2. Баланс ініціативи дорослого і дитини.

3. Етапи підтримки гри дорослим.

4. Ігровий простір у ЗДО та сім'ї.

5. Наступність дошкільної та початкової освіти.

Ключові слова: роль дорослого, баланс ініціативи, наступність, ігровий

простір, педагогіка партнерства.

Рекомендована література: Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 7; Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26

Успішна організація ігрової діяльності залежить від готовності педагога усвідомлено впроваджувати гру в освітній процес. Важливим є баланс ініціативи дитини та дорослого: педагог виступає не лише наставником, а й партнером у грі. Етапи підтримки гри охоплюють створення ігрового середовища, супровід у процесі та рефлексію результатів. Ігровий простір може формуватися як у ЗДО, так і в сім'ї, що забезпечує наступність із початковою школою. Роль дорослого полягає у тому, щоб через гру сприяти соціалізації, розвитку компетентностей і формуванню ціннісного ставлення дитини до світу.

Приклади:

1. Організація середовища: куточки для сюжетно-рольових ігор.
2. Спільна участь дорослого в грі без домінування («друг-учасник»).
3. Втручання у гру лише при необхідності (конфлікти, втрата інтересу).
4. Спільна рефлексія після гри: обговорення вражень і результатів.

Аспект	Зміст	Приклади	Значення
Лекція 1. Заклад дошкільної освіти як територія ігрового простору для дитини раннього та дошкільного віку	Базовий компонент дошкільної освіти, освітній напрям «Гра дитини». Ігровий простір як середовище розвитку.	Збагачене освітнє середовище у ЗДО, осередки гри.	Формування особистісно-орієнтованої та компетентнісної освіти.
	Роль гри у цілісній освітній подорожі дитини.	Сюжетно-рольові ігри у групі.	Забезпечення цілісності розвитку.
Лекція 2. Гра як діяльність людини. Поняття та значення гри у житті людини	Історико-філософське розуміння гри.	Погляди Й. Хейзінги, Л. Виготського.	Усвідомлення гри як провідної діяльності дошкільника.
	Психологічні аспекти значення гри.	Роль гри у розвитку уяви, мислення, емоцій.	Визначення гри як основи життєдіяльності дитини.
Лекція 3. Характеристики гри як ДНК освітнього процесу сьогодні	Теорії походження та призначення гри.	Біологічні, психологічні, педагогічні підходи.	Наукове обґрунтування гри у розвитку дитини.
	П'ять характеристик гри: значуща, соціальна,	Індикатори взаємодії	Визначення критеріїв якісної

	активна, мотивуюча, радісна.	дорослого і дитини.	гри.
Лекція 4. Інструменти гри	Усвідомлена практика гри та відкриті запитання.	Використання запитань «чому?», «що буде якщо?».	Поглиблення мислення, формування дослідницької компетентності.
	Спектр гри: вільна, неструктурована, спрямована, розвивальна.	Організація сюжетної та дидактичної гри.	Гнучке використання різних форм гри в освітньому процесі.
Лекція 5. Дієві практики реалізації гри в освітньому процесі	Практики розвитку агентності дитини.	Ранкові зустрічі, рольові ігри.	Формування самостійності та відповідальності.
	Інноваційні ігрові практики.	Едьютейнмент, дари Фребеля, адвент-календар.	Розвиток креативного мислення, інтересу до навчання.
Лекція 6. Роль дорослого у створенні ігрового простору для дітей раннього та дошкільного віку	Готовність педагога до реалізації гри.	Створення умов у групі, сім'ї.	Забезпечення ігрової компетентності дітей.
	Баланс ініціативи дорослого і дитини. Наступність освіти.	Спільні ігри з дитиною, інтеграція з початковою школою.	Розвиток партнерських відносин і наступності освітнього процесу.

Тема лекції	Практичні завдання	Форми роботи зі студентами	Форми організації навчальної діяльності
Лекція 1. Заклад дошкільної освіти як територія ігрового простору	1. Розробити макет ігрового куточка («магазин», «кухня», «майстерня»). 2. Створити план тематичного тижня з акцентом на ігрові методи.	Робота в групах, дискусія, презентація напрацювань	Групова, колективна
Лекція 2. Гра як діяльність людини.	1. Провести рольову гру («лікарня», «школа»,	Рольові ігри, моделювання	Індивідуальна, парна, групова

Поняття та значення	«пошта»).	ситуацій	
	2. Організувати STREAM-гру (побудова мосту з кубиків, тестування міцності).		
Лекція 3. Характеристики гри як ДНК освітнього процесу	1. Розіграти гру, що демонструє 5 характеристик (значуща, соціальна, активна, мотивуюча, радісна). 2. Провести дискусію «Яка гра найбільше впливає на розвиток дитини і чому?».	Дискусія, тренінгові вправи, рефлексія	Групова, колективна
Лекція 4. Інструменти гри	1. Скласти 5 відкритих запитань для дітей («А що буде, якщо...?»).	Створення ігор, мозковий шторм, міні-презентації	Індивідуальна, парна, групова
	2. Розробити дидактичну гру на розвиток мислення/мовлення.		
Лекція 5. Дієві практики реалізації гри	1. Придумати завдання для адвент-календаря з навчальною метою. 2. Провести рухливу гру на свіжому повітрі для розвитку співпраці.	Практикум, творчі вправи, обмін досвідом	Колективна, групова
Лекція 6. Роль дорослого у створенні ігрового простору	1. Сmodelювати ситуацію: дорослий у грі як «рівний партнер». 2. Розробити алгоритм «етапів підтримки гри дорослими» (спостереження → втручання → рефлексія).	Аналіз ситуацій, моделювання, колективне обговорення	Індивідуальна, групова, колективна

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Тема	Мета	Завдання	Методи/ Форми роботи	Очікувані результати
Гра як спосіб забезпечення	Показати роль гри як	1. Скласти карту інтеграції гри з	Групова дискусія,	Студенти розуміють

цілісної освітньої подорожі дитини	інтегрованого підходу в освітньому процесі	різними освітніми лініями. 2. Проаналізувати приклади ігор, що забезпечують розвиток у кількох сферах одночасно.	аналіз кейсів, робота в міні-групах	значення гри як наскрізного методу; вміють проектувати ігрові завдання.
Знайомство з парціальними програмами розвитку дитини («Творці майбутнього», STREAM-освіта)	Ознайомити студентів з сучасними програмами розвитку через гру	1. Опрацювати тексти програм. 2. Визначити ігрові методи, що використовуються .	Робота з документами, презентація студентів	Засвоєння принципів програм; вміння застосовувати їх у практиці ЗДО.
Функції ігрової діяльності дитини	Розкрити функціональн е значення гри	1. Виписати основні функції гри. 2. Навести приклади реалізації цих функцій у практиці.	Робота з літературою, «мозковий штурм»	Студенти вміють визначати функції гри та пов'язувати їх із практикою.
Роль гри у формуванні всебічно розвиненої особистості дитини	Довести вплив гри на гармонійний розвиток	1. Скласти схему впливу гри на розвиток (фізичний, емоційний, когнітивний). 2. Обговорити приклади із практики.	Кейс-метод, робота в парах	Усвідомлення значення гри для формування ключових компетентностей .
Біологічні теорії гри	Пояснити гру як тренування життєвих функцій	1. Опрацювати літературу з біологічних теорій. 2. Навести приклади вправ, що розвивають	Міні-дослідження, аналіз прикладів	Знання основ біологічних концепцій гри, вміння застосовувати їх у практиці.

		життєві навички.		
Психологічні теорії гри	Показати гру як спосіб емоційного та інтелектуального розвитку	1. Визначити психологічні функції гри. 2. Проаналізувати ігри, що сприяють розвитку уяви й мислення.	Аналіз ситуацій, рольова гра	Розуміння психологічної ролі гри.
Педагогічні підходи	Розкрити гру як метод навчання та виховання	1. Скласти перелік педагогічних ігор. 2. Розробити міні-конспект заняття з грою.	Практичне моделювання	Студенти вміють використовувати гру як педагогічний інструмент.
Використання відкритих запитань	Формувати навички ставлення відкритих запитань у грі	1. Скласти приклади відкритих запитань. 2. Визначити їхню роль у розвитку критичного мислення.	Тренінг, вправа «Відкрите запитання»	Засвоєння навичок використання відкритих питань.
Спектр гри як континуум	Ознайомити студентів з видами ігор та їх особливостями	1. Визначити різні типи гри. 2. Скласти приклади освітніх завдань для кожного типу.	Робота в групах, класифікація	Розуміння спектру гри та його застосування у ЗДО.
Гра як інструмент педагогіки партнерства	Розкрити гру як простір співпраці педагога і дитини	1. Проаналізувати приклади педагогіки партнерства. 2. Розробити сценарій гри з елементами співпраці.	Моделювання, дискусія	Формування навичок співпраці та партнерства.
Дари Фребеля – практика гри	Ознайомити з ігровими наборами Фребеля	1. Вивчити набір «Дарів Фребеля». 2. Скласти завдання з їх	Практикум з матеріалами, презентація	Вміння працювати з дидактичними іграми.

		використання.		
Роль дорослого у грі. Баланс ініціативи	Показати важливість ролі дорослого	1. Проаналізувати баланс ініціативи у грі. 2. Навести приклади оптимальної підтримки.	Аналіз кейсів, рольові ігри	Усвідомлення ролі дорослого у підтримці дитячої гри.
Етапи підтримки гри дорослими	Ознайомити з етапами педагогічної підтримки	1. Виписати етапи підтримки. 2. Розробити власний алгоритм супроводу гри.	Обговорення, практичне завдання	Вміння підтримувати і розвивати дитячу гру.

ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ

Тема	Практико-орієнтовані завдання	Форми роботи зі студентами	Форми організації навчальної діяльності
1. Роль гри у формуванні цілісної особистості дитини	1. Скласти карту розвитку дитини через різні види ігор. 2. Навести приклади ігор, що впливають одночасно на фізичний, емоційний та когнітивний розвиток.	Дискусія, робота в групах, аналіз прикладів	Семінар-практикум, колективне обговорення
2. Сутність та проблеми ігрової діяльності дітей раннього та дошкільного віку	1. Проаналізувати проблеми організації ігрової діяльності у ЗДО. 2. Підготувати пропозиції для вдосконалення умов гри.	Аналіз кейсів, «мозковий штурм»	Практичне заняття, проектна робота
3. Вплив гри на всебічний розвиток дитини: цілісний погляд	1. Створити схему впливу гри на всі сфери розвитку дитини. 2. Розробити ігрову ситуацію, яка розвиває декілька компетентностей одночасно.	Робота в парах, презентація, моделювання	Міні-проект, інтерактивна вправа
4. Усвідомлена	1. Класифікувати приклади	Класифікація,	Практикум,

навігація спектром гри для всебічного розвитку дитини	ігор за спектром: вільна, неструктурована, спрямована, розвивальна. 2. Розробити освітнє завдання, що відповідає кожному типу гри.	групова робота	творче завдання
5. Аналіз практик відповідно до спектру гри	1. Проаналізувати реальні або описані педагогічні практики за спектром гри. 2. Підготувати коротку презентацію про ефективність обраної практики.	Аналіз прикладів, студентські презентації	Колективний аналіз, семінар
6. Готовність педагога до реалізації гри в освітньому процесі ЗДО	1. Скласти перелік професійних компетентностей педагога для роботи з грою. 2. Розробити міні-тренінг «Роль педагога у підтримці гри».	Діалог, рольові ігри, тренінг	Семінар-тренінг, практичне заняття

Критерії оцінювання

Вид завдання	Бали	Критерії оцінки
Теоретичне питання	9–10	Здобувач освіти володіє матеріалом в повному обсязі, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичного питання. Відповідь на питання сформульовано в термінах освітнього компонента, викладено науковою мовою, демонструє авторську позицію здобувача освіти
	7–8	Здобувач освіти загалом володіє навчальним матеріалом, самостійно викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки
	5–6	Здобувач освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності
	3–4	Здобувач освіти частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст питання під час усних виступів та письмових

		відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки
	0–2	Здобувач освіти: - не володіє навчальним матеріалом; - не в змозі його викласти; - не розуміє змісту теоретичних питань
Практичне завдання	9–10	Здобувач освіти дав повну вичерпну відповідь, яка складається з: - правильного вибору алгоритму вирішення завдання; - структурованого викладу матеріалу теоретичної частини завдання; - ґрунтовних висновків. При виконанні завдання допускається не більше 1-2 несуттєвих помилок або описок
	7–8	Загалом здобувач освіти дав повну відповідь, яка складається з: - правильного вибору алгоритму вирішення завдання; - структурованого викладу матеріалу теоретичної частини завдання; - висновків. Загалом завдання повинно бути виконано не менш ніж на 75%.
	5–6	Відповідь здобувача освіти: - містить суттєві помилки у виборі алгоритму вирішення завдання; - містить грубі помилки або не має пояснень та висновків; Загалом завдання виконано менш ніж на 75%
	3–4	Здобувач освіти розуміє суть завдання, але його відповідь: - містить суттєві помилки у виборі алгоритму вирішення завдання; - містить грубі помилки та не має пояснень та висновків; - містить не більше 30% виконаного завдання
	0–2	Здобувач освіти: - не розуміє завдання; - не в змозі його виконати; - виконав завдання повністю неправильно; - виконав менш ніж 20% завдання

САМОСТІЙНА РОБОТА

Назва теми	Завдання	Література	Контрольні заходи
Тема 1. Роль гри у формуванні цілісної особистості дитини	1) Опрацювати Базовий компонент дошкільної освіти та виписати завдання напряму «Гра дитини». 2) Скласти схему «Гра як засіб формування особистості».	Основна: 1, 2, 3, 4, 6,7 Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26	Усне опитування, схема
Тема 2. Сутність та проблеми	1) Підготувати таблицю «Особливості ігор дітей раннього	Основна:	Тестування, письмове

ігрової діяльності дітей раннього та дошкільного віку	та дошкільного віку». 2) Написати коротке повідомлення про проблеми організації ігор у ЗДО.	1, 2, 3, 4, 6,7 Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26	повідомлення
Тема 3. Вплив гри на всебічний розвиток дитини: цілісний погляд	1) Скласти план «Аспекти впливу гри на розвиток» (пізнавальний, емоційний, соціальний, фізичний). 2) Навести 3 приклади з практики, які демонструють цей вплив.	Основна: 1, 2, 3, 4, 6,7 Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26	Аналіз кейсів, усний звіт
Тема 4. Усвідомлена навігація спектром гри для всебічного розвитку дитини	1) Заповнити таблицю «Спектр ігор: вільна – неструктурована – спрямована – розвивальна». 2) Створити власну модель спектру гри (схема/презентація).	Основна: 1, 2, 3, 4, 6,7 Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26	Презентація, практична робота
Тема 5. Аналіз практик відповідно до спектру гри	1) Зібрати приклади ігор для кожного виду спектру (по 2). 2) Підготувати пам'ятку для вихователя «Як обирати гру відповідно до мети заняття».	Основна: 1, 2, 3, 4, 6,7 Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26	Творче завдання, дискусія
Тема 6. Готовність педагога до реалізації гри в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	1) Провести самоаналіз «Мої компетентності як організатора гри» 2) Розробити міні-проект «Ігрове середовище у групі ЗДО».	Основна: 1, 2, 3, 4, 6,7 Допоміжна: 3, 7, 13, 15, 16, 26	Захист проєкту, тестування

Індивідуальні завдання:

Тема	Завдання	Коментар
Тема 1. Сутність та завдання гри, її функції	Написати реферат (3–4 стор.) «Гра як феномен дитячого розвитку: сутність, функції та завдання».	Завдання допоможе студенту узагальнити теоретичні знання та сформулювати власне бачення значення гри.

Тема 2. Парціальна програма «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт»	Підготувати презентацію (10 слайдів) з аналізом програми та прикладами її реалізації в закладах дошкільної освіти.	Дозволяє ознайомитися з сучасними програмами та їх практичним значенням для формування компетентностей дітей.
Тема 3. Індикатори якісної взаємодії дорослого з дитиною у процесі ігрової діяльності	Розробити таблицю з описом 5 індикаторів якісної взаємодії (значущість, соціальність, активність, мотивованість, радість) із прикладами педагогічних ситуацій.	Формує практичні навички аналізу взаємодії вихователь–дитина.
Тема 4. Вільна гра дитини	Провести спостереження за вільною грою дітей та скласти щоденникові записи (2–3 приклади з висновками).	Завдання розвиває аналітичні здібності, уміння помічати особливості самостійної ігрової діяльності.
Тема 5. Едьютейнмент: навчання як розвага	Розробити конспект інтегрованого заняття з елементами едьютейнменту для дітей 5–6 років.	Спрямоване на розвиток креативності та вміння поєднувати навчання з грою.
Тема 6. Баланс ініціатив дорослого та дитини як невід’ємна умова набуття досвіду агентності	Провести мікро дослідження на тему «Баланс ініціатив дорослого та дитини як невід’ємна умова набуття досвіду агентності»	Теоретичний аналіз Спостереження Аналіз результатів Практична частина Скласти таблицю «Приклади прояву ініціативи дитини та дорослого». Запропонувати 2–3 педагогічні прийоми для підтримки агентності дитини.

Вимоги до оформлення есе презентації:

- текст записується у таблицю (маршрутний лист), яка має такий вигляд:

Етапи презентації	Номер слайду
ВСТУП Представлення теми та виконавця Оголошення мети проекту...	1

План роботи, розділи, з яких складається презентація Тривалість презентації	2
ОСНОВНА ЧАСТИНА Розкриття першого пункту плану...	3
...	№
ПІДСУМОК	№+1
ВИСНОВОК	№+2

• обсяг доповіді відповідає виступу у звичному темпі мовлення впродовж 3-4 хвилин.

Вимоги до оформлення слайдів презентації.

Структурно обов'язковими слайдами вважаються:

I – Титульний слайд (тема та автор)

II – Зміст (план роботи, розділи, з яких складається презентація)

III – N – Сама презентація (слайди, що розкривають тему)

N +1 Підсумок (по пунктах перераховано ключові моменти (або висновки по розділах) дослідження)

N+ 2 – Висновок (загальний висновок з досліджуваної теми, перспективи)

Критерії оцінювання презентації-виступу

Критерій		Кількість балів
1. Організація презентації	СТРУКТУРА ПРЕЗЕНТАЦІЇ Вступ План Підсумок Висновок Логічність побудови презентації	1
	ПІДСУМКИ/ВИСНОВОК: Чіткість і правильність підсумків та висновків по проєкту	1
2. Використання візуалізації	Чи підкріплювали слайди слова доповідача. Чи є зайві слайди?	1
	Один шаблон на усю презентацію.	
	ПРАВИЛЬНІСТЬ ОФОРМЛЕННЯ СЛАЙДІВ (помилки у написанні слів, граматичні помилки, кількість тексту на слайдах, шрифти...)	
3. Обізнаність з темою презентації	РОЗКРИТТЯ ТЕМИ (повне-неповне)	1
	Відповіді на запитання по темі проєкту	
4. Представлення	Зоровий контакт з аудиторією (здобувач не читає текст презентації)	1

презентації	body language, жарт (невербальні засоби комунікації)	
	Креативне завершення презентації	
5 Час	TIME MANAGEMENT Чи вклався доповідач у відведений на презентацію час?	
	ТЕМП МОВЛЕННЯ : звичайний, надто швидко, надто повільно, навмисне затягування часу	2
ВСЬОГО БАЛІВ		7

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Рівень	Питання
Перший рівень (репродуктивний – перевірка знань) (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю 3 бали).	1. Дайте визначення поняттю «гра» у нормативних документах дошкільної освіти.
	2. Назвіть основні завдання гри, її функції.
	3. Яке місце посідає освітній напрям «Гра дитини» у Базовому компоненті дошкільної освіти?
	4. Хто з учених найбільше досліджував значення гри в розвитку дитини?
	5. Назвіть основні теорії походження гри.
	6. Перелічіть п'ять характеристик гри як показники якісної взаємодії дорослого з дитиною.
	7. Дайте визначення поняттю «вільна гра» та «структурована гра».
	8. Які основні види ігор характерні для дітей дошкільного віку?
	9. Що таке «едьютейнмент»?
	10. Які вимоги висуваються до готовності педагога до реалізації гри?
Другий рівень (продуктивний – з астосування знань у ситуаціях) (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю 5 балів).	11. Обґрунтуйте значення збагаченого освітнього середовища для розвитку дитини у грі.
	12. Поясніть роль гри у формуванні цілісної особистості дошкільника.
	13. Проаналізуйте парціальну програму «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» з точки зору розвитку дитини у грі.
	14. Дайте приклад, як можна інтегрувати «ранкову зустріч» у щоденний ігровий процес.
	15. Охарактеризуйте спектр гри (вільна, неструктурована, спрямована, розвивальна).
	16. Опишіть приклад використання відкритих запитань у грі.

	17. Визначте, у чому проявляється агентність дитини у грі.
	18. Як можна організувати гру як механізм розвитку креативного мислення?
	19. Поясніть роль гри у створенні педагогіки партнерства в ЗДО.
	20. Проаналізуйте приклад гри на свіжому повітрі та її виховне значення.
Третій рівень (творчий - узагальнення та пошук нових рішень) (відповіді на запитання цього рівня оцінюються максимальною кількістю 7 балів).	21. Розробіть сценарій інтегрованої гри з урахуванням принципів STREAM-освіти.
	22. Створіть план ігрової діяльності для різних вікових груп у ЗДО.
	23. Запропонуйте власну модель «усвідомленої практики гри» педагога.
	24. Складіть добірку відкритих запитань, які можна використати під час гри.
	25. Розробіть проєкт «Адвент-календар як інноваційна форма навчання і виховання у ЗДО».
	26. Складіть алгоритм організації вільної гри у змішаній групі.
	27. Підготуйте методичні рекомендації щодо поєднання гри та математики у старшій групі.
	28. Запропонуйте власну ігрову вправу, яка розвиває допитливість дитини.
	29. Складіть програму взаємодії «Гра вдома» для батьків.
	30. Розробіть модель організації наступності у грі між ЗДО та початковою школою.

Критерії семестрового оцінювання

Бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка
90–100	Здобувач освіти демонструє: - творчий підхід до засвоєного матеріалу, повноту і правильність виконання завдання; - вміння застосовувати різні принципи й методи в конкретних ситуаціях; - глибокий аналіз фактів і подій, спроможність прогнозування результатів від прийнятих рішень; - чітке, послідовне викладення відповіді; - вміння пов'язати теорію і практику; - бере активну участь у науковій роботі (конференції, круглі столи, наукові	<i>Високий</i> Здобувач освіти набув фахових компетентностей відповідними програмними результатами освітнього компонента 3 3	Відмінно (А)

	семінари, публікація статей)		
82–89	Здобувач освіти демонструє: - глибоке знання матеріалу, повноту і правильність виконання завдання, проте мають місце деякі непринципові помилки чи помилки несуттєвого характеру; - переважання логічних підходів у відповідях на питання; - вміння пов'язати теорію з практикою	<i>Достатній</i> Здобувач освіти набув фахових компетентностей з відповідними програмними результатами з освітнього компонента, однак під час відповідей припустився незначних неточностей	Добре (В)
74–81	Здобувач освіти демонструє: - належне володіння матеріалом та вміння його застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності (при цьому помилки у відповідях / розв'язках / розрахунках не є системними); - переважання логічних підходів у відповідях на питання, проте на додаткові питання з теоретичних положень та практичних завдань відповідь нечітка і неповна; - не завжди має місце чітке прогнозування подій від пропонованих рішень ситуацій; - вміння пов'язати теорію і практику	<i>Достатній</i> Здобувач освіти набув фахових компетентностей та відповідних програмних результатів з освітнього компонента, однак на додаткові питання з теоретичних положень та практичних завдань відповідь не чітка та не повна	Добре (С)
64–73	Здобувач освіти демонструє: - репродуктивний підхід до засвоєння матеріалу; - недостатню повноту знань при викладенні матеріалу; - засвоєння теоретичного матеріалу, передбаченого робочою програмою освітнього компонента; - допущення значної кількості неточностей і грубих помилок при вирішенні практичних завдань, які здатний усунути після зауваження викладача; - порушення логічної послідовності при викладенні матеріалу; - вміння пов'язувати питання теорії і практики	<i>Середній</i> Здобувач освіти частково набув фахових компетентностей та програмних результатів з освітнього компонента та забезпечує достатній рівень відтворення та застосування основних положень освітнього компонента	Задовільно (Д)
60–63	Здобувач освіти демонструє:	<i>Середній</i>	Задовільно

	- репродуктивний підхід до засвоювання та викладання матеріалу; - недостатню повноту викладення матеріалу; - поверхневі знання основного матеріалу; - наявність значної кількості неточностей у викладі матеріалу; - порушення логічної послідовності при викладі матеріалу; - вміння пов'язувати питання теорії і практики	Здобувач освіти частково набув фахових компетентностей та програмних результатів з освітнього компонента і має мінімально допустимий рівень знань з усіх складових програми освітнього компонента	(Е)
35–59	Здобувач освіти демонструє: - відсутність знань з більшої частини матеріалу, слабе засвоєння принципових положень курсу; - наявність грубих, принципових помилок при виконанні отриманих завдань; - відповіді неправильні зі значною кількістю суттєвих помилок; - пасивне опрацювання матеріалу з освітнього компонента	<i>Низький</i> Здобувач освіти набув окремих фахових компетентностей та програмних результатів з освітнього компонента, але не забезпечує практичної реалізації завдань, що формуються при вивченні курсу	Незадовільно з можливістю повторного складання (FX)
1–34	Здобувач освіти демонструє: - повне не виконання вимог програми з вивчення курсу; - наявність грубих, принципових помилок при виконанні отриманих завдань; - неграмотне і неправильне викладення відповідей; - пасивне опрацювання матеріалу з освітнього компонента	<i>Незадовільний</i> Здобувач освіти не набув фахових компетентностей і не здатний до самостійного вирішення завдань, які окреслює освітній компонент	Незадовільно з повторним вивченням (F)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Карук І., Стахова І., Казьмірчук Н. Екологічне виховання дітей: європейський підхід : навчальний посібник. Вінниця : ВДПУ, 2024. 111 с.
2. Замелюк М. Методичні рекомендації до практичних, самостійних робіт студентів освітнього компонента «Методика ознайомлення дітей з природним та суспільним довкіллям». Луцьк: Вежа Друк, 2023. 30 с.
3. Попова І. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорія та методика ознайомлення дітей з природою в ЗДО». Одеса: Університет Ушинського, 2023. 51 с.

Допоміжна

Нормативні документи:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 14.09.2025).
2. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 14.09.2025).
3. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». 2021. URL: http://document.vobu.ua/wp-content/uploads/2021/10/ps_vyh_zdo.pdf (дата звернення: 14.09.2025).

Монографії та статті:

4. Замелюк М. Створення ігрового простору для дітей дошкільного віку: теоретичний аспект. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2021. № 66. С. 34-38.
5. Замелюк М. Від гри до творчого розвитку дитини. *Академічні студії. Серія: педагогіка*. 2021. № 3. С. 31-39.
6. Замелюк М. Ігровий простір дитини дошкільного віку: місце і роль дорослого. Збірник наукових праць «Академічні студії. Серія: Педагогіка». Вип.2. 2021. С.42-46.
7. Замелюк М. Роль дорослого в розгортанні вільної дидактичної гри. *Палітра педагога*. 2021. № 5-6. С. 3-10.
8. Замелюк М. Аспекти педагогіки партнерства з батьками дітей дошкільного віку. Електронний журнал «Woman vision». 2021. № 10. URL: https://woman.vision/aspekti-pedagogiki-partnerstva-z-batkami-ditej-doshkilnogo-viku/?fbclid=IwAR2S-jYHlIW4a61zCTuP16Ujtv5W3Hqu7PIBJ1_KKPVZcwJZqLUvjg_zx_M
9. Замелюк М., Кішман. А., Скорнякова В. Пальчикові ігри як засіб сенсорного виховання дітей раннього віку. Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (20-21 жовтня 2021 р.). Кременчук, 2021. С.184-186.
10. Крутій К. Едьютейнмент: навчання як розвага. Дошкільне виховання. 2017. № 1. С. 2–6. Електронний ресурс. Режим доступу :

<http://ukrdeti.com/edyutejment-navchannya-yak-rozvaga/>

11. Піроженко Т. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза. 2016.

Інформаційні ресурси

1. Створення ігрового простору для дітей раннього та передшкільного віку
2. <https://vseosvita.ua/course/stvorennia-ihrovoho-prostoru-dlia-ditei-rannoho-ta-peredshkilnoho-viku-883.html>
3. Практикум «Гра як інструмент для навчання та самовираження особистості»
4. <https://vseosvita.ua/course/praktykum-hra-iak-instrument-dlia-navchannia-ta-samovyrazhennia-osobystosti-1322.html>
5. Використання дидактичної системи Ф.Фребеля в організації ігрової діяльності дитини
6. <https://vseosvita.ua/webinar/vykorystannia-dydaktychnoi-systemy-ffrebelia-v-orhanizatsii-ihrovoi-diialnosti-dytyny-682.html>
7. Біла книга «Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів». Дж.М.Зош, Ем.Дж.Хопкінс, Х.Дженсен, Кл.Лю, Д.Ніл, К.Пірш-Пасек, С.Ліннет Соліс, Д.Вайтбрейд. -LEGO-Торгова марка LEGO Group.2017.39 с.
8. https://drive.google.com/drive/folders/1aBKGkGI607NUMD_LLQpIP5UV6OR_Z_om?fbclid=IwAR2OVqC6KrL_TgYKRvV22yQrVp_ZGaYFVyN9ifgEjwQBaOHnJ2pofKFoaTE
9. Біла книга «Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру». Ханна Дженсен, Ангела Пайл, Дженіфер М. Зош, Хасін Б. Ібрагім, Алехандра Сарагоса Шерман, Жиркі Ріунамо та Бريدжіт К. Хамре-LEGO-Торгова марка LEGO Group.2019.23 с.
10. https://www.legofoundation.com/media/3296/wp_%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B3%D1%80%D0%B8_2019_ukrainian-version-2.pdf

Аліна ЦИПЛЮК

*кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти*

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Освітній компонент «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку» спрямований на формування у студентів спеціальності Дошкільна освіта професійних компетентностей, необхідних для організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку. Зміст навчальної дисципліни охоплює систему знань про закономірності фізичного розвитку та формування рухової сфери дошкільників, принципи, методи й форми реалізації фізичного виховання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей.

У процесі вивчення курсу розглядаються психофізіологічні основи розвитку рухових якостей, методика навчання основним рухам, організація різних форм фізкультурної діяльності (заняття, рухливі ігри, фізкультхвилинки, оздоровчі заходи тощо). Особлива увага приділяється сучасним підходам, технологіям та дидактичним засобам фізичного виховання, що забезпечують зміцнення здоров'я, підвищення рухової активності та формування позитивної мотивації дітей до занять фізичними вправами.

Засвоєння освітнього компонента забезпечує готовність майбутніх педагогів до проєктування, організації та здійснення ефективного фізичного виховання у закладах дошкільної освіти з урахуванням норм, вимог і сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти.

Мета освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку» полягає у формуванні в майбутніх вихователів здатності до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцненні їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності; здатності до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості; використанні різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Основними завданнями вивчення є:

Знання та розуміння:

- основних понять, принципів, завдань, методів фізичного виховання дітей дошкільного віку;
- закономірностей формування рухових умінь і навичок у дітей дошкільного віку;

- основних форм роботи з фізичного виховання у закладі дошкільної освіти.

Застосування знань і розумінь:

- уміти застосовувати теоретичні знання з освітнього компонента в практичних ситуаціях в закладі дошкільної освіти;
- добирати форми та методи фізичного виховання в залежності від віку та індивідуальних особливостей дітей;
- створювати умови для оптимальної рухової активності дітей в різних вікових групах.

Програмні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності:

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

КС-14. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості.

Компетентності Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», на розвиток яких спрямовано ОК:

Б1.1. Здоров'язбережувальна – здатність організовувати фізично безпечне освітнє середовище.

Результати навчання:

ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН 14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природоекологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР 22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Змістовий модуль I. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 1. Предмет теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку. Предмет та основні завдання курсу. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку. Оздоровчі завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку. Освітні завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку. Виховні завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку. Фізичне виховання – суспільне явище. Фізична культура в Україні.

Тема 2. Дидактичні основи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Основні принципи системи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Взаємозв'язок формування рухових навичок та фізичних якостей: швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості, окоміру у дітей дошкільного віку. Особливості добірки фізичних вправ для формування фізичних якостей.

Тема 3. Державний Стандарт дошкільної освіти: вимоги щодо фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини». Змістова характеристика поняття «компетентність». Рухова компетентність: емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, навички. Здоров'язбережувальна компетентність: емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, навички. Особистісна компетентність: емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, навички.

Змістовий модуль II. ОСНОВНІ ФОРМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 4. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку. Характеристика та види фізичних вправ. Класифікація фізичних вправ. Гімнастика та її види. Гігієнічна гімнастика. Лікувальна гімнастика. Оздоровчі сили природи як засіб фізичного виховання. Загартування у закладі дошкільної освіти. Гігієнічні фактори як засіб фізичного виховання.

Тема 5. Методи та прийоми навчання фізичних вправ

Характеристика основних методів та прийомів навчання фізичних вправ. Характеристика наочних методів. Характеристика словесних методів. Характеристика практичних методів навчання фізичних вправ. Поняття про рухові вміння та навички, умови їх формування. Закономірності формування рухових умінь і навичок. Етапи формування рухових умінь і навичок.

Тема 6. Розвиток фізичних якостей дітей дошкільного віку

Передумови розвитку фізичних якостей. Розвиток швидкості у дітей дошкільного віку. Розвиток спритності у дітей дошкільного віку. Розвиток сили у дітей дошкільного віку. Розвиток витривалості у дітей дошкільного віку. Розвиток гнучкості у дітей дошкільного віку. Шляхи удосконалення фізичних якостей. Аналіз Базового компонента дошкільної освіти (освітня лінія «Особистість дитини») та рекомендованих освітніх програм

Тема 7. Зміст та методика навчання рухів дітей дошкільного віку

Особливості удосконалення основних рухів у дітей дошкільного віку. Методика удосконалення ходьби у різних вікових групах. Методика удосконалення бігу у різних вікових групах. Методика удосконалення лазіння у різних вікових групах. Методика удосконалення вправ з рівноваги у різних вікових групах. Методика удосконалення метання у різних вікових групах. Методика удосконалення стрибків у різних вікових групах. Характеристика загальнорозвивальних вправ. Вихідні положення. Вправи на шикування та перешикування. Аналіз програм з фізичної культури.

Змістовий модуль III. ОСНОВНІ ФОРМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 8. Методика проведення занять з фізичної культури у закладі дошкільної освіти.

Заняття – одна з основних форм організації фізичного виховання у ЗДО. Структура заняття з фізичного виховання у закладі дошкільної освіти. Способи організації дітей на занятті з фізичної культури. Моторна щільність фізкультурного заняття. Шляхи регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень на фізкультурних заняттях.

Тема 9. Рухливі ігри та методика їх проведення.

Оздоровче і виховне значення рухливих ігор. Організація і методика проведення рухливих ігор у різні пори року. Керівництво рухливими іграми.

Рухливі ігри під музику. Методика проведення ігор спортивного характеру: городки, настільний теніс, бадмінтон. Методика проведення ігор спортивного характеру: футбол, баскетбол, хокей.

Тема 11. Фізкультурно-оздоровчі заходи організації життєдіяльності дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Значення ранкової гімнастики. Структура і зміст ранкової гімнастики. Вимоги до підбору вправ залежно від місця проведення. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах. Методика проведення гімнастики пробудження. Фізкультурні хвилинки та фізкультурні паузи.

Змістовий модуль IV. УМОВИ ДЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 12. Створення умов для фізичного виховання у закладі дошкільної освіти.

Фізкультурне обладнання групової кімнати. Фізкультурне обладнання фізкультурного залу. Фізкультурне обладнання майданчика.

Здоров'язбережувальне середовище закладу дошкільної освіти. Причини та засоби запобігання травматизму у фізичному вихованні дітей дошкільного віку.

Тема 13. Інноваційні технології в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Сучасні здоров'язбережувальні технології в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Класифікація здоров'язбережувальних технологій. Вимоги до їх використання у закладі дошкільної освіти.

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 1. Предмет теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Тема практичної роботи. Теоретичні аспекти фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Мета: розкрити зміст курсу і його значення: предмет та основні завдання теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку; висвітлити основні поняття теорії та методики фізичного виховання та її взаємозв'язок з іншими науками. КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ПР 1. Розуміти і визначати

педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. [Вільчковський, Едуард. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник / Е. Вільчковський, О. Курок. – 3-тє видання, стереотипне. Суми : Університетська книга, 2025. 428 с.](#)
2. [Мороз Ф. Стан та розвиток фізичного виховання дітей дошкільного та шкільного віку. *Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 18. С. 228 – 234.](#)
3. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. Старобільськ, 2015. 112 с.

Теоретичні питання:

План

1. Предмет та основні поняття теорії та методики фізичного виховання.
2. Характеристика основних понять теорії фізичного виховання.
3. Взаємозв'язок теорії фізичного виховання дітей з іншими науками
4. Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Практичні завдання:

1. Оформіть глосарій основних понять. **Глоса́рій** (лат. Glōssarium – «словник глос») – словник до тексту, що пояснює маловідомі або застарілі слова. Глосарій – список понять в специфічній області знання з їх визначеннями.

2. Складіть логічно-структурну схему, відобразивши у ній основні змістові зв'язки теми.

3. Спростуйте чи доведіть тезу: «Теорія фізичного виховання є інтегративною наукою, яка займає проміжне місце між природничими і суспільними науками».

4. Поміркуйте: «Що з'явилося першим в історичному контексті: практика чи теорія фізичного виховання? Визначте місце фізичного виховання в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства». Відповідь обґрунтуйте.

Алгоритм складання логічно-структурної схеми:

1. Сформулювати мету складання структурно-логічної схеми.
2. Визначити специфіку досліджуваного об'єкта – явище чи процес.
3. Проаналізувати текст, виділити головні та другорядні поняття, основні ідеї та смислові блоки. Виписати основні поняття й категорії.

5. Повторно переглянути текст з метою виявлення зв'язків між поняттями й категоріями, інформаційними блоками.

6. Виділити найбільш загальні поняття й категорії.

7. Сформулювати заголовок схеми.

8. Вибрати тип структурно-логічної схеми з урахуванням специфіки змісту та вимог форматування тексту.

9. Вибрати тип графічних елементів (коло, овал, прямокутник і т.п.), засоби зв'язку між елементами (тип ліній та стрілочок), засоби акцентування змісту (колір, шрифт і т.п.).

10. Побудувати загальний проект схеми на папері, оцінити ступень його адекватності за всіма вимогами щодо складання структурно-логічної схеми.

11. Побудувати схему з урахуванням виділених взаємозв'язків за допомогою різноманітних інструментів Microsoft Word (Power Point, Mind Map тощо).

Критерії оцінювання структурно-логічної схеми:

- самостійність виконання завдання;
- адекватність вибору типу структурно-логічної схеми, зображення на схемі всіх основних питань та понять теми;
- правильність виявлення логічних зв'язків між елементами схеми,
- акуратність оформлення.

Критерії оцінювання практичної роботи:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом вивчення методики фізичного виховання?
2. Назвіть науки, які мають тісний взаємозв'язок з фізичним вихованням.
3. Дайте визначення поняття «фізична культура».
4. Дайте визначення поняття «фізичне виховання».
5. Дайте визначення поняття «спорт».
6. На вашу думку, у чому цінність фізичного виховання?
7. Чи достатньо уваги приділяється фізичному вихованню у нашому суспільстві?

Тема 2. Дидактичні основи фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Тема практичної роботи. Принципи фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Мета: сформувати у здобувачів освіти здатність визначати концептуальні засади, принципи системи фізичного виховання дітей дошкільного віку; забезпечити розуміння мети та завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. [Вільчковський, Едуард. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник / Е. Вільчковський, О. Курок. – 3-тє видання, стереотипне. Суми : Університетська книга, 2025. 428 с.](#)

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України; Київ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.

3. Хоменко С., Гриб Т., Клименченко Т. Історія фізичної культури на різних етапах розвитку суспільства (частина II): навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Суми : 2019. 105 с. URL : <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/8042/1/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%202.pdf>

Теоретичні питання:

План

1. Основні принципи системи фізичного виховання дітей дошкільного віку.
2. Мета фізичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Оздоровчі завдання фізичного виховання.
4. Освітні завдання фізичного виховання.
5. Виховні завдання фізичного виховання.

Практичні завдання:

1. Поміркуйте, яким принципам відповідають запропоновані твердження:
 - Нові знання, вміння, навички та рівні функціональних можливостей досягаються тільки на основі їх організаційного зв'язку з уже набутими. Ця закономірність лежить в основі принципу....
 - Якщо дитина розуміє суть поставленого завдання і зацікавлена у його вирішенні – то це прискорює та покращує процес фізичного виховання. Ця закономірність і лежить в основі принципу....
 - Навчання вправи починається зі створення певного уявлення про особливості її виконання. При цьому створення уявлення повинно базуватися на зоровому, слуховому, тактильному і м'язовому сприйнятті. Це правило лежить в основі принципу ...
 - Дітям притаманні вікові і статеві відмінності. Більш того, діти одного віку і статі мають різні здібності, які необхідно враховувати у процесі навчання і виховання. Саме на врахування таких особливостей нас націлює принцип
2. Обґрунтуйте важливість дотримання принципів у фізичному вихованні дітей.
3. Проаналізуйте завдання з фізичного виховання дітей дошкільного віку у рекомендованих МОН України програмах. Заповніть таблицю «Програмові завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку».

ПРОГРАМОВІ ЗАВДАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ				
Назва освітньої програми	Вікова група	Оздоровчі завдання	Освітні завдання	Виховні завдання

	ранній вік			
	молодший дошкільний вік			
	середній дошкільний вік			
	старший дошкільний вік			

Завдання для самостійної роботи:

4. Проаналізуйте тенденції розвитку знань та уявлень про здоровий спосіб життя.

5. Уявіть ситуацію: ви – педагог, який працює у закладі дошкільної освіти понад 7 років. Вам запропонували стати педагогом-наставником для молодого колеги-початківця. Ваше завдання – донести інформацію про значення фізичного виховання у розвитку дітей дошкільного віку та переконати молодого колегу у важливості та необхідності дотримання основоположних принципів у процесі фізичного виховання.

6. Проаналізуйте ситуацію: «Мама з дитиною 6 років проходить профілактичний огляд у педіатра. Оглянувши дитину, педіатр констатує низький рівень розвитку м'язів». Які, на Вашу думку, причини цього?

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. 6 – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні принципи системи фізичного виховання дітей дошкільного віку.
2. Розкрийте значення принципу оздоровчої спрямованості.
3. Дайте характеристику принципу взаємозв'язку фізичного виховання з трудовою діяльністю та військової практикою.
4. Розкрийте значення принципу гармонійного розвитку.
5. Розкрийте основну мету фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку.
6. Охарактеризуйте оздоровчі завдання фізичного виховання.
7. Визначте роль освітніх завдань фізичного виховання.
8. Дайте характеристику виховних завдань фізичного виховання.

Тема 3. Державний Стандарт дошкільної освіти: вимоги щодо фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Тема практичної роботи. Аналіз вимог щодо змісту освіти з фізичного виховання дітей дошкільного віку

Мета: проаналізувати державні вимоги щодо змісту фізичного виховання дітей дошкільного віку; сформувати у здобувачів освіти усвідомлення необхідності опори на державні документи у професійній діяльності; розуміння особливостей компетентнісного підходу у професійній діяльності. КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. [Вільчковський, Едуард. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник / Е. Вільчковський, О. Курок. – 3-тє видання, стереотипне. Суми : Університетська книга, 2025. 428 с.](#)

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України; Київ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.

3. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

4. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

5. Вебінар. Презентація парціальної програми «Про себе треба знати, про себе треба дбати» та навчально-методичного супроводу до неї. URL : <https://youtu.be/M8x4E-n2iiY>.

6. Лохвицька Л. В. Парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2018. 120 с.

7. Левінець Н. В. Зростаємо здоровими: зошит з формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Київ : Генеза. 2022. 32 с.

8. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (затверджений наказом Міністерства економіки України від 19 жовтня 2021 року № 755-21). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

Теоретичні питання:

План

1. Загальна характеристика Базового компоненту дошкільної освіти. Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини» та його варіативного складника «Особистість дитини. Спортивні ігри».

2. Змістова характеристика поняття «компетентність».

3. Рухова компетентність: емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, навички.

4. Здоров'язбережувальна компетентність: емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, навички.

Практичні завдання:

1. Розробіть мультимедійну презентацію на тему «Аналіз освітнього напрямку «Особистість дитини».

Вимоги до презентації:

Кожен слайд має відображати одну думку. Текст має складатися з коротких слів та простих речень. Рядок має містити 6-8 слів. Всього на слайді

має бути 6-8 рядків. Загальна кількість слів не повинна перевищувати 50. Дієслова мають бути в одній часовій формі. Заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні положення слайду. У заголовках мають бути і великі, і малі літери. Слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі інформації. Підписи до ілюстрації розміщуються під нею, а не над нею. Усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

2. Проаналізуйте освітній напрям «Здоров'я та фізичний розвиток» однієї з рекомендованих МОН України програм для дітей дошкільного віку (вікова група на вибір). Заповніть таблицю.

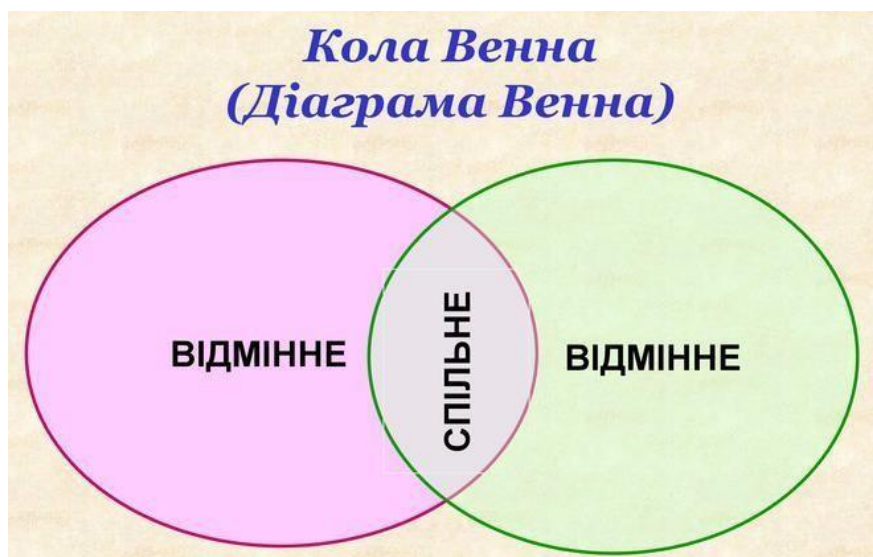
Здоров'я та фізичний розвиток					
Збереження та зміцнення здоров'я дітей	Фізкультурно-оздоровча робота.	Виховання культурно-гігієнічних навичок.	Фізична культура. Вправи з основних рухів	Загальнорозвивальні вправи	Рухливі ігри та ігрові вправи

3. Зробіть порівняльний аналіз вимог з фізичного виховання освітніх програм для дітей дошкільного віку «Дитина», «Я у Світі», «Українське дошкілля» тощо. Які завдання окреслені програмами? На формування яких компетентностей спрямовані програми? У чому відмінність програм? Якою б програмою користувались Ви? Чому? На основі аналізу змісту програмових вимог запропонуйте власні узагальнені рекомендації щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку.

Завдання для самостійної роботи:

1. Аналіз парціальної програми з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Презентація парціальної програми та навчально-методичного супроводу до неї.

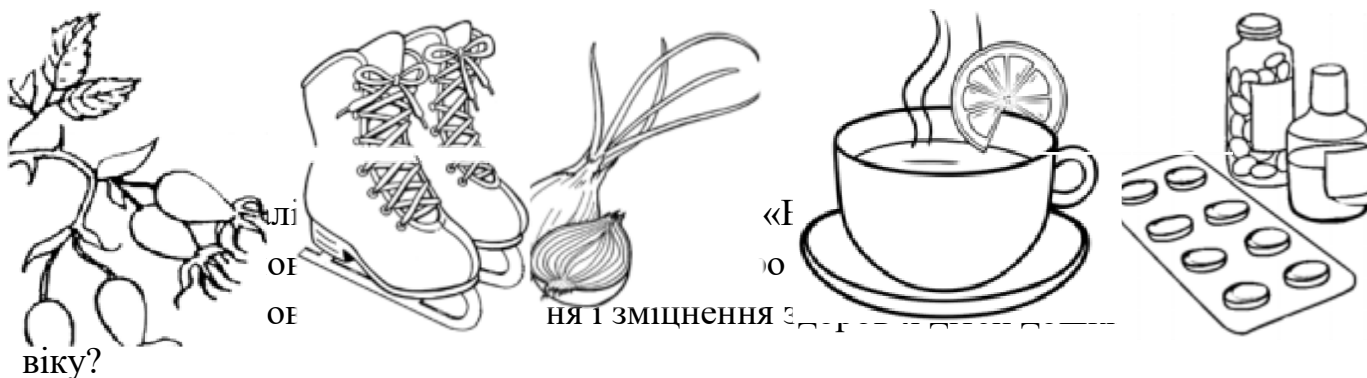
Завдання 1. Перегляньте вебінар за поданим покликанням. Розкрийте особливості програми (з яких розділів складається? Яке змістове наповнення? Особливості програми? тощо). Порівняйте вимоги щодо фізичного виховання програми «Про себе треба знати, про себе треба дбати» та будь-якої іншої освітньої програми для дітей дошкільного віку, рекомендованої МОН України. Заповніть схему (діаграма Венна), де опишіть відмінні та спільні риси між аналізованими програмами.

2. Ознайомтеся із зошитом Левінець Н. В. Зростаймо здоровими: зошит з формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Зробіть огляд завдань зошита, узагальніть їх.

3. Продумайте декілька завдань для дітей дошкільного віку з метою формування здоров'язбережувальної компетентності, врахуйте особливості ігрової діяльності дітей дошкільного.

Наприклад, «Предмети, які потрібні здоровій людині, розмалуй, а які хворій, – обведи контури червоним олівцем. Чи є ті, що потрібні і здоровим, і хворим? Поясни свій вибір.»

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна,

але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. На які види розподіляється гімнастика?
2. Якими специфічними функціями характеризуються фізичні вправи?
3. Дайте визначення поняття «класифікація фізичних вправ».
4. У чому полягає користь оздоровчих сил природи для організму дитини?
5. Назвіть гігієнічні фактори, що впливають на стан здоров'я дітей.

МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

з освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку» для студентів освітнього ступеня бакалавр спеціальності Дошкільна освіта

Модульні контрольні тести розроблені для здійснення модульного контролю і охоплюють ту частину матеріалу з освітнього компонента «**Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку**», який був опрацьований до моменту модульного контролю.

Мета модульних контрольних робіт: перевірити, узагальнити, систематизувати набуті знання, уміння та навички здобувачів фахової передвищої освіти з методики фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Модульні контрольні (надалі – ТЗ) містять питання різних рівнів складності: з однією правильною відповіддю, декількома правильними відповідями, завданнями на встановлення відповідності, завданнями, які потребують розгорнутої відповіді з обґрунтуванням.

ТЗ першого рівня складності – використовують для перевірки якості засвоєння матеріалу на рівні «розпізнавання». До них належать завдання на розпізнавання чи розрізнення, класифікацію об'єктів, явищ і понять. Тести на розпізнавання містять одну істотну операцію – вибір із альтернативи «так – ні».

Тести на розрізнення містять «завади», зумовлені наявністю багатьох варіантних відповідей;

ТЗ другого рівня складності – застосовують для перевірки якості засвоєння на рівні репродуктивної діяльності, на основі якої студент здатний самостійно відтворювати засвоєні знання та навички і використовувати їх у типових ситуаціях, що не вимагають створення нової інформації;

ТЗ третього рівня складності – використовують для перевірки якості засвоєння матеріалу на рівні продуктивної діяльності, на основі якої студент здатний застосувати засвоєну інформацію для прийняття рішень у нетипових ситуаціях. До них належать нетипові задачі на застосування знань у реальній практичній діяльності.

1) МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА 1. Змістовий модуль І. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

<https://forms.gle/7mBE2JvRmwGnBJ4X6>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 4. Засоби фізичного виховання.

Тема практичної роботи . Загартування у закладі дошкільної освіти.

Мета: ознайомити здобувачів освіти з особливостями фізкультурно-оздоровчої роботи, загартувальними процедурами у закладі дошкільної освіти; сприяти формуванню навичок навички збереження та зміцнення здоров'я. КС-14. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості.

Компетентності Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», на розвиток яких спрямовано ОК: Б1.1. Здоров'язбережувальна – здатність організовувати фізично безпечне освітнє середовище.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленькая. М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>

3. Лохвицька Л.В., Андрущенко Т.К. До здоров'я дітей – через освіту дорослих: Технологія взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 176 с.

Інформаційні ресурси:

1. Загартування дітей дошкільного віку (методичні поради). URL : <https://vseosvita.ua/library/zagartuvanna-ditej-doskilnogo-viku-metodicni-poradi-178165.html>
2. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах дошкільної освіти. URL:
 1. https://drive.google.com/file/d/13zsWYk3fL6mVOlhtxx1_e52VhDCxFkSD/view
 2. <https://drive.google.com/file/d/1biybBA1F8U3ZVXrfCi4T-Au-QMvhn2js/view>
 3. https://drive.google.com/file/d/1v1zrSk2Jct_7vEaVBP6LTgloESJCn6kM/view

Теоретичні питання:

1. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку: фізичні вправи, оздоровчі сили природи, гігієнічні фактори;
2. Використання природних чинників у загартуванні дітей.
3. Давні українські оздоровчі традиції.
3. Принципи загартування.
4. Особливості загартування у ЗДО та домашніх умовах.

Практичні завдання:

1. Ознайомтеся з матеріалом на сайті Всеосвіта на тему «Загартування дітей дошкільного віку». URL : <https://vseosvita.ua/library/zagartuvanna-ditej-doskilnogo-viku-metodicni-poradi-178165.html>
2. Заповніть таблицю «Особливості організації загартувальних процедур для дітей дошкільного віку».

№	Форми роботи	Особливості організації
1	Повітряні ванни	
2	Сонячні ванни	
3	Водні процедури	
4	Ходьба босоніж	
5	Ходьба «Доріжкою здоров'я»	
6	Профілактика плоскостопості, викривлень хребта	
7.	Корекційна гімнастика	
8	Дихальна гімнастика. Валеохвилинки	

3. Доберіть прислів'я та загадки про сонце, повітря та воду.

4. Вправа «Бажано. Обов'язково. Не можна». Об'єднайтеся у 3 мікрогрупи і розробіть правила загартування дитини: 1-ша – водою, 2-га – повітрям, 3-тя – сонцем. Правила об'єднати у три колонки: «Під час загартування водою (повітрям, сонцем) бажано...»; «Під час загартування водою (повітрям, сонцем) обов'язково ...»; «Під час загартування водою (повітрям, сонцем) не можна...».

5. Проаналізуйте ситуацію «У процесі загартування дитина занедужала...». Назвіть можливі причини ситуації.

6. Складіть правила здійснення безпечної діяльності у процесі загартування.

7. Створити коротку презентацію про різні види гімнастики: гігієнічна, лікувальна, коригувальна.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке загартування і яка його основна мета в роботі з дошкільниками?

2. Які принципи загартування є базовими та обов'язковими для дотримання в ЗДО?

3. Які умови забезпечують ефективність загартовуючих процедур?

4. Які види загартування використовують у закладах дошкільної освіти?

5. Чим відрізняється загартування повітрям від загартування водою?

6. Які вимоги до організації повітряних ванн для дітей різного віку?

7. Як правильно проводити водні процедури та з чого рекомендується починати?

8. Які форми сонячного загартування застосовують у ЗДО та за яких правил?

9. У яких випадках загартувальні процедури слід припинити або відкласти?

10. Яку роль відіграє індивідуальний підхід під час загартування дошкільників?

Тема 5. Методи та прийоми навчання фізичних вправ

Тема практичної роботи. Методи та прийоми навчання фізичних вправ.

Мета: здійснити характеристику методів фізичного виховання; сформувати здатність обирати ефективні методи організації фізичного виховання відповідно до потреб та запитів дітей дошкільного віку. КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.

2. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Унів. кн., 2018. 272 с.

Теоретичні питання:

План

1. Характеристика поняття «метод», «методичний прийом».
2. Характеристика наочних методів.
3. Характеристика словесних методів.
4. Характеристика практичних методів.

Практичні завдання:

1. Охарактеризуйте метод показу рухових дій.
2. Яка роль використання словесних методів у фізичному вихованні?
3. Навіщо потрібно використовувати практичні методи у фізичному вихованні?
4. Наведіть приклад ігрового методу.

5. Наведіть приклад змагального методу.

3. Проаналізуйте запропонований конспект заняття з фізичної культури. Згрупуйте словесні, наочні та практичні методи. Запропонуйте власні методи для покращення заняття.

Конспект заняття з фізичної культури «Морська подорож»

для дітей старшого дошкільного віку

Мета: удосконалювати вміння дітей ходити по гімнастичній лаві завширшки 24 см перемінним кроком, вміння підтягуватись руками по гімнастичній лаві лежачи на животі. Закріпити вміння стрибати через перешкоди висотою 10 см, та ходити «змійкою» між розставленими на підлозі предметами; розвивати уміння дітей орієнтування у просторі та відчуття рівноваги, рухливі якості: швидкість, спритність, витривалість, гнучкість, окомір, силу; виховувати: бажання займатись фізичною культурою, зміцнювати здоров'я, дружні відносини, дисциплінованість, увагу, позитивні та вольові риси характеру.

Інвентар: 3 лави, 4 «перешкоди» для перестрибування висотою 10 см, 5 пальм, скриня, капелюх пірата, моряцькі комірці по кількості дітей.

Хід заняття

I. Вступна частина. Тривалість 3хв.

(Діти заходять до залу і шикуються в шеренгу)

Вихователь:

« - Діти ви любите подорожувати?

Сьогодні ми з вами вирушимо в морську подорож на «казковий острів», щоб знайти там скарб, але ми будемо не просто мандрівниками, а моряками.

Далеко-далеко в незвіданім краї

Існує там острів чудовий, я знаю

Його омивають казкові води,

Русалки на хвилях ведуть хороводи.

Це острів казковий, дитинства це край!

Завжди ти для себе його відкривай.

- Діти, а як ви думаєте чи кожна людина може бути моряком і керувати кораблем?

- Так тільки сильні, відважні, сміливі, безстрашні, дружні та спритні моряки.

Сьогодні наші діти відважні моряки

Всі люблять фізкультуру і грають залюбки.

Я буду капітаном, а ви моряками.

- Але перед початком подорожі нам потрібно розім'ятися.

Всі веселі моряки марширують залюбки
Один-два, ось які всі веселі моряки.
(ходьба по колу)
Руки на поясі тримаєм на носках ідуть усі
Один-два, ось які всі веселі моряки.
(ходьба на носочках, руки на поясі)
Моряки не лінує трохи на п'ятках помандруй,
Один-два, ось які всі веселі моряки.
(ходьба на п'ятках, руки за головою)
Ось який напів присід, робим швидко слід у слід
Один-два, ось які всі веселі моряки.
(ходьба у напівприсяді, руки на колінах)
Моряки біжать швидко всі підряд
Раз-два, ось які всі веселі моряки.
(біг по колу)
Моряки втомились треба трохи відпочити,
Один-два, ось які всі веселі моряки.
(ходьба в повільному темпі, вправа на дихання)

II. Підготовча частина. Тривалість 7хв.

Вихователь:

«Ну що моряки розім'ялись?

Прошу на корабель наш сідати

І в подорож вирушати».

(діти крокують і заходять на лаву, сідають)

Комплекс загальнорозвивальних вправ «На кораблі»

1. « Дивимось в бінокль» (повороти голови).

В.п.- сидячи на лаві руки на колінах.

1- повернути голову вправо, рука зігнута в лікті перед обличчям (вдих);

2- в.п. (видих);

3- повернути голову вліво, рука зігнута в лікті перед обличчям (вдих)

4- в.п. (видих);

Повторити 5 разів в кожную сторону.

2. «Піднімаємо вітрила» (почергове піднімання рук в гору).

В.п.- сидячи на лаві, руки опущені.

1- підняти праву руку вгору, ліву відвести назад (вдих);

2- теж саме з лівої руки (видих);

Повторити 10 разів.

3. «Гребемо веслами» (колові оберти руками).

В.п.- сидячи на лаві руки в сторони.

1- 2- колові оберти прямих рук вперед;

3- 4- колові оберти прямих рук назад;

Повторити 5 разів в кожную сторону.

4. «На морі качка» (нахили тулуба)

В.п.- сидячи на лаві, руки на поясі.

1- нахил тулуба вправо (вдих);

2- в.п.(видих);

3- нахил тулуба вліво (вдих);

4- в.п. (видих).

Повторити 5 разів в кожную сторону.

5. «Викачуємо воду з трюмів» (нахили тулуба).

В.п.- стоячи лицем до лави, ноги на ширині плечей, руки на поясі.

1- нахилити тулуб вперед, торкнутися лави (вдих);

2- в.п. (видих);

Повторити 8 разів.

6. «Моряки стрибають» (стрибки).

В.п. – основна стійка, руки на поясі.

Стрибки на місці на обох ногах.

Повторити 12 разів.

7. «Моряки відпочивають».

Вправа на дихання.

Повторити 5 разів.

III. Основна частина. Тривалість 13 хв.

Вихователь: Всі відважні моряки на острів скарбів припливли.

А тепер нам потрібно подолати перешкоди і відшукати скарб.

Малюкам потрібно пройти по трапу, злізти з нього, пролізти по місточку, перестрибнути через густу траву і пройти між пальмами.

1- Ходьба по гімнастичній лаві перемінним кроком, руки в сторони.

2- Підтягування по гімнастичній лаві руками лежачи на животі.

3- Стрибки через перешкоди висотою 10 см.

4- Ходьба «змійкою» між розставленими на підлозі предметами.

(Діти виконують основні рухи потоковим методом. Повторити 8-10 разів)

Вихователь: Діти ось ми подолали всі перешкоди і за пальмами знайшли скарб (*винести скриню зі скарбом*), а що в ньому давайте побачимо (*відкрити скриню*). А там шапка пірата, книга казок і «золото» (печиво у вигляді монет). Давайте з цією шапкою пограємо в гру.

Рухлива гра « У пірата з острова»

Діти обирають ведучого – «пірата». Для нього на одному боці зали-
«острів». На протилежному – «корабель моряків».

У пірата з острова

Всі скарби я заберу.

(Діти ходять по залу і підходять до «піратського острова»)

А пірат не спить, а

На нас біжить.

(Після цих слів «пірат» біжить за моряками і ловить їх, кого зловив той стає «піратом»). Повторити 4-5 разів.

IV. Заклучна частина. Тривалість 2хв.

Вихователь: Молодці ви впорались із завданням і відшукали скарб. Але нам вже потрібно повертатися додому.

Заклучна заспокійлива ходьба в повільному темпі.

Вправи на дихання.

Підсумок заняття.

Завдання самостійної роботи:

1. Зробіть кластер з теми. **Кластер** – це спосіб графічної організації матеріалу, що дозволяє унаочнити ті мисленнєві, що відбувають у процесі занурення в ту, чи іншу тему.

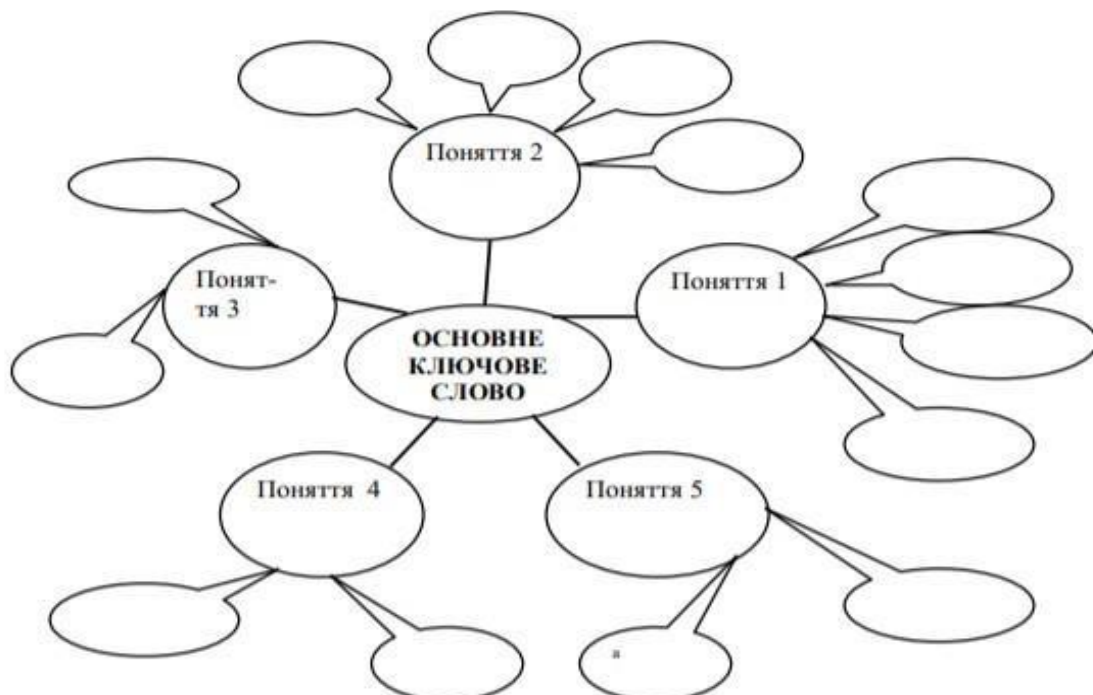
Алгоритм створення кластеру:

1. Посередині чистого аркуша написати ключове слово або речення, що є „серцем” ідеї, теми.

2. Навкруги „накидати” слова або речення, що відображають ідеї, факти, образи, які характерні для досліджуваної теми (модель „планета та її супутники”).

3. Елементи кластеру поєднують прямим лініями з ключовим поняттям. У кожного із „супутників” своєю чергою також з’являються „супутники”, устанавлюються нові логічні зв’язки.

Як результат отримується структура, яка графічно відображає міркування, визначає інформаційне поле досліджуваної теми.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення понять «метод», «методичний прийом», «методика навчання».
2. Охарактеризуйте метод показу рухових дій.
3. Охарактеризуйте використання словесних методів у фізичному вихованні дошкільників.
4. Охарактеризуйте використання практичних методів у фізичному вихованні дошкільників.
5. Охарактеризуйте метод цілісного навчання вправ.
6. Охарактеризуйте ігровий метод.
7. Охарактеризуйте змагальний метод.
8. Охарактеризуйте дзеркальний метод показу фізичних вправ.
9. Які фактори та умови визначають вибір та застосування конкретного методу навчання вправ.
10. Дайте визначення понять «рухове вміння», «рухова навичка».
11. Охарактеризуйте етапи формування рухової навички.

Тема 6. Розвиток фізичних якостей дітей дошкільного віку

Тема практичної роботи. Засоби розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку.

Мета: розкрити особливості формування та удосконалення фізичних якостей дітей дошкільного віку; сформувати у здобувачів освіти здатність до розвитку швидкості у дітей дошкільного віку, уміння використовувати різні види та форми рухової активності, обирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб.. Суми: ВТД «Університетська книга», 2025. 428.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленькая, О.Л. Богиніч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленькая. М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>

Теоретичні питання:

1. Розвиток фізичних якостей дітей дошкільного віку.
2. Розвиток швидкості.
3. Розвиток спритності.
4. Розвиток гнучкості.
5. Розвиток витривалості.
6. Розвиток сили.

Практичні завдання:

1. Заповніть таблицю «Засоби розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку», виписавши з освітньої програми, рекомендованої МОН України, вправи та рухливі ігри для розвитку фізичних якостей.

Розвиток фізичних якостей					
Вікова група	Швидкість	Спритність	Гнучкість	Витривалість	Сила
Ранній вік					
Молодший дошкільний вік					
Середній дошкільний вік					
Старший дошкільний вік					

2. Підберіть для дітей дошкільного віку вправи для розвитку фізичних якостей. Продемонструйте їх виконання. **Оцініть якість виконуваних вправ за такими критеріями:**

- техніка виконання вправи;
- характер пояснення вправи;
- спосіб показу вправи;

Зробіть самоаналіз виконання вправи. За потреби, порекомендуйте шляхи покращення.

3. Підберіть та запишіть конспект 4 рухливих ігор для розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку (вікова група на вибір). Продемонструйте їх виконання.

Конспекти гри повинен містити такі структурні компоненти:

1. Назва гри;
2. Мета гри;
3. Фізкультурний інвентар;
4. Хід гри.

Здійсніть аналіз та самоаналіз виконуваних ігор за такими критеріями:

- відповідність віковим особливостям дітей;
- реалізація завдань гри;
- якість організації та керівництва ігровою діяльністю.

За потреби, порекомендуйте шляхи їх покращення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Укладіть відео добірку сучасних матеріалів щодо формування фізичних якостей у дітей дошкільного віку.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу,

здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення мають рухові якості у побуті та виробничій діяльності людини?
2. Дайте визначення швидкості як фізичної якості людини.
3. Які фізичні вправи розвивають швидкість у дітей?
4. Дайте визначення спритності.
5. Охарактеризуйте загальні основи методики розвитку швидкості у дошкільників.
6. Дайте визначення гнучкості як фізичної якості людини.
7. Які фізичні вправи розвивають гнучкість у дітей?
8. Дайте визначення витривалості.
9. Охарактеризуйте загальні основи розвитку витривалості у дошкільників.
10. Дайте визначення поняття «сила як рухова якість людини».
11. Назвіть засоби розвитку сили у дітей.

Тема 7. Зміст та методика навчання рухів дітей дошкільного віку

Тема практичної роботи. Методика удосконалення основних рухів у дітей дошкільного віку.

Мета: розкрити особливості формування та удосконалення основних рухів у дітей різних вікових груп, зокрема ходьби та бігу; сформулювати у здобувачів освіти здатність до удосконалення основних рухів у дітей дошкільного віку, уміння використовувати різні види та форми рухової активності, обирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання. КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності. КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленькая, О.Л. Богиніч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленькая. М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – 304с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>

3. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Унів. кн., 2018. 272 с.

4. Як перевірити розвиток вашої дитини? <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/2025/rannie-vtruchannia/05-08-2025/perevirte-rozvytok-svoyeyi-dytyny-tablytsya-dlya-otsinky-rozvytku-ditey-do-3-rokiv-05-08-2025.pdf>

Теоретичні питання:

План

1. Важливість формування основних рухів у дітей дошкільного.
2. Ходьба як основний спосіб пересування людини у просторі. Якісні показники виконання.
3. Особливості бігу у дітей дошкільного віку. Якісні показники виконання.
4. Формування навички лазіння у дітей дошкільного віку. Якісні показники виконання.
5. Метання як основний рух. Якісні показники виконання.
6. Вправи з рівноваги. Якісні показники виконання.
7. Стрибки. Якісні показники виконання.
8. Загальнорозвивальні вправи.

Завдання для практичної роботи:

1. Заповніть таблицю «Основні рухи».

Основні рухи						
		Визначення основного руху	Особливості виконання дітьми дошкільного віку	Методичні вказівки щодо методики виконання руху	Основні рухи, рекомендовані програмою «Дитина»	Рухливі ігри, рекомендовані програмою «Дитина»
1.	Ходьба		<u>Ранній вік:</u>		<u>Ранній</u>	<u>Ранній вік:</u>

	а		<u>Молодий дошкільний вік:</u> <u>Середній дошкільний вік:</u> <u>Старший дошкільний вік:</u>		<u>вік:</u> <u>Молодий дошкільний вік:</u> <u>Середній дошкільний вік:</u> <u>Старший дошкільний вік:</u>	<u>Молодий дошкільний вік:</u> <u>Середній дошкільний вік:</u> <u>Старший дошкільний вік:</u>
2.	Біг		<u>Ранній вік:</u> <u>Молодий дошкільний вік:</u> <u>Середній дошкільний вік:</u> <u>Старший дошкільний вік:</u>		<u>Ранній вік:</u> <u>Молодий дошкільний вік:</u> <u>Середній дошкільний вік:</u> <u>Старший дошкільний вік:</u>	<u>Ранній вік:</u> <u>Молодий дошкільний вік:</u> <u>Середній дошкільний вік:</u> <u>Старший дошкільний вік:</u>
3.	Лазіння/повзання					
4.	Метан					

	ня					
5.	Стрибки					
6.	Вправи з рівноваги					

2. Оберіть 4 рухливі гри для дітей різних вікових груп з метою удосконалення основних рухів. Продемонструйте їх виконання. Конспекти ігор повинні містити такі структурні компоненти:

Назва гри;

Мета гри;

Фізкультурний інвентар;

Хід гри.

Оцініть якість виконуваних ігор за такими критеріями:

- дотримання алгоритму гри;
- характер пояснення та емоційність;
- керівництво грою;
- наявність атрибутів гри.

Зробіть аналіз проведення гри. За потреби, порекомендуйте шляхи покращення.

4. Підберіть вправи для профілактики плоскостопії та зміцнення м'язів ніг у дітей дошкільного віку. Продемонструйте їх виконання.

Оцініть якість виконуваних вправ за такими критеріями:

- техніка виконання вправи;
- характер пояснення вправи;
- спосіб показу вправи;

Зробіть самоаналіз виконання вправ. За потреби, порекомендуйте шляхи покращення.

5. Підберіть вправи для формування постави у дітей дошкільного віку. Продемонструйте їх виконання.

Завдання для самостійної роботи:

6. Опишіть якісні показники виконання основних рухів дітьми дошкільного віку.

7. Зазначте, які «червоні прапорці» під час виконання рухів можуть вказувати на можливі проблеми у фізичному розвитку дитини?

8. Продемонструйте «Стрибковий тест» на диспраксію та моторні проби.

Складіть радіальну схему (схема за типом «Ромашка»), розкривши питання ПЛАНУ №8 «Класифікація загальнорозвивальних вправ»

9. Замалюйте в зошиті вихідні положення: вихідні положення для ніг, вихідні положення для рук, вихідні положення сидячи, вихідні положення лежачи. Під кожним малюнком зробіть опис вихідного положення.

10. Складіть комплекс загальнорозвивальних вправ (вікова група на вибір), продемонструйте його виконання.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття «основні рухи», що до них відносять.
2. Дайте характеристику виконання ходьби дітьми 3-6 років.
3. Охарактеризуйте особливості бігу у дітей 3-6 років.
4. Які вправи з рівноваги можна виконувати дітям різних вікових груп (3-6 років)?
5. Яку користь для дітей дошкільного віку має виконання вправ з лазіння і повзання?
6. Яка послідовність навчання дітей 3-6 років метання предметів?
7. Назвіть види стрибків, які діти 3-6 років повинні опанувати у закладі дошкільної освіти.

8. Охарактеризуйте загальнорозвивальні вправи, поясніть їх оздоровчий ефект.

9. Дайте характеристику вправ з шикування, перешикування.

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА 2.

Змістовий модуль II. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ <https://forms.gle/kxZx56hzHGzS49gi8>

Змістовий модуль III. ОСНОВНІ ФОРМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 8. Методика проведення занять з фізичної культури у закладі дошкільної освіти

Тема практичної роботи. Методика проведення занять з фізичного розвитку у групах молодшого віку.

Мета: охарактеризувати типи занять з фізичної культури у ЗДО; розкрити особливості, методику проведення занять з фізичної культури у молодших групах, способи організації дітей на занятті; розглянути методику проведення занять з фізичної культури на повітрі; сформулювати здатність у майбутніх вихователів добирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання; аналізувати якість виконуваних робіт; здійснювати безпечну діяльність. КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності. КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності. ПР 1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку. ПРН 14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. ПР 22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.

2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

3. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Унів. кн., 2018. 272 с.

4. Інструктивно-методичні рекомендації «Організація медико-педагогічного контролю на заняттях з фізичної культури в закладах дошкільної освіти». URL : <https://mon.gov.ua/npa/shodo-organizaciyi-mediko-pedagogichnogo-kontrolyu-na-zanyattyah-z-fizkulturi-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti>

5. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>

6. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (старший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

7. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (середній вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

8. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (молодший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

Теоретичні питання:

1. Заняття – основна організаційна форма фізичного виховання дітей дошкільного віку.

2. Типи занять з фізичної культури.

3. Структура заняття з фізичної культури.

4. Методика проведення занять з фізичної культури.

5. Способи організації дітей на заняттях з фізичної культури.

Інформаційна довідка «Особливості методики проведення занять з фізичної культури в молодших групах»: заняття починається з шикування в колонну по одному. Потім пропонується ходьба у різному темпі, під час якої діти виконують 1-2 вправи. Перша половина навчального року вихователь іде попереду групи, далі діти. Звертати увагу на поставу дітей, дотримання певної дистанції. Далі виконується біг у середньому темпі (25 секунд), у повільному (1 хвилина). Для виконання загальнорозвиваючих вправ дітей шикують у коло. Вправи застосовують імітаційного характеру, комплекс може об'єднати їх одним сюжетом «Бджілки», «Годиннички». Також слід застосовувати вправи з предметами з різних вихідних положень (4-5 вправ, 5-6 разів, стрибки 12 разів). В основній частині діти виконують 2-4 основні рухи – ходьба, біг, стрибки в довжину з місця, повзання...діти виконують фронтально. Вихователь застосовує показ при розучуванні та повторенні вправ. При навчанні основних рухів широко застосовують ігрові прийоми у вигляді образних порівнянь – ходять по «місточку» (гімнастична лава). Для занять підбирають ігри великої рухливості, в яких беруть участь всі діти . Головна роль – спочатку вихователь а потім діти (3-4 рази). Заклучна частина - повільна ходьба у колонні з рухами

рук в гору та вниз для заспокоєння. Бажано проводити сюжетні заняття в яких усі засоби поєднані одним сюжетом (прогулянка до лісу), (у зоопарку).

Практичні завдання:

1. Визначте особливості проведення занять для дітей молодших вікових груп (І молодша, ІІ молодша) та зазначте, які ключові моменти керівництва проведенням заняття є найбільш методично значущими. Занесіть розроблені Вами дані до таблиці:

Особливості проведення заняття з фізичної культури у молодших групах

Вікова група	Структурні частини заняття	Особливості шикування/перешукування	Кількість, дозування, особливості виконання ЗРВ	Кількість рухів, їх дозування в основній частині заняття	Особливості проведення рухливої гри	Роль інструктора/вихователя з фізичного виховання	Особливості заключної частини (характер вправ, підведення підсумків)	Тривалість заняття
І мол.								
ІІ мол.								

3. Розробіть конспект сюжетного заняття для дітей молодших груп (вікова група на вибір). Конспект повинен містити такі структурні компоненти: тема, мета (освітні, оздоровчі, виховні завдання), фізкультурний інвентар, хід заняття (підготовча, основна, заключна частини).

4. Об'єднайтеся у декілька мікрогруп (3-5-7) та продемонструйте фрагмент заняття з фізичної культури. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання. Охарактеризуйте вимоги до підбору загальнорозвивальних вправ у молодшій групі та обґрунтуйте безпосередню роль вихователя у проведенні вправ з дітьми молодшого дошкільного віку з урахуванням етапу навчання.

Оцініть якість занять за такими критеріями:

- дотримання структури заняття;
- доцільність методів та прийомів;
- раціональність добору основних рухів;
- керівництво грою;
- наявність атрибутів гри;
- наявність фізкультурного інвентарю;
- педагогічний стиль.

Зробіть аналіз та самоаналіз проведення заняття. За потреби, порекомендуйте шляхи його покращення.

5. Назвіть зовнішні ознаки втоми дитини дошкільного віку під час виконання фізичних вправ.

Зовнішні ознаки втоми дитини		
Ознаки та стан	Ступінь прояву втоми	
	Невеликий	Середній
Забарвлення шкіри обличчя, шиї		
Співнілість чола, щік, голови, спини		
Спосіб і ритмічність дихання		
Характер рухів		
Рухова активність		
Дисципліна		
Рівень дитячої уваги, інтересу		
Самопочуття		

6. Назвіть причини, які призводять до фізичного та емоційного перевантаження дітей на занятті. Вкажіть способи регуляції оптимального фізичного навантаження.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу,

здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Тема 8. Методика проведення занять з фізичної культури у закладі дошкільної освіти

Тема практичної роботи. Методика проведення занять з фізичної культури у групах середнього дошкільного віку.

Мета: охарактеризувати типи занять з фізичної культури у ЗДО; розкрити особливості, методику проведення занять з фізичної культури у середніх вікових групах, способи організації дітей на занятті; сформулювати здатність у майбутніх вихователів добирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання; аналізувати якість виконуваних робіт; здійснювати безпечну діяльність.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.
2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
3. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Унів. кн., 2018. 272 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації «Організація медико-педагогічного контролю на заняттях з фізичної культури в закладах дошкільної освіти». URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-mediko-pedagogichnogo-kontrolyu-na-zanyattiah-z-fizkulturi-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti>
5. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>
6. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (старший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.
7. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (середній вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

8. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (молодший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

Інформаційна довідка «Особливості методики проведення занять з фізичної культури в середніх групах»:

Середня група – у колону і шеренгу дітей привчають шикуватися за ростом, для перешикування у декілька колон перед заняттям, вихователь призначає ведучих, повідомляє короткий зміст занять. Далі виконують ходьбу різними способами (носках, п'ятах, зовнішньому склепінні стоп, приставним кроком) за ведучим та біг у середньому темпі (25-30 сек) або повільну (1,5 хвилин). Ходьба та біг пропонується зі зміною напрямку для удосконалення орієнтування у просторі. Загально розвиваючі вправи – першикування 2-3 колони з заведенням ланок з різних вихідних положень, збільшується кількість предметів (5-6 вправ, 6-8 разів, 16 стрибків). Основна частина 3-5 основних рухів. Доцільно застосовувати фронтальний та груповий способи організації дітей, а також використовувати комбінації з 4-5 основних рухів, які виконуються одне за одним (2-3 підгрупи) безперервним потоком. Прийоми навчання мають особливості: 1) – якщо незнайомий рух- показ з поясненням; 2) – повторний показ - дитина, яка краще володіє рухом; 3) – навичка сформована – коротке нагадування вихователя. Обов'язковий елемент частини - рухлива гра сюжетного характеру (більшість). Головна роль – діти (3-4 рази). Заклучна частина закінчується ходьбою у повільному темпі іноді малорухливою грою, підбиттям підсумків в досягненні окремих з них (25- 30 хвилин).

Практичні завдання:

1. Визначте особливості проведення заняття для дітей середньої вікових груп та зазначте, які ключові моменти керівництва проведенням заняття є найбільш методично значущими. Занесіть розроблені Вами дані до таблиці.

Особливості проведення заняття з фізичної культури у середній та старшій групах

Віков а група	Структурні частини заняття	Особливості шикуння/перешикування	Кількість, дозування та особливості виконання ЗРВ	Кількість рухів, їх дозування в основній частині заняття	Особливості проведення рухливої гри	Роль інструктора /вихователя з фізичного виховання	Особливості заключної частини (характер вправ, підведення підсумків)	Тривалість заняття
Середня								

2. Перегляньте відео заняття з фізичної культури. Формування основ здорового способу життя дітей дошкільного віку засобами впровадження спортивних вправ та ігор з елементами спорту. URL : https://www.youtube.com/watch?v=o9bdA5_pu-s. Зробіть його аналіз, зазначте:

- методи,
- вправи,
- рухливі ігри.

4. Розробіть конспект сюжетного заняття для дітей вище зазначених вікових груп (вікова група на вибір). Конспект повинен містити такі структурні компоненти: тема, мета (освітні, оздоровчі, виховні завдання), фізкультурний інвентар, хід заняття (підготовча, основна, заключна частини).

5. Об'єднайтеся у декілька мікрогруп (3-5-7) та продемонструйте фрагмент заняття з фізичної культури. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання. Охарактеризуйте вимоги до підбору загальнорозвивальних вправ у середній групі та обґрунтуйте роль вихователя у проведенні вправ, участі у рухливій грі з дітьми цього віку з урахуванням етапу навчання. Проаналізуйте відповідність мети до змісту заняття.

Оцініть якість занять за такими критеріями:

- дотримання структури заняття;
- доцільність методів та прийомів;
- раціональність добору основних рухів;
- керівництво грою;
- наявність атрибутів гри;
- наявність фізкультурного інвентарю;
- педагогічний стиль.

Зробіть аналіз та самооаналіз проведення заняття. За потреби, порекомендуйте шляхи його покращення.

Індивідуальне завдання: організація фізичного виховання дітей дошкільного віку в умовах дистанційного навчання

Проект: Особливості фізичного виховання дітей у дистанційному форматі навчання.

Теоретична частина: розкриття мети, аналіз викликів сучасності; сучасні сервіси для організації фізичного виховання (learning apps, genially, educoplay тощо). Практична частина: створення відеоролику руханки, укладання добірки сучасних інтерактивних сервісів для організації фізичного виховання в дистанційному форматі.

Критерії оцінювання:

Макс. 6 – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі

виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Тема 8. Методика проведення занять з фізичної культури у закладі дошкільної освіти

Тема практичної роботи. Методика проведення занять з фізичної культури у групах старшого дошкільного віку.

Мета: охарактеризувати типи занять з фізичної культури у ЗДО; розкрити особливості, методику проведення занять з фізичної культури у старших вікових групах, способи організації дітей на занятті; сформулювати здатність у майбутніх вихователів добирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання; аналізувати якість виконуваних робіт; здійснювати безпечну діяльність.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.
2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богиніч, Н.І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
3. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Унів. кн., 2018. 272 с.

4. Інструктивно-методичні рекомендації «Організація медико-педагогічного контролю на заняттях з фізичної культури в закладах дошкільної освіти». URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-mediko-pedagogichnogo-kontrolyu-na-zanyattyah-z-fizkulturi-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti>

5. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>

6. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (старший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

7. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (середній вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

8. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (молодший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

Інформаційна довідка «Особливості методики проведення занять з фізичної культури в старших вікових групах»

Старша група. Перед початком заняття діти самостійно шикуються у колону за зростом, переходять до місця заняття, а потім виконуючи поворот ліворуч або праворуч, перешиковуються у шеренгу. У цій віковій групі застосовуються більш чіткі команди: «Направо», «Наліво», «Кроком руш» та ін. Вихователю вправляє дітей у виконанні цих команд. На початку заняття повідомляється короткий його зміст. Потім діти шикуються в колону, виконують різні види ходьби та бігу, вправи на увагу, танцювальні рухи і перешиковуються з поворотом через центр по 3-4 в колоні. Під час виконання загальнорозвивальних вправ вихователю домагається, щоб діти чітко дотримувалися напрямку, темпу рухів, правильного виконання положень. Кількість вправ у комплексі 6-7, повторюються 8-10 разів, стрибки до 20 разів. В основній частині удосконалюються вміння і навички раніше засвоєних рухів.

При ознайомленні з новими рухами вихователю показує їх, дохідливо пояснює та пропонує виконати вправу. При удосконаленні рухів краще використати змагальний метод (метання у ціль, лазіння по гімнастичній стінці). Обов'язково підбити підсумки, дати оцінку переможцям. Застосування цього методу має виховне значення для дітей: повага один до одного, об'єктивна оцінка своїх можливостей.

У цій групі застосовується колове тренування яке дає змогу досягти достатнього фізіологічного навантаження на організм дітей. Проводиться рухлива гра. Вихователю керує ходом гри, нагадує правила, слідкує за їх виконанням. Гра повторюється 3-4 рази.

Практичні завдання:

1. Визначте особливості проведення заняття для дітей старших вікових груп та зазначте, які ключові моменти керівництва проведенням заняття є найбільш методично значущими. Занесіть розроблені Вами дані до таблиці.

Особливості проведення заняття з фізичної культури у старшій групі

Вікова група	Структурні частини заняття	Особливості шикування/перешиккування	Кількість, дозування особливості виконання ЗРВ	Кількість рухів, їх дозування в основній частині заняття	Особливості проведення рухливої гри	Роль інструктора /вихователя з фізичного виховання	Особливості заключної частини (характер вправ, підведення підсумків)	Тривалість заняття
Старша								

3. Розробіть конспект сюжетного заняття для дітей вище зазначених вікових груп (вікова група на вибір). Конспект повинен містити такі структурні компоненти: тема, мета (освітні, оздоровчі, виховні завдання), фізкультурний інвентар, хід заняття (підготовча, основна, заключна частини).

4. Об'єднайтеся у декілька мікрогруп (3-5-7) та продемонструйте фрагмент заняття з фізичної культури. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання. Охарактеризуйте вимоги до підбору загальнорозвивальних вправ у старшій групі та обґрунтуйте роль вихователя у проведенні вправ, участі у рухливій грі з дітьми цього віку з урахуванням етапу навчання. Відповідність мети до змісту заняття.

Оцініть якість занять за такими критеріями:

- дотримання структури заняття;
- доцільність методів та прийомів;
- раціональність добору основних рухів;
- керівництво грою;
- наявність атрибутів гри;
- наявність фізкультурного інвентарю;
- педагогічний стиль.

5. Техніка безпеки під час занять з фізичного виховання у закладі дошкільної освіти.

Техніка безпеки під час занять з фізичного виховання у закладі дошкільної освіти					
Вимоги	Вимоги	Вимоги	Правила	Можливе	Дії у разі

безпеки до початку заняття	безпеки під час проведення заняття	безпеки після закінчення заняття	техніки безпеки під час виконання фізичних вправ, рухливих ігор	отримання травм під час занять	непередбачених обставин

6. Загальна та моторна щільність заняття. Вкажіть основні причини скорочення та запропонуйте шляхи покращення.

7. На основі опрацювання інструктивно-методичних рекомендацій «Організація медико-педагогічного контролю на заняттях з фізичної культури в закладах дошкільної освіти» визначте особливості фізичного навантаження на дітей з різноманітними захворюваннями.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Яка роль занять з фізичної культури у системі фізичного виховання дітей дошкільного віку?
2. Охарактеризуйте типи занять з фізичної культури залежно від поставлених педагогічних завдань.
3. Розкрийте структуру занять з фізичної культури.
4. Яке значення має добір вправ для підготовчої частини заняття?
5. Розкрийте зміст понять «загальна щільність заняття» та «моторна щільність заняття».
6. Назвіть способи організації дітей під час виконання основних рухів.
7. Які характерні риси фронтального способу організації навчальної діяльності дітей?
8. Коли доцільно використовувати поточний спосіб організації навчальної діяльності дітей?
9. Охарактеризуйте груповий спосіб організації навчальної діяльності дітей.
10. Які характерні риси змінного способу організації навчальної діяльності дітей?
11. Охарактеризуйте спосіб колового тренування при виконанні основних рухів.
12. Коли доцільно використовувати індивідуальний спосіб організації дітей при виконанні основних рухів?
13. Які особливості методики проведення занять з фізичної культури, на повітрі?
14. Які особливості проведення занять з фізичної культури у різних вікових групах: перша та друга молодша, середня, старша?
15. Які особливості методики проведення занять з фізичної культури у мішаних за віком групах?
16. Як повинна відбуватися підготовка вихователя до проведення заняття з фізичної культури.

Тема 9. Рухливі ігри та методика їх проведення

Тема практичної роботи. Методика проведення рухливих ігор.

Мета: розкрити виховне та оздоровче значення рухливих ігор; висвітлити значення рухової активності для дітей дошкільного віку, визначити форми її прояву; формувати у здобувачів освіти здатність до організації та керівництва ігрової діяльності дітей дошкільного віку; обирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання відповідно до потреб та запитів дітей дошкільного віку. КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і

дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності. КС-14. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості. ПРН 14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. ПР 22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. Андрющенко Т. Формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 120 с.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428.
3. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України; Київ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.
4. Мудрик С.Б., Кліш І.С., Кирилюк В.В. Рухливі ігри: навчально-методичний посібник. Луцьк, видавництво «Терен», 2020. 254 с. <http://lpc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/804/1/2020-%d0%a0%d0%a3%d0%a5%d0%9b%d0%98%d0%92%d0%86%20%d0%86%d0%93%d0%a0%d0%98.pdf>

Теоретичні питання:

План

1. Оздоровче і виховне значення рухливих ігор.
2. Організація і методика проведення рухливих ігор.
3. Керівництво рухливими іграми.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Рухливі ігри для дітей дошкільного віку», виписавши рухливі ігри, рекомендовані освітніми програмами.

Рухливі ігри для дітей дошкільного віку	
Ранній вік	
Молодший дошкільний вік	
Середній дошкільний вік	
Старший дошкільний вік	

2. Складіть конспект рухливих ігор для дітей раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку на закріплення основних рухів. Виготовіть необхідні атрибути для ігор. Продемонструйте виконання гри.

Конспекти гри повинен містити такі структурні компоненти:

1. Назва гри;
2. Мета гри;
3. Фізкультурний інвентар;
4. Хід гри.

3. Складіть конспект народної рухливої гри та продемонструйте її виконання. Підберіть атрибути для гри. Яке значення відіграють народні ігри у примноженні культурних цінностей суспільства?

Оцініть якість виконуваних ігор за такими критеріями:

- дотримання алгоритму гри;
- характер пояснення та емоційність;
- керівництво грою;
- наявність атрибутів гри;
- безпечність умов та обладнання.

Зробіть аналіз та самоаналіз проведення гри. За потреби, порекомендуйте шляхи покращення.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Тема 9. Рухливі ігри та методика їх проведення.

Тема практичної роботи. Особливості проведення рухливих ігор у різні пори року

Мета: розкрити значення рухової активності для дітей дошкільного віку, визначити форми її прояву; формувати у здобувачів освіти здатність до організації та керівництва ігрової діяльності дітей дошкільного віку у різні пори року; обирати ефективні форми, методи, засоби організації фізичного виховання відповідно до потреб та запитів дітей дошкільного віку. КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. КС-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності. КС-14. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості. ПРН 14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. ПР 22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2025. 428.
2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богиніч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України; Київ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.
3. Мудрик С.Б., Кліш І.С., Кирилюк В.В. Рухливі ігри: навчально-методичний посібник. Луцьк, видавництво «Терен», 2020. 254 с. <http://ipc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/804/1/2020-%d0%a0%d0%a3%d0%a5%d0%9b%d0%98%d0%92%d0%86%20%d0%86%d0%93%d0%a0%d0%98.pdf>

Практичні завдання:

I. Виконайте завдання:

1. Складіть рекомендації щодо проведення рухливих ігор на прогулянках:
 - а) у різні пори року;
 - б) у різні частини доби.

2. Вкажіть, якою має бути кількість рухливих ігор протягом дня.
3. Обґрунтуйте вимоги до підбору ігор в залежності від місця їх проведення:
 - а) у невеликому залі
 - б) у великому залі, на майданчику
4. Як потрібно готувати майданчик для проведення ігор на свіжому повітрі?
5. Назвіть вимоги до підбору та розміщення інвентарю, необхідного для рухливих ігор.
6. Як готується вихователь до проведення рухливої гри?
7. Назвіть вимоги до пояснення правил гри.
8. Якими способами обирають ведучого для рухливої гри?
9. Назвіть алгоритм проведення рухливої гри.
10. Підведення підсумків.

Завдання для самостійної роботи:

Укладіть добірку рухливих ігор для дітей старшого дошкільного віку на один місяць в літній оздоровчий період, обов'язково передбачте народну рухливу гру.

Зробіть опис 3-4 спортивних ігор та вправ спортивного характеру та (за програмами ЗДО або методичними рекомендаціями) та визначте для кожної:

- мету та основні рухові дії;
- вікову групу, для якої гра є оптимальною;
- правила гри та роль вихователя;
- можливі помилки дітей та шляхи їх корекції.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу,

здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття «рухлива гра».
2. Охарактеризуйте рухливу гру як засіб всебічного розвитку дітей.
3. Які види рухливих ігор проводять з дітьми дошкільного віку?
4. Характеристика рухливих ігор.
5. Які особливості фасилітування рухливими іграми у дітей молодших груп (3-4 років)?
6. У чому специфіка фасилітування рухливими іграми у дітей старших груп (5-6 років)?
7. Які рухливі ігри можна проводити з дітьми дошкільного віку під музику?
8. Специфіка проведення рухливих ігор на прогулянці?
9. Особливості проведення рухливих ігор у різні пори року?
10. Кількість рухливих ігор влітку та інші пори року?
11. Підготовка вихователя до проведення гри?

Тема 10. Фізкультурно-оздоровчі заходи в організації життєдіяльності дітей дошкільного віку

Тема практичної роботи. Ранкова гімнастика та гімнастика після пробудження.

Мета: активізувати знання щодо здійснення фізкультурно-оздоровчих заходів у закладі дошкільної освіти; сформувати уміння складати та демонструвати комплекси гігієнічної гімнастики (ранкової та після денного сну), фізкультурних хвилинок.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2025. 428.
2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України; Київ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.

Теоретичні питання:

1. Методика проведення ранкової гімнастики.
2. Методика проведення гімнастика після денного сну.
3. Фізкультурні хвилинки.
4. Фізкультурні паузи.

Практичні завдання:

1. Назвіть, які умови потрібно створити для проведення ранкової гімнастики?

2. Складіть та запишіть комплекс ранкової гімнастики для дітей дошкільного віку (вікова група на вибір), продемонструйте його виконання.

3. Складіть та запишіть комплекс гімнастики пробудження для дітей дошкільного віку (вікова група на вибір), доберіть до нього вправи (процедури) для загартування. Пропридемонструйте та зафіксуйте на фотопрезентації виконання комплексу гімнастики пробудження.

№ з/п	Назва вправи	Вихідне положення	Виконання вправи на рахунок «раз»	Виконання вправи на рахунок «два»	Виконання вправи на рахунок «три»	Виконання вправи на рахунок «чотири»	Дозування (кількість повторів)
1.							
Фото, яке демонструє виконання вправи студентом (в кожному з зазначених положень)		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
2.							
Фото, яке демонструє		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	

рує виконан ня вправи студент ом (в кожном у з зазначен их положен ь)							
3.							
		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
4.							
		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
5.							
		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
6.							
		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
7.							
		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
8.							
		Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	Місце для фото	
Загартувальні та оздоровчі процедури (різні види ходьби для профілактики плоскостопості на «килимку здоров'я», точкова гімнастика, самомасаж, дихальна гімнастика....)							
№ п/п	Вид (назва) загартувал ьної процедури	Мета	Інвентар	Опис (інструкція до виконання)	Комплекси вправ	Фото	Примітки/Рекомендації (під час яких режимних моментів можна використовувати;

							музичний супровід, варіанти інвентарю....)
1.						Місце для фото	
2.						Місце для фото	
3.						Місце для фото	

4. Зробіть огляд різноманітного фізкультурного обладнання для проведення гігієнічної гімнастики.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів

навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю::

1. Які функції фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня у дошкільному закладі?
2. Яких організаційних та методичних умов необхідно дотримуватися для забезпечення ефективності ранкової гімнастики?
3. Обґрунтуйте комплекси вправ ранкової гімнастики для дітей першої молодшої, другої молодшої, середньої, старшої та підготовчої до школи груп.
4. У чому користь гімнастики для дітей після денного сну?
5. Які завдання ви будете ставити під час виконання фізкультурних хвилинки та фізкультурних пауз?
6. Які засоби використовуються під час проведення фізкультурних хвилинки та фізкультурних пауз?

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА 3.

Змістовий модуль III. ОСНОВНІ ФОРМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
<https://forms.gle/i3LsmV8nwnnFPusD6>

Змістовий модуль IV. УМОВИ ДЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Тема 11. Створення умов для фізичного виховання у закладі дошкільної освіти.

Тема практичної роботи. Фізкультурно-розвивальне обладнання для дітей дошкільного віку.

Мета: активізувати знання щодо створення належних умов для здійснення фізкультурно-розвивальної роботи у закладі дошкільної освіти; сформувати інтерес до фізичного виховання. Б1.1. Здоров'язбережувальна – здатність організовувати фізично безпечне освітнє середовище. ПР 18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природноєкологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. ПР 22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Література:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 428.
2. Циплюк А. М. Здоров'язбережувальне середовище як чинник формування здорового способу життя дітей дошкільного віку : Навчально-методичний посібник. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. 160 с.

3. Проект «Модель закладу дошкільної освіти України XXI ст.». URL : <https://vseosvita.ua/library/proekt-model-zakladu-doshkilnoi-osviti-ukraini-hhi-st-404258.html>.

4. Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3. URL : [ecers-3https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-yakosti-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-za-rezultatami-doslidzhennya-ecers-3](https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-yakosti-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-za-rezultatami-doslidzhennya-ecers-3).

5. Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-zaterdzhennya-primirnogo-pereliku-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya-dlya-zakladiv-doshkilnoyi-osviti>

Теоретичні питання:

План

1. Фізкультурне обладнання групової кімнати.
2. Фізкультурне обладнання фізкультурного залу .
3. Фізкультурне обладнання майданчика.

Практичні завдання:

1. **Опрацюйте** Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти, оберіть необхідне обладнання для забезпечення рухової діяльності дітей різних вікових груп. **Складіть порівняльну таблицю** обладнання для рухової діяльності дітей раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку (за видами рухів, функціональним призначенням, рівнем безпеки, можливостями варіативного використання). **Обґрунтуйте добір обладнання** для кожної вікової групи:

- з урахуванням вікових особливостей розвитку рухових якостей;
- з позиції забезпечення безпеки та гігієнічних норм.

2. **Проаналізуйте** Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3 (параметр «Простір для розвитку великої моторики»).

3. Виготовити нетрадиційне фізкультурне обладнання та продемонструвати його використання.

Індивідуальне завдання: проект: **уявіть себе** власником закладу дошкільної освіти. Запропонуйте віртуальну модель закладу дошкільної освіти, у якому створене належне здоров'язбережувальне середовище для гармонійного розвитку особистості кожної дитини. Обов'язково врахуйте потреби дітей з ОПП. Форма роботи: мультимедійна презентація.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі

виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Питання для самоконтролю::

1. Назвіть, яке фізкультурне обладнання повинне бути у фізкультурному залі.
2. Як необхідно обладнати літній фізкультурний майданчик у дитячому садку?
3. Чим потрібно обладнати фізкультурний майданчик взимку (у північних областях)?
4. Що відноситься до переносного фізкультурного обладнання?
5. Що відноситься до стаціонарного фізкультурного обладнання?
6. Які прилади необхідні для вправ з лазіння, перелізання та підлізання на майданчику?
7. Які прилади необхідні для вправ у рівновазі?
8. Яке фізкультурне обладнання необхідне у груповій кімнаті?
9. Як готують майданчик для стрибків?
10. Головна вимога до фізкультурного обладнання?

Тема 12. Інноваційні технології в галузі фізичного виховання

Тема практичної роботи. Інноваційні технології в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку

Мета: активізувати знання здобувачів освіти щодо сучасних

інноваційних технологій фізичного виховання дітей дошкільного віку; сформувані вміння добирати інноваційні засоби та методики для підвищення ефективності рухової діяльності дітей, забезпечувати безпечне та здоров'язбережувальне середовище. **Б1.1. Здоров'язбережувальна компетентність**-здатність організовувати фізично безпечне, розвивальне та здоров'язбережувальне освітнє середовище у закладі дошкільної освіти. **ПР 18.** Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природноєкологічного, пізнавального та рухового середовища в різних вікових групах раннього і дошкільного віку. **ПР 22.** Дотримуватися умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку під час організації фізкультурно-оздоровчої та рухової діяльності.

Теоретичні питання:

1. Інноваційні технології фізичного виховання: сутність, класифікація, сучасні підходи.
2. Сучасні інноваційні засоби та обладнання для фізичного виховання дітей дошкільного віку.
3. Умови безпечного застосування інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчій роботі ЗДО.

Література:

1. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України; Київ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 304 с.
2. Сорочинська О. Інтеграція здоров'язбережувальних технологій у формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/44392/1/1.pdf>
3. Циплюк А. М. Здоров'язбережувальне середовище як чинник формування здорового способу життя дітей дошкільного віку : Навчально-методичний посібник. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. 160 с.
4. Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3. URL : [ecers-3https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-yakosti-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-za-rezultatami-doslidzhennya-ecers-3](https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-yakosti-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-za-rezultatami-doslidzhennya-ecers-3).

Практичні завдання:

1. Опрацюйте сучасні інноваційні технології фізичного виховання: пластичний балет М. Єфименка, технологія розвиваючий рух В. Шернборн, технологія Л. Бейби, евритмія тощо. Завдання виконується у вигляді інфографіки.

2. Порівняльний аналіз засобів:

Створіть порівняльну таблицю інноваційного обладнання для фізичного виховання (балансувальні доріжки, тактильні доріжки, сенсорні м'ячі, дитячі тренажери, інтерактивні панелі, пластикові модулі, фітбол-комплекси тощо). Порівняйте за параметрами:

- вікова група;
- моторна користь;
- безпечність;
- можливість варіативного використання;
- інтеграція в освітній процес.

4. Моделювання освітнього процесу:

Індивідуальне завдання: здоров'язбережувальні технології в фізичному вихованні: досвід, практика, інновації. Аналіз технологій та розробка власного заняття з використанням однієї з них.

Розробіть фрагмент заняття або рухової активності (10-15 хвилин), у якому інтегровані інноваційні технології (наприклад, сенсорні модулі, інтерактивні панелі рухової активності, фітбол-м'ячі тощо). Передбачте:

- завдання;
- матеріали та обладнання;
- опис виконання;
- способи індивідуалізації та варіації складності.

5. Рекомендації для педагогів:

Складіть короткі методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних технологій у фізичне виховання, враховуючи:

- безпеку життєдіяльності;
- санітарно-гігієнічні норми;
- вимоги ECERS-3;
- раціональне використання простору в групі й спортивному залі.

Критерії оцінювання:

Макс. б – завдання виконано своєчасно; відповідь на теоретичні питання правильна, повна, самостійна, з наведенням прикладів; у повному обсязі виконані практичні завдання. Здобувач освіти активно працює протягом усього заняття і показує при цьому глибоке усвідомлене оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до проблеми, аналізує, робить

самостійні висновки, узагальнення, загалом проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, пропонує власні ідеї, рішення.

Серед. б. – завдання виконано, однак із незначними недоліками або частковими неточностями; відповідь на теоретичні питання загалом правильна, але може бути неповною або потребувати уточнень; приклади наведено не завжди доречно або в обмеженій кількості. Практичні завдання виконані, проте окремі елементи потребують доопрацювання. Під час заняття здобувач освіти працює достатньо активно, виявляє розуміння основного змісту матеріалу, здатність відтворити й пояснити вивчене. Власна позиція щодо проблеми висловлюється, але не завжди аргументовано; аналіз та узагальнення виконуються на базовому рівні. Загалом демонструє уміння викладати матеріал, однак потребує подальшого розвитку навичок систематизації, логічного обґрунтування та глибшого аналізу.

Мін. б – завдання виконано не своєчасно, містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив часткову неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно.

Запитання для самоконтролю:

1. Що розуміють під поняттям «інноваційні технології» у фізичному вихованні?
2. Які чинники зумовлюють необхідність впровадження інновацій у фізичну культуру?
3. Які сучасні педагогічні технології найчастіше застосовуються у фізичному вихованні дітей?
4. Які вимоги до педагогів під час впровадження інноваційних методів навчання у фізичному вихованні?
5. Які ризики або обмеження можуть виникати при використанні новітніх технологій?

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА 4. Змістовий модуль IV. УМОВИ ДЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

<https://forms.gle/GQg9sNCgRCHmTYgX6>

Перелік питань для семестрового контролю

1. Предмет та основні поняття теорії та методики фізичного виховання.
2. Особливості навчання ходьби як основного руху.
3. Основні принципи навчання фізичних вправ.
4. Особливості навчання бігу як основного руху.
5. Характеристика вправ з рівноваги як основного руху.
6. Завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку.
7. Характеристика лазіння і повзання як основного руху.

8. Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
9. Характеристика метання як основного руху.
10. Класифікація фізичних вправ.
11. Інноваційні технології фізичного виховання дітей дошкільного віку.
12. Характеристика гімнастики як одного з найпоширеніших засобів фізичного виховання.
13. Стрибки. Різновиди стрибків.
14. Оздоровчі сили природи як засіб фізичного виховання.
15. Характеристика загальнорозвивальних вправ.
16. Гігієнічні фактори як засіб фізичного виховання.
17. Характеристика основних вихідних положень.
18. Загальна характеристика методів навчання фізичних вправ.
19. Вправи з шикування та перешикування.
20. Характеристика наочних методів навчання фізичних вправ.
21. Керівництво рухливими іграми в різних вікових групах.
22. Характеристика словесних методів навчання фізичних вправ.
23. Оздоровче і виховне значення рухливих ігор.
24. Характеристика практичних методів навчання фізичних вправ.
25. Організація та методика проведення рухливих ігор.
26. Закономірності формування рухових умінь та навичок.
27. Методика проведення ігор та вправ спортивного характеру.
28. Фізичне виховання дітей з ООП.
29. Основні етапи формування рухових умінь та навичок.
30. Розвиток рухових якостей у дітей дошкільного віку.
31. Фізкультурно-оздоровчі заходи як обов'язковий компонент організації життєдіяльності дітей дошкільного віку.
32. Особливості розвитку швидкості у дітей дошкільного віку.
33. Методика проведення ранкової гімнастики у закладі дошкільної освіти.
34. Особливості розвитку спритності у дітей дошкільного віку.
35. Методика проведення гімнастики після денного сну.
36. Особливості розвитку гнучкості у дітей дошкільного віку.
37. Характеристика фізкультурних хвилин як обов'язкового фізкультурно-оздоровчого заходу в закладі дошкільної освіти.
38. Особливості розвитку витривалості у дітей дошкільного віку.
39. Характеристика фізкультурних пауз як обов'язкового фізкультурно-оздоровчого заходу в закладі дошкільної освіти.
40. Особливості розвитку сили у дітей дошкільного віку.
41. Методика проведення занять з фізичного розвитку.

- 42. Методика навчання дітей дошкільного віку основних рухів.
- 43. Типи занять з фізичного розвитку.
- 44. Створення умов для фізичного виховання у закладі дошкільної освіти.
- 45. Особливості організації фізичного виховання у дистанційному форматі.
- 46. Фізкультурне обладнання групової кімнати закладу дошкільної освіти.
- 47. Способи організації дітей на заняттях з фізичної культури.
- 48. Фізкультурне обладнання майданчика для прогулянок у закладі дошкільної освіти.

1. Підберіть основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичного розвитку в середній групі. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання.

2. Підберіть основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичного розвитку у молодшій групі. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання.

3. Підберіть основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичного розвитку у старшій групі. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання.

4. Підберіть основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичного розвитку сюжетного типу у старшій групі. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання.

5. Підберіть основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичного розвитку сюжетного типу у середній групі. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання.

6. Підберіть основні рухи та рухливу гру для основної частини заняття з фізичного розвитку сюжетного типу у молодшій групі. Визначте раціональні способи організації дітей для їх виконання.

7. Складіть план ранкової гімнастики для дітей молодшого дошкільного віку. Визначте роль вихователя в організації та проведенні ранкової гімнастики з дітьми молодшого дошкільного віку з урахуванням місця проведення, пори року, використання обладнання. Обґрунтуйте необхідність безпосередньої участі вихователя під час проведення ранкової гімнастики у молодшій групі.

8. Складіть план ранкової гімнастики для дітей середньої групи. Визначте роль вихователя в організації та проведення ранкової гімнастики з дітьми середньої групи з урахуванням місця проведення, пори року, використання обладнання, наступного виду діяльності в режимі дня.

9. Складіть план ранкової гімнастики для дітей старшої групи. Визначте роль вихователя в організації та проведення ранкової гімнастики з дітьми

старшої групи з урахуванням місця проведення, пори року, використання обладнання, наступного виду діяльності в режимі дня.

10. Сплануйте рухливі ігри на один день для дітей молодшого дошкільного віку. Обґрунтуйте вибір рухливих ігор для дітей молодшого дошкільного віку в зимовий період з урахуванням місця в режимі дня та класифікації ігор.

11. Сплануйте рухливі ігри на один день для дітей середньої групи. Обґрунтуйте вибір рухливих ігор для дітей середньої групи в літній період з урахуванням місця в режимі дня та класифікації ігор.

12. Сплануйте рухливі ігри на один день для дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтуйте вибір рухливих ігор для дітей старшого дошкільного віку в зимовий період з урахуванням місця в режимі дня та класифікації ігор.

13. Складіть комплекс загальнорозвивальних вправ сюжетного характеру для дітей молодшого дошкільного віку. Охарактеризуйте вимоги до підбору загальнорозвивальних вправ у молодшій групі та обґрунтуйте безпосередню роль вихователя у проведенні вправ з дітьми молодшого дошкільного віку з урахуванням етапу навчання.

14. Складіть комплекс загальнорозвивальних вправ з предметами для дітей середньої групи. Охарактеризуйте вимоги до підбору загальнорозвивальних вправ у середній групі та обґрунтуйте роль вихователя у проведенні вправ з урахуванням етапу навчання.

15. Складіть комплекс загальнорозвивальних вправ для дітей старшого дошкільного віку. Охарактеризуйте вимоги до підбору загальнорозвивальних вправ у старшій групі та обґрунтуйте опосередковану роль вихователя у проведенні вправ з дітьми старшого дошкільного віку з урахуванням етапу навчання.

16. Стрибки з просуванням вперед із затисненою між колінами торбинкою з піском. 5. Ходьба на носках. 6. Ходьба на прямих ногах. 7. Біг приставним кроком. 8. Вправи на розслаблення. 9. Відбивання м'яча правою і лівою рукою на місці. 10. Повзання по лаві на колінах з торбинкою з піском на потилиці.

Завдання: Визначте вікову групу та обґрунтуйте свій вибір. Упорядкуйте вправи відповідно до структурних частин заняття. Визначте способи організації дітей для виконання основних рухів в основній частині заняття.

17. 1. Ходьба приставним кроком. 2. Нахили тулуба. 3. Піднімання рук вгору. 4. Шикування у колону за загальним орієнтиром. 5. Підлізання під мотузкою на колінах. 6. Ходьба змійкою за вихователем. 7. Ходьба по слідах. 8. Гра «Сонечко і дощик». 9. Шикування в коло за допомогою вихователя. 10. Кидання м'яча двома руками.

Завдання: Визначте вікову групу та обґрунтуйте свій вибір. Упорядкуйте вправи відповідно до структурних частин заняття.

18. 1. Розмикання на місці. 2. Гра «Хитра лисиця». 3. Біг по колу, взявшись за руку. 4. Нахили тулуба вперед. 5. Ходьба по лаві боком, переступаючи через кубики. 6. Ходьба на носках. 7. Лазіння по драбині перемінним кроком. 8. Гра «Кого не стало». 9. Вправи на дихання. 10. Перешикування за ведучими.

Завдання: Визначте вікову групу та обґрунтуйте свій вибір. Упорядкуйте вправи відповідно до структурних частин заняття.

19. Складіть план гімнастики після сну для дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтуйте доцільність проведення у різних вікових групах різних варіантів гімнастики після сну.

20. Складіть план-конспект рухливої гри для дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтуйте роль вихователя у проведенні сюжетних рухливих ігор з дітьми різних вікових груп з урахуванням досвіду дітей, пори року, місця проведення.

Рекомендована література

Базова

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2025. 428 с.

2. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Унів. кн., 2018. 272 с.

3. Здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти / авт.-упор. Нікітіна І. І. Харків : вид. група «Основа». 2022. 174 с.

4. Кошель А.П. Здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернігів : ФОП Баликіна В., 2017. 88 с.

5. Лохвицька Л. Психолого-педагогічні засади формування основ здоров'язбережувальної життєдіяльності у дітей дошкільного віку. *Формування відповідального ставлення до здоров'я підростаючої особистості* : кол. Монографія. Київ : Міленіум, 2018. С. 151-192..

6. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

7. Програма розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі» / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова; наук. кер. О.Л. Кононко.

Київ : МЦФЕР-Україна, 2019. 488с. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-y-sviti.pdf>

8. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (старший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

9. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (середній вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

10. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (молодший вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2017. 208 с.

11. Шалімова Л. Л. Фізичне виховання дошкільників (ранній вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Ранок. 2019. 160 с.

Допоміжна

1. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол. : Г.В. Беленькая, О.Л. Богінч, Н.І. Богданець-Білооскаленко [та ін.]; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с. URL: <https://dnz16.vn.ua/sites/dnz16.vn.ua/files/documents/7c969dd6abc8685c6b9129bab834ec0c.pdf>

2. Українське дошкілля: програма розвитку дитини дошкільного віку/ О.І. Білан; за заг.ред. О.В. низьковської, Тернопіль: 2017. 256 с.

3. Єфименко М. Казкова фізкультура. Парціальна програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2019. 52 с.

4. Лохвицька Л. В. Парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». 3-тє видання зі змінами. Тернопіль : Мандрівець, 2024. 116 с.

5. Левінець Н. В. Зростаємо здоровими: зошит з формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Київ : Генеза. 2022. 32 с.

6. Масляк І. П. Парціальна програма з фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку «Юний легкоатлет». ВВП «Мрія», 2016. 32 с.

7. Мельник С.П., Борисюк С.П. Пізнаємо світ через рух. Програма та методичні рекомендації з організації фізкультурно-оздоровчої роботи у закладі дошкільної освіти за творами для дітей В.О.Сухомлинського / С.П.Мельник, С.П.Борисюк. Луцьк, 2017. 52 с.

8. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 т. [Т.Ю. Круцевич, Н.Є. Пангелова, О.Д. Кривчикова та ін.: за ред. Т.Ю. Круцевич]. Київ : Київський національний університет фізичного виховання і спорту України, 2017. 448 с.

9. Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти затверджений наказом МОН від 19.12.2017 URL: [//mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya](https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya)

10. Циплюк А. М. Здоров'язбережувальна компетентність як складова професійної компетентності майбутніх вихователів. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : зб. матеріалів І Обласної наук.-практ. конференції (м. Луцьк, 12 грудня 2016 р.). Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2016. С. 55 – 57.

11. Циплюк А. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища у дошкільному навчальному закладі. *Проблеми освіти: збірник наукових праць* / Інститут модернізації змісту освіти МОН України. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2017 р. Вип. 87. 284 с. С. 262 – 269.

12. Циплюк А.М. Формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх вихователів. Формування професійної компетентності у майбутніх вихователів: теорія, досвід та інновації: (колективна монографія). Іванова Н. В., Найда Р. Г., Бубін А. О., Бартків О. С., Борбич Н. В., Боремчук Л. І., Боярчук С. І., Дурманенко О. Л., Дурманенко Є. А., Замелюк М. І., Пуш О. А., Сакір Н. О., Оксенчук Т. В., Циплюк А. М., Ярощук Н. П. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 222-259.

Інформаційні ресурси

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Всеосвіта – спільнота активних освітян. URL : <https://vseosvita.ua/>

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/>

4. Електронний репозиторій публікацій професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка. URL : <http://kubg.edu.ua/2012-08-15-10-06-19.html>

5. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

6. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах в літній період». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-413736-12#Text>.

7. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua>

8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://nbuv.gov.ua>

9. Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти затверджений наказом МОН від 19.12.2017 URL: [//mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya](https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/perelik-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya)
10. Про затвердження норм та порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-%D0%BF#Text>
11. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (затверджений наказом Міністерства економіки України від 19 жовтня 2021 року № 755-21). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
12. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>
13. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>
14. Щодо організації роботи з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти. (лист МОН України від 14.02.2019 № 1/11-1491). URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-ta-dotrimannya-vimog-z-pitan-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittiyediyalnosti-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti>
15. Щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах (лист МОН від 02.09.2016 № 1/9-456). URL: <https://imzo.gov.ua/2016/09/08/list-mon-vid-02-09-2016-1-9-456-shhodo-organizatsiyi-fizkulturno-ozdovorchoyi-roboti-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah>

